

DİPLOMATİYA ALƏMİ

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
XARİCİ İŞLƏR NAZİRLİYİNİN

JURNALI

№7, 2004

Redaksiya Şurası

1. Elmar Məmmədov	Nazir (Baş redaktor)
2. Növrüz Məmmədov	Azərbaycan Respublikası
Prezidentinin İcra Aparatının Xarici əlaqələr şöbəsinin müdiri
(Baş redaktorun birinci müavini)
3. Araz Əzimov	Nazir müavini
4. Xələf Xələfov	Nazir müavini
5. Mahmud Məmmədquliyev	Nazir müavini
6. Vaqıf Sadıqov	Nazir müavini
7. İlqar Məmmədov	Xarici siyasətin planlaşdırılması və
strateji araşdırmalar idarəsinin (Mərkəz) rəisi (Baş redaktorun
müavini)
8. Qabil Köçərli	Mətbuat və informasiya siyasəti idarəsinin rəisi

Redaksiya heyəti

1. Aliyə Ağazadə	Xarici siyasətin planlaşdırılması və strateji araşdırmalar
idarəsinin (Mərkəz) II katibi (məsul katib) |
|------------------|---|

2. Mütəllim Əlimərdanov	İnformatika şöbəsinin baş mütəxəssisi
3. Ceyhun Musayev	Mətbuat və informasiya siyasəti idarəsinin atasəsi
4. Ramil Əkbərov	Mətbuat və informasiya siyasəti idarəsinin atasəsi
5. Mehman Əliyev	İkinci ərazi idarəsinin atasəsi
6. Elçin Hüseynli	Xarici siyasətin planlaşdırılması və strateji araşdırmalar idarəsinin (Mərkəz) atasəsi

Jurnal üç aydan bir nəşr edilir. Xarici siyasət və diplomatiyaya aid olan sənədləri, fotosəkilləri və ya məqalələrini jurnalda çap etdirmək istəyənlər XİN-ə müraciət edə bilərlər. Qeyri-dəqiq faktlara görə məqalələrin müəllifləri məsuliyyət daşıyırlar. Müəlliflər məqalələrin elektron (disket və ya elektron poçt vasitəsilə) və çap variantı ilə yanaşı, 5X6 ölçüsündə fotosəkil, müəllifin qısa tərcüməyi-halını, məqalənin rus və ya ingilis dilində qısa xülasəsi (10 cümləyə qədər) və ünvan və telefonlarını təqdim edirlər. Jurnalda qəbul edilən məqalələrə olan tələblər:

Həcm: 10 səhifəyə qədər

Dil: Azərbaycan, rus və ya ingilis

Şrift: Azərbaycan dilində: Times Roman AzLat; rus və ingilis dillərində: Times New Roman

Şriftin ölçüsü: 12

İnterval: 1,5

İstifadə edilmiş ədəbiyyata və ya digər nəşrlərdən sitatlar gətirəndə həmin ədəbiyyata istinad vacibdir.

İstinadlar qeyd vasitəsilə hər səhifədə yeni nömrə ilə səhifənin aşağısında xətt altında verilir. Qeydlərdə müəllifin tam adı və fəmiyyəsi, əsərin adı, nəşr olunan şəhərin və nəşriyyatın adı, nəşrin tarixi və sitat gətirilən səhifə göstərilir. İnternet vasitəsilə əldə edilmiş mənbələrin web site ünvanları tam və tarixi ilə verilir. Əlyazmalar və disketlər qaytarılmır. Məqalələr redaktə və ixtisar edilə bilər.

Ünvan: Xarici İşlər Nazirliyi, Xarici siyasətin planlaşdırılması və strateji araşdırmalar idarəsi (Mərkəz), Ş. Qurbanov küç. 4, Bakı 370009; Tel. 92 73 28; 92 80 35.

e-poçt: i_mammadov@mfa.gov.az

Jurnalın satışı, nəşri, abunə yazılması və ya digər texniki məsələlər: Tel. 92 80 92, Fəxrəddin Şükürov

Mündəricat

Rəsmi xronika

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İ.Əliyevin diplomatik fəaliyyəti

13-15/04/04 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Türkiyəyə rəsmi səfəri

27-28/04/04 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Polşaya rəsmi səfəri

28-29/04/04 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Strasburqa səfəri

17-19/05/04 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Belçika Krallığına işgüzar səfəri

03-04/06/04 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Ukraynaya rəsmi səfəri

14-15/06/04 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Gürcüstana dövlət səfəri

26-28/06/04 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Türkiyəyə dövlət səfəri

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin görüşləri

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri E.Məmmədyarovun diplomatik fəaliyyəti

Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarovun müsahibəsi

Azərbaycan və Ermənistanın xarici işlər nazirlərinin mətbuat üçün bəyanatı

«Avropa-Qafqaz-Asiya beynəlxalq nəqliyyat dəhlizinin inkişafı üzrə Əsas Çoxtərəfli Saziş»ə düzəlişlər haqqında Protokol»un imzalanmasına dair

Azərbaycan, Ermənistan və Türkiyə xarici işlər nazirlərinin üçtərəfli görüşünə dair

Mətbuat mərkəzi xəbər verir

Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarovun digər görüşləri

Rəsmi məlumat

Azərbaycan Respublikası və Ekvador Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünikenin imzalanmasına dair

Azərbaycan Respublikası və Somali Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünikenin imzalanmasına dair

Azərbaycan Respublikası və Kabo Verde Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünikenin imzalanmasına dair

Azərbaycan Respublikası və Çad Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünikenin imzalanmasına dair

Azərbaycan Respublikası və Timor-Leşte Demokratik Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünikenin imzalanmasına dair

Türkiyə Respublikasının Qars şəhərində Azərbaycan Respublikasının Baş Konsulluğunun təsis edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Daha iki dövlət Azərbaycan ilə diplomatik əlaqələr yaratmışdır

Azərbaycan Respublikası və Malavi Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə

Kommünike imzalanmışdır

Azərbaycan Respublikası və Burkina Faso Respublikası arasında diplomatik əlaqələr yaradılmışdır

Azərbaycan Respublikası və Ruanda Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünike imzalanmışdır

Azərbaycan Respublikası və Keniya Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünike imzalanmışdır

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi Mətbuat Mərkəzinin məlumatı

Cıxışlar

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev in spring session of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin NATO-nun İstanbul Zirvə Görüşündə çıxışı

Bəyanatlar

Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin bəyanatı 05.05.04

İraq Respublikasında hakimiyyətin İraq müvəqqəti hökumətinə verilməsi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin bəyanatı

İstanbulda GUÖAM dövlətləri Xarici İşlər Nazirləri Şurasının VI iclası ilə əlaqədar bəyanat
ABŞ Konqresinin Dağlıq Qarabağa yardım barədə Azərbaycan Respublikasının bəyanatı

Qanunlar

«Diplomatik xidmət haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa əlavələr və dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin qərarı

«Diplomatik xidmət haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunu

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyində

V.M.Quliyevin Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri vəzifəsindən azad edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı

E.M.Məmmədyanovun Azərbaycan Respublikasının İtaliya Respublikasında Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri vəzifəsindən azad edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı

E.M.Məmmədyanovun Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı

Elmar Məmmədyanov. Tərcümeyi-hal

Qazaxıstanda Xəzər mövzusunda beynəlxalq forumda Azərbaycan Respublikasının xarici işlər nazirinin müavini Xələf Xələfovun iştirakına dair

Vaşınqtonda keçirilmiş təhlükəsizliyə dair ABŞ-Azərbaycan ikitərəfli dialoqunun növbəti raundunda Azərbaycan Respublikasının xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimovun iştirakına dair

«Sülh naminə tərəfdaşlıq» Proqramının (SNT) Çərçivə sənədin imzalanmasının on illiyi ilə əlaqədar xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimovun müsahibəsinə dair

V.İ. Sadıqovun Azərbaycan Respublikasının Avstriya Respublikasında Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri vəzifəsindən azad edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı

V.İ. Sadıqovun Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin müavini təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı

Vaqif Sadıqov. Tərcümeyi-hal

Dalhausi Universitetinin Xarici Siyasət Tədqiqatları Mərkəzi tərəfindən «Qafqaz, Xəzər və Mərkəzi Asiya: Təhlükəsizliyin Aspektləri» mövzusunda keçirilmiş seminarla Xarici siyasətin planlaşdırılması və strateji araşdırmalar idarəsinin rəisi İlqar Məmmədovun iştirakı barədə məlumat

Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin müavini Xələf Xələfovun ÇXR-in xarici işlər naziri Li Caosin və onun müavini Li Xueyi ilə görüşünə dair

Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin müavini Xələf Xələfovun İran İslam Respublikasının xarici işlər naziri Kamal Xərrazi ilə görüşünə dair

Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyası Xarici İşlər Nazirlikləri arasında konsulluq xidməti məsələləri üzrə növbəti 4-cü məsləhətləşmələrin XİN-in Konsulluq İdarəsində keçirilməsinə dair

Azərbaycan Respublikasının xarici işlər nazirinin müavini Xələf Xələfovun Xəzər dənizinin hüquqi statusu haqqında Konvensiyanın hazırlanması üzrə Xəzəryanı dövlətlərin xarici işlər nazirlərinin müavinləri səviyyəsində Xüsusi İşçi Qrupunun (XİQ) 14-cü iclasında iştirakına dair

Azərbaycan Respublikasının xaricdəki diplomatik nümayəndəliklərində

L.S. Qəndilovun Azərbaycan Respublikasının Qazaxstan Respublikasında Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı

L.S. Qəndilova Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri dərəcəsi verilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı

Lətif Qəndilov. Tərcümeyi-hal

H.Q.Hacıyevin Azərbaycan Respublikasının Gürcüstanda Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri vəzifəsindən azad edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

R.A.Həsənovun Azərbaycan Respublikasının Gürcüstanda Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı

R.A.Həsənova Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri dərəcəsi verilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı

Ramiz Həsənov. Tərcümeyi-hal

E.O.Əmirbəyovun Azərbaycan Respublikasının BMT-nin Cenevrə şəhərindəki bölməsində və digər beynəlxalq təşkilatlar yanında Daimi Nümayəndəsi təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı

Elçin Əmirbəyov. Tərcümeyi-hal

V.M.Quliyevin Azərbaycan Respublikasının Polşa Respublikasında Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı

Vilayət Quliyev. Tərcümeyi-hal

28 may – Respublika Günü

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 28 May – Respublika günü münasibətilə rəsmi qəbulda nitqi

Məqalələr

Эмин Гаджинский. Из истории дипломатии и внешней политики азербайджанской демократической республики

Eynulla Mədətli. İranın diplomatik mənbələrində Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin xarici siyasəti haqqında (1919-1920-ci illər)

Cavanşir Vəkilov. Arsaq: tutarlı cavab

Agshin Aliyev and Gunduz Jafarov. Armenian State Terrorism

Məmməd Əhmədzadə. Neftə əsaslanan inkişaf modelləri: Azərbaycan modeli necə olmalıdır?

Şöhrət Mustafayev. XX əsrdə ermənilərin azərbaycanlılara qarşı etnik təmizləmə siyasəti

Qismət İbrahimov. Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq rabitə əlaqələrinin inkişaf mərhələləri

Xarici Nəşrlər

Robert Olson. The “Azeri” question and Turkey-Iran relations, 2000-2002

Ermənistan – Azərbaycan münaqişəsi beynəlxalq təşkilatlarda

Şimali Atlantika Müqaviləsi Təşkilatı (NATO) tərəfindən qəbul edilmiş qərarlar

Müdafiə Planlaşdırması Komitəsi və Nüvə Planlaşdırması Qrupu. Yekun Kommünikesi. Brüssel, 27 may 1992-ci il

Şimali Atlantika Şurası. Nazirlərin Görüşü. Yekun Kommünike. Oslo, 4 iyun 1992-ci il

Şimali Atlantika Əməkdaşlıq Şurası. Bəyanat. Oslo, 5 iyun 1992-ci il

Şimali Atlantika Şurası. Nazirlərin Görüşü. Yekun Kommünike. Brüssel, 17 dekabr 1992-ci il

Şimali Atlantika Şurası. Nazirlərin Görüşü. Yekun Kommünike. Afina, 10 iyun 1993-cü il

Şimali Atlantika Əməkdaşlıq Şurası. Mətbuat üçün Kommünike. Bəyanat. Afina, 11 iyun 1993-cü il

Şimali Atlantika Şurası. Nazirlərin Görüşü. Mətbuat üçün Kommünike. Brüssel, 11 yanvar 1994-cü il

Şimali Atlantika Əməkdaşlıq Şurası. Nazirlərin Görüşü. Mətbuat üçün Kommünike. Bəyanat. İstanbul, 10 iyun 1994-cü il

Şimali Atlantika Şurası. Nazirlərin Görüşü. Yekun Kommünike. Brüssel, 1 dekabr 1994-cü il

Şimali Atlantika Şurası. Nazirlərin Görüşü. Yekun Kommünike. Niderland. 30 may 1995-ci il
Şimali Atlantika Şurası. Nazirlərin Görüşü. Yekun Kommünike. Brüssel, 5 dekabr 1995-ci il
Şimali Atlantika Şurası. Nazirlərin Görüşü. Yekun Kommünike. Almaniya. 3 iyun 1996-cı il
Şimali Atlantika Şurası. Nazirlərin Görüşü. Yekun Kommünike. Brüssel, 10 dekabr 1996-cü il

Azərbaycan Diplomatiasının Tarixi

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirləri:

1. Məmməd həsən Cəfərqulu oğlu Hacinski
2. Əlimərdan bəy Topçubaşov
3. Fətəli Xan İsgəndər Xan oğlu Xoyski
4. Məmməd Yusif Hacıbaba oğlu Cəfərov

Azərbaycan Respublikasında akkreditə olunmuş xarici ölkələrin Səfirlikləri və Beynəlxalq Təşkilatların Nümayəndəlikləri tərəfindən nəqliyyat vasitələrinin idxal edilməsi qaydaları

«Diplomatiya Aləmi» jurnalına abunə olmaq forması

RƏSMİ XRONİKA

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ
İLHAM ƏLİYEVİN
2004-CÜ İLİN APREL-İYUN
AYLARI ƏRZİNDƏ
DİPLOMATİK
FƏALİYYƏTİ**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəsmi səfərləri

13-15/04/04 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Türkiyəyə rəsmi səfəri

Səfər zamanı keçirilmiş görüşlər:

Türkiyə Prezidenti Əhməd Necdət Sezərlə təkbətək görüş

Türkiyə Prezidenti ilə geniş tərkibdə görüş

Türkiyə Silahlı Qüvvələri Baş Qərargahının Rəisi ilə görüş

Bilkənd Universitetinin Fəxri Doktoru diplomu və İhsan Doğramacı adına Dünya Sülh Mükafatının təqdim edilmə mərasimi

Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri Bülənd Arınç ilə görüş

Doğru Yol Partiyasının Sədri ilə görüş

Türkiyənin 9-cu Prezidenti Süleyman Dəmirəl ilə görüş

Türkiyə Baş Nazirinin Müavini, Xarici İşlər Naziri Abdullah Gül ilə görüş

Cümhuriyyət Xalq Partiyasının Sədri ilə görüş

Türkiyənin aparıcı kütləvi informasiya vasitələrinin rəhbərləri ilə görüş

Türkiyə Ticarət Palatasının Sədri Rüfət Hısarçılıoğlu ilə görüş

Türkiyənin Baş Naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan ilə görüş

Səfər zamanı imzalanmış sənədlər:

“Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında birgə bəyanat”

“Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında mülki aviasiya sahəsində əməkdaşlığın inkişafına dair protokol”

“Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında mədəniyyət sahəsində işbirliyinə dair protokol”

“Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında sənaye mülkiyyətinin mühafizəsinə dair əməkdaşlıq müqaviləsi”

“Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında gömrük sahəsində əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım müqaviləsi”

“Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında uzunmüddətli iqtisadi əməkdaşlıq sazişi”

«AZƏRTAC», 16.04.04

27-28/04/04 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Polşaya rəsmi səfəri

Səfər zamanı keçirilmiş görüşlər:

Polşa Prezidenti Aleksandr Kvasnevski ilə görüş

Avropa iqtisadi sammitində iştirak

Ermənistan Prezidenti Robert Koçaryan ilə təkbətək görüş

Gürcüstan Prezidenti Mixail Saakaşvili ilə görüş

«AZƏRTAC», 29.04.04

28-29/04/04 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Strasburqa səfəri

Səfər zamanı keçmiş görüşlər:

AŞPA-nin Sədri Piter Şider ilə görüş

Avropa Şurasının Baş Katibi Valter Şvimmer ilə görüş

Mətbuat konfransı

Avropa Şurasının İnsan Hüquqları Məhkəməsinin Sədri ilə görüş

«AZƏRTAC», 29.04.04

17-19/05/04 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin

Belçika Krallığına işgüzar səfəri

Səfər zamanı keçmiş görüşlər:

Belçikanın Baş Naziri Gi Verhofstadt ilə görüş

Küveytin Xarici İşlər Naziri ilə görüş

Avropa Birliyi Şurasının Baş Katibi Xavyer Solana ilə görüş

Brüsseldə "Dədə Qorqud" Abidəsinin Açılış Mərasimində iştirak

Türkiyənin Xarici İşlər Naziri Abdullah Gül ilə görüş

Brüsseldə Siyasi Brifinqdə iştirak

Ukraynanın Baş Naziri ilə görüş

NATO-nun Baş Katibi Yaap De Hoop Sxeffer ilə görüş

Səfər zamanı imalanmış sənədlər:

İkiqat vergitutmanın aradan qaldırılması və vergitutmadan yayınmanın qarşısının alınması haqqında konvensiya

Sərmayələrin qarşılıqlı qorunması və təşviqi haqqında saziş

Gömrük məsələləri üzrə qarşılıqlı inzibati yardım göstərilməsi haqqında ikitərəfli saziş

«AZƏRTAC», 20.05.04

03-04/06/04 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Ukraynaya

rəsmi səfəri

Səfər zamanı keçirilmiş görüşlər:

Ukrayna Prezidenti Leonid Kuçma ilə təkbətək görüş

Ukrayna Prezidenti Leonid Kuçma ilə geniş tərkibdə görüş

Ukraynanın Baş naziri Viktor Yanukoviç ilə görüş

Ukrayna Ali Radasının sədri Vladimir Litvin ilə görüş

Ukrayna, Belarus və Moldovada yaşayan azərbaycanlıların nümayəndələri – görkəmli ziyalılar, iş adamları ilə görüş

Səfər zamanı imzalanmış sənədlər:

Azərbaycan Respublikası hökuməti və Ukrayna Nazirlər Kabineti arasında neft sahəsində əməkdaşlığın prinsipləri haqqında saziş, Azərbaycan Respublikası hökuməti və Ukrayna Nazirlər Kabineti arasında neft-

qaz maşınqayırması sahəsində əməkdaşlığın əsas prinsipləri haqqında saziş, Azərbaycan Respublikası hökuməti və Ukrayna Nazirlər Kabineti arasında sənayenin müdafiə sahəsində müəssisə və təşkilatların istehsal və elmi-texniki kooperasiyası haqqında saziş, hər iki ölkə aviasiyasının mühəndis-texniki uçuş heyətinin hazırlanmasında əməkdaşlıq haqqında saziş, Azərbaycan Respublikası ərazisində müvəqqəti işləyən Ukrayna vətəndaşlarının və Ukrayna ərazisində müvəqqəti işləyən Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının əmək fəaliyyəti və sosial müdafiəsi haqqında saziş, qaçaqmalçılıq və gömrük qaydalarının pozulması, habelə silahların, döyüş sursatlarının, partlayıcı maddələrin, narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların qanunsuz dövriyyəsi ilə mübarizə sahəsində əməkdaşlıq haqqında saziş, mülki aviasiya sahəsində əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsinə dair protokol, milli televiziya arasında əməkdaşlıq haqqında saziş.

«AZƏRTAC», 05.06.04

14-15/06/04 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Gürcüstana dövlət səfəri

Səfər zamanı keçirilmiş görüşlər:

Gürcüstan Prezidenti Mixail Saakaşvili ilə təkbətək görüş

Gürcüstan Prezidenti Mixail Saakaşvili ilə geniş tərkibdə görüş

Gürcüstan Parlamentinin Sədri Nino Burcanadze ilə görüş

Marneuli rayonunda yaşayan azərbaycanlılarla görüş

Səfər zamanı imzalanmış sənədlər:

Azərbaycan Respublikası hökuməti və Gürcüstan hökuməti arasında energetika sektorunda əməkdaşlığın genişləndirilməsi haqqında saziş, Azərbaycan Respublikasının hökuməti və Gürcüstan hökuməti arasında dəmir yolu nəqliyyatı fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi haqqında saziş, Azərbaycan Respublikasının Vergilər Nazirliyi və Gürcüstanın Maliyyə Nazirliyi arasında əməkdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında saziş, Azərbaycan Respublikasının və Gürcüstanın aviasiya xidmətləri arasında mülki aviasiya sahəsində əməkdaşlığın daha da genişləndirilməsi haqqında protokol, Azərbaycan Dövlət Teleradio Verilişləri Şirkəti və Gürcüstan Dövlət Teleradio Korporasiyası arasında əməkdaşlıq haqqında saziş.

«AZƏRTAC», 14.06.04

26-29/06/04 - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Türkiyəyə dövlət səfəri

Səfər zamanı keçirilmiş görüşlər:

- ABŞ Senatının xarici əlaqələr komitəsinin sədri Bill Frist ilə görüş*
- Almaniya parlamentinin Müdafiə məsələləri komissiyasının sədri Volfqanq Rühe ilə görüş*
- Türkiyə Prezidenti Əhməd Necdət Sezər ilə görüş*
- Türkiyənin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan ilə görüş*
- Amerika Birləşmiş Ştatlarının Prezidenti Corc Buş ilə görüş*
- Böyük Britaniyanın Baş naziri Toni Bleyr ilə görüş*
- Fransa Prezidenti Jak Şirak ilə görüş*
- Qazaxıstan Prezidenti Nursultan Nazarbayev ilə görüş*
- Ukrayna Prezidenti Leonid Kuçma ilə görüş*
- Gürcüstan Prezidenti Mixail Saakaşvili ilə görüş*
- Latviya Prezidenti xanım Vayra Vike-Freyberqa ilə görüş*
- Yunanıstanın Baş naziri Konstantinos Karamanlis ilə görüş*
- Litva Prezidentinin səlahiyyətlərini icra edən Arturas Paulauskas ilə görüş*

«AZƏRTAC», 30.06.04

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin görüşləri

- 1 aprel - Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının ölkəmizdəki səfiri Əli Həsən Əhməd Cəfəri ilə görüş
- 1 aprel - Gürcüstanın daxili işlər naziri Giorgi Baramidze başda olmaqla nümayəndə heyəti ilə görüş
- 5 aprel - Çin Xalq Respublikasının ölkəmizdəki səfiri Çjan Siyun ilə görüş
- 6 aprel - Rusiya Federasiyası Sverdlovsk vilayətinin qubernatoru Eduard Rosseli ilə görüş
- 7 aprel - Rusiyanın energetika və sənaye naziri, Rusiya-Azərbaycan hökumətlərarası komissiyanın həmsədri Viktor Xristenko ilə görüş
- 9 aprel - Türkiyənin Azərbaycandakı Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri Əhməd Ünal Çeviköz ilə görüş
- 9 aprel - Rumıniyanın Azərbaycanda yeni təyin olunmuş Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri Nikolaye Urekenin etimadnaməsinin qəbul edilməsi
- 9 aprel - Anqolanın, Oman Sultanlığının, Kubanın, Bəhreyn Krallığının, Şri-Lankanın, Koreya Respublikasının və Avstraliyanın ölkəmizdə yeni akkreditə olunmuş Fövqəladə və Səlahiyyətli səfirləri Robertu Leal Ramuş Monteyru, Məhəmməd bin Nasir bin Həmid əl-Vohaibi, Marti Martines Xorxe, Kamil Saleh əs-Saleh, Omar Kamil, Kim Sonq Xvan və Conatan Filpin etimadnamələrinin qəbul edilməsi.
- 10 aprel - Türkiyənin dövlət naziri Bəşir Atalayı və onun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

16 aprel - Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının (QİƏT) üzvü olan ölkələrin təhsil nazirlərinin Bakı görüşündə iştirak edən nümayəndə heyətlərinin başçıları ilə görüş

19 aprel - Beynəlxalq Olimpiya Komitəsinin vitse-prezidenti Vitali Smirnov və Rusiya Olimpiya Komitəsinin Baş katibi Leonid Miroşniçenko ilə görüş

21 aprel - Almaniya Federativ Respublikasının xarici işlər naziri Yoşka Fişer ilə görüş

22 aprel - ATƏT-in Minsk qrupunun ABŞ-dan olan həmsədri Stiven Mənn ilə görüş

26 aprel - Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının Cənubi Qafqaz üzrə xüsusi nümayəndəsi Brayan Foll ilə görüş

1 may - Gürcüstanın xarici işlər naziri Salome Zurabişvilini və onun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

5 may - Sloveniya Respublikasının Azərbaycandakı Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri Andre Qrossellini ilə görüş

6 may - Türkiyənin əmək və sosial təminat naziri Murat Başesgioğlu ilə görüş

6 may - İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının (İƏT) Baş katibi Asxat Orazbay ilə görüş

10 may - Gürcüstan Prezidenti administrasiyasının başçısı İrakli Çubitaşvili ilə görüş

10 may - Rusiyanın mədəniyyət və kütləvi kommunikasiyalar nazirinin müavini Mixail Şvidkoy, həmyerlilərimiz Yuli və Mixail Qusmanlar ilə görüş

11 may - İran İslam Respublikası Prezidentinin Xəzər məsələləri üzrə xüsusi nümayəndəsi Mehdi Səfəri ilə görüş

11 may - Avropa Şurası Parlament Assambleyasının “siyasi məhbuslar” məsələsinə dair məruzəçisi Malkolm Bryus ilə görüş

20 may - ABŞ Dövlət Departamentinin Avropa və Avrasiya ölkələrinə yardım üzrə əlaqələndiricisi Karlos Paskual ilə görüş

20 may - Avropa Şurası Parlament Assambleyasının (AŞPA) Monitorinq Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçisi Andreas Qross ilə görüş

20 may - Fransanın “Kastel” şirkətlər qrupunun prezidenti Pyer Kastelin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

20 may - Yaponiyanın “İTOÇU” şirkətinin icraçı vitse-prezidenti Akira Yokotanın başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

21 may - Beynəlxalq Böhranlar Qrupunun prezidenti Haret Evansın başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

21 may - Amerika Birləşmiş Ştatlarının “Amerada Hess” neft şirkətinin nümayəndə heyəti ilə görüş

21 may - Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankının prezidenti Jan Lemyer ilə görüş

25 may - Litva Respublikası xarici işlər nazirinin müavini Darius Yurgelevičius başda olmaqla bu ölkənin xarici siyasət idarəsinin nümayəndə heyəti ilə görüş

26 may - Beynəlxalq Valyuta Fondunun Yaxın Şərq və Mərkəzi Asiya ölkələri Departamentinin şöbə müdiri Con Uikman-Linnin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

26 may - ABŞ Konqresinin Silahlı Qüvvələr Komitəsinin sədri Kurt Ueldonun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

31 may - Fransanın ölkəmizdəki Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri xanım Şantal Puare ilə görüş

31 may - Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatının (ATƏT) Bakı ofisinin rəhbəri Piter Burhard ilə görüş

1 iyun - Türkiyənin enerji və təbii ehtiyatlar naziri Hilmi Gülər və onun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

1 iyun - ABŞ Dövlət Departamentinin Xəzər hövzəsinin enerji ehtiyatları üzrə xüsusi nümayəndəsi səfir Stiven Mənn ilə görüş

1 iyun - Böyük Britaniya Baş nazirinin biznes imkanlarının inkişafı üzrə xüsusi təmsilçisi Brayn Uilsonun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

1 iyun - Norveçin neft və energetika üzrə dövlət katibi Oyvind Habrekkenin başçılığı ilə nümayəndə heyəti ilə görüş

1 iyun - Gürcüstanın yanacaq və energetika nazirinin müavini İsaq Novruzovun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

2 iyun - Qırğızıstanın müdafiə naziri general-polkovnik Esen Topoyev ilə görüş

10 iyun - Amerika Birləşmiş Ştatlarının Avropa Komandanlığının qərargah rəisinin müavini general Çarlz Uoldun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

17 iyun - İran İslam Respublikasının ədliyyə naziri Məhəmmədismayıl Şüştərinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

18 iyun - Rusiya Ticarət-Sənaye Palatasının prezidenti Yevgeni Primakov başda olmaqla nümayəndə heyəti ilə görüş

22 iyun - Finlandiya Sərhəd Xidmətinin rəisi vitse-admiral Yaako Smolander başda olmaqla bu ölkənin nümayəndə heyəti ilə görüş

22 iyun - Yunanıstan Prezidenti Konstantinos Stefanopulosun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşü

23 iyun - Kalmıkiya Respublikasının Prezidenti, FİDE-nin prezidenti Kirsan İlyumjinov ilə görüş

23 iyun - Rusiya Federasiyasının Narkotik Vasitələrin və Psixotrop Maddələrin Dövriyyəsinə Federal Nəzarət Xidmətinin direktoru Viktor Çerkesov başda olmaqla nümayəndə heyəti ilə görüş

24 iyun - Ukraynanın sənaye siyasəti naziri Aleksandr Neustroyev başda olmaqla nümayəndə heyəti ilə görüş

24 iyun - Silahlı Qüvvələrin bir qrup general və zabiti ilə görüş

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
XARİCİ İŞLƏR NAZİRİ
ELMAR MƏMMƏDYAROVUN
2004-CÜ İL APREL-İYUN
AYLARI ƏRZİNDƏ DİPLOMATİK
FƏALİYYƏTİ**

Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyyarovun müsahibəsi

- Elmar müəllim, ilk növbədə, icazə verin, Sizi xarici işlər naziri vəzifəsinə təyin olunmağınız münasibətilə təbrik edək. Bu məsul və şərəfli işdə Sizə uğurlar diləyərək, xarici siyasətimizin gələcək inkişafı barədə fikirlərinizi bölüşməyinizi istərdik.

- Təşəkkür edirəm. Sualınıza gəldikdə, demək istərdim ki, bizim vəzifəmiz əsas ümummilli liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş və hazırda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən davam etdirilən xarici siyasət xəttinin həyata keçirilməsindən və inkişaf etdirilməsindən ibarətdir. Buraya xarici dövlətlərlə ilk öncə milli maraqlarımıza uyğun səmərəli əlaqələrin inkişafı və ölkəmizin beynəlxalq təşkilatlarda fəal iştirakının təmin olunması daxildir. Bu işə, ilk növbədə, zamanın tələbinə uyğun olaraq, nazirliyin əməkdaşlarının, o cümlədən onun xaricdəki nümayəndəliklərinin fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılmasını, XİN-in işinin digər dövlət strukturlarının fəaliyyəti ilə əlaqələndirilməsini, Azərbaycanın diplomatik korpusunun məqsəd və vəzifələrə uyğun inkişaf etdirilməsini nəzərdə tutur.

- Təbii ki, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas prioritetlərindən biridir. Münaqişənin həlli perspektivlərini necə görürsünüz?

- Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həlli, Ermənistan tərəfindən törədilən təcavüzün ağır nəticələrinin aradan qaldırılması, dövlətin ərazi bütövlüyünün bərpası, işğal edilmiş ərazilərin azad olunması və bir milyona yaxın qaçqın və məcburi köçkünün öz doğma dədə-baba yurdlarına qayıtması Azərbaycanın dövlət siyasətinin əsas məqsədlərindən biri kimi nazirliyin, Azərbaycan Respublikasının xaricdəki səfirliklərinin, beynəlxalq təşkilatlar yanındakı nümayəndəliklərinin diqqət mərkəzində qalmaqdadır.

Bildiyiniz kimi, münaqişə on altı ilə yaxındır ki, davam edir və onun həlli ilə bağlı vasitəçilik söyləri öz başlanğıcını 1990-cı ilin əvvəllərindən götürür. Bu barədə çox təfəssilata varmaq niyyətində deyiləm, çünki cəmiyyətimiz münaqişənin həlli istiqamətində görülən işlərlə bağlı kifayət qədər məlumatlıdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, münaqişənin həllində məqsəd və qarşıya qoyulan vəzifələr aydındır. Məlum olduğu kimi, münaqişənin həllində hüquqi baza mövcuddur. Bu, beynəlxalq hüququn prinsip və normalarına əsaslanan ATƏT-in məlum qərarları və BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələridir. Eyni zamanda, münaqişənin həlli ilə bağlı vasitəçilik strukturu mövcuddur ki, bu da ATƏT-in Minsk qrupudur. Təəssüflər olsun ki, Minsk qrupu üzərinə düşən missiyanı hələ ki, yerinə yetirə bilmədiyi üçün münaqişənin həlli məsələsində heç bir irəliləyiş yoxdur. Məhz buna görə ilkin mərhələdə vəzifəmiz Minsk qrupunun işinə canlanma gətirərək onu fəallaşdırmaqdır.

«AZƏRTAC», 07.04.04

Azərbaycan və Ermənistanın xarici işlər nazirlərinin mətbuat üçün bəyanatı

Aprelin 16-da Çexiyanın paytaxtı Praqada Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov ilə Ermənistanın xarici işlər naziri Bartan Oskanyan arasında görüş keçirilmişdir.

Nazirlər görüşün yekunlarına dair mətbuat üçün bəyanat vermişlər. Bəyanatda deyilir:

-Ermənistanın xarici işlər naziri və Azərbaycanın yeni təyin olunmuş xarici işlər naziri ilk dəfə olaraq bu il aprelin 16-da Praqada görüş keçirmişlər. Minsk qrupu həmsədrləri tərəfindən təşkil olunmuş bu görüş tərəflərə irəliyə gedən mümkün yollar barədə fikir mübadiləsi aparmağa imkan yaratmışdır. Ermənistan və Azərbaycan Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında olan münaqişənin həllində qarşılıqlı şəkildə maraqlı olduqlarını yenidən bəyan etmiş və bu faydalı dialoqun davam etdirilməsi üzrə razılıqlarını bildirmişlər. Xarici işlər nazirləri Çexiya hökumətinin və ATƏT-in dəstəyini yüksək qiymətləndirmişlər.

«AZƏRTAC», 19.04.04

«Avropa-Qafqaz-Asiya beynəlxalq nəqliyyat dəhlizinin inkişafı üzrə Əsas Çoxtərəfli Saziş»ə düzəlişlər haqqında Protokol»un imzalanmasına dair

Cari il may ayının 11-də Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyində 2003-cü il oktyabrın 9-da imzalanmış “Avropa-Qafqaz-Asiya beynəlxalq nəqliyyat dəhlizinin inkişafı üzrə Əsas Çoxtərəfli Saziş”ə düzəlişlər haqqında Protokol”un Özbəkistan Respublikası adından imzalanması məqsədi ilə mərasim keçirilmişdir.

Sənədi Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov və Özbəkistan Respublikasının ölkəmizdəki səfiri Ədbüqafur Əbdürrəhmanov imzalamışlar.

«AZƏRTAC» 11.05.04

Azərbaycan, Ermənistan və Türkiyə xarici işlər nazirlərinin üçtərəfli görüşünə dair

İyunun 28-də NATO-nun İstanbul zirvə toplantısı çərçivəsində Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədیارov, Türkiyənin xarici işlər naziri Abdullah Gül, Ermənistanın xarici işlər naziri Vartan Oskanyan arasında üçtərəfli görüş keçirilmişdir.

Görüşdən sonra nazirlər mətbuata açıqlama verdilər. Türkiyənin xarici işlər naziri Abdullah Gül bildirdi ki, danışıqlar çox faydalı oldu. Bu görüş Minsk qrupu çərçivəsində gedən sülh prosesinə yardım məqsədi daşıyır. Genişlənən Avropa Birliyi və NATO Cənubi Qafqazda sülhün və sabitliyin təmin olunmasında, o cümlədən Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ probleminin həllində çox maraqlıdır. Tərəflər bu görüşləri davam etdirmək qərarına gəlmişlər.

Ermənistanın xarici işlər naziri Vartan Oskanyan açıqlamasında dedi ki, görüşdə regionda sabitliyin təmin olunmasına dair fikir mübadiləsi aparıldı. Avropa Birliyinin və NATO-nun genişlənməsi fonunda Cənubi Qafqazda yeni strategiyanın parametrlərinin müəyyənəşdirilməsi çox zəruridir. O qeyd etdi ki, tərəflər Dağlıq Qarabağ probleminin həlli istiqamətində söylərini davam etdirəcəklər. Türkiyə, Azərbaycan, Ermənistan regionda sabitliyin təmin olunmasında maraqlıdır.

Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədیارov vurğuladı ki, görüşdə tərəflər öz mövqelərini bir daha bildirdilər. Lakin əsas müzakirə obyektı Türkiyənin sülh prosesində daha fəal rol oynaması idi. Tərəflər razılığa gəldilər ki, bununla bağlı xüsusi mexanizm üzərində işləsinlər və 1-2 aydan sonra üçtərəfli görüş yenidən davam etdirilsin. Bu görüş irəliyə doğru daha bir addımdır. Belə görüşlər bizi problemin həllinə daha da yaxınlaşdırır.

«AZƏRTAC» 28.06.04

Mətbuat mərkəzi xəbər verir

İyunun 28-də İstanbulda, NATO-nun zirvə toplantısı çərçivəsində, GUÖAM dövlətləri Xarici İşlər Nazirləri Şurasının (XİNŞ) VI iclası keçirilmişdir. İclasda Azərbaycan, Gürcüstan, Moldova və Ukrayna nümayəndələri, habelə ABŞ-ın nümayəndə heyəti iştirak etmişdir.

Xarici İşlər Nazirləri Şurası 2003-cü il sentyabrın 26-da Nyu-Yorkda keçirilmiş GUÖAM XİNŞ-in iclasının və GUÖAM-ABŞ görüşünün qərarlarının yerinə yetirilməsini müzakirə etmişdir. XİNŞ-in iclasında nazirlər bir sıra sənədləri təsdiqləmişlər.

Şuranın iclasında GUÖAM-ın 2002-2003-cü illərdə Yaltada keçirilmiş zirvə toplantılarında imzalanan sənədlərin qüvvəyə minməsinə dair dövlətdaxili prosedurların tezliklə yerinə yetirilməsinin zəruriliyi vurğulanmışdır. Nazirlər “GUÖAM-ın iştirakçısı olan dövlətlər arasında azad ticarət zonası yaradılması haqqında saziş”i və “GUÖAM-ın İnformasiya ofisi haqqında Müvəqqəti Əsasnamə”ni hələ ratifikasiya

etməyən dövlətləri bu sənədlərin ratifikasiyası prosesini sürətləndirməyə çağırmışlar. Sahə işçi qruplarının əlaqələndirici ölkələri barədə məsələyə də baxılmışdır.

İclas iştirakçıları beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində, GUÖAM ölkələrinin ümumi mövqelərinin qorunmasına, o cümlədən münaqişələrin dövlətlərin ərazi bütövlüyünün gözlənilməsi prinsipi əsasında nizamə salınmasına dair birgə təşəbbüslərin vacibliyini nəzərə çarpdirmışlar.

Nazirlər BMT Baş Məclisi yanında müşahidəçi statusu nəzərə alınmaqla, 2004-cü il üçün BMT çərçivəsində əməkdaşlığın inkişafına dair GUÖAM ölkələrinin fəaliyyət planına müsbət qiymət vermişlər. Həmin plan Milli Əlaqələndiricilər Komitəsinin 2004-cü il martın 22-23-də Bakıda keçirilən iclasında təsdiq edilmişdir.

Nazirlər konkret layihələr hazırlanarkən ABŞ ilə sıx əməkdaşlığın xüsusilə vacibliyini və GUÖAM-ın təşəbbüslərinin ABŞ hökuməti tərəfindən fəal dəstəkləndiyini vurğulamışlar. Şura GUÖAM çərçivəsində nəzərdə tutulan layihələrin gerçəkləşdirilməsində Avropa Birliyi ilə əməkdaşlıqda maraqlı olduğunu və GUÖAM-AB və GUÖAM-ABŞ formatında dialoqun davam etdirilməsinə tərəfdar olduğunu da bildirmişdir.

XİNŞ-in iclasında nazirlər GUÖAM-ABŞ çərçivə proqramının həyata keçirilməsinin gedişini müzakirə etmiş və aşağıdakı razılaşıdırılmış sənədləri təsdiqləmişlər:

-GUÖAM dövlətlərinin ticarətinə və daşımalarına yardım layihəsinin (TDYL) həyata keçirilməsinə dair Regional strategiyanın və Tədbirlər planının təsdiq edilməsi haqqında qərar;

-GUÖAM-ın Virtual Mərkəzinin (VM) və GUÖAM-ın dövlətlərarası informasiya-analitik sisteminin (DİAS) yaradılması haqqında layihələrin təsdiq edilməsi barədə qərar.

Nazirlər TDYL və VM/DİAS layihələrinin öz dövlətlərində gerçəkləşdirilməsinə qəti yardım göstərmək niyyətində olduqlarını təsdiqləmiş və bu layihələri nəqliyyat dəhlizlərinin ümumavropa sisteminin inkişafı ilə əlaqəli şəkildə həyata keçirməyin vacibliyini xüsusi vurğulamışlar.

XİNŞ-in iclasında GUÖAM ölkələrinin ərazilərindən keçən və təhlükəsiz, səmərəli fəaliyyət göstərəcək, beynəlxalq daşımaların rəqabət qabiliyyətli və təhlükəsiz xidmətlərini təmin edə biləcək nəqliyyat dəhlizi yaradılması haqqında beynəlxalq layihə ideyası bəyənilmişdir.

XİNŞ GUÖAM Parlament Assambleyasının 2004-cü ilin sentyabrında Kiyevdə ilk iclasının keçirilməsi haqqında qərarı da alqışlamışdır. Bu qərar Azərbaycan, Gürcüstan, Moldova və Ukrayna parlamentləri rəhbərlərinin Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin parlament başçılarından bu il mayın 17-19-da Strasburqda keçirilmiş konfransında qəbul olunmuşdur.

İclasda GUÖAM-ın 2004-cü il zirvə toplantısı çərçivəsində XİNŞ-in VII iclasını keçirmək haqqında qərar qəbul edilmişdir.

XİNŞ-in iclasının yekunlarına dair birgə rəsmi məlumat qəbul olunmuşdur.

XİN, Mətbuat mərkəzinin məlumatı, 30.06.04

*Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyanın
digər görüşləri*

7 aprel - Avropa Şurasının Baş Katibi Valter Şvimmer ilə görüş

8 aprel - Anqola Respublikasının, Oman Sultanlığının, Avstraliyanın, Şri Lanka Demokratik Sosialist Respublikasının, Bəhreyn Krallığının və Koreya Respublikasının Azərbaycanda yeni akkreditə olunmuş Fövqəladə və Səlahiyyətli səfirləri Roberto Leal Ramos Monteyro, Məhəmməd Bin Nasser Bin Həmid Əl-Vohaibi, Conatan Filp, Omar Kamil, Kamil Saleh Əs-Saleh və Kim Sonq Xvan ilə görüş

8 aprel – Azərbaycanda səfərdə olan İsveçrə Konfederasiyasının Federal Xarici İşlər Departamentinin siyasi direktoru Bleys Godetin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

12 aprel – İndoneziya Respublikasının Azərbaycanda akkreditə olunmuş səfiri Amin Riano ilə görüş

21 aprel - Almaniyanın xarici işlər naziri Yoşka Fişer ilə görüş

22 aprel - Macarıstanın Xarici İşlər Nazirliyi dövlət katibinin müavini Yeno Boros ilə görüş

1 may - Gürcüstanın xarici işlər naziri xanım Salome Zurabişvili ilə görüş

3 may - Beynəlxalq Qara dəniz Tədqiqatlar Mərkəzinin baş direktoru Yannis Papanikolau ilə görüş

3 may - Niderlandın Gürcüstan və Azərbaycandakı səfiri Harri Molenar ilə görüş

4 may - Sloveniyanın Türkiyədə və Azərbaycanda akkreditə olunmuş səfiri Andrey Qrosselli və bu ölkənin Bakıdakı fəxri konsulu Borut Mequşar ilə görüş

6 may - İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Baş katibi Asxat Orazbay ilə görüş

11 may - İran İslam Respublikası Prezidentinin Xəzər məsələləri üzrə xüsusi nümayəndəsi Mehdi Səfəri və İranın ölkəmizdəki səfiri Əhəd Qəzai ilə görüş

11 may - Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsinin Bakıdakı nümayəndəsi xanım Hlin Baldvinsdottir ilə görüş

20 may - Beynəlxalq Böhranlar Qrupunun direktoru Haret Evansın başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

20 may - Belçika Krallığının Baş naziri Gi Verhofstadt və müdafiə naziri Andre Flao ilə görüş

24 may - Litvanın xarici işlər nazirinin müavini Darius Yurgelevičiusun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

26 may - YUNESKO-nun Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan, Moldova, Belarus və Rusiya Federasiyası üzrə Moskva bürosunun yeni təyin olunmuş direktoru Filip Keonu ilə görüş

26 may - Finlandiyanın Helsinkidə akkreditə olunmuş Azərbaycandakı səfiri Timo Lahelma ilə görüş

31 may - Braziliya Federativ Respublikasının Azərbaycanda və Türkiyədə akkreditə olunmuş Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri Brayan Nil onun ölkəmizdəki diplomatik fəaliyyətinin başa çatması ilə əlaqədar ilə görüş

1 iyun - Azərbaycanda səfərdə olan Enerji Xartiyası Katibliyinin Baş katibi xanım Ria Kemperi ilə görüş

2 iyun - Bakıda səfərdə olan Rusiya Federasiyasının xarici işlər nazirinin müavini, Rusiya Prezidentinin Xəzər məsələləri üzrə xüsusi nümayəndəsi Viktor Kalyujniy ilə görüş

- 2 iyun - Fransanın Azərbaycandakı Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri x-m Şantal Puare onun ölkəmizdə diplomatik fəaliyyətinin başa çatması ilə əlaqədar ilə görüş
- 5 iyun - Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Azərbaycandakı rezident əlaqələndiricisi və BMT-nin İnkişaf Proqramının rəhbəri Marko Borsotti ilə görüş
- 9 iyun - Vatikanın Gürcüstandakı və Azərbaycandakı apostol nunsisi Klaudio Qucerotti ilə görüş
- 12 iyun – Azərbaycanda səfərdə olan Estoniya Respublikasının xarici işlər naziri xanım Kristina Oculand ilə görüş
- 16 iyun - Fransanın Azərbaycana yeni təyin olunmuş səfiri Rolan Blatman ilə görüş
- 16 iyun - NATO Baş katibinin müavini Jan Furne ilə görüş
- 16 iyun - Kanadanın Türkiyəyə və eyni zamanda, ölkəmizə yeni təyin olunmuş səfiri Maykl Lir ilə görüş
- 24 iyun - Amerika Yəhudilər Komitəsinin yəhudilərin beynəlxalq işləri üzrə direktoru Endryu Beyker ilə görüş
- 25 iyun - YUNİSEF-in Azərbaycandakı nümayəndəliyinin başçısı Akif Saatçioğlu ilə görüş
- 30 iyun - Bakıda səfərdə olan ABŞ-ın Boston şəhərindəki Tafts Universiteti nəzdində fəaliyyət göstərən Fletçer Hüquq və Diplomatiya Məktəbinin (FHDM) professoru Endrü Hess ilə görüş

RƏSMİ MƏLUMAT

Azərbaycan Respublikası və Ekvador Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünikenin imzalanmasına dair

2004-cü ilin mart ayının 22-də Nyu-York şəhərində Azərbaycan Respublikası və Ekvador Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünike imzalanmışdır.

Birgə Kommünikeni iki ölkənin BMT nəzdində Daimi Nümayəndələri - Yaşar Əliyev və Luis Qalleqos Çiriboqa imzalamışlar.

XİN, Mətbuat Mərkəzinin məlumatı, 08.04.04

Azərbaycan Respublikası və Somali Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünikenin imzalanmasına dair

2004-cü ilin mart ayının 22-də Nyu-York şəhərində Azərbaycan Respublikası və Somali Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünike imzalanmışdır.

Birgə Kommünikeni iki ölkənin BMT nəzdində Daimi Nümayəndələri - Yaşar Əliyev və Əhməd Abdi Haşi imzalamışlar.

XİN, Mətbuat Mərkəzinin məlumatı, 08.04.04

**Azərbaycan Respublikası və Kabo Verde Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması
haqqında Birgə Kommünikenin imzalanmasına dair**

2004-cü ilin mart ayının 22-də Nyu-York şəhərində Azərbaycan Respublikası və Kabo Verde Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünike imzalanmışdır.

Birgə Kommünikenin iki ölkənin BMT nəzdində Daimi Nümayəndələri - Yaşar Əliyev və Luiş de Matos Monteyro da Fonseka imzalamışlar.

XİN, Mətbuat Mərkəzinin məlumatı, 08.04.04

**Azərbaycan Respublikası və Çad Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə
Kommünikenin imzalanmasına dair**

2004-cü ilin aprel ayının 5-də Nyu-York şəhərində Azərbaycan Respublikası və Çad Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünike imzalanmışdır.

Birgə Kommünikenin iki ölkənin BMT nəzdində Daimi Nümayəndələri - Yaşar Əliyev və Kumtoq Laoteqquelnoci imzalamışlar.

XİN, Mətbuat Mərkəzinin məlumatı, 08.04.04

**Azərbaycan Respublikası və Timor-Leşte Demokratik Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin
yaradılması haqqında Birgə Kommünikenin imzalanmasına dair**

2004-cü ilin aprel ayının 5-də Nyu-York şəhərində Azərbaycan Respublikası və Timor-Leşte Demokratik Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünike imzalanmışdır.

Birgə Kommünikenin iki ölkənin BMT nəzdində Daimi Nümayəndələri - Yaşar Əliyev və Joze Luiş Quterres imzalamışlar.

XİN, Mətbuat Mərkəzinin məlumatı, 08.04.04

**Türkiyə Respublikasının Qars şəhərində Azərbaycan Respublikasının Baş
Konsulluğunun təsis edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin
Sərəncamı**

1. Türkiyə Respublikasının Qars şəhərində Azərbaycan Respublikasının Baş konsulluğu təsis edilsin.
2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə tapşırılsın ki, Türkiyə Respublikasının Qars şəhərində Azərbaycan Respublikasının Baş konsulluğunun fəaliyyətinin təminatı ilə bağlı maddi-texniki təchizat və maliyyələşdirmə məsələlərini bir ay müddətinə həll etsin.
3. Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi Türkiyə Respublikasının Qars şəhərində Azərbaycan Respublikasının Baş konsulluğunun strukturunu və ştat cədvəlini bir ay müddətində təsdiq etsin.
4. Bu sərəncam imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 12 aprel 2004-cü il.

«AZƏRTAC», 12.04.04

Daha iki dövlət Azərbaycan ilə diplomatik əlaqələr yaratmışdır

Aprelin 20-də ABŞ-ın Nyu-York şəhərində Azərbaycan Respublikası ilə Eritreya Dövləti və Paraqvay Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Rəsmi Razılaşmalar imzalanmışdır.

Birgə Rəsmi Razılaşmaları hər üç ölkənin BMT nəzdində Daimi Nümayəndələri Yaşar Əliyev, Əhməd Tahir Baduri və Eladio Loizaqa imzalamışlar.

«AZƏRTAC» 26.04.04

Azərbaycan Respublikası və Malavi Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünike imzalanmışdır

2004-cü ilin may ayının 21-də Nyu-York şəhərində Azərbaycan Respublikası və Malavi Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünike imzalanmışdır.

Birgə Kommünikenin iki ölkənin BMT nəzdində Daimi Nümayəndələri - Yaşar Əliyev və Braun Çimfamba imzalamışlar.

XİN, Mətbuat Mərkəzinin məlumatı, 22.05.04

**Azərbaycan Respublikası və Burkina Faso Respublikası arasında
diplomatik əlaqələr yaradılmışdır**

2004-cü ilin may ayının 28-də Nyu-York şəhərində Azərbaycan Respublikası və Burkina Faso Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünike imzalanmışdır.

Birgə Kommünikeni iki ölkənin BMT nəzdində Daimi Nümayəndələri - Yaşar Əliyev və Mişel Kafando imzalamışlar.

XİN, Mətbuat Mərkəzinin məlumatı, 29.05.04

**Azərbaycan Respublikası və Ruanda Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında
Birgə Kommünike imzalanmışdır**

2004-cü ilin may ayının 28-də Nyu-York şəhərində Azərbaycan Respublikası və Ruanda Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünike imzalanmışdır.

Birgə Kommünikeni iki ölkənin BMT nəzdində Daimi Nümayəndələri - Yaşar Əliyev və Stanislas Kamanzi imzalamışlar.

XİN, Mətbuat Mərkəzinin məlumatı, 29.05.04

**Azərbaycan Respublikası və Keniya Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında
Birgə Kommünike imzalanmışdır**

2004-cü ilin may ayının 28-də Nyu-York şəhərində Azərbaycan Respublikası və Keniya Respublikası arasında diplomatik əlaqələrin yaradılması haqqında Birgə Kommünike imzalanmışdır.

Birgə Kommünikeni iki ölkənin BMT nəzdində Daimi Nümayəndələri - Yaşar Əliyev və xanım Cudit Mbula Bahemuka imzalamışlar.

XİN, Mətbuat Mərkəzinin məlumatı, 29.05.04

Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyi Mətbuat Mərkəzinin məlumatı

Azərbaycan Respublikası BMT Təhlükəsizlik Şurasının İraqa dair bu il 8 iyun tarixli 1546 nömrəli qətnaməsinə alqışlayır və hesab edir ki, həmin qətnamənin uğurla həyata keçirilməsi təkcə İraqın özündə deyil, həm də bütün regionda sülhün və sabitliyin möhkəmlənməsinə kömək edəcəkdir.

Azərbaycanlılar üçün müqəddəs olan iki şəhərin – Nəcəf və Kərbəla şəhərlərinin yerləşdiyi İraqda baş verən hadisələri Azərbaycanda diqqətlə izləyirlər. Sülhün qorunması üçün bu ölkəyə Azərbaycanın sülhməramlı hərbi kontingenti göndərilmişdir. İraqın müstəqilliyinə, suverenliyinə, vahidliyinə və ərazi bütövlüyünə tərəfdar olan Azərbaycan İraqın müvəqqəti hökumətinin yaradılmasını alqışlayır, bunu ölkənin demokratik dövlət idarəçiliyinə keçid prosesinin başlanmasına doğru ilk addım kimi qiymətləndirir.

XİN, Mətbuat mərkəzinin məlumatı, 10.06.04

ÇIXIŞLAR

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan İlham Aliyev in spring session of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe

Strasbourg, 29 April 2004

Dear Mr. Chairman!

Ladies and Gentlemen, dear guests!

It is a big honor for me to be invited here and speak at the Council of Europe. It is a great even for me personally indeed. As Mr. Chairman mentioned I was a member of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe within three years. This period of my life, perhaps, is the most interesting, important periods and played an important role in my future activity and of course in my current work.

Azerbaijan joined Council of Europe only three years ago. Up to then the country was experiencing many problems. Since we got independence in 1991 the situation in Azerbaijan had been very difficult. There was chaos - economical, political, military. Economical recession achieved huge sizes. Factually the country was on the way of total crisis: civil war, efforts of military state d'etats and of course aggression of

Armenia towards Azerbaijan. These are the factors, which didn't allow the country to develop in normal standards, to develop economics in healthy environment.

Only when heavy heritage was overcome, after provision of the social-political stability and achievement of the fire-cease between Armenia and Azerbaijan, the country got its opportunity to develop in various fields. The growth in our economics has started. Nowadays from the standpoint of economic growth Azerbaijan is an intensively developing country. The growth of gross domestic product in the last seven years totaled to 90 %, level of inflation in the last 7 years didn't exceed 2-3 %. Azerbaijan takes leading position among the countries of the former USSR and Central Europe by the volume of the direct foreign investments per capita.

All these factors plus large-scale economic reforms, land reform, privatization of the land and as a whole, privatization of the enterprises allowed the country to develop its economics on the basis of the principles of market economics. Nowadays, the share of the private sector in the gross domestic product totaled to 75 %. If we take into account that the oil sector is still a government monopoly, this is higher figure. It means that 75 % of the gross domestic product means that factually the whole trade and industry are privatized.

We see very good results of that. We see our country developing, growing economics, which allows realization of the giant international projects. Nowadays the largest energy project in the world is being realized in Azerbaijan. Azerbaijan has already developing oil and gas resources for 10 years along with the leading companies of the world.

This is very successful experience. In the meantime, there are a few key elements of this success. First of all, this is existence of good investment climate. Our investors feel themselves and their investments safe and confident that all funds invested are defended in the best way. All large investment projects in Azerbaijan have been ratified by our parliament and took a status of the law. Thus, nobody can change anything. Second is transparency. It is also one of the key elements of success in the oil and gas field and as a whole, all producing fields of the industry. Azerbaijan has achieved considerable results in this meaning. We joined initiative of transparency in the producing industry since the beginning and intend to continue leadership in the region in this field.

We have very close ties and cooperation with international finance institutions. In particular, with International Monetary Fund. We are coordinating our main economic course with this organization. All these factors allowed us to attract billion of dollars as investments into the country.

The total sum of the investments in Azerbaijan in the last few years totaled to 17 billion dollars. 12 billion out of them are the direct foreign investments. If the investors weren't confident in the public-political stability in Azerbaijan, couldn't forecast the developments, of course, they wouldn't risk their capital. We intend to continue carrying out this policy. Nearly 10 billion dollars will be invested in Azerbaijani oil and gas industry in the coming 3 years.

The large pipeline projects realized nowadays are of great importance not only for our country but also other countries, the territories of which these pipelines will go through as well as the whole region. These projects are required for the region security and stability, for regional cooperation. Azerbaijan is actively performing country in the field of the regional cooperation and nowadays the level of the regional cooperation is satisfactory. We are ready to play active role in this direction in future.

Oil and gas resources of Azerbaijan in the Caspian region allow our country to use them effectively, achieve all-sided development of the economics. Production and transportation of the oil and gas isn't a final goal for us. This is only the mean for the all-sided development of our economics, construction of the civilized, economically strong society, realization of the political reforms in future and continuation of moving on the way of democracy of the society. The successes we achieved, the projects that will be realized in near future, of course, allow strengthening of economics of our country.

In near future Azerbaijan has turned into economically strong state. In 2005-2006 the main oil and gas pipelines will be functioning, which will allow all countries participating in the project to improve level of life of the whole population.

However, this all is a part of current life of our country. It is developing both from the economical and social standpoint. We are realizing numerous social programs. Our economic policy is based on the principles of market economics. However, if you pay more attention to the structure of our budget, you will see that the major part of the budget is aimed to the social issues. I think that such combination of the market economics and social defense is also one of the factors in the basis of the success.

Our country has achieved important successes in the field of political reforms as well. Three-year period of our membership in the Council of Europe played decisive role in movement of Azerbaijan on the way of democracy. By recommendation of the Council of Europe new laws were adopted. The obligations undertaken by the country when joining the organization and their implementation also played an important role. That is why I would like to thank sincerely the whole staff of the Council of Europe. Constructive cooperation, suggestions, recommendations, your experience - all this lead to the further democratization of Azeri community, joining of Azerbaijan into European family.

We should do a lot. A lot of spheres of our life do not meet international standards. There are objective and sometimes, subjective reasons. The country that suffered a lot from the war, occupation, which passed through the civil war and other tragedies can't become fully democratic and free. However, this way is our selection, our strategic selection. The processes taking place after presidential elections approved by our government confirm on our devotion to the extremely important values for us. Democratic, pluralistic society confirm our decisiveness.

Economic growth and democratization of the society are the key elements of our politics that can't be apart from each other. It might be economically strong but unless there is democracy, transparency, human rights are defended, the success won't be achieved. We have studied experience of number of the oil producing countries and unfortunately it might be said that oil factor in many countries do not lead to the success. In some cases oil factor doesn't bring welfare but even accompanies with negative factors. That is why, seeing the whole situation, we are trying not to make any mistakes.

At the same time we have a lot of problems. For example, poverty. We are fighting against the poverty. At present, we are realizing the program on reduction of the poverty along with the World Bank. We have unemployment. That is why one of the key elements of the program of economical and social-economical development is in the opening of thousands of new vacations that I was stating officially.

We draw special attention to the regions that the all-sided, dynamical development took place not only in the capital, main cities but the whole country, all regions of Azerbaijan. Economical development should be felt even by the farthest villages. Only when the whole population feels that it lives better, our government might consider the task as implemented. Our goal is in establishment of the equal terms for the citizens. Let everybody feel the benefit of the economical growth, development of the oil industry. Let all

citizens of Azerbaijan use the equal rights. We have achieved wonderful results in this direction. One of the biggest achievements of our country is ethnical and religious patience. Tolerantly was very likely to Azerbaijan in the Soviet period, not only in the period of independence and this policy is continued nowadays. Azerbaijan is a multi-national country. All nations and representatives of religions consider Azerbaijan as their home.

The key problem our country has been experiencing for many years is connected with occupation of 20% of Azeri territory by Armenia. This occupation had started with the campaign of false that Armenian aggressive separatism was using with regard to Azerbaijan. Such a policy lead to occupation of the former Nagorno-Karabakh Autonomous Oblast of Azerbaijan and 7 administrative regions bounding it. The Armenian have never lived in those 7 regions. Only Azeri population was living there. Armenian occupation lead that hundred thousands of people had become refugees and IDPs. These facts are well known in the Assembly. Members of our delegation were speaking about it many times, these facts were represented in the documents of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe. 250 thousand Azeris were deprived of the territory that belongs to Armenia at present. 700 thousand citizens of 7 occupied regions in the territory of Azerbaijan had become IDPs living in the former Nagorno-Karabakh Autonomous Oblast. 1 million out of 8 million population in Azerbaijan is refugee and IDPs. This is the highest level of the refugees and IDPs in comparison with the rate of the population.

Such a situation has continued for over 10 years. This will be ten years since the day of fire-cease between Armenia and Azerbaijan in May and negotiations conducted for over 10 years hadn't brought any result. Of course, we can't stand such a situation. Azerbaijan will never agree with the loss of its territory. The norms of international law should be used in the solution of the issue. Azerbaijan has respectful approach to the territorial integrity of all countries and requires the same from others. Our territorial integrity must be restored. Armenian occupation forces must be withdrawn from the occupied territories. Refugees and IDPs need to return to their native lands. We shouldn't let in XXI century any member of the Council of Europe - Armenia occupy the territories of another member of the Council of Europe - Azerbaijan.

International community shouldn't agree with the situation. Of course, we are hopeful that joint efforts of the international community will further to the solution of this problem. We are thankful to the Council of Europe for starting of the exchange of the views around this topic. As you are aware, at present Committee

on the political issues works over the report connected with the Armenian-Azeri, Nagorno-Karabakh conflict. We are hopeful that the report will reflect the situation how it is and the main thing is that will give political estimation to the issue.

The Armenian have their claims connected with the conflict. I would like to comment them in order to have the whole picture not only from one party. Their claim is that the Armenian living in Nagorno-Karabakh have right to self-definition. Self-definition right is very important right for all people. We all respect it. However, I would like to draw your attention on another important issue. The Armenian have already determined themselves, they have their own state. It means that the Armenian as a nation have already used this right. Just imagine what can happen if they will be self-determining everywhere where they live?! What does it mean? Does it mean that everywhere the national minorities live in should be a basis for the separatism? Does it mean that the national minorities might create their independent states on their territories where they live? Of course, not!

National minorities live in many countries including European states. Azerbaijanis also consist national minorities in number of countries. Nearly half million of Azerbaijanis live in Georgia. There are a lot of Azerbaijanis living in Russia, other countries. The same do Armenians. 200 thousand Armenians live in Georgia - 4 times more than in Nagorno Karabakh. Does it mean that they should self-determine everywhere? In this specific case the principle of self-determination doesn't work. That is why there are not any contradictions between the principles of territorial integrity and self-determination. In other words, we are waiting when international community would play active role in the settlement of this conflict and the solution will be based on the norms of international law.

Dear Ladies and Gentlemen! As I have already mentioned, it is very pleasant for me, it is a big honor for me to be here. I am speaking with great pleasure. As I noticed, Azerbaijan has achieved considerable successes upon declaring its independence. Today our strategic choice is integration into Europe, European family, structures. This way is continued. We are dedicated to this policy and will do our best that Azerbaijan meets all European standards, parameters. To comply with the appropriate standards of European structures. This is our policy we have been carrying out for a long time. Everything taking place in Azerbaijan nowadays is a result of continuation of this policy. We are continuing to be active members of the Council of Europe.

You are totally dedicated to the European values, share these values. Our delegation has always been active in the Council of Europe. I am thankful to the members of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe for understanding of our problems. We have a lot of friends here, personally I have a lot of friends here. I am greeting everybody. I am greeting my counterparts I was working with in the European Democratic group and thank all members of the Assembly. I should say that I miss all those days when I was a member of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, when I was working with you. I hold other post today and have other commitments. However, I should assure that the policy carried out in Azerbaijan in the last few years is continuing and it will bring welfare and peace to our country, our region. Thank you for your attention.

www.president.az

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin NATO-nun İstanbul Zirvə Görüşündə çıxışı

İstanbul, 29 iyun 2004-cü il

- Cənab Baş katib!

Hörmətli həmkarlar!

Xanımlar və cənablar!

Mən bu sammitdə iştirak etməyimdən məmnunam və inanıram ki, sammitin işi Alyansın inkişaf etməsinə güclü təkan verəcəkdir.

Mən yeni NATO üzvlərini təbrik edirəm. Onların NATO üzvlüyü meyarlarına uyğun gəlmək üzrə söyləri məntiqi nəticəyə çatmışdır. Mən əminəm ki, NATO-nun ən böyük genişlənməsi ümumilikdə Avro-atlantik məkanının sülh, təhlükəsizlik və azadlıq sərhədlərinin daha da genişlənməsinə töhfə verəcəkdir.

1994-cü ildən Azərbaycan «Sülh naminə tərəfdaşlıq» proqramında fəal iştirak edir. NATO ilə bizim ikitərəfli əlaqələrimiz çox uğurla inkişaf edir.

«Fərdi tərəfdaşlıq fəaliyyəti» planında iştirakımız Azərbaycanın NATO ilə işbirliyində vacib dönüş nöqtəsidir və bizim təhlükəsizlik siyasətimizin inkişafına nəzərəcarpacaq töhfə verəcəkdir. Azərbaycanın on ildən bəri həyata keçirdiyi Avropaya və Avro-atlantik strukturlarına inteqrasiya siyasəti bundan sonra da davam etdiriləcəkdir. Biz əminik ki, bu inteqrasiya regionumuza daha çox təhlükəsizlik, insanlarımızı firavanlıq gətirəcəkdir.

Azərbaycan etibarlı tərəfdaş olduğunu artıq yalnız bəyanatlarla deyil, praktiki addımlarla sübuta yetirmişdir. Biz siyasi iradəimizi ifadə edərək, həm də ümumi məqsədimiz olan NATO-nun sülhü

dəstəkləyən əməliyyatlarına qoşulmağa hazır olduğumuzu bildirdik. Bu gün bizim sülhməramlılar NATO və tərəfdaş dövlətlərin hərbiçiləri ilə birlikdə dünyanın müxtəlif bölgələrində sülh və təhlükəsizliyə töhfələrini əsirgəmirlər.

Birləşmiş Ştatlara 11 sentyabr hücumlarından sonra Azərbaycan antiterror koalisiyasına qoşulan ölkələrin ilk cərgəsində durdu. Bu gün bizim ölkəmiz terrora qarşı qlobal savaşa öz əməli töhfəsini verməkdədir.

Erməni terroruna məruz qalmış bir ölkə kimi (32 terror aktı nəticəsində 2 mindən çox adam həlak olmuşdur), biz yaxşı anlayırıq ki, yalnız beynəlxalq ictimaiyyətin ümumi səyləri ilə bu bəlaya qarşı səmərəli mübarizə aparmaq mümkündür.

Ermənistanın on ildən artıq davam edən təcavüzü nəticəsində Azərbaycan ərazilərinin 20 faizi işğal olunmuşdur ki, bu da bizim regionun sülh və sabitliyinə ən böyük təhlükələrdən biridir. Ermənistanın təcavüzü və apardığı etnik təmizləmə nəticəsində 1 milyondan artıq azərbaycanlı qaçqın və köçkünə çevrilmiş, Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ bölgəsi və 7 digər rayonu işğal altındadır. Ölkəmizin ərazi bütövlüyü pozulubdur. Ermənistan hərbi birləşmələrinin işğal olunmuş ərazilərdən qeyd-şərtsiz çıxmasını tələb edən BMT-nin dörd qətnaməsinə Ermənistan hələ də məhəl qoymur. Ermənistan və Azərbaycan arasında on ildən artıq davam edən sülh danışıqları indiyədək heç bir nəticə verməyibdir. Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü və suverenliyini güzəştə getməyəcəkdir.

Dağlıq Qarabağ Cənubi Qafqazda sülhə və sabitliyə daimi təhlükə yaradan qanunsuz və nəzarətsiz ərazidir. Biz ümid edirik ki, sammitin nəticələri Avro-atlantik məkanına və onun qonşuluğunda olan ərazilərə daha çox təhlükəsizlik və sabitlik gətirə bilmək imkanlarımızı artıracaqdır.

Sağ olun.

«AZƏRTAC», 30.06.04

BƏYANATLAR

Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin bəyanatı

Son günlər Azərbaycanın və Türkiyənin bir sıra kütləvi informasiya vasitələri bu il aprelin 29-da Avropa Şurası Parlament Assambleyasının sessiyasında Kiprin türk icmasının nümayəndələrinə AŞPA-nın işində iştirak hüququ verilməsi məsələsinə dair debatlarda Azərbaycan deputatlarının bir qisminin iştirak etmədiyi və guya bununla əlaqədar Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinin “soyuması” barədə məlumat yaymışlar. Bununla əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi bəyan edir:

Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinin hər hansı şəkildə “soyumasından” söhbət belə gedə bilməz. Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikası çoxəsrlik tarixi, mədəni, dil və digər tellərə əsaslanan möhkəm qardaşlıq və mehriban qonşuluq münasibətləri ilə bağlı olan strateji tərəfdaşdırlar.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin bu yaxınlarda Türkiyəyə səfəri iki ölkə arasında mövcud olan münasibətlərin yaxınlığını və beynəlxalq, regional xarakterli bütün məsələlərdə qarşılıqlı dəstəyi bir daha əyani surətdə nümayiş etdirdi. İki dövlətin liderləri arasında yaranmış sıx qarşılıqlı anlaşma əsası son on ildə qoyulmuş ardıcıl siyasətin davam etdirildiyinə sübutdur.

Azərbaycan parlamentinin, əslində, bütün siyasi spektrini təmsil edən azərbaycanlı deputatların bir qisminin Kiprin türk icmasının nümayəndələrinə AŞPA-nın işində iştirak hüququ verilməsi məsələsinə dair debatlarla iştirak etməməsinə gəldikdə, Azərbaycan deputatlarının mövqeyi və bəyanatları ölkə hökumətinin mövqeyini əks etdirmir və Azərbaycan ilə Türkiyə arasında siyasi xəttin dəyişməsi kimi qiymətləndirilə bilməz.

Azərbaycan Respublikası həmişə Kipr məsələsinin tezliklə ədalətli həllinə tərəfdar olmuşdur və həmin məsələnin tənzimlənməsi və BMT-nin himayəsi ilə bu problemin hərtərəfli və həyat qabiliyyətli həllinə nail olunması sahəsində BMT-nin, Avropa Birliyinin, Avropa Şurasının və digər beynəlxalq təşkilatların söylərini dəstəkləyir.

XİN, Mətbuat Mərkəzinin məlumatı, 05.05.04

İraq Respublikasında hakimiyyətin İraq müvəqqəti hökumətinə verilməsi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin bəyanatı

Azərbaycan Respublikası cari il iyunun 28-də İraqda hakimiyyətin İraq Müvəqqəti Hökumətinə verilməsini alqışlayır və bunu İraqın suverenliyinin bərpası istiqamətində atılmış mühüm bir addım kimi qiymətləndirir.

Bununla əlaqədar Azərbaycan Respublikası İraq Müvəqqəti Hökumətinin İraq xalqının tezliklə sülhə qovuşması, demokratik dövlət quruculuğu və iqtisadi dirçəlişə nail olması yolunda irəliləyişlər əldə edəcəyinə ümid edir. İraqda sabitlik və əmin-amanlığın bərqərar olması, iqtisadiyyatın bərpası ilə bağlı dinc quruculuq işlərində İraqı dəstəkləməyə hazır olduğunu bəyan edir.

XİN, Mətbuat Mərkəzinin məlumatı, 30.06.04

İstanbulda GUÖAM dövlətləri Xarici İşlər Nazirləri Şurasının VI iclası ilə əlaqədar bəyanat

İyunun 28-də İstanbulda, NATO-nun zirvə toplantısı çərçivəsində, GUÖAM dövlətləri Xarici İşlər Nazirləri Şurasının (XİNŞ) VI iclası keçirilmişdir. İclasda Azərbaycan, Gürcüstan, Moldova və Ukrayna nümayəndələri, habelə ABŞ-ın nümayəndə heyəti iştirak etmişdir.

Xarici İşlər Nazirləri Şurası 2003-cü il sentyabrın 26-da Nyu-Yorkda keçirilmiş GUÖAM XİNŞ-in iclasının və GUÖAM-ABŞ görüşünün qərarlarının yerinə yetirilməsini müzakirə etmişdir. XİNŞ-in iclasında nazirlər bir sıra sənədləri təsdiqləmişlər.

Şuranın iclasında GUÖAM-ın 2002-2003-cü illərdə Yaltada keçirilmiş zirvə toplantılarında imzalanan sənədlərin qüvvəyə minməsinə dair dövlətdaxili prosedurların tezliklə yerinə yetirilməsinin zəruriliyi vurğulanmışdır. Nazirlər “GUÖAM-ın iştirakçısı olan dövlətlər arasında azad ticarət zonası yaradılması haqqında saziş”i və “GUÖAM-ın İnformasiya ofisi haqqında Müvəqqəti Əsasnamə”ni hələ ratifikasiya etməyən dövlətləri bu sənədlərin ratifikasiyası prosesini sürətləndirməyə çağırmışlar. Sahə işçi qruplarının əlaqələndirici ölkələri barədə məsələyə də baxılmışdır.

İclas iştirakçıları beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində, GUÖAM ölkələrinin ümumi mövqelərinin qorunmasına, o cümlədən münaqişələrin dövlətlərin ərazi bütövlüyünün gözlənilməsi prinsipi əsasında nizama salınmasına dair birgə təşəbbüslərin vacibliyini nəzərə çarpdırmışlar.

Nazirlər BMT Baş Məclisi yanında müşahidəçi statusu nəzərə alınmaqla, 2004-cü il üçün BMT çərçivəsində əməkdaşlığın inkişafına dair GUÖAM ölkələrinin fəaliyyət planına müsbət qiymət vermişlər. Həmin plan Milli Əlaqələndiricilər Komitəsinin 2004-cü il martın 22-23-də Bakıda keçirilən iclasında təsdiq edilmişdir.

Nazirlər konkret layihələr hazırlanarkən ABŞ ilə sıx əməkdaşlığın xüsusilə vacibliyini və GUÖAM-ın təşəbbüslərinin ABŞ hökuməti tərəfindən fəal dəstəkləndiyini vurğulamışlar. Şura GUÖAM çərçivəsində nəzərdə tutulan layihələrin gerçəkləşdirilməsində Avropa Birliyi ilə əməkdaşlıqda maraqlı olduğunu və GUÖAM-AB və GUÖAM-ABŞ formatında dialoqun davam etdirilməsinə tərəfdar olduğunu da bildirmişdir.

XİNŞ-in iclasında nazirlər GUÖAM-ABŞ çərçivə proqramının həyata keçirilməsinin gedişini müzakirə etmiş və aşağıdakı razılaşdırılmış sənədləri təsdiqləmişlər:

-GUÖAM dövlətlərinin ticarətinə və daşımalarına yardım layihəsinin (TDYL) həyata keçirilməsinə dair Regional strategiyanın və Tədbirlər planının təsdiq edilməsi haqqında qərar;

-GUÖAM-ın Virtual Mərkəzinin (VM) və GUÖAM-ın dövlətlərarası informasiya-analitik sisteminin (DİAS) yaradılması haqqında layihələrin təsdiq edilməsi barədə qərar.

Nazirlər TDYL və VM/DİAS layihələrinin öz dövlətlərində gerçəkləşdirilməsinə qəti yardım göstərmək niyyətində olduqlarını təsdiqləmiş və bu layihələri nəqliyyat dəhlizlərinin ümumavropa sisteminin inkişafı ilə əlaqəli şəkildə həyata keçirməyin vacibliyini xüsusi vurğulamışlar.

XİNŞ-in iclasında GUÖAM ölkələrinin ərazilərindən keçən və təhlükəsiz, səmərəli fəaliyyət göstərəcək, beynəlxalq daşımaların rəqabət qabiliyyətli və təhlükəsiz xidmətlərini təmin edə biləcək nəqliyyat dəhlizi yaradılması haqqında beynəlxalq layihə ideyası bəyənilmişdir.

XİNŞ GUÖAM Parlament Assambleyasının 2004-cü ilin sentyabrında Kiyevdə ilk iclasının keçirilməsi haqqında qərarı da alqışlamışdır. Bu qərar Azərbaycan, Gürcüstan, Moldova və Ukrayna parlamentləri rəhbərlərinin Avropa Şurasının üzvü olan ölkələrin parlament başçılarının bu il mayın 17-19-da Strasburqda keçirilmiş konfransında qəbul olunmuşdur.

İclasda GUÖAM-ın 2004-cü il zirvə toplantısı çərçivəsində XİNŞ-in VII iclasını keçirmək haqqında qərar qəbul edilmişdir.

XİNŞ-in iclasının yekunlarına dair birgə rəsmi məlumat qəbul olunmuşdur.

XİN, Mətbuat Mərkəzinin məlumatı, 30.06.04

ABŞ Konqresinin Dağlıq Qarabağa yardım barədə Azərbaycan Respublikasının bəyanatı

Bir neçə gün öncə ABŞ Konqresi xarici yardımlar üzrə alt komitəsinin təşəbbüsü ilə 2005-ci büdcə ilində yardım proqramı çərçivəsində Dağlıq Qarabağa 5 milyon ABŞ dolları məbləğində vəsait ayrılması haqqında qərar qəbul etmişdir.

Bununla əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi bildirir ki, Azərbaycan tərəfi ABŞ Konqresi komitəsinin təşəbbüsü ilə ayrılan vəsaitin ölkəmizin tərkib hissəsi olan Dağlıq Qarabağ da daxil olmaqla Azərbaycan ərazisində təcavüzkar separatçılıq, ekstremizm və qeyri-qanuni fəaliyyətin təşviqinə yönəldilməsi mümkünlüyündən ciddi narahatdır.

Konqresin bu qərarı münaqişənin tənzimlənmə prosesinə mənfi təsir göstərə bilər. Bu vəsaitin Ermənistanın işğal etdiyi Azərbaycan ərazilərində həyata keçirdiyi qeyri-qanuni məskunlaşdırma siyasəti çərçivəsində zəbt olunmuş rayonlarda evlərin inşasına yönəldilməsi istisna olunmur.

Azərbaycan tərəfi maraqlanır ki, ABŞ tərəfi bu vəsaitin məhz humanitar məqsədlər üçün və beynəlxalq hüququn prinsip və normalarına uyğun bir şəkildə istifadəsini necə təmin edəcəkdir.

XİN, Mətbuat mərkəzinin məlumatı, 30.06.04

QANUNLAR

«Diplomatik xidmət haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa əlavələr və dəyişikliklər edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi qərara a l ı r :

I. «Diplomatik xidmət haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununa (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2001-ci il, JVb 9, maddə 567; 2002-ci il, Jb 12, maddə 703) aşağıdakı əlavələr və dəyişikliklər edilsin.

1. Qanunun 12-ci, 13-cü, 15-ci, 16-cı, 17-ci, 18-ci, 19-cu, 22-ci, 23-cü, 24-cü, 25-ci və 26-cı maddələrinin adında «Diplomatik xidmət əməkdaşlarının» sözlərindən sonra «və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin» sözləri, 13.6-cı maddəsində «Diplomatik xidmət əməkdaşının» sözlərindən sonra «və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin» sözləri, 14.1-ci, 15.1-ci, 17-ci, 19-cu, 25.1-ci maddələrində «Diplomatik xidmət əməkdaşları» sözlərindən sonra «və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslər» sözləri, 12.1-ci, 18.2-ci, 22-ci, 24-cü maddələrində «Diplomatik xidmət əməkdaşlarının» sözlərindən sonra «və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin» sözləri, 13.2-ci, 14.2-ci, 16-cı, 18.1-ci maddələrində «diplomantik xidmət əməkdaşları» sozlərindən sonra «və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslər» sözləri, 13.3-cü maddəsində «diplomantik xidmət əməkdaşı» sözlərindən sonra «və diplomatik xidmət orqanının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxs» sözləri, 13.5-ci maddəsinin ikinci cümləsində «diplomantik xidmət əməkdaşının» sözlərindən sonra «və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin» sözləri, 13.5-ci maddəsinin birinci cümləsində, 23.1-ci maddəsində və IV Fəslin adında «diplomantik xidmət əməkdaşlarının» sözlərindən sonra «və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin» sözləri əlavə edilsin.

2. Qanunun 6.3-cü maddəsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

«6.3. Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliklərində və konsulluqlarında işləyən diplomatik xidmət əməkdaşları üçün aşağıdakı vəzifələr müəyyən edilir:

6.3.1. Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfir, Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq təşkilatlardakı Daimi Nümayəndəsi;

6.3.2. baş konsul;

6.3.3. müşavir-elçi, Daimi Nümayəndənin müavini;

6.3.4. müşavir;

6.3.5. konsul;

6.3.6. birinci katib;

6.3.7. vitse-konsul;

6.3.8. ikinci katib;

6.3.9. üçüncü katib;

6.3.10. attaşə.».

3. Qanunun 7.1-ci maddəsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

«7.1. Diplomantik vəzifələrə ali təhsilli və üzərinə qoyulmuş vəzifələri yerinə yetirmək üçün müvafiq işgüzar, mənəvi, peşəkar keyfiyyətlərə və sağlamlıq vəziyyətinə malik olan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı təyin edilə bilər.».

4. Qanunun 16-cı maddəsinin mətnində «diplomantik heyətin» sözləri «diplomantik nümayəndəliyin heyətinin» sözləri ilə əvəz edilsin.

5. Qanunun 21.1-ci maddəsində «onların ailə üzvlərinə» sözləri «onlarla birlikdə yaşayan ailə üzvlərinə (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar)» sözləri ilə, 21.2-ci maddəsində «onların ailə üzvləri» sözləri «onlarla birlikdə yaşayan ailə üzvləri (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar)» sözləri ilə, 21.3-cü maddəsində «onun ailə üzvlərinin» sözləri «onunla birlikdə yaşayan ailə üzvlərinin (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar)» sözləri ilə, 21.4-cü maddəsində «ailə üzvlərindən» sozləri «diplomatik xidmət əməkdaşı ilə birlikdə yaşayan onun ailə üzvlərindən (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar)» sözləri ilə, 21.8-ci maddəsində «onun ailə üzvlərinə» sözləri «onunla birlikdə yaşayan ailə üzvlərinə (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar)» sözləri ilə əvəz edilsin.

6. Qanunun 21.4-cü maddəsində «diplomatik xidmət əməkdaşının» sözlərindən sonra «və onunla birlikdə yaşayan ailə üzvləri (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar)» sözləri, 21.5-ci maddəsində «və onunla birlikdə yaşayan ailə üzvləri» sözlərindən sonra «(ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar)» sözləri, 21.7-ci və 26.2-ci maddələrində «və onlarla birlikdə yaşayan ailə üzvlərinin» sözlərindən sonra «(ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar)» sözləri əlavə edilsin.

7. Qanunun 21.8-ci maddəsinə aşağıdakı məzmununda ikinci cümlə əlavə edilsin:

«Diplomatik xidmət əməkdaşının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxsin və onlarla birlikdə yaşayan ailə üzvlərinin (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar) cəsədinin Azərbaycan Respublikasına gətirilməsi və bununla bağlı xərclər dövlət büdcəsi vəsaitləri hesabına ödənilir.»

8. Qanunun 21.9-cu maddəsində «rüsümü» sözü «Ödənişləri» sözü ilə əvəz edilsin.

9. Qanunun 23-cü maddəsinə aşağıdakı məzmununda 23.4-cü, 23.5-ci və 23.6-cı maddələr əlavə edilsin:

«23.4. Rotasiya qaydasında xaricə ezamiyyətə göndərilən diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin xarici ölkədə aldığı əmək haqqından sosial sığorta ödənişləri həyata keçirilmir, vergi tutulması müvafiq qanunvericiliklə tənzimlənir.

23.5. Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanında dövlət qulluğunda olmayan şəxs Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliyində və ya konsulluğunda «Diplomatik xidmət haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 6.3.1-ci və 6.3.2-ci maddələrində göstərilən vəzifələrə təyin olunduqda, həmin şəxs üçün Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanında bu orqanın aparıcı idarə rəisinin vəzifə maaşının, digər diplomatik vəzifələrə və ya inzibati-texniki xidmətin həyata keçirilməsi ilə bağlı vəzifələrə təyin olunduqda isə, həmin vəzifələrə Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanında uyğun gələn vəzifələr üçün müəyyən edilmiş vəzifə maaşının 50 faizi həcmində əmək haqqı saxlanılır.

23.6. Rotasiya qaydasında xaricə ezamiyyətə göndərilən diplomatik xidmət əməkdaşlarına və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərə vəzifəyə təyin olunduqları Azərbaycan

Respublikasının diplomatik nümayəndəliyində və ya konsulluğunda alacaqları aylıq əmək haqqının 50 faizi məbləğində birdəfəlik müavinət ödənilir.».

II. Bu Qanun dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

Bakı şəhəri, 21 may 2004-cü il

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

«Diplomatik xidmət haqqında»

Azərbaycan Respublikasının Qanunu

(Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 17 iyun 2004-cü il tarixli 77nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş əlavələr və dəyişikliklər nəzərə alınmaqla)

Diplomatik xidmət haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu bu Qanun Azərbaycan Respublikasında dövlət qulluğunun bir növü olan diplomatik xidmətin təşkilinin hüquqi əsaslarını, diplomatik xidmətdə olan dövlət qulluqçularının hüquqi vəziyyətini müəyyən edir.

Fəsil I. Ümumi müddəalar

Maddə 1. Diplomatik xidmət anlayışı.

1.1. Diplomatik xidmət - Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətini həyata keçirən müvafiq dövlət orqanlarında vətəndaşların peşəkar fəaliyyətidir.

1.2. Konsul xidməti Azərbaycan Respublikasının Konsul nizamnaməsi əsasında həyata keçirilən diplomatik xidmətin bir növüdür.

Maddə 2. Diplomatik xidmət orqanlarının sistemi.

2.1. Diplomatik xidmət orqanlarının vahid sistemini Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı, Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəlikləri və konsulluqları, Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanının fəaliyyətini təmin etmək üçün yaradılan yardımçı təşkilatlar, Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanının təhsil müəssisələri təşkil edir.

2.2. Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı Azərbaycan Respublikasının diplomatik xidmət orqanlarının vahid sisteminə rəhbərlik edir.

Maddə 3. Diplomatik xidmət orqanlarının vəzifələri.

3.1. Diplomatik xidmət orqanlarının əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- 3.1.1. Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətinin konsepsiyası və əsas istiqamətləri üzrə təkliflərin hazırlanması və Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanına təqdim edilməsi;
 - 3.1.2. Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətinin həyata keçirilməsinin təmin edilməsi;
 - 3.1.3. Azərbaycan Respublikasının digər dövlətlərlə və beynəlxalq təşkilatlarla münasibətlərində vahid siyasət xəttinin həyata keçirilməsinin təmin edilməsi məqsədilə digər müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi;
 - 3.1.4. Azərbaycan Respublikasının suverenliyinin, təhlükəsizliyinin, ərazi bütövlüyünün və sərhədlərinin toxunulmazlığının, onun siyasi, iqtisadi və digər sosial maraqlarının diplomatik üsul və vasitələrlə təmin olunması;
 - 3.1.5. beynəlxalq sülhün və təhlükəsizliyin qorunmasına diplomatik üsul və vasitələrlə kömək göstərilməsi;
 - 3.1.6. Azərbaycan Respublikasının, onun vətəndaşlarının və hüquqi şəxslərinin xaricdə hüquq və maraqlarının müdafiə olunması;
 - 3.1.7. Azərbaycan Respublikasının digər dövlətlərlə və beynəlxalq təşkilatlarla diplomatik və konsul əlaqələrinin həyata keçirilməsi;
 - 3.1.8. Azərbaycan Respublikası dövlət protokolunun təmin edilməsi.
- 3.2. Diplomatik xidmət orqanları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğun olaraq digər vəzifələri də həyata keçirə bilər.

Maddə 4. Diplomatik xidmət orqanlarının funksiyaları

4.1. Diplomatik xidmət orqanları aşağıdakı əsas funksiyaları həyata keçirir:

- 4.1.1. Azərbaycan Respublikasının digər dövlətlərlə və beynəlxalq təşkilatlarla münasibətlərdə təmsil edilməsi;
- 4.1.2. Azərbaycan Respublikasının digər dövlətlərlə və beynəlxalq təşkilatlarla iqtisadi, sosial, elmi-texniki, mədəni və başqa sahələrdə əməkdaşlığının inkişafına kömək göstərilməsi;
- 4.1.3. Azərbaycan Respublikasının digər dövlətlərlə və beynəlxalq təşkilatlarla danışıqlarının aparılmasının və beynəlxalq müqavilələrin imzalanmasının təşkili;
- 4.1.4. yüksək dövlət və hökumət səviyyələrində dövlətlərarası mübadilələrin protokol təminatı;
- 4.1.5. xaricdə yaşayan həmvətənlərlə əlaqələrin inkişafına kömək göstərilməsi;
- 4.1.6. diplomatik və konsul imtiyaz və immunitetlərinin yerinə yetirilməsi üzərində nəzarətin həyata keçirilməsi;
- 4.1.7. Azərbaycan Respublikasının xarici və daxili siyasəti, ölkənin iqtisadi, sosial və mədəni həyatı haqqında informasiyanın Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəlikləri vasitəsilə xaricdə yayılmasının təmin edilməsi;
- 4.1.8. Azərbaycan Respublikasının dövlət orqanlarının və Azərbaycan Respublikasında mövcud olan kütləvi informasiya vasitələrinin Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq vəziyyəti və xarici siyasəti haqqında məlumatlandırılması;

- 4.1.9. Azərbaycan Respublikasının ərazisindəki diplomatik nümayəndəliklərin və konsulluqların fəaliyyətinə kömək göstərilməsi, öz səlahiyyətləri çərçivəsində onlara xidmət göstərən təşkilatların fəaliyyətinə nəzarət edilməsi;
- 4.1.10. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrin qeydiyyatı, uçotu və saxlanması üzrə vahid dövlət sisteminin fəaliyyətinin təmin edilməsi;
- 4.1.11. Azərbaycan Respublikasının bağladığı beynəlxalq müqavilələrin depozitarisi funksiyalarının həyata keçirilməsi;
- 4.1.12. Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrin icrası üzərində ümumi müşahidənin həyata keçirilməsi;
- 4.1.13. Xarici siyasət və beynəlxalq münasibətlər sahəsində Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsində və bu qanunvericiliyin Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq hüquqi öhdəliklərinə uyğunlaşdırılmasına dair təkliflərin hazırlanması.
- 4.2. Diplomantik xidmət orqanları Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğun olaraq digər funksiyaları da həyata keçirə bilər.

Maddə 5. Diplomantik xidmət orqanlarının rabitə, arxiv və təhlükəsizlik təminatı

- 5.1. Diplomantik xidmət orqanlarının sərəncamında müstəqil rabitə sistemi və arxiv vardır.
- 5.2. Diplomantik xidmət orqanlarının arxivində beynəlxalq müqavilələrin əsl və təsdiq edilmiş surətləri, habelə həmin orqanların fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün zəruri olan digər materiallar saxlanılır.
- 5.3. Diplomantik xidmət orqanları xüsusi kuryer xidmətindən istifadə edir.
- 5.4. Diplomantik xidmət orqanları qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikasının ərazisində və xaricdə öz təhlükəsizlik sistemini təşkil edir.

Fəsil II. Diplomantik xidmət əməkdaşları

Maddə 6. Diplomantik vəzifələr

- 6.1. Diplomantik xidmət orqanlarında diplomatik vəzifə tutan şəxslər diplomatik xidmət əməkdaşlarıdır.
- 6.2. Diplomantik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslər diplomatik xidmət əməkdaşlarına aid deyildirlər. Həmin şəxslərin hüquqi statusu və ixtisas dərəcələri Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik aktları ilə tənzimlənir.
- 6.3. Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliklərində və konsulluqlarında işləyən diplomatik xidmət əməkdaşları üçün aşağıdakı vəzifələr müəyyən edilir:
- 6.3.1. Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfir; Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq təşkilatlardakı Daimi nümayəndəsi;
- 6.3.2. baş konsul;
- 6.3.3. müşavir elçi; Daimi nümayəndənin müavini;
- 6.3.4. müşavir;

- 6.3.5. konsul;
- 6.3.6. birinci katib;
- 6.3.7. vitse-konsul;
- 6.3.8. ikinci katib;
- 6.3.9. üçüncü katib;
- 6.3.10. attaşə.

6.4. Azərbaycan Respublikasının ərazisindəki diplomatik xidmət orqanlarında işləyən diplomatik xidmət əməkdaşlarının vəzifələri Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilir.

6.5. Diplomatik xidmət əməkdaşları diplomatik xidmət orqanlarından Azərbaycan Respublikasının digər dövlət orqanlarına vəzifəyə keçirildikdə, onlar müvafiq icra hakimiyyəti orqanının ehtiyatına daxil edirlər. Ehtiyata daxil etmə ilə bağlı qaydalar müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

Maddə 7. Diplomatik vəzifələrə təyin edilmə

7.1. Diplomatik vəzifələrə ali təhsilli və üzərinə qoyulmuş vəzifələri yerinə yetirmək üçün müvafiq işgüzar, mənəvi, peşəkar keyfiyyətlərə və sağlamlıq vəziyyətinə malik olan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı təyin edilə bilər.

7.2. Diplomatik xidmət orqanlarında vəzifələrə təyin edilmə və vəzifələrdən azad edilmə qaydaları, habelə vəzifə tutan şəxslərə dair tələblər Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, qanunları və digər normativ hüquqi aktları ilə, habelə Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrlə müəyyən edilir.

7.3. Xaricdə işlədikdən sonra Azərbaycan Respublikasına qayıdan diplomatik xidmət əməkdaşı, xaricdə tutduğu vəzifə nəzərə alınmaqla, diplomatik xidmət orqanlarında müvafiq vəzifəyə təyin edilir.

Maddə 8. Diplomatik rütbələr

8.1. Diplomatik xidmət əməkdaşlarına, tutduqları vəzifə və ixtisasları nəzərə alınmaqla, aşağıdakı diplomatik rütbələr verilir:

- 8.1.1. Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfir;
- 8.1.2. birinci dərəcəli Fövqəladə və Səlahiyyətli Elçi;
- 8.1.3. ikinci dərəcəli Fövqəladə və Səlahiyyətli Elçi;
- 8.1.4. birinci dərəcəli müşavir;
- 8.1.5. ikinci dərəcəli müşavir;
- 8.1.6. birinci dərəcəli birinci katib;
- 8.1.7. ikinci dərəcəli birinci katib;
- 8.1.8. birinci dərəcəli ikinci katib;
- 8.1.9. ikinci dərəcəli ikinci katib;
- 8.1.10. üçüncü katib;
- 8.1.11. attaşə.

8.2. Diplomatik rütbəyə görə vəzifə maaşına əlavələrin verilməsi qaydaları Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

Maddə 9. Diplomatik rütbələrin verilməsi qaydaları

9.1. Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfir, birinci və ikinci dərəcəli Fövqəladə və Səlahiyyətli Elçi diplomatik rütbələri Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 24-cü bəndinə müvafiq olaraq verilir.

9.2. Digər diplomatik rütbələrin verilməsi qaydaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

9.3. Diplomatik xidmət əməkdaşının diplomatik rütbəsi, bir qayda olaraq, diplomatik xidmətdə tutduğu vəzifəyə uyğun olmalı, yaxud ondan bir pillə yuxarı və ya aşağı olmalıdır.

9.4. Diplomatik rütbələrin verilməsi barədə əmək kitabçasında (xidmət siyahısında) müvafiq qeyd aparılır. Diplomatik rütbələr ömürlük verilir.

Maddə 10. Diplomatik rütbələrdə olmanın müddətləri

10.1. Diplomatik xidmət əməkdaşları üçün diplomatik rütbələrdə olmanın aşağıdakı müddətləri müəyyən edilir:

10.1.1. attaşə, üçüncü katib, ikinci və birinci dərəcəli ikinci katib üçün - 2 il;

10.1.2. ikinci və birinci dərəcəli birinci katib, ikinci dərəcəli müşavir üçün – 3 il;

10.2. Birinci dərəcəli müşavirdən başlayaraq yuxarı diplomatik rütbələrdə olma müddəti müəyyən edilmir.

10.3. Diplomatik xidmət əməkdaşlarının diplomatik rütbələrdə olma müddətlərinə aşağıdakılar daxildir:

10.3.1. müvafiq icra hakimiyyəti orqanında və onun yardımçı təşkilatlarında iş;

10.3.2. Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliklərində və konsulluqlarında iş;

10.3.3. keçmiş SSRİ-nin və müttəfiq respublikaların xarici işlər orqanlarında iş;

10.3.4. beynəlxalq təşkilatlarda iş;

10.3.5. müvafiq icra hakimiyyəti orqanının ali təhsil və elm müəssisələrində elmi və pedaqoji fəaliyyət müddəti;

10.3.6. müvafiq icra hakimiyyəti orqanının göndərişi əsasında həyata keçirilən ixtisasartırma müddəti;

10.3.7. ali təhsil müəssisələrində, aspiranturaya (doktoranturaya) müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən göndərilənlərin təhsil müddəti.

Maddə 11 Diplomatik rütbənin vaxtından əvvəl və növbədən kənar verilməsi, aşağı salınması, məhrum edilməsi və bərpa olunması.

11.1. Diplomatik xidmət əməkdaşlarının rütbələri, işlərində mühüm nailiyyətlərin və ya xüsusi xidmətlərin olduğu hallarda, müəyyən edilmiş müddətin başa çatmasından əvvəl və ya növbədən kənar artırıla bilər.

11.2. Azərbaycan Respublikasının və olduqları dövlətin qanunvericiliyinə görə məsuliyyət doğuran əməllər törətməkdə təqsirli bilindikdə, diplomatik xidmət əməkdaşlarının rütbələri aşağı salına və ya onlar öz rütbələrindən məhrum edilə bilərlər.

11.3. Diplomantik xidmət əməkdaşının rütbədən məhrum edilməsi və ya onun rütbəsinin aşağı salınması, rütbənin verilməsi üçün müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir.

11.4. Diplomantik xidmət əməkdaşının əvvəlki rütbəsinin bərpa olunmasına yalnız həmin əməkdaş qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada xidməti attestasiyadan keçdikdən sonra yol verilir.

Fəsil III. Diplomantik xidmət keçmə

Maddə 12. Diplomantik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin vəzifə yerdəyişmələri və vəzifələrinin əvəz edilməsi

12.1. Diplomantik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin vəzifə yerdəyişmələri ixtisas, peşə hazırlığı və rotasiya prinsipləri nəzərə alınmaqla, xidməti zərurətlə əlaqədar həyata keçirilir.

12.2. Vakant vəzifələrin əvəz edilməsi Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun həyata keçirilir.

Maddə 13. Diplomantik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin rotasiyası

13.1. Diplomantik xidmət orqanlarında əməkdaşların rotasiyası Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən həyata keçirilir.

13.2. Rotasiya çərçivəsində diplomatik xidmət əməkdaşları və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslər, peşəkar hazırlıqları və ixtisasları nəzərə alınmaqla, Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliyinə və ya konsulluğuna işə təyin oluna və ya öz fəaliyyətlərini müvafiq icra hakimiyyəti orqanında həyata keçirə bilərlər.

13.3. Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliyində və ya konsulluğunda fəaliyyəti başa çatmış diplomatik xidmət əməkdaşı və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxs yenidən diplomatik nümayəndəliyə və ya konsulluğa işə təyin olunmazdan əvvəl müvafiq icra hakimiyyəti orqanında, bir qayda olaraq, azı bir il işləməlidir.

13.4. Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliyinin başçısı təyin olunmuş şəxsin müvafiq dövlətdə və ya beynəlxalq təşkilatda fasiləsiz iş müddəti, bir qayda olaraq, beş ildir. Bu müddət Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən uzadıla bilər.

13.5. Digər diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin müvafiq diplomatik nümayəndəliklərdə və ya konsulluqlarda fasiləsiz iş müddəti üç ildən artıq olmamalıdır. Bu müddət, xidməti zərurətlə əlaqədar və diplomatik xidmət əməkdaşının və

diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin razılığı ilə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən bir ildən artıq olmayan müddətə uzadıla bilər.

13.6. Diplomatik xidmət əməkdaşının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliyinə və ya konsulluğuna işə getməkdən üzürlü səbəblər olmadan imtina etməsi intizam pozuntusu hesab edilir və intizam tənbeh tədbirinin tətbiqi üçün əsasdır.

Maddə 14. Xidməti attestasiya

14.1. Diplomatik xidmət əməkdaşları və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslər qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada üç ildə bir dəfədən çox olmayaraq xidməti attestasiya keçirlər.

14.2. Diplomatik nümayəndəliyə və ya konsulluğa işə təyin olunmuş diplomatik xidmət əməkdaşları və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslər xidməti attestasiyanı Azərbaycan Respublikasına qayıtdıqdan sonra keçirlər.

14.3. Xidməti attestasiyanın keçirilməsi qaydaları Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilir.

Maddə 15. Diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin ali təhsil və elm müəssisələrinə göndərilməsi.

15.1. Diplomatik xidmət əməkdaşları və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslər öz razılıqları ilə peşəkar hazırlıq və ixtisasartırma və yaxud elmi tədqiqat aparılması üçün Azərbaycan Respublikasında və ya digər ölkələrdə yerləşən ali təhsil və elmi müəssisələrə müvəqqəti olaraq göndərilə bilərlər.

15.2. İxtisasartırma və ya elmi ezamiyyət başa çatdıqdan sonra diplomatik xidmət əməkdaşı əvvəl tutduğu vəzifədən aşağı olmayan diplomatik vəzifəyə təyin edilir.

Maddə 16. Diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin imtiyaz və immunitetləri.

Azərbaycan Respublikasının diplomatik xidmət əməkdaşları və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslər xaricdə işlədikləri dövrdə beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq diplomatik nümayəndəliyin heyətinin üzvləri üçün müəyyən olunmuş imtiyaz və immunitetlərdən istifadə edirlər.

Maddə 17. Diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin vəzifələri.

Diplomatik xidmət əməkdaşları və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslər xaricdə işlədikləri dövrdə olduqları dövlətin qanun və qaydalarına hörmət bəsləməyə,

üzərlərinə qoyulmuş vəzifələri yerinə yetirməyə, Azərbaycan Respublikasını layiqincə təmsil etməyə borcludurlar.

Maddə 18. Diplomantik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin geri çağırılması.

18.1. Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliklərində və konsulluqlarında işləyən diplomatik xidmət əməkdaşları və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslər Azərbaycan Respublikasının və ya olduqları dövlətin qanunvericiliyinə görə məsuliyyət doğuran əməllər törətməkdə təqsirli bilindikdə, habelə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş digər hallarda vaxtından əvvəl geri çağırıla bilərlər.

18.2. Diplomantik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin vaxtından əvvəl geri çağırılmasına, onlarla birlikdə yaşayan ailə üzvlərinin yuxarıda göstərilən əməllərin törədilməsində təqsirli bilinməsi də əsas ola bilər.

Maddə 19. Diplomantik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin məsuliyyəti.

Diplomatik xidmət əməkdaşları və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslər Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada məsuliyyətə cəlb oluna bilərlər.

Fəsil IV. Diplomantik xidmətin təchizəti, təminatlar və ödəmələr, diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin maddi və sosial təminatı

Maddə 20. Diplomantik xidmətin maliyyə təminatı və maddi-təsərrüfat təchizəti

20.1. Diplomantik xidmət orqanları sisteminin vahid maliyyə təminatı dövlət büdcəsinin vəsaitləri, habelə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada digər mənbələr hesabına həyata keçirilir.

20.2. Diplomantik xidmət orqanlarının fəaliyyətinin maddi-təsərrüfat təchizəti Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir.

20.3. Diplomantik xidmət orqanlarının Azərbaycan Respublikasının ərazisində və xaricdə dövlət mülkiyyətində olan əmlak üzərində sahiblik, istifadə və sərəncam hüququ Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir.

Maddə 21. Diplomantik nümayəndəliklərdə işlədikləri dövrdə diplomatik xidmət əməkdaşlarına verilən təminatlar və kompensasiyalar.

21.1. Diplomatik xidmət əməkdaşlarına və onlarla birlikdə yaşayan ailə üzvlərinə (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar) təminatlar, xidmət şəraitinin mürəkkəbliyi, xidmət keçməklə bağlı risk, habelə müvafiq xarici dövlətin spesifik xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla verilir.

21.2. Diplomatik xidmət əməkdaşları onlarla birlikdə yaşayan ailə üzvləri (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar) müvafiq tibbi xidmətlə təmin olunurlar.

21.3. Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliyinə və ya konsulluğuna işə təyin olunan, habelə Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliyində və ya konsulluğunda fəaliyyətini başa çatdırıb Azərbaycan Respublikasına qayıdan diplomatik xidmət əməkdaşının və onunla birlikdə yaşayan ailə üzvlərinin (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar) müvafiq nəqliyyat xərcləri dövlət hesabına ödənilir.

21.4. Ödənilən illik məzuniyyət və ya diplomatik xidmət əməkdaşı ilə birlikdə yaşayan onun ailə üzvlərindən (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar) birinin ölümü ilə əlaqədar, Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliyində və ya konsulluğunda işləyən diplomatik xidmət əməkdaşının və onunla birlikdə yaşayan ailə üzvləri (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar) Azərbaycan Respublikasına gəlməsi və işlədiyi dövlətə qayıtması üçün nəqliyyat xərcləri müvafiq qaydada ödənilir.

21.5. Diplomatik xidmət əməkdaşı və onunla birlikdə yaşayan ailə üzvləri (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar), onun tutduğu vəzifə və yerli şərait nəzərə alınmaqla, xaricdə yaşayış yeri ilə təmin olunmalıdırlar.

21.6. Diplomatik xidmət əməkdaşının ümumtəhsil məktəbində oxuyan ailə üzvlərinin təhsil haqqı dövlət tərəfindən ödənilir.

21.7. Hərbi və ya mülki münaqişələr və yaxud təbii fəlakətlər və digər fəvqəladə hallar baş verdikdə, Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliklərinin və ya konsulluqlarının və onların heyətinin təhlükəsizliyi üçün qorxu yarandıqda, müvafiq icra hakimiyyəti orqanları diplomatik xidmət əməkdaşlarının və onlarla birlikdə yaşayan ailə üzvlərinin (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar) təhlükəsizliyinin təmin olunması və qorunması üçün zəruri tədbirlər görür.

21.8. Xaricdə işlədiyi dövrdə öz xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən diplomatik xidmət əməkdaşına və ya onunla birlikdə yaşayan ailə üzvlərinə (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar) dəymiş zərər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada ödənilir. Diplomatik xidmət əməkdaşının və inzibati texniki xidməti həyata keçirən şəxsin və onlarla birlikdə yaşayan ailə üzvlərinin (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar) cəsədinin Azərbaycan Respublikasına gətirilməsi və bununla bağlı xərclər dövlət büdcəsi vəsaitləri hesabına ödənilir.

21.9. Diplomatik xidmət əməkdaşlarının xaricdə işlədikləri dövrdə əldə etdikləri vəsaitin və əmlakın müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi qaydada Azərbaycan Respublikasına gətirilməsinə görə gömrük ödənişləri tutulmur.

21.10. Bu maddənin müddəaları diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərə də şamil olunur.

21.11. Bu maddədə nəzərdə tutulmuş təminat və kompensasiyaların verilməsi Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq olunan qaydalarla tənzimlənir.

Maddə 22. Diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin əmək münasibətlərinin tənzimlənməsi.

Diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin əmək münasibətləri “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsi, bu

Qanun və Azərbaycan Respublikasının digər normativ hüquqi aktları ilə tənzimlənir.

Maddə 23. Diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin əməyinin ödənilməsi.

23.1. Azərbaycan Respublikasının ərazisində işləyən diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin əməyinin ödənilməsi Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq həyata keçirilir.

23.2. Xaricdə işləyən diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin əməyinin ödənilməsi, habelə maddi və maliyyə təminatı, olduqları dövlətin sosial-iqtisadi və maddi-məişət şəraiti nəzərə alınmaqla, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq həyata keçirilir.

23.3. Rotasiya qaydasında xaricə ezamiyyətə göndərilən diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanında aldıkları əmək haqqının 50 faizi saxlanılır.

23.4. Rotasiya qaydasında xaricə ezamiyyətə göndərilən diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin xarici ölkədə aldığı əmək haqqından sosial sığorta ödənişləri həyata keçirilmir, vergi tutulması müvafiq qanunvericiliklə tənzimlənir.

23.5. Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanında dövlət qulluğunda olmayan şəxs Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliyində və ya konsulluğunda “Diplomatik xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 6.3.1-ci və 6.3.2-ci maddələrində göstərilən vəzifələrə təyin olunduqda, həmin şəxs üçün Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanında bu orqanın aparıcı idarə rəisinin vəzifə maaşının, digər diplomatik vəzifələrə və ya inzibati-texniki xidmətin həyata keçirilməsi ilə bağlı vəzifələrə təyin olunduqda isə, həmin vəzifələrə Azərbaycan Respublikasının müvafiq

icra hakimiyyəti orqanında uyğun gələn vəzifələr üçün müəyyən edilmiş vəzifə maaşının 50 faizi həcmində əmək haqqı saxlanılır.

23.6. Rotasiya qaydasında xaricə ezamiyyətə göndərilən diplomatik xidmət əməkdaşlarına və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərə vəzifəyə təyin olunduqları Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliyində (konsulluğunda) alacaqları aylıq əmək haqqının 50 faizi məbləğində birdəfəlik müavinət ödənilir.

Maddə 24. Diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin mükafatlandırılması.

Diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin mükafatlandırılması Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik aktları əsasında həyata keçirilir.

Maddə 25. Diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin məzuniyyətləri.

25.1. Diplomatik xidmət əməkdaşları və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslər Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş məzuniyyətlərdən istifadə etmək hüququna malikdirlər.

25.2. Xaricdə işləyən diplomatik xidmət əməkdaşlarına və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərə, əmək şəraiti və əmək funksiyalarının xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla, əlavə məzuniyyət verilə bilər.

Maddə 26. Diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin pensiya təminatı və sosial müdafiəsi.

26.1. Diplomatik xidmət əməkdaşlarının və diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin pensiya təminatı və sosial müdafiəsi Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə uyğun olaraq həyata keçirilir.

26.2. Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndəliklərində və konsulluqlarında işləyən diplomatik xidmət əməkdaşlarının, diplomatik xidmət orqanlarının inzibati-texniki xidmətini həyata keçirən şəxslərin və onlarla birlikdə yaşayan ailə üzvlərinin (ər, arvad, 18 yaşına qədər uşaqlar və 18 yaşdan yuxarı əmək qabiliyyəti olmayan uşaqlar) icbari tibbi sığortası dövlət hesabına həyata keçirilir.

26.3. Bu müddəalar müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən ali təhsil müəssisələrinə, aspiranturaya (doktoranturaya) və elmi müəssisələrə göndərilənlərə də şamil edilir.

Azərbaycan Respublikasının

Heydər ƏLİYEV

Bakı şəhəri, 8 iyun 2001-ci il

Prezidenti

***AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
XARİCİ İŞLƏR NAZİRLİYİNDƏ***

**V.M.QULİYEVİN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ XARİCİ İŞLƏR NAZİRİ
VƏZİFƏSİNDƏN AZAD EDİLMƏSİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 5-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

Vilayət Muxtar oğlu Quliyev Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri vəzifəsindən azad edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 2 aprel 2004-cü il.

«AZƏRTAC», 02.04.04

**E.M.MƏMMƏDYAROVUN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ İTALİYA
RESPUBLİKASINDA FÖVQƏLADƏ VƏ SƏLAHIYYƏTLİ SƏFİRİ
VƏZİFƏSİNDƏN AZAD EDİLMƏSİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

Elmar Məhərrəm oğlu Məmmədyarov Azərbaycan Respublikasının İtaliya Respublikasında Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri vəzifəsindən azad edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 2 aprel 2004-cü il.

«AZƏRTAC», 02.04.04

**E.M.MƏMMƏDYAROVUN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ XARİCİ İŞLƏR
NAZİRİ TƏYİN EDİLMƏSİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 5-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

Elmar Məhərrəm oğlu Məmmədیارov Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri təyin edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 2 aprel 2004-cü il.

«AZƏRTAC», 02.04.04

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri

Elmar Məmmədیارov

Tərcümeyi-hal

- 1960 - iyulun 2-də Bakı şəhərində anadan olmuşdur
- 1977-1982 - Kiyev Dövlət Universiteti, Beynəlxalq Münasibətlər və Beynəlxalq Hüquq bölməsi.
- 1982-1988 - Azərbaycan SSR Xarici İşlər Nazirliyi, 2-ci katib, 1-ci katib
- 1988-1991 - SSRİ Xarici İşlər Nazirliyinin Diplomatik akademiyası tarix elmləri namizədi
- 1989-1990 - Xarici siyasətin planlaşdırılması mərkəzi, Braun Universiteti, ABŞ

1991-1992	- Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyi, Dövlət Protokolu şöbəsinin müdiri
1992-1995	- Azərbaycan Respublikasının BMT yanındakı daimi nümayəndəliyi, 1-ci katib
1995-1998	- Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi, Beynəlxalq təşkilatlar idarəsinin rəisi
1998-2003	- Azərbaycan Respublikasının ABŞ-dakı səfirliyi, müşavir
2003	- Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfir rütbəsi
2003-2004	- Azərbaycan Respublikasının İtaliya Respublikasındakı Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfir
2 aprel 2004	- Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri
Ailə vəziyyəti	- Evlidir. İki övlad atasıdır
Xarici dillər	- İngilis, rus və türk

Qazaxıstanda Xəzər mövzusunda beynəlxalq forumda Azərbaycan Respublikasının xarici işlər nazirinin müavini Xələf Xələfovun iştirakına dair

Astanada “Xəzər: siyasət, iqtisadiyyat, biznes” adlı birinci beynəlxalq forum başa çatmışdır.

Forumda dünyanın 10 ölkəsindən 200-dən artıq nümayəndə, o cümlədən Azərbaycan, Qazaxıstan və Rusiya xarici işlər nazirlərinin müavinləri Xələf Xələfov, Kayrat Abseitov və Viktor Kalyujni iştirak etmişlər.

Beynəlxalq forumda Xəzərin hüquqi statusu, Xəzəryanı dövlətlər arasında regional əməkdaşlıq, enerji ehtiyatlarından istifadə sahəsində strateji cəhətdən mühüm layihələrin həyata keçirilməsi, o cümlədən Xəzər dənizinin flora və faunasının qorunması məsələləri müzakirə olunmuşdur.

Xələf Xələfov öz çıxışında bildirmişdir ki, qarşıdakı üç il ərzində Xəzər dənizinin neft və qaz sektorunun inkişafına, neft və qaz kəmərlərinin tikintisinə 10 milyard dollar sərmayə qoyulacaq. Neft Fondunun yaradılması ölkənin sabit və hərtərəfli inkişafını təmin edəcək. Azərbaycan Xəzər regionunun enerji ehtiyatlarının işlənməsi və daşınması sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsinə və möhkəmləndirilməsinə böyük əhəmiyyət verir. Hazırda 16 dövlətin 34 iri transmilli şirkəti Azərbaycanda iqtisadiyyatın bu sahəsinə sərmayə qoymuşdur. Bakı–Tbilisi–Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin və Bakı–Tbilisi–Ərzurum qaz kəmərinin işə salınması Xəzər regionu dövlətlərinin iqtisadiyyatının inkişafına, dünya iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin olunmasına imkan verəcək.

Nazir müavini ümidvar olduğunu bildirmişdir ki, 2004-cü ildə Qazaxıstan Bakı–Tbilisi–Ceyhan xəttinə qoşulacaq.

Forumda deyilmişdir ki, Xəzəryanı ölkələrin dövlət başçılarının ikinci sammiti bu ilin ikinci yarısında Tehranda, Xəzərin hüquqi statusunun müəyyən olunması ilə bağlı xüsusi işçi qrupunun növbəti iclası isə Qazaxıstanda keçiriləcək.

Azərbaycanın Qazaxıstandakı səfiri Lətif Qəndilov forumda iştirak etmişdir.

«AZƏRTAC» 29.04.04

Vaşinqtonda keçirilmiş təhlükəsizliyə dair ABŞ-Azərbaycan ikitərəfli dialoqunun növbəti raundunda Azərbaycan Respublikasının xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimovun iştirakına dair

Aprelin 30-da Vaşinqtonda təhlükəsizliyə dair ABŞ-Azərbaycan ikitərəfli dialoqunun növbəti raundu keçirilmişdir. Azərbaycan nümayəndə heyətinə xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov, ABŞ nümayəndə heyətinə isə dövlət katibinin siyasi-hərbi məsələlər üzrə müavini Linkoln Blumfild başçılıq etmişdir. Dövlət Departamentinin yaydığı məlumata görə, bir günlük dialoq ərzində tərəflər qlobal terrorla mübarizə, təhlükəsizliyə dair ABŞ-Azərbaycan əməkdaşlığı, bölgədə təhlükəsizlik mövzuları ətrafında fikir mübadiləsi aparmış, NATO-nun xüsusi tərəfdaşlıq fəaliyyəti planı təşəbbüsünü müzakirə etmişdilər. Dövlət Departamenti bildirmişdir ki, həyata keçirilən danışıqlar Amerika və Azərbaycan arasında yüksək dostluq və əməkdaşlıq əlaqələrinin göstəricisidir.

Xatırladaq ki, təhlükəsizliyə dair ABŞ-Azərbaycan ikitərəfli dialoqu 1996-cı ildən başlamışdır. Dialoqun hər iki tərəfinin xarici işlər idarəsi başçılarının müavinləri səviyyəsində aparılması bir sıra siyasi, hərbi və təhlükəsizlik məsələlərini ciddi şəkildə müzakirə etməyə imkan verir. Çərçivə mexanizmi kimi xidmət edən dialoq zamanı tərəflər razılığa gəlir və müəyyən sahələrdə əməkdaşlıq istiqamətləri üzərində işləyir, daha sonra isə məsələ mütəxəssislərə verilir və işçi qrupları çərçivəsində reallaşdırılır.

Araz Əzimov Vaşinqtonda olduğu müddətdə Konqresdə, Milli Təhlükəsizlik Şurasında, ABŞ-ın Milli Müdafiə Universitetində də bir sıra görüşlər keçirmiş, Azərbaycanla ABŞ arasında siyasi-hərbi tərəfdaşlıq məsələlərinə dair müzakirələr aparmışdır.

O, ABŞ-Azərbaycan Ticarət Palatasında keçirilən “dəyirmi masa”da da iştirak etmişdir. Nazir müavini çıxışında bəyan etmişdir ki, Azərbaycan təkcə Cənubi Qafqazda deyil, sabiq Sovet məkanında ən sabit və inkişaf etmiş ölkələrdən biridir. Xəzər hövzəsinin qapılarını dünyaya məhz Azərbaycanın açdığını xatırladan A.Əzimov, hazırkı hakimiyyətin ölkənin neft gəlirlərinin xalqın rifahına yönəldilməsi söylərindən söhbət açmışdır. Azərbaycanın bir sıra beynəlxalq təşkilatlara inteqrasiya etdiyini bildirən Araz Əzimov iyundakı NATO-nun qarşdakı zirvə toplantısından ölkəmizin gözlədiklərini açıqlayaraq demişdir ki, Alyans Cənubi Qafqaz dövlətlərinin ərazi bütövlüyü və təhlükəsizliyinə dəstəyini vurğulamalı, Azərbaycanla əməkdaşlığı ikitərəfli tərəfdaşlıq çərçivəsində davam etdirməlidir.

O, Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsindən danışıqarkən Ermənistanı “yanlış xülyalar” yolundan çəkinməyə çağıraraq demişdir: “Münaqişə dondurulmayıb, hələ də davam edir. Biz müharibə ilə həll yoluna üstünlük verən dövlət deyilik, lakin məcbur edildiyimiz halda bundan istifadə edəcəyik”. Nazir müavini bildirmişdir ki, Ermənistan Azərbaycanın ərazilərini işğal altında saxlamaqla, bəyan etdiyi kimi, təhlükəsizliyini artırmır. Əksinə, belə vəziyyət Azərbaycan ictimaiyyətini daha da radikallaşdırır. Bu isə, müharibəni başlamaq ehtimalını artırır və Ermənistanın təhlükəsizliyini azaldır.

Araz Əzimov “dəyirmi masa”da iştirak edən hökumət, Konqres, qeyri-hökumət təşkilatları nümayəndələrinin və analitiklərin çoxsaylı suallarına cavab vermişdir.

“AZƏRTAC” 01.05.04

«Sülh naminə tərəfdaşlıq» Proqramının (SNT) Çərçivə sənədinin imzalanmasının on illiyi ilə əlaqədar Xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimovun müsahibəsinə dair

Düz on il əvvəl may ayının 3-4-də Belçikaya rəsmi səfəri zamanı Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev NATO-nun Brüsseldəki mənzil-qərargahında qurumun “Sülh naminə tərəfdaşlıq” Proqramının (SNT) Çərçivə sənədini imzalamışdır.

Xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov AzərTAC-ın müxbirinə demişdir ki, ölkəmizin alyansla genişmiqyaslı əməkdaşlığını nəzərdə tutan bu proqrama qoşulması müstəqillik dövrünün ən böyük hadisələrindən biridir. Ötən müddətdə Azərbaycan NATO ilə həm siyasi dialoqu davam etdirmiş, həm də “Sülh naminə tərəfdaşlıq” Proqramı çərçivəsində praktiki əlaqələr qurmuşdur. Bu istiqamətdə həyata keçirilən tədbirlərə ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin 14 noyabr 1997-ci il tarixli sərəncamı ilə yaradılmış Azərbaycan Respublikasının NATO ilə əməkdaşlığı üzrə Komissiya rəhbərlik edir. Həmin sərəncamdan irəli gələn tələblərə əsasən, Azərbaycan Respublikası 1997-ci ildə NATO Planlaşdırma və Analiz Prosesinə (PAP) qoşulmuşdur. SNT Proqramı çərçivəsində sülhqoruma əməliyyatlarında iştirak etmək üçün sülhməramlı bölük yaradılmışdır. On il ərzində NATO rəhbərləri dəfələrlə Azərbaycanda olmuş, alyansın məsul mütəxəssislərinin iştirak etdiyi seminarlar və təlimlər keçirilmişdir.

Həmin müddətdə Azərbaycan tərəfinin təklifləri əsasında Bakıda NATO/SNT Məlumat mərkəzinin açılması, “19+1” formatında Azərbaycan-NATO əlaqələrinin inkişafı, Azərbaycanla NATO arasında kütləvi qırğın silahlarının yayılmasının qarşısının alınması, terrorizm, qeyri-leqal miqrasiya üzrə intensivləşdirilmiş əməkdaşlıq proqramının tərtib edilməsi məsələləri müzakirə edilmişdir. Azərbaycan NATO qüvvələrinin tərkibində müxtəlif böhran bölgələrində iştirak edir. Silahlı Qüvvələrimizin sülhməramlı taburları Türkiyə batalyonlarının tərkibində Kosovo, Əfqanıstan və İraq böhranının həllinə öz töhfələrini verirlər. Belə tədbirlər Azərbaycan əsgərinə öz təcrübəsini artırmağa kömək edir. Azərbaycan NATO-nun sıralarını genişləndirəcək İstanbul sammitindən nə gözləyir? NATO üzvləri 1994-cü ildə

Cənubi Qafqaz ölkələrinin suverenliyini və ərazi bütövlüyünü təsdiq etdiyi kimi, on ildən sonra da bu prinsipə sadıq qalsınlar; bu ölkələrin problemlərinə öz münasibətlərini bildirsinlər.

Qeyd edirəm ki, NATO ilə tərəfdaş ölkələrin əməkdaşlığı bilavasitə sülhsevər xarakter daşıyır. Hətta ikitərəfli əməkdaşlıq belə üçüncü ölkənin təhlükəsizliyinə xələl gətirmir.

“AZƏRTAC” 05.05.04

**V.İ. SADIQOVUN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ AVSTRİYA
RESPUBLİKASINDA FÖVQƏLADƏ VƏ SƏLAHIYYƏTLİ SƏFİRİ
VƏZİFƏSİNDƏN AZAD EDİLMƏSİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI**

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

Vaqif İsmayıl oğlu Sadıqov Azərbaycan Respublikasının Avstriya Respublikasında Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri vəzifəsindən azad edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 11 may 2004-cü il

**V.İ. SADIQOVUN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI XARİCİ İŞLƏR NAZİRİNİN
MÜAVİNİ TƏYİN EDİLMƏSİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI**

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

V.İ. Sadıqov Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin müavini təyin edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 11 may 2004-cü il

Vaqif Sadıqov

Tərcümeyi-hal

- 1956 - noyabrın 2-də Bakı şəhərində anadan olmuşdur
- 1978 - SSRİ-nin 50-illiyi adına Azərbaycan Pedaqoji Xarici Dillər İnstitutunun (APXDİ) ingilis dili fakültəsini bitirmişdir
- 1986 - Filoloji elmlər namizədidir
- 1991 - APXDİ-nin ingilis dili fakültəsində baş müəllim vəzifəsində çalışıb
- 1992 - Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyində Beynəlxalq Təşkilatlar idarəsinin 1-ci katibi
- 1993-1995 - Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinin hərbi-siyasi məsələlər üzrə şöbənin müdiri
- 1995-2004 - Azərbaycan Respublikasının Avstriyadakı Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri, eləcə də BMT-nin Vyana Bölməsi, BMT-nin Sənaye İnkişafı Təşkilatı və Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı yanında Azərbaycan Respublikasının daimi nümayəndəsi
- 1998-2004 - Nüvə Sınaqların Hərtərəfli Qadağan Olunması Müqaviləsi üzrə Təşkilat yanında Azərbaycan Respublikasının daimi nümayəndəsi
- 2001-2004 - Atom Enerjisi üzrə Beynəlxalq Agentlik yanında Azərbaycan Respublikasının daimi nümayəndəsi
- 2004 - Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirinin müavini
indiyə kimi
- Xarici dillər - İngilis
- Ailə vəziyyəti - Evlidir. İki övlad atasıdır

Dalhausi Universitetinin Xarici Siyasət Tədqiqatları Mərkəzi tərəfindən

«Qafqaz, Xəzər və Mərkəzi Asiya: Təhlükəsizliyin Aspektləri» mövzusunda keçirilmiş seminarda Xarici siyasətin planlaşdırılması və strateji araşdırmalar idarəsinin rəisi İlqar Məmmədovun iştirakı barədə məlumat

14-16 May, 2004, Halifaks, Kanada

2004-cü ilin may ayının 14-16-da Kanadanın Halifaks şəhərində Dalhausi Universitetinin Xarici Siyasət Tədqiqatları Mərkəzi tərəfindən “Qafqaz, Xəzər və Mərkəzi Asiya: Təhlükəsizliyin Aspektləri” mövzusunda seminar keçirilmişdir. Tədbirdə Qafqaz, Xəzər dənizi və Mərkəzi Asiya ilə bağlı strateji məsələlərlə məşğul olan ABŞ və Kanadanın alimləri, hərbi, dəniz və diplomatik rəsmiləri, Rusiya, İran, Türkmənistanı təmsil edən diplomatlar, hərbiçilər və alimlər iştirak edirdilər. Seminarda habelə qeyd olunan mövzu ilə maraqlanan tələbələr və ictimaiyyət nümayəndələri iştirak edirdilər. Seminarda təhlükəsizliyin siyasi və hərbi aspektləri; hərbi və hərbi dəniz balansı; dəniz mühiti; resurs və sərhədlər; ticarət və iqtisadiyyat; və dövlət idarəçiliyi və insan təhlükəsizliyi mövzuları müzakirə edilmişdir. Müzakirələr zamanı göstərilən mövzular ətrafında regionu narahat edən təhlükəsizlik məsələləri haqqında mövqelər ifadə edilmiş, açıq fikir, bilik və təcrübə mübadiləsi aparılmışdır.

Azərbaycan tərəfindən seminarda Dalhausi Universitetinin Xarici Siyasət Tədqiqatları Mərkəzinin dəvətilə XİN-in Xarici siyasətin planlaşdırılması və strateji araşdırmalar idarəsinin rəisi İlqar Məmmədov iştirak edirdi.

İ.Məmmədov seminarda etdiyi bir neçə çıxışında müzakirə olunan mövzular ətrafında Azərbaycanı narahat edən problemlər haqqında geniş məlumat vermiş, regionun geostrateji əhəmiyyətindən danışmışdır. Ermənistanın Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ regionuna olan ərazi iddiaları, Ermənistan tərəfindən Azərbaycan torpaqlarının 20%-nin işğalı, 1 milyon qaçqının olması haqqında danışmışdır. Torpaqlarımızın işğalı və orada Ermənistan hərbi hissələrinin yerləşdirilməsi nəticəsində regionda istər siyasi, istərsə də hərbi balansın pozulması və münaqişənin bütün regionun təhlükəsizliyini ciddi şəkildə pozduğunu qeyd etmişdir. BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrindən, ATƏT vasitəçiliyindən danışmış, onun qeyri-qənaətbəxş olmasını bildirmişdir.

İ.Məmmədov Xəzər dənizinin enerji resursları, 1994-cü ildə imzalanmış “Əsrin Müqaviləsi”dən başlayaraq 20-dən çox əldə edilmiş neft razılaşmalarından, neftin nəqli istiqamətlərindən, Bakı-Ceyhan kəmərinin tikilməsindən, bu sahədə vaxtı ilə mövcud olan çətinliklərdən, Xəzərin statusu ilə əlaqədar ölkələrin mövqeləri, bu sahədə əldə edilmiş sazişlər haqqında məlumat verərək bildirmişdir ki, Azərbaycanın mərhum prezidenti Heydər Əliyevin əsası qoyduğu neft siyasəti iqtisadi, sosial əhəmiyyətilə yanaşı eyni zamanda ölkəmizin enerji təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədini güdür. İ.Məmmədov Xəzər dənizinin bütün sahil ölkələri üçün əhəmiyyətini nəzərə alaraq, təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə Azərbaycanın Xəzər dənizinin silahsızlaşdırılması haqqında təşəbbüslə çıxış etdiyini söyləmişdir. Bu təşəbbüsün həyata keçirilməsi geniş resurslara malik olan Xəzər dənizində hərtərəfli əməkdaşlıq etməyə şərait yaradardı.

Azərbaycanın region ölkələri ilə qarşılıqlı faydaya əsaslanmış münasibətlər qurduğunu qeyd edən İ.Məmmədov bildirdi ki, ölkəmizin ticarət dövriyyəsinin xeyli hissəsi məhz regional ölkələrin payına düşür. Azərbaycanın bu siyasəti o cümlədən regional təhlükəsizliyin təmin edilməsinə yönəlmişdir. İ.Məmmədov Ermənistanın işğalçı siyasətinin regional əməkdaşlığa mane olduğunu və regional təhlükəsizliyin təmin edilməsinə maneçilik törətdiyini xüsusilə qeyd etmişdir.

İ.Məmmədov ölkəmizdə iqtisadi islahatlar və iqtisadiyyatın inkişafı sahəsində aparılan dövlət siyasətini təhlükəsizliyimizin iqtisadi aspektinin təmin edilməsinə xidmət etdiyini bildirdi.

İ.Məmmədov Azərbaycanda dövlət organlarında aparılan islahatlar, dövlət idarəçiliyinin daim mükəmməlləşdirilməsi, korrupsiyaya qarşı mübarizə, demokratik inkişaf, ölkəmizdə keçirilən seçkilər, o cümlədən keçən ilin oktyabrındakı prezident seçkiləri haqqında məlumat verərək bunların insan hüquqlarının təminatına yönəldiyini qeyd etmiş və nəticə etibarilə ölkənin təhlükəsizliyinə xidmət etdiyini bildirmişdir.

İ.Məmmədov Kanada parlamenti tərəfindən “erməni genosidini” qəbul etməsindən təəssüfləndiyini bildirərək, Kanadanı Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələri, beynəlxalq hüquq normaları əsasında həll edilməsi vacibliyi haqqında mövqeyini aydın və qətiyyətlə səsləndirməyə çağırırdı. Kanadanın sərmaye qoymaq üçün Azərbaycanda əlverişli şəraitin yaradıldığını qeyd etdi. Elm, təhsil və mədəniyyət sahəsində əməkdaşlığın vacibliyini bildirdi. Kanadanın dənizdə xilasetmə sahəsində əldə etdiyi təcrübə Azərbaycan üçün maraqlı ola bilərdi. Çıxışından sonra İ.Məmmədov suallara cavab verdi.

Tədbir çərçivəsində Kanadanın Birgə Xilasetmə Əlaqələndirilməsi Mərkəzində, Sahil Sərhəd Müdafiəsi idarəsində görüşlər keçirildi.

XİN, Xarici siyasətin planlaşdırılması və strateji araşdırmalar idarəsi, 17.05.04

Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin müavini Xələf Xələfovun ÇXR-in xarici işlər naziri Li Caosin və onun müavini Li Xuey ilə görüşünə dair

Mayın 20-21-də Çinin və Azərbaycanın Xarici İşlər nazirlikləri arasında siyasi məsləhətləşmələr çərçivəsində Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin müavini Xələf Xələfov ÇXR-in xarici işlər naziri Li Caosin və onun müavini Li Xuey ilə görüşlər keçirmişdir. Danışıqlar zamanı Çin tərəfi ölkələrimiz arasında siyasi və iqtisadi əlaqələrin yüksək səviyyədə olduğunu böyük məmnuniyyətlə qeyd etmiş və bundan sonra da elm, təhsil, səhiyyə və mədəniyyət sahələrində əməkdaşlığın inkişaf edəcəyi ilə bağlı əminliyini bildirmişdir. Görüşdə Çin ilə Azərbaycan arasında hərbi və təhlükəsizlik sahəsində əməkdaşlığın perspektivləri müzakirə edilmiş və separatçılıq, beynəlxalq terrorçuluq, narkotik maddələrin qanunsuz dövriyyəsi və digər transmilli cinayətlərə qarşı mübarizə üzrə birgə fəaliyyətin mühüm əhəmiyyəti olduğu bildirilmişdir.

Çin tərəfi Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ probleminin tezliklə sülh yolu ilə həll və ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi ilə əlaqədar Azərbaycanın səylərini dəstəklədiyini bildirmişdir.

Məsləhətləşmələr zamanı Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Çin Xalq Respublikasına edəcəyi səfərin yüksək səviyyədə hazırlanması ilə bağlı məsələlər müzakirə edilmiş və bu səfərin iki ölkə arasında əlaqələrin hərtərəfli inkişafına mühüm təkan verəcəyi vurğulanmışdır.

Danışıqlarda Azərbaycan Respublikasının ÇXR-dəki səfiri Yaşar Əliyev iştirak etmişdir.

«AZƏRTAC», 21.05.04

Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin müavini Xələf Xələfovun İran İslam Respublikasının xarici işlər naziri Kamal Xərrazi ilə görüşünə dair

Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin müavini Xələf Xələfov 2004-cü il mayın 23-də Tehran şəhərində İran İslam Respublikasının xarici işlər naziri Kamal Xərrazi ilə görüşmüşdür.

Ölkəmizin İrandakı səfirliyindən AzərTAC-a bildirmişlər ki, görüşdə X.Xələfov müstəqil Azərbaycan ilə İran arasında münasibətlərin əsasının xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən qoyulduğunu vurğulamış və əlaqələrimizin inkişafı üçün həmin siyasi xəttin Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildiyini söyləmişdir. Beynəlxalq və regional təşkilatlar çərçivəsində dövlətlərimizin birgə əməkdaşlığını yüksək qiymətləndirən X.Xələfov İranın TRACEKA layihəsində iştirakının Azərbaycan tərəfindən dəstəkləndiyini bildirmişdir.

Ermənistanın Azərbaycan ərazilərini işğal etməsi faktının və beynəlxalq təşkilatlarda ölkəmizin ərazi bütövlüyünün İran tərəfindən bir daha təsdiqlənməsini razılıqla qarşılayan X.Xələfov, həmçinin yaxın zamanlarda Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Elmar Məmmədyanovun İrana səfər edəcəyini, İran Prezidenti Seyid Məhəmməd Xatəminin Azərbaycan Respublikasına planlaşdırılan rəsmi səfərinə hazırlıq işlərinin aparıldığını da bildirmişdir.

İranın Azərbaycanla münasibətlərin inkişafına xüsusi diqqət yetirdiyini söyləyən K.Xərrazi, eyni zamanda Heydər Əliyevin münasibətlərimizə qayğı ilə yanaşmasını minnətdarlıqla xatırlatmış, əlaqələrimizin inkişafına göstərdiyi diqqətə görə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə təşəkkürünü bildirmişdir. O demişdir ki, İran-Azərbaycan əlaqələrinin inkişafı sahəsində və ölkələrimiz arasındakı iqtisadi layihələrin həyata keçirilməsi istiqamətində görülən işlər bundan sonra da davam etdiriləcəkdir. Rəsmi Tehran Dağlıq Qarabağ probleminin sülh yolu ilə həllinə tərəfdardır və münaqişənin nizamlanmasında səylərini əsirgəməyəcəkdir. İran BMT-də Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü indiyədək dəstəkləmişdir və bu siyasət dəyişməyəcəkdir. K.Xərrazi Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizi layihəsində Azərbaycanın iştirakının İran tərəfindən dəstəkləndiyini də bəyan etmişdir. İranın xarici işlər naziri öz ölkəsinin prezidenti S.M.Xatəminin Azərbaycan Respublikasına rəsmi səfərinin yaxın zamanlarda həyata keçiriləcəyini bildirmişdir.

«AZƏRTAC» 24.05.04

Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyası Xarici İşlər Nazirlikləri arasında konsulluq xidməti məsələləri üzrə növbəti 4-cü məsləhətləşmələr XİN-in Konsulluq İdarəsində keçirilməsinə dair

Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyası Xarici İşlər Nazirlikləri arasında əldə olunmuş razılaşmaya əsasən konsulluq xidməti məsələləri üzrə daimi məsləhətləşmələrin keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bu çərçivədə Azərbaycan Respublikası ilə Rusiya Federasiyası arasında növbəti 4-cü məsləhətləşmələr Bakıda XİN-in Konsulluq İdarəsində keçirilmişdir.

Tədbirin əvvəlində Konsulluq İdarəsinin rəisi Nadir Hüseynov nümayəndə heyətini salamlayaraq, Rusiya tərəfinə Azərbaycan tərəfinin görüşdə iştirak edən nümayəndələrini təqdim etmiş və ölkələrimiz arasında mövcud diplomatik münasibətlərin gələcəkdə daha da sıx inkişafına ümidvar olduğunu bildirmişdir.

Nadir Hüseynov ölkələrimiz arasında konsulluq sahəsində məsələlərin hər iki dövlət üçün müsbət həll edilməsinin vacibliyini nümayəndə heyətinin diqqətinə çatdırmışdır.

Rusiya Federasiyası nümayəndə heyətinin rəhbəri Valeri Şetin Azərbaycan tərəfinə dərin minnətdarlığını bildirərək, ölkələrimiz arasında münasibətlərin daha da sıx olmasını arzulamışdır.

Görüşdə dövlətimizin konsulluq, sərhəd məsələləri və Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən verilmiş sənədlərə dair məsələlər müzakirə edilmişdir.

Bundan əlavə, Konsulluq İdarəsinin rəis müavini Faiq Bağirov və konsulluq-hüquq məsələləri şöbəsinin müdiri Mehriban Nəcəfova məsələ ilə bağlı öz fikirlərini Rusiya Federasiyasının nümayəndə heyətinə bildirmiş və protokolda müvafiq dəyişikliklərin edilməsini təklif etmişlər.

Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi və Dövlət Sərhəd Xidmətinin əməkdaşları tərəfindən irəli sürülən təkliflər də protokolda öz əksini tapmışdır.

Tərəflər, Rusiya Federasiyasının təklifi əsasında Azərbaycan Respublikası və Rusiya Federasiyası Hökumətləri arasında 1997-ci il iyulun 3-də imzalanmış, hər iki ölkə vətəndaşlarının vizasız gediş-gəlişini təmin edən Sazişə bəzi dəyişikliklərin, o cümlədən sərhədi keçmək üçün qüvvədə olan sənədlərin siyahısının azaldılmasının əlavə olunması barədə Protokolun bağlanması məsələsini müzakirə etmişlər.

Rusiya tərəfi sərhədi keçmək üçün qüvvədə olan sənədlər siyahısının sayının hər iki tərəfdən 5 sənədə (diplomatik, xidməti, ümumvətəndaş pasportları, dənizçi pasportu və vətənə qayıtmaq haqqında şəhadətnamə)

qədər azaldılmasını təklif etmişdir. Azərbaycan tərəfi, öz növbəsində, sərhədi keçmək üçün qüvvədə olan sənədlər siyahısının azaldılmasına etiraz etmədiyini bildirmiş və sənədlərin siyahısının 7 sənədə (diplomatik, xidməti, ümumvətəndaş pasportları, dənizçi kitabçası və vətənə qayıtmaq haqqında şəhadətnamə, Azərbaycan Respublikası vətəndaşının şəxsiyyət vəsiqəsi və 16 yaşına qədər uşaqlar üçün doğum haqqında şəhadətnamə, notariat qaydada təsdiq olunmuş tərcüməsi ilə) qədər azaldılmasını təklif etmişdir.

Azərbaycan tərəfi Rusiya tərəfinin təklifinə alternativ olaraq beş sənədin sayının vətəndaşlarımızın xeyrinə olaraq 7 sənədə qədər qaldırılmasının məqsədəuyğun olduğunu bildirmiş, o cümlədən sərhədi keçmək üçün qüvvədə olan sənədlər arasında şəxsiyyət vəsiqəsinin və doğum haqqında şəhadətnamənin saxlanılması barədə təklifə baxılması üçün Rusiya tərəfinə təqdim etmişdir. Bu təklif Rusiya Federasiyasında yaşayan çoxsaylı Azərbaycan vətəndaşlarının maneəsiz, vizasız gediş-gəlişinin təmin olunması məqsədi ilə verilmişdir.

XİN, Mətbuat Mərkəzinin məlumatı, 09.06.04

Azərbaycan Respublikasının xarici işlər nazirinin müavini Xələf Xələfovun Xəzər dənizinin hüquqi statusu haqqında Konvensiyanın hazırlanması üzrə Xəzəryanı dövlətlərin xarici işlər nazirlərinin müavinləri səviyyəsində Xüsusi İşçi Qrupunun (XİQ) 14-cü iclasında iştirakına dair

İyunun 9-10-da Astanada Xəzər dənizinin hüquqi statusu haqqında Konvensiyanın hazırlanması üzrə Xəzəryanı dövlətlərin xarici işlər nazirlərinin müavinləri səviyyəsində Xüsusi İşçi Qrupunun (XİQ) 14-cü iclası keçirilmişdir.

İclasa Qazaxıstan Xarici İşlər Nazirliyinin xüsusi tapşırıqlar üzrə səfiri, Xəzər dənizinin hüquqi statusu məsələləri üzrə danışıqlarda Qazaxıstan Respublikasının nümayəndəsi R.Çerdabayev sədrlik etmişdir.

İclasın işində X.Xələfovun (Azərbaycan), M.Səfərinin (İran), R.Çerdabayevin (Qazaxıstan), V.Kalyujnının (Rusiya Federasiyası) və X.Babayevin (Türkmənistan) rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətləri iştirak etmişlər.

İclasda Konvensiya layihəsinin razılaşdırılmayan müddəaları üzrə fikir mübadiləsi aparılmış və ümumi prinsiplərə həsr olunmuş hissələrə dair yanaşmalar müəyyən edilmiş, bu əsasda Xəzər dənizinin hüquqi statusu ilə bağlı müxtəlif aspektlərə dair müddəalar hazırlanaraq layihəyə əlavə olunmuşdur.

Konvensiya layihəsinin bəzi müddəaları üzrə razılaşma əldə olunmuş, bir çox məsələlər üzrə mövqələrdə yaxınlaşma müşahidə edilmişdir. Qeyd olunmuşdur ki, bunlar növbəti iclas zamanı Konvensiya layihəsinin müddələrinin razılaşdırılması üçün zəmin yarada bilər.

XİQ-in 14-cü iclasının yekunu olaraq Kommünike qəbul olunmuş və sonra mətbuat konfransı keçirilmişdir.

Əldə olunmuş razılığa görə, XİQ-in növbəti 15-ci iclası cari ilin sentyabr ayında Moskva şəhərində keçiriləcəkdir.

«AZƏRTAC», 10.06.04

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
XARİCDƏKİ DİPLOMATİK
NÜMAYƏNDƏLİKLƏRİNDƏ

L.S. QƏNDİLOVUN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
QAZAXSTAN RESPUBLİKASINDA
FÖVQƏLADƏ VƏ SƏLAHIYYƏTLİ SƏFİRİ TƏYİN EDİLMƏSİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN
SƏRƏNCAMI

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

Lətif Seyfəddin oğlu Qəndilov Azərbaycan Respublikasının Qazaxstan Respublikasında Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri təyin edilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 29 yanvar 2004-cü il

L.S. QƏNDİLOVA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ FÖVQƏLADƏ VƏ SƏLAHIYYƏTLİ
SƏFİRİ DƏRƏCƏSİ VERİLMƏSİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN
SƏRƏNCAMI

«Azərbaycan Respublikasının xaricdəki diplomatik nümayəndəliklərinin başçıları üçün dərəcələrin və diplomatik rütbələrin müəyyən edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununu rəhbər tutaraq qərara alıram:

Lətif Seyfəddin oğlu Qəndilova Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri dərəcəsi verilsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 29 yanvar 2004-cü il

XİN, Kadrlar və ixtisasartırma idarəsi, 30.01.04

Lətif Qəndilov

Tərcümeyi-hal

1957	Doğulduğu il, Bakı şəhəri
1974-1978	İqtisad Universiteti, iqtisadiyyat və planlaşdırma bölməsi
1978-1980	Hərbi xidmət
1980-1983	İqtisad Unaversiteti, aspirantura
1983-1986	Bakı şəhərinin Kompleks problemləri, elmi-tədqiqat laboratoriyası, baş elmi işçi
1984- ci ildən etibarən	İqtisad elmləri namizədi
1986-1995	Azərbaycan Texniki Universiteti, «iqtisadi nəzəriyyə» kafedrası, baş müəllim
1995-2001	Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi, II katib
2001-2003	Azərbaycan Respublikasının Türkiyədəki Səfirliyi, I katib
2003-2004	Azərbaycan Respublikasının Türkiyədəki Səfirliyi, müşavir
2004-cü ildən etibarən	Azərbaycan Respublikasının Qazaxstandakı Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfir
Xarici dillər	Türk, rus, ingilis
Ailə vəziyyəti	Evlidir, 4 övladı var.

H.Q.HACIYEVİN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ GÜRCÜSTANDA FÖVQƏLADƏ VƏ SƏLAHIYYƏTLİ SƏFİRİ VƏZİFƏSİNDƏN AZAD EDİLMƏSİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram: Hacı Qulu oğlu Hacıyev Azərbaycan Respublikasının Gürcüstanda Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri vəzifəsindən azad edilsin.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 9 aprel 2004-cü il.

«AZƏRTAC», 09.04.04

**R.A.HƏSƏNOVUN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ GÜRCÜSTANDA
FÖVQƏLADƏ VƏ SƏLAHIYYƏTLİ SƏFİRİ TƏYİN EDİLMƏSİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:
Ramiz Ayvaz oğlu Həsənov Azərbaycan Respublikasının Gürcüstanda Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri təyin edilsin.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 9 aprel 2004-cü il.

«AZƏRTAC», 09.04.04

**R.A.HƏSƏNOVA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ FÖVQƏLADƏ VƏ
SƏLAHIYYƏTLİ SƏFİRİ DƏRƏCƏSİ VERİLMƏSİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI**

“Azərbaycan Respublikasının xaricdəki diplomatik nümayəndəliklərinin başçıları üçün dərəcələrin və diplomatik rütbələrin müəyyən edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununu rəhbər tutaraq qərara alıram:

Ramiz Ayvaz oğlu Həsənova Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri dərəcəsi verilsin.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 9 aprel 2004-cü il.

«AZƏRTAC», 09.04.04

Ramiz Həsənov

Tərcümeyi-hal

1961	Doğulduğu il, Marneuli, Gürcüstan
1978-1983	SSRİ Xarici İşlər Nazirliyi, Moskva Dövlət Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutu, beynəlxalq hüquq fakültəsi
1984-1986	SSRİ Dövlət Kənd təsərrüfatı sənayesi Elmi-tədqiqat İnstitutu, kiçik elmi işçi
1986-1987	«Sovinsentr» Ümumittifaq birliyinin beynəlxalq ticarət mərkəzi, hüquq şöbəsi, baş ekspert
1987-1990	«Skotoimport» Ümumittifaq birliyi, baş ekspert
1990-1992	Azərbaycan Nazirlər Soveti, Xarici iqtisadi komissiya, baş mütəxəssis
1992-1993	Azərbaycan Respublikasının Xarici İqtisadi əlaqələr üzrə Komitəsi, şöbə müdiri
1993-1997	Azərbaycan Respublikası Xarici iqtisadi əlaqələr nazirliyi, idarə rəisi
1997-2004	Azərbaycan Respublikasının «Azərkontrakt» Dövlət kontrakt korporasiyası, sədrin birinci müavini
2004-cü ildən etibarən	Azərbaycan Respublikasının Gürcüstandakı Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri
Xarici dillər	Rus, ingilis, türk
Ailə vəziyyəti	Evlidir, 2 övladı var

**E.O.ƏMİRBƏYOVUN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
BMT-NİN CENEVRƏ ŞƏHƏRİNDƏKİ BÖLMƏSİNDƏ VƏ DİGƏR
BEYNƏLXALQ TƏŞKİLATLAR YANINDA DAİMİ NÜMAYƏNDƏSİ
TƏYİN EDİLMƏSİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN
SƏRƏNCAMI**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:
Elçin Oktyabr oğlu Əmirbəyov Azərbaycan Respublikasının BMT-nin Cenevrə şəhərindəki bölməsində və
digər beynəlxalq təşkilatlar yanında daimi nümayəndəsi təyin edilsin.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 11 may 2004-cü il.

«AZƏRTAC» 11.05.04

Elçin Əmirbəyov

Tərcümeyi-hal

1972	Doğulduğu il, Bakı, Azərbaycan
1978-1988	164 №-li orta məktəb. Bakı, Azərbaycan.
1988-1992	Azərbaycan Dövlət Xarici Dillər Universiteti
1993	Diplomatik kurslar, Dövlət İdarəetmə İnstitutu, Paris, Fransa
1994	NATO Müdafiə Kolleci, Roma, İtaliya
2000	Milli və beynəlxalq təhlükəsizlik üzrə kurslar, C.Kennedi adına İdarəetmə Məktəbi, Harvard Universiteti, Vaşinqton, ABŞ

1992-1993	Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi, Beynəlxalq təşkilatlar idarəsi, attaçə
1993-1995	Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi, Beynəlxalq təşkilatlar idarəsi, III katib
1995-1997	Azərbaycan Respublikasının BMT yanında Daimi Nümayəndəliyi, II katib
1998-1999	Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi, Beynəlxalq təşkilatlar idarəsi, I katib
1999-2001	Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi, Beynəlxalq təşkilatlar idarəsi, Beynəlxalq təhlükəsizlik və əməkdaşlıq şöbəsinin müdiri
2001-2003	Azərbaycan Respublikasının NATO yanında Daimi Nümayəndəliyi, Müşavir
2003-2004	Azərbaycan Respublikasının BMT yanında Daimi Nümayəndəliyi, Müşavir
2004-cü ilin may ayından etibarən	Azərbaycan Respublikasının BMT və digər beynəlxalq təşkilatlar yanında Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri
Xarici dillər	Rus, ingilis, fransız, türk, ərəb
Ailə vəziyyəti	Evlidir, bir qızı var

**V.M.QULİYEVİN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ POLŞA
RESPUBLİKASINDA FÖVQƏLADƏ VƏ SƏLAHIYYƏTLİ SƏFİRİ TƏYİN
EDİLMƏSİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN
SƏRƏNCAMI**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram: Vilayət Muxtar oğlu Quliyev Azərbaycan Respublikasının Polşa Respublikasında Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri təyin edilsin.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 7 iyun 2004-cü il.

«AZƏRTAC» 07.06.04

Vilayət Quliyev

Tərcüme-yi-hal

1952	doğulduğu il
1975	Azərbaycan Dövlət Universiteti, filologiya fakültəsi
1981-1992	Azərbaycan Respublikası Elmlər Akademiyasının Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunda elmi işçi, müdir müavini
1992-1993	Türkiyə Respublikası Atatürk Universitetinin professoru
1996-2001	Azərbaycan Respublikası Milli Məclisin deputatı
1999-2004	Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri
2000	Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfir rütbəsi
2004-cü ildən etibarən	Azərbaycan Respublikasının Polşadakı Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri
Xarici dillər	türk, rus və ingilis
Ailə vəziyyəti	Evlidir. İki övladı var

28 MAY – RESPUBLİKA GÜNÜ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 28 May – Respublika günü münasibətilə rəsmi qəbulda nitqi

Bakı, 27 may 2004 il

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Əziz dostlar!

Mən sizi Azərbaycanın milli bayramı - istiqlaliyyət, Respublika günü münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm.

Bütün Azərbaycan xalqına sülh, əmin-amanlıq, rifah arzulayıram.

1918-ci ilin mayında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yarandı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması tariximizdə çox əlamətdar və önəmli hadisə idi. İlk dəfə müsəlman aləmində demokratik respublika yaranırdı, Azərbaycan xalqı müstəqilliyə qovuşurdu. Ölkəmiz dünya birliyinə üzv olurdu. Bu, çox əlamətdar hadisə idi. Xalqımız Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin fəaliyyətini və onun qurucularının xidmətlərini çox yüksək qiymətləndirir.

Ancaq Xalq Cümhuriyyətinin ömrü uzun olmadı və təxminən iki ildən sonra gənc respublika süqut etdi. Yalnız 1991-ci ildə, Sovet İttifaqı dağıldıqdan sonra Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdi. O illər ölkəmiz üçün çox çətin illər olmuşdur. Digər keçmiş sovet respublikaları ilə müqayisədə Azərbaycan daha çətin vəziyyətə düşmüşdü. Ermənistanın Azərbaycana qarşı etdiyi təcavüz, torpaqlarımızın işğal altına düşməsi, daxildə gedən mənfi proseslər ölkəmizi çox çətin vəziyyətdə qoymuşdu. Bununla yanaşı səriştəsiz, bacarıqsız rəhbərliyin yaratmaz fəaliyyəti nəticəsində ölkə böhran içində idi. İqtisadi, siyasi, hərbi böhran içində idi. Xaos, anarxiya, hərəc-mərclik hökm sürürdü. Ümumiyyətlə, Azərbaycan müstəqil dövlət kimi dünya xəritəsindən silinə bilərdi.

Bu şəraitdə Azərbaycan xalqının tələbi, təkidi ilə xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev hakimiyyətə qayıtdı. Bütün mənfi meyillərə son qoyuldu, ictimai-siyasi sabitlik yarandı, asayiş bərpa olundu, qeyri-qanuni silahlı birləşmələr tərksilah edildi, ölkədə qayda-qanun yaradıldı. Bütün bunları etmək üçün, əlbəttə ki, ilk növbədə, Heydər Əliyev iradəsi, cəsarəti lazım idi və Azərbaycan xalqının dəstəyi lazım idi. Azərbaycan xalqı öz liderinə inandı və xalqın dəstəyi ilə Azərbaycanda böyük quruculuq işləri başlandı.

İnkişafı təmin etmək üçün hər bir ölkədə, ilk növbədə, sabitlik, qanunun aliliyi olmalıdır, nizam-intizam olmalıdır. Bütün bu amillər Azərbaycanda bərqərar oldu və ölkəmiz inkişaf yoluna çıxdı. İqtisadi baxımdan ölkə çox sürətlə inkişaf etməyə başladı. İqtisadiyyatı xarakterizə edən ən mühüm amil - ümumi daxili məhsul son 7 ildə 90 faiz artmışdır. Ölkəyə böyük həcmdə sərmayələr qoyulmuşdur. Genişmiqyaslı özəlləşdirmə proqramı həyata keçirildi və bu proses davam edir.

Ölkəmiz öz neft sərvətlərinin dünya bazarlarına çatdırılması üçün mühüm addımlar atmışdır. 10 il bundan əvvəl məhz bu "Gülüstan" sarayında "Əsrin müqaviləsi" imzalandı, Heydər Əliyevin neft strategiyası başlandı. "Əsrin müqaviləsi"ndən sonra Azərbaycana böyük həcmdə xarici sərmayələrin qoyulması ölkəmizi hərtərəfli inkişaf etdirir. Bu gün qonşu ölkələrlə müqayisədə, keçmiş sovet respublikaları ilə müqayisədə adambaşına düşən xarici sərmayələrin həcminə görə Azərbaycan liderdir.

Bu layihələrdən sonra Azərbaycanın ölkəmiz üçün, region üçün önəmli digər layihələri həyata keçirilməyə başlandı. Bütün dünya üçün böyük əhəmiyyət kəsb edən Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin tikintisinə başlanmışdır. Heç kəs üçün sirr deyil ki, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin inşasının təşəbbüskarı və memarı xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevdir. Təsadüfi deyildir ki, Bakı-Tbilisi-Ceyhan şirkətinin üzvləri bu kəməre Heydər Əliyevin adını vermişlər.

Azərbaycan beynəlxalq təcriddən çıxma bilmişdir. Bir vaxt ölkəmiz dünyada, bölgədə, regionda gedən bütün proseslərdən təcrid olunmuş vəziyyətdə idi. Azərbaycan müxtəlif ölkələrlə ikitərəfli əlaqələri qura bildi və beynəlxalq aləmin çox dəyərli üzvünə çevrildi. Ölkəmizin mövqeləri möhkəmləndi, Azərbaycan müxtəlif regional və beynəlxalq təşkilatların üzvü olmuşdur və onlarda çox fəal iştirak edir.

Ordu quruculuğunda böyük addımlar atıldı. 1993-cü ilə qədər orduda vəziyyət çox ağır idi, demək olar ki, Azərbaycanda ordu yox idi, ayrı-ayrı birləşmələr müstəqil şəkildə fəaliyyət göstərirdilər. Bu gün Azərbaycanın ordusu ən yüksək standartlara cavab verir, peşəkar orduya çevrilibdir və qarşıda duran vəzifələri həll etməyə qadir bir ordudur. Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli istiqamətində addımlar atılmışdır. Atəşkəs əldə olunmuşdur və bu bizə imkan verdi ki, sakit şəraitdə ölkəmizi inkişaf etdirək.

Bir sözlə, bu 11 il ərzində Azərbaycanda görülən işlər, aparılan siyasət öz müsbət təsdiqini həyatda tapır. Azərbaycan xalqı bu siyasətə səs verir, bu siyasəti bəyənir. Bu siyasət bu gün də yaşayır, ölkəmizin xoşbəxt gələcəyi üçün bu siyasət Azərbaycanda uzun illər aparılmalıdır.

Prezident seçkilərindən yeddi ay keçir. Bu müddət ərzində biz qarşımızda duran bütün vəzifələri yerinə yetiririk. Seçkilər ərəfəsində verilən sözlər yerinə yetirilir. Azərbaycan beynəlxalq aləmdə öz mövqelərini daha da gücləndirir. Etdiyim xarici səfərlər, keçirdiyim ikitərəfli görüşlər çərçivəsində Azərbaycanın nüfuzu regionda, dünyada daha da möhkəmlənibdir. Xaricdə Azərbaycana olan rəğbət çox yüksək səviyyədədir. Azərbaycan, demək olar ki, dünyada böyük hörmətə malikdir. Regional məsələlərdə ölkəmiz liderliyi əldən vermir və bu liderlik gündən-günə möhkəmlənir. Azərbaycan bütün ölkələrlə faydalı, səmərəli, ikitərəfli əlaqələrin qurulmasına çalışır və demək olar ki, bütün ölkələrlə çox mehriban münasibətlər qura bilibdir.

Bizim beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığımız çox sürətlə inkişaf edir. Beynəlxalq təşkilatlara etdiyim səfərlər çox uğurlu olmuşdur. Avropa Şurasına, Avropa İttifaqına, NATO-ya etdiyim rəsmi səfərlər Azərbaycanın siyasətini bir daha təsdiqlədi. Azərbaycan öz gələcəyini dünya və Avropa strukturlarına inteqrasiyada görür. Bu, bizim strateji seçimimizdir və ona sadıq. Sevindirici haldır ki, beynəlxalq təşkilatlarda Azərbaycana olan münasibət çox müsbətdir.

Azərbaycanda seçkilərdən sonra gedən proseslərə çox müsbət reaksiya vardır, görülən işlər təqdirlə qarşılır. Əlbəttə ki, bu, bizim mövqələrimizi daha da möhkəmləndirir. Deyə bilərəm ki, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllinə beynəlxalq təşkilatların diqqəti artmışdır. Bu, bizi çox sevindirir. Biz əminik ki, yalnız və yalnız beynəlxalq ictimaiyyətin fəal iştirakı ilə bu münaqişə tezliklə öz həllini tapa bilər. Sevindirici haldır ki, uzun fasilədən sonra danışıqlar prosesi bərpa olundu və biz ümid edirik ki, danışıqlar yolu ilə sülh müqaviləsinə nail ola bilərik. Əlbəttə ki, bu müqavilə beynəlxalq hüquq normalarına əsaslanmalıdır, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa olunmalıdır. Mən ümid edirəm ki, bu məsələ ilə bilavasitə məşğul olan ATƏT-in Minsk qrupunun və digər beynəlxalq təşkilatların iştirakı və fəaliyyəti ilə biz tezliklə bu məsələni həll edə bilərik.

Seçkilərdən keçən dövr ərzində iqtisadiyyatımız daha da güclənibdir. 2004-cü ilin birinci rübündə iqtisadiyyatda artım 10 faiz olmuşdur. Bu, onu göstərir ki, keçmişdə yaranmış meyllər davam edir, iqtisadi siyasətimiz çox uğurludur və bu siyasət öz bəhrəsini verməkdədir. İki proqram çərçivəsində - sosial-iqtisadi və regional inkişaf proqramları çərçivəsində böyük işlər görülür. Xüsusilə bölgələrdə yeni iş yerlərinin açılması istiqamətində atılan addımlar öz ilkin nəticələrini verməkdədir və deyə bilərəm ki, son aylar ərzində 30 minə yaxın yeni iş yeri açılmışdır. Bu meyllər davam edəcək və mən şübhə etmirəm ki,

qarşımızda duran bu böyük vəzifə öz həllini tapacaq, biz Azərbaycanda işsizliyi, yoxsulluğu aradan qaldıracağıq.

Sosial məsələlərin həllində mühüm addımlar atılır, böyük proqramlar həyata keçirilir. Ən çətin vəziyyətdə yaşayan, sosial cəhətdən ən az müdafiə olunan qaçqınlar, köçkünlər üçün nəzərdə tutulmuş yeni layihələr həyata keçirilir. Bu proqram davam etdiriləcək və mən dediyim kimi, Azərbaycanda bir dənə də çadır şəhərciyi qalmayacaqdır. Çadır şəhərciklərində yaşayan soydaşlarımız yeni evlərlə təmin olunacaqdır. Bu istiqamətdə işlər gedir, müvafiq fərmanlar da imzalanıbdir.

Ordu quruculuğunda işlər uğurla davam edir, ordumuz güclənir, bu sahəyə xüsusi diqqət var. Ümumiyyətlə, cəmiyyətdə bu sahəyə böyük diqqət olmalıdır, insanlarımız, gənc nəslimiz vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə edilməli, böyüməlidir. Hər bir vətəndaş çalışmalıdır ki, orduya kömək etsin, orduya öz dəstəyini versin.

Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında mühüm hadisələr baş vermişdir. Seçkilərdən sonra Azərbaycanda sabitlik pozulmadı, sabitlik qorundu. Sabitliyi pozmaq istəyən qüvvələr öz layiqli cavabını aldılar. Azərbaycan dövləti öz dövlətçiliyini qorumağa qadirdir. Biz insanlarımızın rahat şəraitdə yaşamaq haqqını müdafiə edirik, bundan sonra da edəcəyik. Hər bir qeyri-qanuni hərəkət öz layiqli cavabını alacaqdır. Azərbaycanda qayda-qanun var və hər bir vətəndaş qanunlara tabe olmalıdır. Azərbaycanda sabitliyin qorunması gələcək inkişafımız üçün ən önəmli şərtlərdən biridir.

Ölkəmizin mədəni həyatında, ictimai həyatında mühüm, gələcəyə yönəlmiş addımlar atılır. Bilirsiniz ki, kitabların latın əlifbası ilə nəşri üçün tədbirlər görülür. Azərbaycan Milli Ensiklopediyasının hazırlanması və nəşri haqqında qərarlar verilibdir. Bu, bizim tariximiz üçün, gələcək üçün çox mühüm, önəmli addımlardır.

Bir sözlə, ölkəmiz inkişaf edir. Heydər Əliyevin siyasəti yaşayır və həyata keçirilir. Çox sevindirici haldır ki, bütün görülən işlər xalq tərəfindən böyük rəğbətlə qarşılır, dəstəklənir. Mən bu dəstəyi hiss edirəm və bu dəstəyə arxalanıram, ümid edirəm ki, hər bir vətəndaş əlindən gələni edəcək ki, ölkəmiz daha da güclənsin, möhkəmlənsin.

Əziz dostlar, sizi bu gözəl bayram münasibətilə bir daha ürəkdən təbrik edirəm və əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycan möhkəmlənəcək, öz dövlət müstəqilliyini gücləndirəcək və müstəqilliyimiz əbədi, dönməz olacaqdır.

Sağ olun.

«AZƏRTAC», 28.05.04

ЭМИН ГАДЖИНСКИЙ

Доцент кафедры международных отношений Бакинского

Государственного Университета, кандидат исторических наук

***ИЗ ИСТОРИИ ДИПЛОМАТИИ И ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ
ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ***

В нынешнем году исполнилось 86 лет со дня создания Азербайджанской Демократической Республики, занимающей важное место в многовековой истории государственности, являющейся её яркой и славной страницей.

Провозглашённая 28 мая 1918 года Азербайджанская Республика в качестве независимого демократического государства изъявила твёрдое желание оказаться в семье мировых государств.

«Акт о независимости» юридически закрепил статус Азербайджанской Демократической Республики как суверенного и независимого полноправного государства, он подтвердил факт восстановления государственности Азербайджана и продемонстрировал всему миру способность азербайджанского народа на самоопределение.

В «Акте о независимости» было отмечено, что «нынешнее политическое положение Азербайджана, связанное с ликвидацией войны, возникшей между Россией и Оттоманской империей, а также небывалая анархия внутри страны диктует Азербайджану, ...необходимость создания собственной государственной организации, дабы вывести народы Азербайджана из того тяжёлого внутреннего и внешнего положения, в котором они оказались»¹

Политико-правовая значимость «Акта о независимости» состояла в том, что он закреплял основы:

- политической системы – формы правления парламентской республики с демократическим режимом, системы высших органов государственной власти и т.д.
- внешней и внутренней политики, в том числе и национальной (дружественно – соседские отношения со всеми нациями, в особенности с соседними народами и государствами, создание широких возможностей для свободного развития всех наций, проживающих в Азербайджане).

30 мая 1918 года, через два дня после провозглашения независимости Азербайджана, об этом историческом акте было сообщено в столицы и крупные города многих стран мира: Берлин, Вена, Париж, Лондон, Токио, Рим, Константинополь, Вашингтон, Тегеран, Мадрид, Гаагу, Москву, Стокгольм, Киев, Софию, Копенгаген, Бухарест радиотелеграммой следующего содержания: «Министру иностранных дел. В связи с распадом Федеративной Закавказской Республики, после выхода из неё Грузии, Национальный Совет Азербайджана 28 мая 1928 года объявил независимость

¹ Азербайджанская Демократическая Республика (1918-1920). Внешняя политика (Документы и материалы). Баку, - 1998 с.10

Азербайджана, в состав которого входят Южное и Восточное Закавказье, и провозгласил Азербайджанскую Республику. Уведомляя Вас о вышеизложенном, имею честь просить Ваше Превосходительство сообщить об этом Вашему Правительству».¹

Это послание было подписано первым в истории Председателем Совета Министров Азербайджанской Демократической республики, Ф.Х.Хойским. Временным местонахождением первого правительства стала Гянджа.

Первым министром иностранных дел Азербайджанской Демократической Республики стал Мамед Гасан Джафаркули оглы Гаджинский (1875-1931 г.)

Большое значение правительство Азербайджанской Республики придавало образованию и функциям внешнеполитического ведомства. Первоочередной своей внешнеполитической задачей правительство АДР видело в установлении дипломатических связей с Турцией. Опираясь на посредничество Турции, правительство АДР стремилось наладить дипломатические и иные связи с европейскими странами. В телеграмме министра иностранных дел АДР М. Г. Гаджинского, министру иностранных дел Турции Ахмед Насими бею содержалась просьба о взятии турецкими посольствами на себя функции представительства Азербайджана в европейских делах.²

Дальнейшим развитием дружеских отношений с Турцией стало подписание 4 июня 1918 года в Батуми «Договора о дружбе между императорским Оттоманским правительством и Азербайджанской республикой».¹ От азербайджанской стороны этот документ подписали: министр иностранных дел М.Г. Гаджинский и председатель Национального Совета М.Э. Расулзаде. Турцию при подписании этого документа представляли: министр юстиции, председатель Сената Халил бей и главнокомандующий кавказских фронтов Оттоманской империи Ферид Вехиб паша.²

В виду отсутствия каких-либо трактатов, конвенций, соглашений, актов или других международных договоров между Оттоманской империей и Азербайджанской Демократической Республикой обе стороны согласились заключить консульскую конвенцию, торговый договор и другие акты.

В тот же день были подписаны следующие дипломатические документы – «Соглашение между Турцией, Азербайджанской Республикой и Республикой Грузия об эксплуатации Баку – Батумского нефтепровода»³, «Соглашение между Турцией, Азербайджанской Республикой, Республикой Армения и Республикой Грузия о распределении подвижного состава закавказских железных дорог».⁴

¹ Азербайджанская Демократическая Республика (1918-1920). Внешняя политика (Документы и материалы). Баку, - 1998 с. 12

² ГААР, ф, 970, оп. 1, д. 5, л. 14.

¹ ГААР, Ф 894, оп. 2, д. 88, л 1-3

² там же

³ Документы и материалы по внешней политике Закавказья и Грузии. Тифлис, 1919. с 364.

⁴ там же, с. 365.

Эти факты свидетельствуют о том, что с первых дней своего существования АДР стал полноправным субъектом международных отношений. Именно по указанию М.Г. Гаджинского, на основании того факта, что большую часть населения Борчалинского, Тифлисского, Сигнахского уездов составляли мусульмане в июне 1918 года дипломатическим представителем в Грузию, был назначен опытный политик и дипломат, М.Ю. Джафаров. Это было первое представительство АДР за рубежом, и оно свидетельствовало о готовности молодой республики защищать интересы азербайджанского населения за пределами страны.

Важным атрибутом государства являются его границы. Конкретным результатом деятельности М.Ю. Джафарова стало подписание договорённости с Республикой Грузии о разделе имущества бывшей Закавказской Федеративной Республики. Именно МИД АДР выступило с предложением к правительствам Грузии и Армении с требованием создать особые комиссии для рассмотрения территориальных споров.

Забегая вперёд отметим, что если проблема спорных территорий с Грузией была решена таким образом, что Закаталы и Кахи остались в составе Азербайджана, то с Арменией нерешённость этой проблемы во многом осложняла внутривнутриполитическую обстановку в стране и оказывало отрицательное воздействие на внешнеполитический курс АДР.¹

В июне 1918 года, в столицу Турции, Стамбул была отправлена официальная делегация азербайджанского правительства в составе М.Э. Расулзаде, Х. бека Хасмамедова, А.А. Сафикюрдского для участия в международной мирной конференции.²

В центре внимания азербайджанской делегации в Стамбуле были вопросы, связанные с договором между Германией и Советской Россией в Брест-Литовске, и в связи с этим позиция России, Германии и Турции в так называемом Бакинском вопросе. Заключение советско-германского соглашения помешало бы существованию независимого Азербайджана. Азербайджанская делегация представила посольствам Великих держав в Стамбуле меморандум, в котором содержался протест против признания Германией власти России над столицей Азербайджана Баку. Этот акт, как утверждалось в меморандуме, противоречил праву национального самоопределения, провозглашённому российским правительством и принятом Великими державами. Благодаря усилиям правительства АДР и Турции договорённость между Германией и Советской Россией о разделе нефтяных богатств Азербайджана была аннулирована.

15 сентября 1918 года в Баку вступили части азербайджанской национальной армии. Именно они ликвидировали меньшевистско-эсеро-дашнакское правительство «Диктатуры Центрокаспия», которое существовало лишь благодаря поддержке Армянского Национального Совета.

Правительство АДР приступило к плодотворной работе. Уже в сентябре 1918 года постановлением Совета министров АДР были назначены поверенные по делам АДР в Германию, Украину, Армению, Персию. В октябре 1918 года было учреждено дипломатическое представительство АДР

¹ Документы и материалы по внешней политике Закавказья и Грузии. Тифлис, 1919. с.437-438.

² ГААР, ф. 2898, оп. 1, д. 1, л.2. Вестник азербайджанского правительства 1918. 19 июля. № 1.

при Крымском правительстве.¹ Постепенно восстанавливались отношения с Турцией. Послом Азербайджанской Республики в Стамбуле стал известный азербайджанский писатель Ю.В. Чеменземенли.

В свою очередь правительство АДР, министерство иностранных дел прилагали усилия для развития добрососедских отношений с Грузией и Арменией, предоставляя им возможность учредить в Баку свои дипломатические миссии. Так, МИД Грузии 2 октября 1918 года направило в Баку своего представителя, а МИД Армении открыло своё представительство в Баку в начале 1919 года.

К началу 1919 года АДР подписала ряд договоров и соглашений с соседними странами. В январе 1919 года было подписано соглашение между Грузией и Азербайджаном «о телеграфном сообщении», «почтовом соглашении» и другие. Правительство АДР 9 января 1919 года подписало ряд соглашений с правительством Республики Союза Горских Народов Северного Кавказа и назначило представителем АДР А. Ахвердова.¹ В феврале 1919 года в Азербайджане была открыта Особая дипломатическая миссия Украины во главе с И. Красковским.²

Помимо экономической сферы, предметом отношений стало сотрудничество по военным вопросам. Именно этим объясняется назначение правительством Грузии военного атташе в её дипломатическом представительстве в Азербайджане. Военным атташе был назначен полковник А. Каркателли.

С занятием Петровска (ныне Махачкала) и Дербента войсками Деникина создалась реальная угроза для независимого Азербайджана. В связи с агрессией Деникина против Дагестана МИД Азербайджана заявил, что считает «нахождение частей Добровольческой армии почти на самой границе Азербайджана сильной угрозой последнему и, правительство Азербайджана просит английское командование принять решительные меры к удалению войсковых частей Добровольческой армии из пределов Дагестана».³

По рекомендации парламента был образован Комитет Государственной Обороны с чрезвычайными полномочиями, который 11 июня 1919 года объявил на всей территории Азербайджана военное положение.

Командование генерала Деникина сделало попытку помешать плаванию азербайджанского флота в Каспийском море. Оно ссылалось на седьмую статью Туркменчайского договора, который разрешал только России и Персии иметь флот на Каспийском море. Министр иностранных дел Азербайджана М. Ю. Джафаров отклонил эти требования, отметив что «Туркменчайский договор 1828 года заключен между Россией и Персией не может иметь силы для Азербайджана», и поэтому флот Азербайджанской Республики будет плавать на Каспии под своим национальным флагом.⁴

¹ Собрание узаконений и распоряжений Правительства Д\Азербайджанской Республики. 1920. № 4. Ст. 267. с.87.

¹ ГААР, ф. 970, оп. 1, д. 46, л. 2.

² ГААР, ф. 897, оп. 1, д. 38, л.42.

³ ГААР, ф. 970, оп 1, д. 166, л.4.

⁴ ГААР, ф. 970, оп. 1, д. 48, л. 58.

Решительная позиция Азербайджанского правительства способствовала тому, что английское командование установило новую демаркационную линию между Добровольческой армией и Азербайджаном, проходившей в 5 милях южнее Петровска. Деникину было запрещено пересекать её.

Угроза со стороны Деникина ещё больше сблизила Азербайджан и Грузию. Военное сотрудничество между Азербайджаном и Грузией воплотилось в заключение 16 июня 1919 года военно-оборонительного соглашения. В нём указывалось, что Азербайджан и Грузия «обязуются выступать совместно всеми вооружёнными силами и военными средствами против всякого нападения, угрожающего независимости или территориальной неприкосновенности договаривающихся республик».⁵

В договоре не обошли и Армению, ей предоставлялось «право в двухнедельный срок со дня официального сообщения настоящего договора заявить о своём согласии, присоединиться к этому соглашению».⁶ Однако Армения не присоединилась к соглашению, так как сотрудничала с Деникиным, от которого получала материальную помощь, боеприпасы, снаряжение.

Подписание Турцией 30 октября 1918 года Мудросского перемирия, предусматривавшего вывод турецких войск из Баку, во многом осложнил положение молодой республики. Баку объявлялся сферой влияния Великобритании. Назначенный генерал-губернатором Баку английский генерал – майор Томсон в своём выступлении 18 ноября 1918 года не признал АДР. Англичане рассматривали Кавказ, в том числе и Азербайджан частью России (но не Советской).

Сложившаяся ситуация не остановила деятельность АДР. В Баку возобновил свою работу Национальный Совет, который на своём заседании 19 ноября 1918 года принял закон «Об образовании Азербайджанского парламента».¹

7 декабря 1918 года начал свою работу Азербайджанский парламент. Он состоял из 97 депутатов представлявших различные политические партии и движения, действовавших в Азербайджане – «Мусават», «Иттихад», «Эхрар», «Гуммет», «Дашнакцутюн», «Славяно-русское общество» и другие.

26 декабря 1918 года парламент утвердил состав III-го правительственного кабинета во главе с премьер-министром Ф.Х. Хойским (он также занимал пост министра иностранных дел). Таким образом, с открытием азербайджанского парламента деятельность всех министерств, в том числе и министерства иностранных дел, была облачена в законодательную форму.

На одном из заседаний парламента АДР, было утверждено «Положение о Министерстве иностранных дел». Был определён круг его полномочий: связи с правительствами иностранных государств в политической, экономической, социальных и культурных областях; торговые

⁵ Азербайджанская Демократическая Республика (1918-1920). Внешняя политика. (документы и материалы). Баку-1998. с.269.

⁶ Там же, с.269.

¹ ГААР ф. 895, оп 3, д. 7, с.4

интересы за рубежом своего государства; защита личных и имущественных интересов граждан АДР, проживающих за рубежом, содействие обеспечению законных требований иностранцев в Азербайджане.

Министерство Иностранных Дел состояло из центрального аппарата и внешних органов. В центральное управление входили Совет Министерства, Канцелярия Министерства и Департамент. Совет функционировал под председательством министра, его заместителя и трёх членов. В Совете рассматривались вопросы по усмотрению министра, проходили проверку лица имеющие желание поступить на дипломатическую службу.

В состав Департамента входили следующие отделения: по внутренним связям, по внешним связям, по личному составу. В министерстве иностранных дел был также создан специальный отдел пропаганды. В состав зарубежных органов внешних сношений входили посольства и миссии, главные (генеральные) консульства, консульства, вице-консульства и агентства в иностранных государствах.

На долю правительства Ф.Х. Хойского выпала задача добиться юридического признания АДР со стороны мирового сообщества. Судьба АДР и других республик Южного Кавказа должна была решиться на Парижской мирной конференции. В преддверии формирования делегации АДР на Парижскую мирную конференцию в адрес парламента поступило заявление от командующего союзными войсками в Баку генерал-майора В.М.Томсона о признании коалиционного азербайджанского правительства.¹

Таким образом, отправляясь в Париж, делегация Азербайджана уже имела весомый аргумент для своего участия в ней – факт признания правительства Ф.Х. Хойского английским командованием.

Правительство Азербайджанской Республики, отправляя на мирную конференцию делегацию, поручило ей «всеми мерами и способами защищать и добиваться полной независимости Азербайджана».⁷

Делегация АДР на Парижскую мирную конференцию была составлена на многопартийной основе. В неё вошли М.Г.Гаджинский, Дж.Гаджибеков – «Мусават», А.Шейхуль-Исламов – «Гуммет», М.Мирмехтиев – «Иттихад», М.Магеррамов – социалист, А.Агаев, А.Гусейнзаде, В.Марчевский – беспартийные. Делегацию возглавлял А.М.Топчибашев.

По прибытии в Стамбул делегация АДР провела переговоры с дипломатическими и военными представителями Англии, США, Италии, Ирана, Голландии и других стран и во многом определили свою позицию на предстоящей конференции. Делегация выехала из Баку 8 января 1919 года, и после остановки в Стамбуле, отбыла в Париж.

Вывод турецких войск из Азербайджана, вступление англичан в Баку, развязал руки армянским экстремистам, которые в январе 1919 года открыто, начали притеснять мусульманское население Эриванской губернии. В адрес МИД Республики Армении была послана нота протеста.

¹ Из истории иностранной интервенции в Азербайджане, Л. 1989 С. 77

⁷ ГААР, ф. 970. оп, 1, д. 40, л.2

В связи с этим, руководителю азербайджанской делегации на Парижской мирной конференции А.М. Топчибашеву, поручалось «немедленно и безотлагательно предпринять необходимые шаги перед представителями союзных держав об ограждении и спасении физического существования и территориального «status quo» до окончательного решения судьбы народов Кавказа в мусульманских районах Эриванской губернии, кои составляют неотъемлемую часть Азербайджана».⁸

Несмотря на ряд трудностей, делегация Азербайджана в марте 1919 года прибыла в Париж. Сюда же прибыли делегации народов, объявивших о своей независимости, в связи с распадом Российской империи.

Поскольку стратегические цели новых государств во многом совпадали с позицией АДР, Азербайджанская делегация приняла участие в подготовке «Меморандума украинской, донской, кубанской, северо-кавказской и азербайджанской делегации».¹ В ней было отмечено, что «правительства каждого из указанного народов стремятся оградить свой народ и территорию от небывалой в истории человечества анархии, охвативший бывшего Российского государства».

Новые республиканские государства обращают свои взоры на мировые державы, которые, закончив четырехлетнюю мировую войну, получают возможность содействовать и помогать в деле возрождения отдельных угнетенных наций. Делегации, подписавший меморандум видели в 14 принципах провозглашенных президентом Вильсоном свое спасение.²

2 мая 1919 года Азербайджанский вопрос был обсужден на Парижской мирной конференции в Совете четырех (США, Великобритания, Франция и Италия). Еще до прибытия Азербайджанской делегации в Париж отношение к Азербайджану со стороны мировых держав было сложно по 2 причинам. Во-первых державы Антанты рассматривали его как страну воевавших против них на стороне Турции и во-вторых участники Парижской мирной конференции получали ложную информацию об Азербайджане в основном от делегации Армянской Республики.

Дипломатическая работа Азербайджанской делегации осуществлялась в сложных политических и психологических условиях. 28 мая 1919 года Азербайджанская делегация была принята президентом США В. Вильсоном, который выступал против участия ее в работе на конференции. Президенту США были вручены текст Меморандума Азербайджанской делегации и другие документы, касающиеся Азербайджанской Республики.

В Меморандуме Азербайджанская делегация выдвинула ряд проблем, касающихся Азербайджана:

«1. Признание полной независимости Кавказского Азербайджана, имеющего свою территорию, свое население, свой парламент, свое правительство и свою армию.

2. Применение Вильсоновских принципов ко всем национальностям.

⁸ Азербайджанская Демократическая Республика (1918-1920). Внешняя политика (Документы и материалы). Баку. - 1998 с.134

¹ La Republique de l'Azerbaïdjan du Caucase. Paris, 1919. с.9

² Claims of the Peace Delegation of the Republic of Caucasian Azerbaijan presented to the Peace Conference in Paris. Paris, 1919 с.34

3. Допущение представителя азербайджанского правительства к работе мирной конференции.
4. Прием Азербайджанской Республики в Лигу Наций.
5. Обеспечение дипломатических и коммерческих сношений с Америкой и т.д.».¹

Позиция В.Вильсона и других руководителей Великих держав в отношении Кавказа во многом совпала. Мирная конференция, не желала дробить мир на мелкие части, и считала, что для кавказских народов целесообразно создание Кавказской конфедерации, находящейся по поручению Лиги Наций под покровительством какой-нибудь Великой державы, и что этот вопрос не может быть разрешен раньше русского вопроса.²

Союзники связывали свои надежды с восстановлением России. В связи с этим делегация АДР предъявила ноту председателю конференции Ж. Б. Клемансо, в которой было отмечено, что мирная делегация Азербайджана не признает назначения и признания, какого-то не было представителя прежней России. Кавказский Азербайджан не должен быть включен в будущую территорию России.⁹

Осенью 1919 года войска Колчака и Деникина потерпели поражение от Красной армии. Угроза распространению большевизма на Востоке повлияла на скорейшее признание новообразованных государств. Выступая 12 ноября 1919 года в Английском парламенте премьер-министр Великобритании Ллойд Джордж высказал возможность признания независимости Азербайджана.

11 января 1920 года Верховный Совет Союзных Держав принял решение о признании де-факто Азербайджана и Грузии. Церемония официального вручения решения Парижской мирной конференции Азербайджанской делегации состоялась 15 января 1920 года в Министерстве Иностранных Дел Франции.¹⁰

После завершения Парижской мирной конференции и признания Азербайджана возникла необходимость в направлении азербайджанских дипломатических миссий в США, Великобританию, Швецию, Италию и вновь созданные государства бывшей Российской империи.

5 марта 1920 года на заседании правительства был одобрен законопроект «О создании дипломатических миссий Азербайджанской Республики в Западной Европе и Америке и ликвидации представителя Азербайджана на Парижской мирной конференции».¹¹

С 1 апреля 1920 года дипломатические миссии Азербайджанской Республики были учреждены во Франции, Великобритании, США, Швейцарии, Италии и Польше. 19 апреля 1920 года был принят закон об учреждении дипломатических представительств в Литве, Латвии, Эстонии, Финляндии, Румынии, Украине, Германии и России.

¹ ГААР, ф. 970, оп. 1, д. 143, л. 35 – 40.

² Bulletin d'information de l'Azerbaïdjan. Paris, 1919-1920. с.3

⁹ ГААР, ф. 970, оп. 1, д. 143, л. 47.

¹⁰ Bulletin d'information de l'Azerbaïdjan. Paris, 1919-1920. с.2

¹¹ Вестник правительства Азербайджанской Республики. 1920. 27 марта. № 21.

Азербайджанское правительство придавало большое значение взаимоотношениям с Персией как государству имевшей общие границы на юге, а также близкие материальные, культурные и духовные ценности.

В марте 1919 года в Тегеран была отправлена чрезвычайная дипломатическая миссия для ведения переговоров. Делегации поручалось вести переговоры по следующим вопросам: «1. Взаимное дипломатическое представительство Персии – в Баку и Гяндже, Азербайджана – в Тегеране, Реште, Тебризе, Мешхеде. 2. Выработка общих положений для дальнейшего заключения конвенций: торговой, почтово-телеграфной, таможенной,... 3. О принятии взаимных мер к действительной охране пограничных линий».¹

Между странами была достигнута договоренность о проведении в Баку Персидско-Азербайджанской конференции. Она начала свою работу в декабре 1919 года и завершилась подписанием 20 марта 1920 года «Договора о дружбе». По договору Персия официально признавала независимость Азербайджанской Республики. Страны обменялись полномочными дипломатическими представителями. В Тегеран дипломатическим представителем от Азербайджана был направлен А.Зиядханов. 4 февраля 1920 года в Энзели открылось вице-консульство, 1 апреля 1920 года главное консульство в Тебризе, вице-консульство в Мешхеде и консульские агентства в Хойе и Ахере.

Правительство АДР, в частности третий кабинет Ю. Усуббекова, считал одним из главных направлений своей внешней политики установление равноправных экономических и политических отношений с Россией. Однако за годы АДР это не удалось осуществить. Правительства обеих стран не признавали друг друга. Советская Россия заявила мировым державам еще в феврале 1919 года, что не признает созданные на территории бывшей Российской империи новые государства.

В январе 1920 года в Баку была получена первая официальная радиотелеграмма народного комиссара по иностранным делам России Г. Чичерина, в которой предлагалось Азербайджану заключить военное соглашение с советским правительством в борьбе с белогвардейской армией.¹ Таким образом, Россия не признав суверенитет Азербайджанской Республики, стремилась втянуть ее в войну против Добровольческой Армии, которую поддерживали страны Антанты. Это могло стать препятствием в международном признании Азербайджана.

11-я Красная Армия, разбив армию генерала Деникина, и заняв Дагестан, подошла к границам Азербайджанской Республики. 27 апреля 1920 года 11-я Красная Армия совершила агрессию против Азербайджанской Республики, в результате чего она в течение 70 лет была лишена своей независимости.

Азербайджанская Демократическая Республика явилась образцом нового государства и общества, органически соединившая в себе демократические ценности Европы и особенности восточной

¹ ГААР, ф. 2598, оп. 1, д. 9, л.5.

¹ Борьба за победу Советской власти в Азербайджане. 1918-1920 гг. Документы и материалы. Б., 1967 с.367

культуры. Несмотря на то, что первая республика просуществовала лишь 23 месяца, шаги, предпринятые в этот период, сыграли важное значение с точки зрения создания основ нашей независимой государственности и определения дальнейшего пути развития.

Утверждение демократических прав и свобод, предоставление равных прав всем гражданам, независимо от этнической и религиозной принадлежности, провозглашение азербайджанского языка государственным, создание регулярной национальной армии, взвешенная внешняя политика и дипломатия, наглядно свидетельствуют о масштабах, сути и значении политики, проводимой правительством демократической республики.

30 августа 1991 года на сессии Верховного Совета Азербайджанской Республики была принята Декларация о восстановлении государственной независимости Азербайджанской Республики. В ней сказано: «Верховный Совет Азербайджанской Республики, руководствуясь высшими государственными интересами Азербайджана и выражая его волю, отмечая, что 1918-1920 годы Азербайджанская Республика существовала как независимое государство, признанное со стороны международного сообщества, основываясь на конституции Азербайджанской Республики, конституционных законов о суверенитете Азербайджанской Республики и об основах экономической самостоятельности Азербайджанской Республики провозглашает восстановление государственные независимости Азербайджанской Республики».¹

¹ Газ. «Бакинский рабочий». 1 сентября 1991 года.

MƏQALƏLƏR

EYNULLA MƏDƏTLİ
Azərbaycan Respublikasının
Pakistan İslam Respublikasında
Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri

İRANIN DİPLOMATİK MƏNBƏLƏRİNDƏ AZƏRBAYCAN XALQ CÜMHURİYYƏTİNİN XARİCİ SİYASƏTİ HAQQINDA (1919-1920-Cİ İLLƏR)

Ölkəmizin dövlətçilik tarixində müstəsna yer tutan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin (1918-1920) tarixi və fəaliyyətinin öyrənilməsi həm elmi, həm də siyasi baxımdan çox zəruri və faydalıdır. Xüsusilə, həmin illərdə ölkəmizdə baş verən ictimai-siyasi hadisələrin, Azərbaycan dövlətinin daxili və xarici siyasətinə dair o zamankı diplomatik nümayəndəliklərin sənədlərində əks olunan materialların araşdırılıb üzə çıxarılması böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu baxımdan 1918-1920-ci illərdə Bakıda rəsmən fəaliyyət göstərən səfirlik və konsulluqların, həmçinin həmin illərdə ölkəmizə səfər etmiş xarici ölkə nümayəndəliklərinin yazışmaları, onların öz dövlətləri üçün göndərdikləri arayış və hesabatlar bugün qiymətli tarixi mənbədir. Son illər dünyanın bir çox ölkələrində bir zamanlar məxfi saxlanılan və üzə çıxarılmayan diplomatik yazışmaların, arxiv sənədlərinin dərc edilərək geniş ictimaiyyətin diqqətinə təqdim edilməsi yaxın tariximizin əcnəbilərin gözü ilə necə göründüyünü və dəyərləndirildiyini bilmək imkanı yaratmışdır. Bu səpkili xarici mənbələr içərisində Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tarixi ilə birbaşa bağlı olan «Fövqəladə Qafqaz Heyəti» sənədlər toplusunun xüsusi yeri vardır.¹²

İran İslam Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin Sənədlər və diplomatiya tarixi Mərkəzinin arxiv materialları əsasında Rza Azəri Şəhrizayi tərəfindən hazırlanmış bu kitabda 1919-1920-ci illərdə Seyid Ziyaəddin Təbatəbainin başçılığı ilə Azərbaycan Cümhuriyyətinə göndərilmiş İran dövlət nümayəndə heyətinin Azərbaycan Cümhuriyyətinin ictimai, siyasi, iqtisadi, mədəni həyatı, daxili və xarici siyasəti haqqında məlumatları, hesabatları geniş əksini tapmışdır.

Kitaba yazdığı muqəddimədə Rza Azəri Şəhrizayi rus çarizminin devrilməsindən sonra Qafqazda başlanan siyasi hərəkətlərə, meydana çıxan yeni müstəqil cümhuriyyətlərə qısa bir nəzər salaraq Qafqazda gedən

¹² Heyətə Fövqəladə Qafqaziyyə. Əsnade müzakirat və qərardadheyə heyəti ezamiyyə İran be Qafqaz təhte sərpərəste Seyyid Ziaəddin Təbatəbai(1919-1920).Tehran, Dəftəre motaalate siyasi və beynəlmiləli,1379 (2000)

proseslərə İran Şahlıq dövlətinin biganə qalmadığını, buna görə həm beynəlxalq səviyyədə, həm də regional çərçivədə mümkün olan vasitələrlə İranın öz maraqlarını yeritməyə səy göstərdiyini şərh etmişdir. Kitabda nəşr edilən 98 sənədin demək olar ki, əksəriyyəti Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ilə əlaqədardır. Sənədlərin bir qismi isə birbaşa AXC-nin xarici siyasət məsələlərinə həsr olunmuşdur. Məsələn, kitabda dərc edilmiş birinci sənəddə İranın Tiflisdəki Baş konsulu Müəzzəzuddövlənin İran XİN-ə göndərdiyi məlumat diqqətçəkicidir. Burada bildirilir ki, İranın xarici işlər naziri Nüsrətüddövlə Firuz Paris Sülh Konfransına gedərkən Azərbaycana gəlmiş, Azərbaycanın xarici işlər nazirinin müavini Adil xan Ziyadxanovla görüşmüş, onunla İran vətəndaşlarının vəziyyətini müzakirə etmişdir¹³.

Kitabdakı sənədləri şərh edərkən müəllif bir sıra hallarda Azərbaycanın xarici siyasətini təhrif etməkdən çəkinməmiş, xüsusilə Türkiyə və Qərbi ölkələri ilə münasibətlərin inkişafına önəm verən siyasəti pisləmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyətinin istiqlalının qorunması və möhkəmləndirilməsi işində misilsiz fədakarlıqlar göstərən osmanlı türklərinin fəaliyyətini qərəzli şəkildə qələmə verən müəllif iddia edir ki, Azərbaycan Cümhuriyyəti rəhbərliyi təzyiqlər altında olduğu kimi, oradakı İran təbəələri də təzyiqlərə və əziyyətlərə məruz qalmışlar. Onun yazdığına görə, Azərbaycanda İran tacirlərinin malları əllərindən alınır, buradan İran Azərbaycana pantürkist təbliğatçılar göndərilir, ixtişaş törətməyə çalışırdılar. Xoyski kimi bəzi Azərbaycan rəhbərləri İrana müsbət yanaşırdılar, lakin osmanlılar bunu öz mənafeələrinə uyğun bilmirdilər və Azərbaycan Cümhuriyyətinin İranla münasibətlərinə təfriq salmağa çalışırdılar.

Azərbaycan dövlətinin İranla yaxınlaşmaq və qonşu dövlətlə yaxşı münasibətlər qurmaq sahəsindəki fəaliyyətinə də müəllif qərəzli yanaşır. Belə ki, bildirir ki, Azərbaycan rəhbərləri osmanlıların sui istifadə hərəkatlarını gördükdən sonra İranla siyasi münasibətləri qurmağa və inkişaf etdirməyə diqqət verməyə başladılar. Buna görə Azərbaycan Cümhuriyyətinin xarici işlər nazirinin müavini İsmayıl xan Ziyadxanov İrana ezam edildi və onun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti qəməri təqvimini ilə cəmaüddisani 1337-ci ildə Tehrana gəldi. Azərbaycan heyətinə Möqtədirlimülk bağında iqamətgah verildi və Məcidüssəltənə onları qəbul etdi¹⁴. Sənədlər məcmusunda bildirilir ki, İsmayıl xan iki ölkə arasında yaxşı iqtisadi-siyasi əlaqələr qurulması üçün İranın rəhbər şəxsləri ilə bir sıra görüşlər keçirdi. Danışıqların və müzakirələrin nəticəsində Azərbaycan tərəfindən İsmayıl xan, İran tərəfindən isə XİN-in Rusiya üzrə idarə rəisi Seyid Hadi Fərəh Motəsəməssəltənə 14 maddəlik bir müqavilə imzaladılar. Tərtibçinin fikrincə İranla Azərbaycan Cümhuriyyəti arasında mehriban münasibətlər qurulmasına mane olan qüvvələrin həm Qafqazda, həm də İranda fəaliyyətləri nəticəsində bu müqavilə tənqidlərə məruz qaldı və təsdiqlənmədi¹⁵.

Qeyd edilməlidir ki, Azərbaycanla münasibətlərin qurulmasının İran üçün çox böyük əhəmiyyəti var idi. Sənədlər toplusunun tərtibçisi bunu aşağıdakı səbəblərlə əlaqələndirir:

- Azərbaycan Cümhuriyyətində yaşayan iranlıların mənafeələrinin qorunması ilə əlaqədar buranın məsul şəxsləri ilə müzakirələr aparmaq zərurəti.

¹³ Yenə orada, s.43

¹⁴ Yenə orada, s.24

¹⁵ Seyid Mehdi Fərəx.Xaterate seyasiye Fərəx.-Pərviz Lovşaninin tamamlaması ilə,Tehran,Əmir Kəbir nəşriyyatı, 1347,s.

- Qafqaz İran üçün dünyaya açılan mühüm pəncərə idi, buna görə də İranın tranzit yükləri, poçt, rabitə məsələləri Azərbaycan hökuməti ilə razılaşdırılmalı idi.

- İran dövləti dünyanın bir sıra dövlətləri kimi Azərbaycan dövlətini rəsmən tanımamışdı, buna görə də Azərbaycan hökuməti İranın yüklərinin və müsafirlərinin Azərbaycandan keçməsinə icazə vermirdi və istəyirdi ki, bu yolla İranı Azərbaycan Cümhuriyyətini tanımağa vadar etsin.

İranın Azərbaycan Cümhuriyyətini tanımasının zəruriliyi fikri İranın Bakıdakı konsulu Səidülözranın və Tiflisdəki Baş konsulu Müəzzəddövlənin hesabatlarında da əsaslandırılırdı. Tiflis Baş konsulu İran XİN-ə yazırdı ki, İran öz milli mənafeyi naminə Qafqazın yeni cümhuriyyətləri ilə əlaqə qurmalıdır¹⁶.

Bütün bu məsələlər İran XİN-də ətraflı müzakirə olunmuş və qərara alınmışdı ki, İranın iqtisadi və siyasi mənafehlərini təmin etmək məqsədilə Qafqaz ölkələrinə səlahiyyətli nümayəndə heyəti göndərilsin. Bunun nəticəsində də Seyid Ziyaəddin Təbatəbəinin başçılığında Qafqaza bir Fövqəladə heyət göndərilməsi qərara alınmış oldu.

İran Nazirlər Şurasının sədri Vusuquddövlə 18 noyabr 1919-cu il tarixində Azərbaycan Cümhuriyyətinin istiqlalı münasibətilə Azərbaycan Nazirlər Şurasına təbrik məktubu göndərmişdi. Məktubda ikitərəfli münasibətlərdə dostluq bərqərar edilməsindən danışılır və İranın S.Z. Təbatəbəi başda olmaqla Azərbaycan Cümhuriyyətinə bir heyət göndərmək arzusu ifadə olunurdu¹⁷.

Məlum olduğu kimi, o zaman Azərbaycanın və digər Qafqaz ölkələrinin istiqlalını tanımaq istəməyən Sovet Rusiyası başqa dövlətlərin də bu yeni cümhuriyyətləri tanımasını əngəlləmək istəyirdi. Rusiyanın İrandakı Müvəqqəti İşlər vəkili İranın Qafqaza rəsmi heyət göndərmək və həmin cümhuriyyətlərlə əlaqələr qurmaq niyyəti barəsində xəbər tutan kimi İran XİN-ə etiraz notası göndərmişdi¹⁸. Bununla əlaqədar Rusiya diplomatına XİN-də izahat verilmişdi ki, İran yalnız ticarət maneələrini aradan qaldırmaq və iranlıların mənafehlərini qorumaq məqsədi ilə Qafqaza heyət göndərməyi qərara almışdır və bu heyətin göndərilməsi İranla Rusiyanın dostluq əlaqələrinə bir xələl gətirmir. Həm də, İran Qafqaz cümhuriyyətlərini rəsmən tanımamışdır. Rusiyanın müvəqqəti işlər vəkili arzu edildiyini bildirmişdi ki, həmin yeni təsis olunmuş dövlətlərin nümayəndə heyətləri Tehrana səfər edəndə hökumət tərəfindən rəsmi surətdə qarşılanmasınlar və onlarla bir ticarət nümayəndə heyəti kimi rəftar edilsin¹⁹.

Azərbaycana göndərilən Fövqəladə Heyət 1919-cu il noyabrın 27-də Bakıya gəlib çatdı və Azərbaycan Cümhuriyyətinin rəsmi şəxsləri tərəfindən qarşılandılar. İran diplomatlarının yazışmalarından məlum olur ki, İran tərəfinin ümid etdiyi kimi, tərəflər arasında müzakirələri dərhal başlamaq mümkün olmamışdır. Heyət başçısının İran Nazirlər Şurasının sədrinə ünvanladığı məktubda qeyd olunur ki, Azərbaycan Cümhuriyyətində hökumət böhranı davam etməkdədir, eyni zamanda danışıqlar üçün nümayəndələr təyin edilmədiyinə görə müzakirələr gecikir²⁰. Qeyd etmək lazımdır ki, Heyət rəisinin İran hökumətinə

¹⁶ Heyətə..., sənəd 2, s. 46

¹⁷ Yenə orada, sənəd 14, s. 69

¹⁸ Yenə orada, sənəd 20, s.71-72

¹⁹ Yenə orada, sənəd 30,s. 96

²⁰ Yenə orada, sənəd 26,s.91

göndərdiyi ilk hesabatda Azərbaycan Cümhuriyyətinin iqtisadi vəziyyəti, daxili və xarici siyasəti, yeni hökumət kabineti, siyasi partiyalar və qruplar haqqında çox ətraflı məlumat verilmişdi²¹.

Kitabdakı sənədlərdən məlum olur ki, İranın ilk əvvəllər Azərbaycan Cümhuriyyəti ilə bir konfederasiya qurmaq planları varmış və İranın Paris sülh konfransındakı nümayəndəsi xarici işlər naziri Firuz Nüsrəttüddövlə Azərbaycan Cümhuriyyətinin nümayəndəsi Əlimərdan bəy Topçubaşovla bu barədə danışıqlar aparmış imiş. İranın xarici işlər naziri Parisdən teleqrafla Tehrana bildirmişdi ki, həmin məsələ ilə əlaqədar Azərbaycan Cümhuriyyətinin nümayəndəsi və Böyük Britaniyanın xarici işlər naziri Lord Kerzonla müfəssəl və faydalı danışıqlar aparmışdır. Nazir təklif edirdi ki, müzakirələrin nəticəsi əldə ediləndən sonra bir heyət hazırlanıb Azərbaycana göndərilməlidir²².

Lord Kerzon 13 noyabr 1919-cu ildə ser Koksa yazırdı: «Nüsrəttüddövlə mənə məlumat verdi ki, Parisdə olarkən Rusiya Azərbaycanının nümayəndə heyəti ilə (Paris Sülh Konfransına yeni Azərbaycan Cümhuriyyətinin ərazi-halını bildirmək üçün gəlmişlər) müzakirələr aparmışdır və o, Azərbaycan nümayəndələrinin istəkləri ifadə olunmuş fransız dilində bir məktubu da mənə təqdim etmişdir²³. Firuz Nüsrəttüddövlə Lord Kerzona yazdığı məktubda bir rəsmi notanın mətnini əlavə etmişdi. Burada İranın tarixi dəlillərə görə şimalda, qərbdə və şərqdə ərazi iddiaları ifadə olunmuşdu. Eyni zamanda, həmin məktubda Azərbaycan dövlətinin nümayəndə heyəti ilə İran dövlətinin nümayəndə heyəti arasında bağlanmış 4 maddəlik Razılaşma da əlavə edilmişdi. Həmin Razılaşmanın mətni belədir:

1. Qafqaz Azərbaycanı həmin ölkənin nümayəndə heyətinin Paris sülh konfransına rəsmən təqdim etdiyi bəyannamədə və əlavə edilmiş xəritədə göstərilən sərhədlərlə həmişəlik Rusiyanın ərazi təbəçiliyindən ayrılır.
2. 28 may 1918-ci ildə yaranan Azərbaycan Cümhuriyyəti azad, müstəqil və demokratik dövlətdir, paytaxtı Bakı şəhəridir, rəsmən tanınacaqdır. Yeni Cümhuriyyətin Cümhur rəisi xalq tərəfindən seçiləcək, Parlamenti ölkənin Əsas Qanununa uyğun olaraq (Müəssislər Məclisinin qərarı ilə) təşkil olunacaqdır. Azərbaycan Parlamentinin üzvlərini Azərbaycan xalqı ümumi seçkilərdə müəyyən edəcəkdir və bu ölkənin indiki hökumətinin niyyəti seçkilər bitən kimi Məclisi açmaqdır.
3. Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti özünün bilavasitə qonşusu Şahənşah İrani ilə yaxın siyasi, iqtisadi münasibətlər quracaq, bu əlaqələr bir konfederasiya çərçivəsində olacaq, onun forması isə İran və Azərbaycan hökumətləri arasında müzakirə və fikir mübadiləsi nəticəsində əldə olunacaqdır. Tərəflər arasında bu xüsusda əldə olunan Razılaşma hər iki ölkənin Parlamentində təsdiq olunmalıdır. Amma Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti hökuməti indidən elan edir ki, bu dövlətlərin xarici siyasətləri bir olacaqdır və hər iki ölkənin vahid Xariciyyə Nazirliyi olacaqdır.
4. Azərbaycan Cümhuriyyəti bu bəyannamənin 1-ci və 2-ci bəndlərində şərh olunan məqsədlərə çatmaq üçün yeni ölkəni rəsmən elan edir, bu ölkənin istiqlalının mümkün olan hər cür təcavüzdən qorunmasını, ərazi bütövlüyünün təmin edilməsini irəli sürür və həmçinin yeni təşəkkül etmiş

²¹ Yəni orada, sənəd 33, s. 103-110

²² Yəni orada, sənəd 7, s. 55

²³ Yəni orada, s.30

ölkənin siyasi qüvvələrinin, iqtisadiyyatının, mədəniyyətinin inkişafına Böyük Britaniyadan İrana göstərdiyi qaydada kömək və əməkdaşlıq göstərməsini səmimiyyətlə xahiş edir²⁴.

Fövqəladə Oafqaz Heyəti toplusunda diqqəti çəkən sənədlərdən biri Nüsrətüddövlənin 17 noyabr 1919-cu il tarixində Lord Kerzona yazdığı məktubdur. Məktubda deyilir: «Dünyanın indiki ictimai-siyasi vəziyyətinə görə İran və Britaniya arasındakı yaxşı münasibətləri və siyasi mənafe birliyini nəzərə almaqla, ciddi olaraq bu əqidədəyəm ki, Britaniyanın Qafqazda, xüsusilə sərvətli və hasilatlı Badkubə (Bakı- E.M.) məntəqəsində mənim ölkəmin mənafe və maraqlarını ...nəzərə alması lazımdır»²⁵.

Qeyd edilməlidir ki, İngiltərə 1919-cu il Britaniya-İran müqaviləsi üzrə İranla müttəfiq olmasına baxmayaraq İranın Qafqazdakı siyasətini təqdir etmir, yeri gəldikdə isə hətta bu siyasətə mane olurdu.

Topludakı diqqətçəkici mövzulardan biri də İranla Azərbaycan arasında Konfederasiya qurulması təklifi idi. Sənədlərdən məlum olur ki, bu təklif nə qədər cazibəli görünsə də, İran rəhbərliyində birmənalı qarşılanmırdı. Xarici işlər naziri Nüsrətüddövlədən fərqli olaraq, Nazirlər Şurasının sədri Vüsuqüddövlə bu ideyaya çox ehtiyatla baxırdı. O, Seyid Ziyaəddinə yazırdı: «Hazırkı vəziyyətdən təcililiyi və bu vəziyyətin izlənməklə məlumat əldə edilə bilinməməsi səhfsiz olmayacaqdır. Bu nöqtə diqqətə alınmalıdır ki, İran və Qafqaziyənin konfederasiyası bu əməli zəruri edən əlaqələrə necə təsir göstərəcəkdir və bunun faydalı olacağına nə dərəcədə inanmaq olar?» Məktubun sonunda Vüsuqüddövlə yazır: «Konfederasiya məsələsi bundan sonra da ciddi təqib edilməlidir və Siz Tehrana qayıdanda bunun məqbul olub-olmadığı barəsindəki fikrinizi müvafiq cavab verilməsi üçün məktubla ya teleqrafla bildirin. Mən özüm də, bu məsələ ilə əlaqədar araşdırma aparıram və nəticəsi barəsində Cənab-Alinizə yazacağam»²⁶.

Sənədlər toplusundakı materiallardan məlum olur ki, Heyətin mühüm vəzifələrindən biri də, İranla Azərbaycan arasında malların tranziti, gömrük məsələləri, poçt-teleqraf xidməti, konsuluq müqaviləsi məsələlərinin həll edilməsi idi. Bu sahədə meydana çıxan problemlər İran dövlətini və iranlıları narahat edirdi. Bunun bir səbəbi regionda yaranmış yeni şəraitlə, digəri İranın siyasəti ilə bağlı idi. İran da dünyanın bir sıra ölkələri kimi, yeni beynəlxalq şəraitin, xüsusilə çar Rusiyasının dağılmasından sonra bu bölgədə yaranmış vəziyyətin qeyri müəyyənliyindən baş çıxara bilmirdi və hələ də Azərbaycan Cümhuriyyətini rəsmən tanımaq barəsində qərar qəbul etmirdi. Topludakı sənədlərdə bu çətinliklər Azərbaycandakı qeyri-sabitlik və hökumət quruculuğunun bitməməsi ilə daha çox əlaqələndirilsə də, əsas səbəb bu deyildi. Əsas səbəb İranın müxtəlif dostluq və əməkdaşlıq niyyətlərini bildirməsinə baxmayaraq, Azərbaycan Cümhuriyyətini rəsmən tanımaması idi. Məhz buna görə idi ki, İran heyəti Bakıya qədəm qoyan gündən məlum çətinliklərlə üz-üzə gəlmişdi və qarşılıqlı münasibətlərə aydınlıq gətirilməsi üçün Azərbaycan hökuməti rəsmiləri ilə aylarla müzakirə aparmalı olmuşdu.

Sənədlərdən məlum olur ki, Heyət rəhbəri Seyid Ziyaəddin Xəzər dənizində İranın dəniz qüvvələri saxlaması və Azərbaycan sərhədində 10 min nəfərlik hərbi qüvvə cəmləşdirmək məsələsini qoymuş, bu məsələni dövlət məqamları və Britaniya dövlətinin nümayəndələri ilə müzakirə etmişdi. O, Britaniyanın

²⁴ Yəne orada s.30

²⁵ Yəne orada, s. 31

²⁶ Yəne orada, sənəd 37, s.120

Bakıdakı nümayəndəliyində polkovnik Stoksla söhbətində təklif etmişdi ki, ingilislər rus generalı Denikinin ixtiyarında olan hərbi gəmilərini onun əlindən alıb İrana versinlər. Amma, Stoks bu təkliflə razılaşmamışdı. Sonra Seyid Ziyaəddin İran Nazirlər Şurasına məktubunda təklif etmişdi ki, İran Britaniya ilə müzakirəyə girərək Denikindən iki gəmi almağa nail olsun və həmçinin Bakıdan iki gəmi və onlar üçün bir neçə döyüş topu alınmasına icazə verilsin²⁷.

Sənədlərdən məlum olur ki, İran Heyəti ilə Azərbaycan Cümhuriyyəti nümayəndə heyəti arasında keçirilən axırıncı iclasda Azərbaycan tərəfindən xarici işlər naziri Fətəli xan Xoyski, Ədliyyə naziri Xəlil bəy Xasməmmədov, Ticarət və sənaye naziri Məhəmməd Həsən Hacinski, Yollar Naziri Xudad bəy Məlikaslanov, Poçt-teleqraf naziri Cəmo Hacinski iştirak etmişlər. Müzakirələrin nəticəsində aşağıdakı yeddi sahə üzrə müqavilələr imzalanmışdır: tranzit, konsulluqlar məsələsi, poçt rabitəsi, poçt sifarişləri və göndərişləri, teleqraf, gömrük və dostluq. Müzakirələrin sonunda Azərbaycan Cümhuriyyəti Nazirlər Şurasının sədri Nəsim bəy Yusifbəyli salona daxil olmuş, təntənəli imzalama mərasimi keçirilmiş, sonra Fövqəladə Heyətin şərəfinə ziyafət verilmişdir. Seyid Ziyaəddin ziyafətdə nitq söyləyərək elan etmişdir ki, İran dövləti Azərbaycan Cümhuriyyətini de-yure surəti ilə rəsmən tanıyır²⁸. Burada qeyd edilməlidir ki, imzalanan Dostluq müqaviləsində “de yure” ifadəsi işlənməmişdir.

İmzalanmış bu sənədlər içərisində heç şübhəsiz ki, iki ölkə arasındakı Dostluq Müqaviləsi xüsusilə əhəmiyyətli idi. Burada Şahənşah İran dövlətinin Azərbaycan Cümhuriyyətini rəsmən tanıdığı təsbit edilir. Kitabdakı 68-ci sənəddə həmin Dostluq Müqaviləsinin mətni, həm də İranla Azərbaycan Cümhuriyyəti arasında hərbi-texniki əməkdaşlığın təkmilləşdirilməsi sahəsində Seyid Ziyaəddinin İran hökumətinə təklifləri verilmişdir.

Sənədlərdən məlum olur ki, İran nümayəndə heyətinin başçısı 1920-ci ilin mart ayının axırlarında İranla Azərbaycan Cümhuriyyəti arasında bağlanmış müqavilələri və iclasların yazılarını Heyət üzvlərinin biri ilə Nazirlər Şurasının sədri Vüsuquddövləyə göndərmişdir. Heyətin başçısı Nazirlər Şurasının sədrindən həmin müqavilə və sazişlərin İran dövləti tərəfindən ən qısa müddətdə təsdiqlənməsini və həmin heyət üzvü vasitəsilə Bakıya göndərilməsini xahiş etmişdir²⁹. Həmin sənədlər Vüsuquddövləyə yetişən kimi O, dərhal göstəriş vermişdir ki, müvafiq nazirliklərin mütəxəssisləri onları yoxlayıb müzakirə etsinlər. Müzakirələr zamanı həmin sənədlərdə bəzi məqamların İran dövlətinin mənafeyinə zərərli olduğu müəyyən edilmiş və Nazirlər Şurası aprelin 6-da həmin məqamları məktubla Seyid Ziyaəddinə göndərmişdir. Sənədlərdən məlum olur ki, İran nümayəndə heyətinin başçısı məktubu alan kimi, vaxtın darlığına görə fürsətin əldən çıxacağından narahat olaraq Heyəti Bakıda qoyaraq məktubda göstərilən iradlarla əlaqədar müvafiq izahatlar vermək məqsədilə Bakıdan gəmi ilə Ənzəliyə, oradan isə aprelin 20-də Tehrana getmişdir. O, həmin gün Nazirlər Şurasının sədri ilə görüşüb lazımı izahatlar vermiş, bağlanmış sənədlərin tezliklə təsdiqlənməsinin vacibliyini şərh etmişdir. Lakin, bir neçə gündən sonra Azərbaycan Cümhuriyyəti

²⁷ Yəni orada, sənəd32,s. 99-102

²⁸ Yəni orada, s.36

²⁹ Yəni orada,sənəd 73, s. 214

Bolşevik Rusiyasının istilasına məruz qalaraq süqut etdi, Seyid Ziyaəddin isə daha Bakıya qayıda bilmədi və belələiklə iki ölkə arasında bağlanmış sənədlər də öz təsdiqə yetişmədilər.

«Heyətə Fövqəladəyə Qafqaziyyə» sənədlər toplusunda Azərbaycan Cümhuriyyətinin ictimai-siyasi vəziyyəti, daxili və xarici siyasəti barəsində bu gün üçün də çox əhəmiyyətli məlumatlar, təhlillər və öngörülər vardır. Bu sənədlərdə bəzən subyektiv yanaşma və təhriflərə rast gəlinə də, bunlar şübhəsiz ki, çox maraqlı sənədlərdir və ölkəmizin tədqiqatçıları tərəfindən araşdırılıb dəyərləndirilməlidirlər. Növbəti yazılarımızda adı çəkilən topludakı maraqlı doğuran digər sənədlərdən də bəhs edəcəm, iki ölkə arasında imzalanmış sənədlərin mətnlərini verəcəyəm. Hələlik, Azərbaycan Cümhuriyyəti ilə İran Şahlıq dövləti arasında bağlanmış Dostluq Müqaviləsinin və onunla əlaqədar İranın Fövqəladə Qafqaz Heyətinin təkliflərinin farscadan tərcüməsini hörmətli oxucularımıza təqdim edirik. (Əlavə edilir)

***İran Şahlıq Dövləti ilə Azərbaycan Cümhuriyyəti (Qafqaz)
arasında bağlanmış Dostluq Müqaviləsi***

Bir tərəfdən İran Şahlıq dövləti və digər tərəfdən Azərbaycan Cümhuriyyəti (Qafqaz) dövləti iki ölkə və xalq arasında dostluq əlaqələrinin möhkəmləndirilməsi məqsədilə bu müqaviləni bağlamağı qərara almış və bu məqsədlə aşağıda göstərilən şəkildə öz nümayəndələrini müəyyənləşdirmişlər:

İran Şahlıq Dövləti-

Cənab Seyid Ziyaəddin Təbabəbai-fövqəladə məsul işçi və İran Şahlıq Dövlətinin Qafqaza göndərilmiş nümayəndə heyətinin başçısı.

Azərbaycan Cümhuriyyəti (Qafqaz) hökuməti -

Cənab Fətəli xan Xoyski - Xarici İşlər Naziri.

Cənab Xəlil bəy Xasməmmədov - Ədliyyə Naziri

Cənab Xudat bəy Məlikaslanov - Yollar Naziri

Adı çəkilən nümayəndələr öz səlahiyyətlərinə aid məktublarını təqdim edəndən və həmin məktublarda doğruluğu yoxlanıldıqdan sonra aşağıdakı müqaviləni bağlamışlar:

Birinci maddə. İran Şahlıq Dövləti rəsmi surətdə Azərbaycan Cümhuriyyətini (Qafqaz) tanıdığını bildirir.

İkinci maddə. Tərəflər iki ölkə arasında dostluq əlaqələrinin möhkəmləndirilməsi və iqtisadi əlaqələrin sabitliyi məqsədilə ticarət və gömrük, konsulluq, poçt, teleqraf və sairə üzrə müqavilə bağlayırlar ki, bu müqavilə vasitəsilə tərəflərin nümayəndələrinin və vətəndaşlarının əlaqələri və hüquqları müəyyənləşdirilsin.

Üçüncü maddə. Bütün beynəlxalq əlaqələr üçün İran Şahlıq Dövləti tərəfindən Azərbaycan Cümhuriyyəti (Qafqaz) hökuməti yanında Badkubədə və Azərbaycan Hökuməti (Qafqaz) tərəfindən İran Şahlıq dövləti sarayında – Tehrandə öhdəçi tərəflərin Daimi Muxtar nümayəndə adı ilə siyasi nümayəndələri müəyyənləşdiriləcəkdir. Adı çəkilən nümayəndələr hər iki ölkədə qaldıqları yerdə beynəlxalq hüquq qaydalarına əsasən verilən bütün hüquq və imtiyazlara malik olacaqlar.

Dördüncü maddə. Bu müqavilə iki nüsxədə, fransız dilində imzalanacaq və imzalandığı gündən sonra bir ay ərzində öhdəçi tərəf dövlətlərin başçıları tərəfindən təsdiq ediləcək və təsdiq məktubları Badkubədə mübadilə ediləcəkdir. Bununla da tərəflərin muxtar nümayəndələri bu müqaviləni imzalamış və möhürləmişlər.

Bu müqavilə Badkubədə 1920-ci ilin mart ayının 20-də (28 cəmadülsani,1338) bağlanmışdır.

İmza: Seyid Ziyaəddin Təbatəbai

İmza: Fətəli xan Xoyski

İmza: Xəlil bəy Xasməmmədov

İmza: Xudat bəy Məlikaslanov

İran Şahlıq dövləti heyətinin möhürü.

Azərbaycan Cümhuriyyəti Xarici İşlər Nazirliyinin möhürü.

Qeyd: 1. Müqavilənin mətni farscadan tərcümə edilmişdir. Mətnə Bakı əvəzinə Badkubə adı işlədilmişdir.

2. Müqavilənin mətni Tehranda 2000-ci ildə İranın Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən nəşr edilmiş «Heyətə Fövqəladəyə Qafqaziyyə» kitabından götürülmüşdür.

İran Şahlıq Dövləti ilə Azərbaycan Cümhuriyyəti arasında bağlanmış Dostluq Müqaviləsi ilə əlaqədar Fövqəladə Fəfəz Heyətinin başçısı S.Z.Təbatəbainin İran dövlətinə əlavə təklifləri.

İran və Azərbaycan arasında hərbi və texniki təkmilləşdirici tədbirlər barəsində Təklif:

Birinci maddə. İran Əlahəzrət Şahlıq Dövləti Azərbaycan ordusunun hərbi hazırlığı məqsədilə ixtiyarında olan bütün imkanlarından istifadə etməyi öhdəsinə götürür.

İkinci maddə. İran Əlahəzrət Şahlıq Dövləti sülh şəraitində Azərbaycan Cümhuriyyəti dövlətinə topxanada istifadə edilən hərbi və mühəndislik vəsaitləri əldə etməkdə və qoşun üçün cari hərbi texnologiya təmin etmək işində köməklik etməyi öhdəsinə götürür.

Üçüncü maddə. Hərbi münaqişə baş verən zaman Əlahəzrət Şahlıq Dövləti dostluq bitərəfliyi qoruyaraq bütün mövcud imkanlarla və ikinci maddədə nəzərdə tutulanlarla əlaqədar qoşuna lazım olan vəsaitlərlə yardım edəcəkdir. Bu sahədə İranın limanlarından istifadə etmək azad olacaqdır.

Dördüncü maddə. Azərbaycanla Ermənistan arasında düşmənçilik baş verən zaman Ermənistan istər tək, istərsə də, başqa bir dövlətlə müttəhid şəkildə bu münaqişənin səbəbkarı olarsa İran Əlahəzrət Şahlıq Dövləti sülh qoruyucusu qüvvələrini Azərbaycan və Ermənistan sərhəddində Azərbaycan dəstələrini dağıtmaq məqsədi ilə təcavüz etmək

və ya sərhəd zonasında qarışıqlıq yaratmaq kimi erməni tərəfindən baş verə biləcək hadisənin qarşısını almaq gücünə malik olmaq vəziyyətinə qədər artıracaqdır.

Qeyd:Təklif «Heyətə Fövqəladəyə Qafqaziyyə» kitabından, fars dilindən tərcümə edilmişdir.

Eynulla Medatly

Ambassador of the Republic of Azerbaijan in the Islamic Republic of Pakistan

**The foreign policy of Azerbaijan Democratic Republic (1919-1920) in Iranian
diplomatic sources**

Summary

The years of 1918-1920, period of the Azerbaijan Democratic Republic (ADR), are among honorable pages of our history. It is very important and useful to learn the history of ADR from both scientific and political point of views. Examination and disclosure of information, reflected in documents of foreign embassies and diplomatic representations on socio-political affairs, internal and foreign policy of the Azerbaijani state in 1918-1920 are of particular importance. The article talks about the collection of documents called “Extraordinary Caucasus Group” and prepared on the basis of archive materials of the Ministry of Foreign Affairs of Iran. The collection holds information, data, and reports by the Iranian delegation on the political, social, economic, cultural life, domestic and foreign policy of the Azerbaijan Democratic Republic. Most of 98 documents in this collection are about ADR.

CAVANŞİR VƏKİLOV

Azərbaycan Respublikasının

İran İslam Respublikasındakı

Səfirliyinin müşaviri

tarix elmləri namizədi

ARSAK: TUTARLI CAVAB

Vasili Vasilyeviç Radlovun hələ 1884-cü ildə Leypsiqdə almanca nəşr olunan «İz Sibiri» (Sibirdən) əsəri bir əsrdən sonra 1989-cu ildə Moskvada rus dilində dərc edilmişdir. Müəllif haqqında bunu demək olar ki, o, əslən alman, onun adı isə Fridrix Vilhelm olmuşdur. 1858-ci ildə Berlin Universitetini bitirdikdən sonra Rusiyaya gəlmiş və sonrakı həyatını bu ölkə ilə bağlamışdır. Müəllif Rusiyada məşhur şərqşünas, türkoloq, etnoqraf, arxeoloq kimi fəaliyyət göstərmiş, 1884-cü ildə isə akademik adına layiq görülmüşdür. Asiya Muzeyinin (1885-1890), Antropologiya və Etnoqrafiya Muzeyinin (1894-1918) direktoru və onun

təşəbbüsü ilə yaradılmış Mərkəzi və Şərqi Asiyanın öyrənilməsi üzrə rus komitəsinin sədri olmuşdur. Altay, Sibir, Qazaxıstan və Mərkəzi Asiyaya ekspedisiyalarda iştirak etmiş, türk xalqlarının dili, folkloru, etnoqrafiyası və arxeologiyasına dair zəngin materiallar toplamışdır. 1891-ci ildə Orxon ekspedisiyasının (Monqolustan) rəhbəri olmuş, 1898-ci ildə isə Turfan ekspedisiyasını təşkil etmişdir. O, Məşhur alim V.Tompsenlə bərabər Orxon abidələrini oxuya bilmişdir.

V.V.Radlov «Şimali türk dillərinin müqayisəli qrammatikası» (c.1, 1882, almanca), «Monqolustanda qədim türk kitabələri» (3 c., 1894-1895), 10 cildlik «Türk tayfalarının xalq ədəbiyyatından nümunələr» (1866-1907), 4 cildlik «Türk dillərinin lüğəti» (1888-1911) və bir çox sanballı əsərlərin müəllifidir. Onun əsərləri dünya şərqşünaslığının inkişafına böyük təsir göstərmişdir.

Nəhayət, qeyd etmək lazımdır ki, V.V.Radlov türklərin İslam dinini qəbul etdikdən sonra yazılmış ilk əsəri hesab olunan - Yusuf Uluq Xas Hacib Balasağunlu tərəfindən 1070-ci ildə şerhlə yazılmış və Qaraxani sultanı Buğra xana təqdim olunmuş «Qutadğu bilik» (Səadət verən elm) əsərini tədqiq, tərcümə və nəşr edənlər arasında birinci olmuşdur. O, həm də 1862-1869-cu illərdə qələmə aldığı yazılar əsasında «Manas» adlı məşhur qırğız epik trilogiyasını ilk dəfə nəşr etdirmişdir.

Məşhur türkşünas alimin «Sibirdən» əsərində türkdilli xalqların tarixi, mənşəyi, etnik tərkibi və xüsusiyyətləri, sayı, həyat tərzini, məişət qaydaları və adət-ənənələri onların Şərqdən-Qərbə yayılması prinsipi əsasında tədqiq edilmişdir.

Əsərin üçüncü fəslə «Cənubi Sibir və Dzunqariyanın əhalisi» adlanır. Bu fəsildə soyonlar, teleutlar, baraba və irtiş tatarları, qazaxlar, qara-qırğızlar, özbəklər, sartlar və başqa tayfalar haqqında məlumat verilir.

Baraba türkləri haqqında müəllif yazır ki, onların dialektləri altaylıların, tualıların və uyğurların dili ilə birlikdə türk dillərinin Şərq qoluna aiddir. Nahiyələrinin və kəndlərinin adı isə tayfa və nəsl adlarından götürülürdü.

Dilçilik, antropologiya, etnoqrafiya və arxeologiyanın müasir tədqiqatlarından belə nəticə çıxırmaq olar ki, Sibir türklərinin etnogenezində yerli tayfalarla bərabər, böyük rol qədim türk komponentləri və qırçaqlar oynamışlar.

Sibir türklərindən olan Baraba türkləri Novosibirsk vilayətində Baraba düzündə İrtiş çayının sağ qolu olan Omi çayının sahillərində yeddi nahiyədə yaşayırdılar.

Həmin nahiyələr bunlar idi: Terene, Baraba, Turaş, Çon, Tunuş, Lüvey və Qarğalı. Baraba nahiyəsinin kəndləri aşağıdakılar idi: Qasım, Birgöl, Şaqır, Yanın, Urgöl, Uba, Yanqıldı, Şibi, Koşgöl, Ayalı və ən nəhayət, adı əsərin 116-cı səhifəsində çəkilən Arsaklı. Müəllifin yazdığına görə, 1865-ci ildə Arsaklı kəndində 14 kişi və 13 qadın yaşayırdı.

Əslən alman olan, öz yaradıcılığı ilə rus elminin inkişafına xidmət etmiş akademik V.V.Radlovun tədqiqatlarından belə nəticəyə gəlmək olar ki, qədim türk tayfasının adı əsasında yaranmış Arsaklı-Arsak toponiminin yalnız türk dünyası ilə bağlı dərin kökləri vardır.

Javanshir Vekilov

Counsellor. Embassy of the Republic of Azerbaijan in the Islamic Republic of Iran.

ARSAK: Apt answer

Summary

In this article the case in point is the famous scientific activity of Vasiliy Vasilyevich Radlov, who dedicated his works to eastern studies, Turkic studies, ethnography and archeology. Being originally from Germany and originally named Fredrik Wilhelm, upon graduating the Berlin University in 1858, he came to Russia and closed his life with this country. Having been honored with the title of academic, he has directed the Asia Museum (1885-1890) and Antropology and Ethnography Museum (1894-1918) and has been chairman of the Russian Committee on Asian Studies, created with his initiative in Moscow. The works of V. V. Radlov having participated in and managed some of the expeditions to Altai, Siberia, Kazakhstan, and Central Asia, had a grate effect on the world's eastern studies. In the article there is a particular concentration on Radlov's researches on eastern Turkic tribes and their districts, their culture, and language, folklore, ethnography and archeology of different Turkic peoples.

As one of the main points of concentration in the article, it is especially mentioned there, that it is concluded from the researches of academic V. V. Radlov.

Agshin Aliyev – 1st Secretary

Gunduz Jafarov – 1st Secretary

ARMENIAN STATE TERRORISM

Terrorism has always been a threat to human life, but nowadays its threat has even increased. Nevertheless, until recently the international community did not act jointly against terrorism. More often it was individual states that led the fight against terrorism on their own. Terrorist acts of September 11, 2001 in New York and Washington D.C., unprecedented by their scale, attracted the attention of the whole world community and resulted in the understanding of the necessity of a joint fight against this international evil. Since Azerbaijan has been the target of the Armenian state terrorism, we deemed it necessary to touch upon this issue as a contribution to the joint fight.

1. Historical Aspect

History of terrorism dates back to the 1st century A.D., when the organization of zealots-sikaris began to function in Judea. At first members of the organization killed their victims with knives and swords, and then they openly declared a war. Their aim was to wage an uprising against the Greek and Roman rule in

Judea. Uprisings instigated by zealots-sikaris resulted in the extermination of the Jews in Egypt and Cyprus, almost total exodus of the Judea population and the exile, which determined the fate of the Jewish people for the subsequent 2 millennia.

Ishmaelites–nazarites acted since 1090 to 1275. Their aim was to spread the ideology of a «pure Islam». They considered their own lives to be a sacrifice. Their terror targeted leading political or religious personalities, whom they stabbed in a broad daylight.

Robbers–stranglers were active in India from the XIII to the XIX century. Their main aim was to make sacrifices to goddess Kali. They strangled, dismembered, buried their victims and tried to prolong their death agony since they believed that goddess Kali was enjoying the sight of the sufferings.

At the end of the XIX century terrorism moved to Europe where a wave of political murders took place. In 1878 terrorists attacked Kaiser of Germany, King of Spain and King of Italy. In 1894 the President of France, in 1897 – the Prime Minister of Spain, in 1898 – the Empress of Austria, in 1900 – the King of Spain and in 1901 – the President of the USA were assassinated.

At the end of the XIX century a part of intellectual elite in Russia considered terror as the only effective way to modernize the Russian society. Members of the group “Zemlya i Volya” (“The Earth and the Freedom”) created a terrorist group “Narodnaya Volya” (“People’s Freedom”), the assassination of the Emperor Alexander the Second being the culmination of its activities.

Terrorism came to the USA with the Civil war. The organization named “Ku-Klux-Klan” was established in the South in order to resist the reconstruction of the South by means of terror. The anarchists led an active struggle in 1880s, especially in Chicago.

Since the 70s of the XX century the people, who had no direct links to claims and demands of terrorists, became their targets. The end of the XX and the beginning of the XXI century was marked by the intensification of terrorism.

2. Features of Terrorism

The term “terror” means “fear”, “horror” in Latin. At present there’s no generally accepted international definition of terrorism both theoretically and conceptually, and at the international legal level, although it is important for the understanding of the gist of this issue and for the struggle against it. In one case, the term “terrorism” is characterized as the use or threat of use of violence on a systematic basis for the achievement of political goals. To cause fear is considered to be essential at that. Negligence of the accepted humanitarian values and striving for openness are also characteristic of this³⁰. In another case, terrorism is defined as a threat or use of violence often against civilian population. It is used for political, but not

³⁰ Graham Evans, Jeffrey Newnam, *The Penguin Dictionary of International Relations* (London: Penguin Books, 1998), 530.

military, purposes by groups too weak to mount open assaults. Its psychological impact on the public has increased because of extensive coverage by the media.³¹

According to the Resolution on measures to eliminate international terrorism, adopted at the 45th session of the UN General Assembly on December 9, 1994, “criminal acts intended or calculated to provoke a state of terror in the general public, a group of persons or particular persons for political purposes are in any circumstance unjustifiable, whatever the considerations of a political, philosophical, ideological, racial, ethnic, religious or any other nature that may be invoked to justify them.”³²

In the legislation of the Republic of Azerbaijan the notion of terrorism means the commitment of actions or the threat of committing similar actions, which cause mass extermination of people, corporal injuries, or any other damage to their health, or the destruction (damage) of their property or other heavy injuries with the aim of violation of the public security, spreading panic among the population or achievement of the adoption by the state bodies of decisions that meet the interests of terrorists.³³ According to the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan, terrorism, i.e. explosion, arson or other actions, representing deadly danger to people, causing a considerable damage to property, or any other heavy consequences, if these are committed with the aim of the violation of public security, frightening of the population, or influencing the decision-making of the authorities in accordance with demands of the guilty, as well as the threat of committing the mentioned acts for the same purposes is the crime against public security.³⁴

Being violence (as military activities or a common crime), terrorism is a crime, and at the same time it differs both from the military activities, and from usual crime. Terrorism has the following *features*, inherent only in it:

- It targets peaceful civilians and therefore it differs from military activities during the war;
- Violence or its threat is applied with the aim of causing fear among the population and the government. Thus, it differs it from ordinary murder;
- Complete disregard of the moral values, since the victims, as a rule, cannot be the immediate cause of a terrorist act.
- Terrorism is committed by individuals or by groups;
- It pursues political goals.

Terrorists act within their own state, outside the state borders and in several states. They act on their own and/or with the support of a state. Their actions are directed against the citizens of one or several states.

Today one can single out the following *main types* of terrorism:

- **Terrorism, not supported by states.** Terrorist groupings, which act autonomously without any essential support of any government;

³¹ *The Columbia Encyclopedia*, 5th ed. (New-York: Columbia University Press, 1993), 2718.

³² A Document of the UN General Assembly, A/RES/49/60.

³³ *Zakon o borbe c terrorizmom ot 18 iyunya 1999 goda, Sbornik zakonodatelnikh aktov Azerbaydjanskoy Respubliki*, №.8, (Baku: Apparat Prezidenta Azerbaydjanskoy Respubliki), 1701-1708.

³⁴ *Ugolvniy Kodeks Azerbaydjanskoy Respubliki*, Art. 214-216 i 219.

- **Intrastate terrorism.** Terrorist activities of citizens of a certain country against compatriots. These are acts against citizens of another country, if they are at the terrorists' native land and are not main or selected objects;
- **State-sponsored terrorism.** Terrorist groupings, which usually act independently, but enjoy the support of one or several governments;
- **Terrorism directed by states.** Terrorist groupings, which act as government agents, permanently receiving information, material and technical supply and legal support from sponsor-government;
- **International (or transnational) terrorism.** It is terrorism when planning and implementation of a terrorist act is accompanied by the state border crossing. When defining international terrorism one takes into account the goal of a terrorist act, nationality of victims and the place of terrorist act. Commitment of such acts is usually planned aiming at the attraction of the attention of international community to the existence, motives for actions and demands of terrorists.

Terrorists use the following *methods*: murders, arsons, bomb explosions, hostage-taking, kidnapping, capture and hijacking of the vehicles, capture of objects, attacks and armed assaults, commercial or industrial sabotage, use of specific highly technical weapons and technology of high complexity, ecological terrorism.

3. Armenian State Terrorism

Terrorism as a means of achievement of political goals is actively used by separatist groupings and countries, supporting them. One of these countries is the Republic of Armenia, which, using the situation of the Armenian minority as a pretext for the realization of its territorial claims to a number of states of the region (Turkey, Azerbaijan, Georgia) supports terrorist organizations all over the world, activities of which are directed against these countries.

3.1 Roots

The history of the Armenian state terrorism dates back to the end of the XIX century. In 1887 the first Armenian party "Hnchak" ("Bell") was organized in Geneva on the basis of Marxist principles. The members of that party were exclusively the Armenians of Russia, who brought in it the militant revolutionary spirit. In 1890 the Federation of Armenian Revolutionaries" – the "Dashnaktsutyun" party was established in Tiflis with the aim of uniting all small terrorist groups and revolutionary circles. "Both of these groups wanted an independent Turkish Armenia in the six eastern provinces so it would become a national socialist state".³⁵ But it was an intermediary aim.

³⁵ Samuel Weems, *Armenia. Secrets of a "Christian" Terrorist State* (Dallas: St. John Press, 2002), 16.

The program of the “Hnchak” party stated that “the first goal of the party is to obtain the political and national independence of Turkish Armenia. ...The methods to be used to reach this goal are propaganda, provocation, terror, organization, and the peasants and worker movement. ...A special branch will be formed to organize these terrorist activities. ...After independence of Armenia of Turkey, the revolution will be extended to the Armenia of Russia, and Iran, and a Federative of Armenia will be established.”

The programme of the “Dashnaktsutyun” party envisaged the establishment of fighter groups and carrying out of organizational and political terror.³⁶ At the beginning of the century the party formed a terrorist system “Nemesis”, the representatives of which committed a number of assassinations of the former members of the government of the Young Turks.³⁷ The programme of the “Dashnaktsutyun” set forth the task “to stimulate fighting and to terrorize the government officials, informers, traitors, usurers, and every kind of exploiter. ...The Revolutionary Armenian Federation was a terrorist organization from day one. This would be the organization that would take control of Armenia after the end of World War I; they have continued state-sponsored terrorism to the present day”.³⁸

In the 90s of the XIX century the dashnaks carried out terrorist acts in the Ottoman Empire to achieve their political goals. It was the objective to stir the Christian Armenians and to inflame the Muslim Turks to react, so Christian European powers would become involved and establish an Armenian state. Armenian terrorists would provoke Muslims by ongoing acts of violence. Where the Muslims would respond, Armenians would cry out that “the barbarous Muslim Turks were massacring the innocent Christian Armenians”.³⁹

In the first two decades of the XX century the Armenian terrorism outraged in Azerbaijan. The next stage was in the 70s-80s, when the Armenian state terrorism acted on an international scale.⁴⁰ Since the end of the 80s the Armenian state terrorism has moved back to Azerbaijan.

S.Weems is quite right when he notes that “terror and violence have been official policy of Armenians since the beginning of their nationalistic movement”.⁴¹

3.2. Armenian State Terrorism as a Part of International Terrorism

The end of the XX century was marked by the highest degree of activity of the Armenian terrorist organizations, such as the “Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia” (ASALA, established in 1975 in Beirut), “Avengers for Armenian Genocide” (established in 1973), “Group of June 9” (established in 1991 in Switzerland), “Suicide Squadron” (established in 1981 in France), terrorist activities of which was directed at the implementation of goals and demands of the Armenian political parties “Dashnaktsutyun”, “Hnchak”, “Ramkavar”, namely:

³⁶ Suren Manukian, *Respublika Armenia:organi vlasti,khronika sobyitij,politicheskie organizatsii,biografii* (Moskva: Panorama, 2000), 92.

³⁷ “The Armenian American Prosecution of Turkey: An Unjust Trial. C. Despite of the Verdicts of the Spurious Ottoman Courts and the Findings of the Malta Tribunals, Armenian Terrorists Have Engaged in a Vigilante War Which Continues Today,” n.d., http://www.ataa.org/ataa/ref/arm_prosc.html

³⁸ Weems, 55-57.

³⁹ Weems, 16.

⁴⁰ Chronology of Armenian terrorism in 1973-1993: <http://128.121.115.138/asala/index1.html>; http://www.armenianreality.com/armenian_terror/list_of_the_assasinated_turkish_diplomats.html

⁴¹ Weems, 36.

- The recognition by Turkey, as a successor state to the Ottoman Empire, of the “genocide” of Armenians.
- The return by Turkey to the Armenian people of their “historic motherland”.
- Reimbursement by the government of Turkey of the material compensation for the “genocide”.
- The recognition of the “genocide” and territorial rights of the Armenians by governments of all countries of the world.⁴²

In order to draw the attention of the international public to the so-called problem of the “genocide of Armenians”, the Armenian terrorist organizations tried to justify their terrorist activities by the struggle for the liberation of the motherland. “If we describe our goal as the recognition of the genocide, then it’s quite natural that our movements will be conceived as an act of revenge. But if we clearly declare that our main goal is the liberation of our motherland, then the public opinion will not conceive our cause as an attempt to take revenge”.⁴³

The “liberation of the motherland” was supposed to be achieved by means of terror against innocent people all over the world. In his letter to Thomas O’Neil, the former Speaker of the House of Representatives of the US Congress, the former US Secretary of State George Schultz noted that “more than 50 Turkish diplomats and US citizens were killed by terrorists seeking the adoption of the accusation of the Turkish people in the organization of the genocide. These terrorists killed those Americans who cast doubts on the accusations in genocide”.⁴⁴

Armenian terrorist organizations act in cooperation with other terrorist and criminal groupings. The following facts could be treated as an example:

- Involvement of the Armenian terrorist Hagop Hagopian in the massacre of the Israeli athletes during 1972 Munich Olympics, committed by the Palestine Liberation Organization (PLO) terrorists;⁴⁵
- A declaration on the cooperation between PKK and ASALA in fight against Turkey was adopted on April 6, 1980 in Lebanon;⁴⁶
- Support by ASALA to the actions of the organization “Jihade-Islami”, which blew up the barracks of the US marines in Beirut;⁴⁷

⁴² “Joint Communiquy issued by the Armenian Political Parties active in the United States of America,” *Armenian Weekly*, 4 April 1987, p.8.

⁴³ Karen Yeghparian, Ara Khanjian, “The Liberation of our Homeland,” *Armenian Weekly*, 11 May 1985, p.2.

⁴⁴ Letter of US Secretary of State George Shultz of November 25, 1985 to Speaker of the US House of Representatives, the Honorable Thomas P.O’Neill.

⁴⁵ “Hagop Hagopian Said To Have Been Part of 1972 Terror Attack at Munich Olympic Games,” *The Armenian Reporter*, 7 February, 1985, p.1.

⁴⁶ “XXXVII. Could there be a connection between the termination of the terrorism by Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia (ASALA) and the beginning of PKK terrorism in mid eighties?” n.d., <http://www.geocities.com/CapitolHill/8572/xxxvii.htm>

⁴⁷ “Armenian Terror Group Supports Radical Moslems,” *The Armenian Reporter*, 17 January, 1985.

- Ties with the drugs baron Carlos, who in an interview to the Spanish TV said: “We have connections to the Armenian terrorist organizations. We help each other and closely cooperate”.⁴⁸
- Armenian terrorist Monte Melkonian maintained contacts with the representative of the organization “Fatah” Abu-Nabil, whose mission consisted of the conduct of terrorist acts in Beirut with the attraction of the Armenians. Abu-Nabil’s activities were to recruit and to use the Armenians in favour of the organization “Fatah” under the personal guidance by Yasser Arafat. Regardless of their party membership, Armenians cooperated with the “Fatah”;⁴⁹
- In 1981 the Swedish police arrested a group of Armenian drug smugglers connected with the Armenian terrorists. “ASALA” repeatedly threatened the Swedish government demanding the release of the smugglers;⁵⁰
- Explosions organized in 1986 in Paris with the help of Abu Nidal with the aim to compel French authorities to release two Middle Eastern terrorists together with the Armenian terrorist Garabedian;⁵¹
- At the Second International Conference of solidarity with the Armenian people, which was held on April 20, 1986 in Greece Bassam abu-Salim on behalf of the Popular Front for the Liberation of Palestine, headed by Georges Habash, made a public statement: “Doors of our camps are always open to the Armenian freedom fighters”;⁵²
- Joint exercises of PKK and ASALA fighters in Trodos mountains, Cyprus, with the assistance of military advisers of Abu Nidal;⁵³
- Referring to the “Mossad”, the BBC broadcast that Georges Habash, the leader of the Popular Front for the Liberation of Palestine, characterized operations conducted by ASALA and PKK as “extremely racist, extremely nationalist and fascist ones”. Habash expelled from his camp those ASALA terrorists who were involved in drug trafficking;⁵⁴
- A meeting of ASALA and PKK representatives was held in northern Iraq, during which ASALA representatives preconditioned the continuation of the support to PKK by toughening the activities of the latter;⁵⁵

⁴⁸ “Columbia: The Carlos Connection,” *The Nation*, 22 June, 1985, p.759.

⁴⁹ “Rapport: rydigny par “Moudjahid” (Minas Ohanessian, ygalement “Hagop Hakopian”) du 1 Septembre 1983”, «Hayastan», 119-120-1985, www.u-paris2.fr/mcc/html/archives/ne/ne1112/ne111206.htm

⁵⁰ Mark S.Steinitz, “Insurgents, Terrorists and the Drug Trade,” *The Washington Quarterly*, Vol. 8, No. 4, (Fall 1985): 145.

⁵¹ “Jack Anderson and Dale Van Atta column entitled: “French Foil Turks’ Hunt for Terrorist”, *Washington Post*, 31 October, 1986, p.E5

⁵² Edward K.Boghosyan, “Radical Group Hosts Well-Attended Solidarity Meeting,” *The Armenian Reporter*, 1 May, 1986, pp.1&18

⁵³ The British Broadcasting Corporation, Summary of World Broadcasts, July 6, 1987: Part 4-A: The Middle East, p. ME/8612/A/1.

⁵⁴ The British Broadcasting Corporation, Summary of World Broadcasts, July 6, 1987: Part 4-A: The Middle East, p. ME/8612/A/1.

⁵⁵ “Asala and PKK hold a joint meeting in northern Iraq”, *Turkish Daily News*, 13 June 2001.

- Identification by the terrorist organization “Hezbollah” of Stefan Nicolian, the pilot of the “Cessna” airplane, who violated Israeli air space and was shot down by the Israeli Air Forces.⁵⁶ It should be mentioned that as far back as in 1987 the Israeli Intelligence Service “Mossad” advised the Turkish Secret Police to carefully follow the developments in connection with the establishment of a close cooperation between ASALA and “Hezbollah”;⁵⁷
- The fact that the occupied territories of Azerbaijan are used by international terrorists and narco-mafia for production of narcotics, as well as a transit route for drug-trafficking are proved by the clash of interests of the international terrorist Monte Melkonian and those of the local Mafia bosses, as a result of which M.Melkonian ordered to burn cannabis plants;⁵⁸
- PKK and ASALA finance their activities by transporting Anatolian and Central Asian opium in collaboration with Afghan drug barons in Afghanistan and Pakistan.⁵⁹

Armenian terrorist organisations, cooperating with militant terrorist groups, were indiscriminate in the selection of their victims, not confining their violence to the Turks. The Americans, the Portuguese, the Swedish, the Canadians, the French, the Australians, and hundreds of representatives of other nationalities, who didn't favour their appeals, also became their victims.

At first glance sufficiently close ties of the Armenian terrorism with radical Islamic terrorist organizations can cause astonishment and raise questions. But the article published in the Paris-based Armenian newspaper “GAMK” contains a rather open answer, which deserved to be thought over:

“There are American and NATO bases in Turkish Armenia. Therefore, the United States will oppose and fight any force that tries to upset the stability of that region and to change the *status quo*. In other words, to liberate the Armenian lands we will have to deal not only with the Turkish government but also the Atlantic Alliance and the United States.... A weakened NATO and a weakened United States would make it easier to liberate the Armenian lands... and would help free the Third World from the yoke of American imperialism”.⁶⁰

Thus, the above-mentioned facts confirm that the Armenian state terrorism is an integral part of international terrorism and transnational organized crime.

3.3. The Support of International Terrorism by the Republic of Armenia

Armenian terrorist organizations are powerful structures with respective units, equipment and information data. It is impossible to have and use all this on criminal purposes without state support. There are a lot of

⁵⁶ “Israel shoots down Lebanese plane”, *Guardian*, May 24, 2001; “IAF shoots down Lebanese civilian plane over Mikhmoret”, *Haarets*, May 25, 2001.

⁵⁷ “ASALA Cooperating with radical Lebanese,” *The Armenian Reporter*, 9 July, 1987, p.1.

⁵⁸ Mrkar Melkonyan, “Monte Avo Melkonian,” n.d., <http://www.armenians.com/fedayi/Monte> (September 1999).

⁵⁹ Jeffrey Steinberg, “RIM: London's narco-terrorist international”, *Executive Intelligence Review*, n.d. http://www.larouchepub.com/other/1995/2246_rim_intro.html (17 November, 1995).

⁶⁰ Erich Feigl, *A Myth of Terror. Armenian Extremism: Its Causes and Its Historical Context* (Freilassing-Salzburg: Edition Zeitgeschichte, 1986), 122.

states in the world, which pursue the policy of granting asylum and justifying terrorism, create all conditions for terrorists to have a rest and receive medical treatment, provide them political cover after they commit terrorist acts in other states, encourage dirty information campaigns aimed at justifying terrorism. Still more dangerous are the attempts to create an image of “national heroes”, “fighters for the just cause” for terrorists, favouring the upbringing of the younger generation in the spirit of terrorist struggle traditions. One of such states is the Republic of Armenia which pursues the state policy for the rehabilitation of the international Armenian terrorist group activists, who have committed explosions in the 70s-80s at the “Orly” airport and at the Moscow underground, assassinations of Turkish diplomats in Switzerland and Greece, seizure of Turkish embassy in Paris and a number of other crimes.⁶¹

Armenian terrorist organizations enjoy a full support of the Republic of Armenia. The following facts could be used to prove it:

- The former President of Armenia L.Ter-Petrosian interceded with the President of France for review of the sentence passed on Varuzhan Karapetian, one of the terrorists responsible for the terrorist act at the Paris Airport “Orly”, where six people died, including a US citizen. After being discharged, V.Karapetian was received as a national hero in his homeland. Prime Minister of Armenia Andranik Markarian and a number of other officials of the Republic of Armenia characterized the activities of the terrorist as “patriotic ones”,⁶²
- Despite the efforts of the former President of Armenia L.Ter-Petrosian to suspend the activities of the “Dashnaktsutyun”, having accused it of maintaining within this Party a secret terrorist service “DRO”, involved in international drug business and illegal economic activities,⁶³ today members of this party are represented in the Government of Armenia. In particular, the minister of education and science Levon Mkrtchian and minister of culture, youth and sports Roland Sharoyan, who are members of the “ARF-Dashnaktsutyun” party. If one takes into account that one of the advisors to president is the ARFD leader Vahan Ohanessian, and another member of this party Hrayr Karapetian became the governor of the Aragatsotn marz (district), then one can claim that the organization, which under the previous leadership was in disfavour, “came to power”,⁶⁴
- In July 1998 Abdullah Ocalan, the leader of the Kurdish terrorist organization PKK, demanded that the leadership of the Republic of Armenia place at his organization’s disposal a camp on the territory of Armenia;⁶⁵
- Downstream of the PKK, the Kurdistan Popular Liberation Army (ARGK), under the command of Cemil Bayik, leads the armed struggle in Turkey. ARGK, which the PKK developed during

⁶¹ Namig Abbasov, «Terrorizm tesno svyazan s separatizmom,» *Ekho*, 28 March, 2002.

⁶² Anna Israilyan, «Ne aplodituyte terroristam,» *Aravot*, n.d. www.aravot.am/2001/aravot_rus/May/10/st01.htm (10 May 2001).

⁶³ Manukian, 95.

⁶⁴ David Petrisian, «Komanda Kochariana nachinaet i ...» n.d., http://www.cac.org/journal/16_1998/st_09_petrosjan.shtml

⁶⁵ “Armenian Issue, Allegations-Facts. Chronology,” n.d. <http://www.ermenisorunu.gen.tr/turkce/khronoloji/index.html>

the course of the war, has now, according to A.Ocalan, 15 000 fighters, including 4000 women. The militants are rather young and little or not educated: workers, peasants, unemployed. They are recruited sometimes voluntarily, sometimes not and trained at the guerilla in the Party's camps abroad, namely, in the uncontrolled zone, north of Iraq, in Iran or at the confines of Armenia and Azerbaijan.⁶⁶

- In 2000-2001 according to court decision 16 PKK members, who tried to go from Iran through Azerbaijan to Armenia and back, were imprisoned.⁶⁷
- on May 9, 2002 the government of the United States of America charged some enterprises of Armenia for the fine because of the sale of equipment and technology to Iran, what violates Act of 2000 on Iran about non-proliferation.⁶⁸

It is hard to believe that these enterprises acted without the knowledge of the Armenian government.

All this is by no means a complete list of facts confirming the support of the Republic of Armenia to international terrorism.

3.4. Armenian State Terrorism against Azerbaijan

Azerbaijan became an object of Armenia state terrorism already since the beginning of XX century. The terror acts reached their strong swing during first Russian revolution in 1905-1907 and in 1918-1920. Armenian scapegraces acted with special cruelty. They spare neither olds nor women and children, leaving burned and destroyed villages.⁶⁹

Since the end of the 80s of the XX century Azerbaijan has again become the main target of the Armenian state terrorism. Terrorist acts were carried out against the civilian population both on the territory of Azerbaijan and out of it. As a result of crimes committed by the Armenian state terrorists from 1989 to 1994 over 2 thousand civilians of the Republic of Azerbaijan, mainly women, the elderly people, and the children, died; tens of thousands were wounded and became invalids. (See Annex I).

Armenia stood behind these crime and these terrorist acts were organized for the realization of political goal – the seizure of the Nagorno-Karabakh region of Azerbaijan. After having been occupied by Armenia, this region of Azerbaijan together with Armenia and the Middle East became the place of deployment of terrorist organizations.⁷⁰ The documents prepared by the International Research Institute in Washington mentioned the existence of 21 training centers for PKK fighters in Armenia and the Nagorno-Karabakh

⁶⁶ Francois Haut, "Kurdish Extremism and Organised Crime: the Kurdistan Workers Party", n.d. http://mcccm.free.fr/pages_uniques/archives_bas2.html (3-5 March 1998).

⁶⁷ «Zayavlenie Ministerstva natsionalnoy bezopasnosti Azerbaydjanskoy Respubliki,» *Bakinskiy Rabochiy*, 6 June, 2002.

⁶⁸ "US Penalizes Entities for Selling Banned Goods to Iran," n.d., <<http://usinfo.state.gov/regional/nea/text/0509iran.htm>> (9 May 2002)

⁶⁹ Detailed information can be found: Prestupleniya armyanskikh terroristicheskikh i banditskikh formirovaniy protiv chelovechestva (XIX-XXI vv.). *Kratkaya khronologicheskaya entsiklopediya* (Baku: Elm, 2002).

⁷⁰ Christos Iacovou, ASALA, Summary of Research "Asala: History and Ideology," n.d., <http://www.armenians.com/asala/mainindex.html>

region of Azerbaijan. About 660 Kurdish terrorists were trained in the armed forces of the Republic of Armenia.⁷¹

The involvement of Armenia, to be more accurate, of its state bodies into the terrorist acts against Azerbaijan has been proved by numerous judicial evidences. Thus, for example, as a result of cooperation between the Azerbaijani Ministry for National Security and the Russian Federal Security Service a terrorist group of Armenian separatists headed by the chief of division of the Main Directorate of the National Security of Armenia, colonel Jan Ohanessian, his deputy, major Ashot Galoyan and the senior officer of the department for counter-terrorism of the Russian Federal Security Service, major Boris Simonian that acted on the territory of the Russian Federation, was called to account. This group, which was financed by the association “TIRR” stationed in Moscow and headed by V.Petrossian, organized explosions in several trains on the territory of Russia and Azerbaijan. All these persons were sentenced to various terms of imprisonment by the courts of the Russian Federation and the Republic of Azerbaijan. The fact of organization by the secret services of Armenia of the electric train explosion at the Baku underground on March 19, 1994 (14 persons died, 42 persons were wounded), which was executed by members of a terrorist and separatist organization “Sadval” that functions in Dagestan was proved during the court examinations. Numerous testimonial and material evidence directly indicate that the fighters of this organization were trained for military and subversive activities at the bases of special services of Armenia at the Lukoser settlement of the Nairi district and in the Arzni district of Armenia, as well as in camps specially built in the Maharramkend district of Dagestan. It was special services of Armenia that financed and provided all necessary explosive materials and technical means for the terrorist act. Azerbaijani special service found out 43 organizers and performers of that crime. 30 of them were sentenced by the Supreme Court of Azerbaijan; as concerns other persons, who are in hiding out of Azerbaijan, the search for them has been going on. The unusual character of this terrorist act is that the special services of a state, neighbouring Azerbaijan (i.e. Armenia), which occupied territories and sponsors the separatist regime in the western part of Azerbaijan (in Nagorno-Karabakh), organized training of terrorists on the territory of the other contiguous country (Russia) from separatists who claim a number of northern regions of Azerbaijan. This is convincing evidence that the interaction of separatists of different ethnic origin is one of the most important constituent elements of international terrorism.⁷²

Above we spoke of the policy aimed at providing asylum and justifying terrorism. Armenia pursues this policy with regard to terrorist organizations and terrorists, who were also involved in the act of violence against the peaceful population on the territories of Azerbaijan occupied by the armed forces of Armenia. This is proved by the fact that in 1993 the Iranian, Lebanese and Syrian “colleagues” of Monte Melkonian, the US citizen, who served his term in the French prison for the terrorist acts committed in Paris, who was involved in atrocities carried out by Armenians on the territory of the Nagorno-Karabakh and other regions

⁷¹ “Karabagda 21 kamp. Guncel haberler. Kisa kisa,” *Zaman*, n.d.
<http://arsiv.zaman.com.tr/1996/01/10/guncel/10kisa.html> (10 January, 1996).

⁷² Abbasov.

of Azerbaijan and who was proclaimed a national hero of Armenia, attended his funerals together with Armenian officials, including President of the country.⁷³

Another example. A well-known terrorist Grant Narkarian and Vazgen Sislian, one of organizers of the seizure of the Turkish embassy in Paris in 1981, were honored with the title of heroes of the Karabakh war.⁷⁴

As a result of the cease-fire established in May 1984 and the measures taken by special services of Azerbaijan since mid-1995 the Armenian state terrorist activity against the civilian population of Azerbaijan began to decline. But at the same time state organs of Armenia and the puppet regime in Nagorno-Karabakh made attempts to organize, to finance and realize this activity by means of using citizens of the third countries, the representatives of small nations of Azerbaijan, prisoners-of-war and hostages.

Thus, in training bases of the Armenian terrorists terrorist groups from separatist organizations of Lezghins, Avars, Kurds were set up, talks on the preparation of terrorist acts were held with the representatives of these groups and they were rendered every assistance. As a result of the examination of the persons put to investigation in connection with terrorist acts committed in September 2001 in the Zagatala region of Azerbaijan it became known that “defense minister” and other “top officials” of Nagorno-Karabakh took part in the preparation of the armed actions aimed at the unification of the northern parts of Azerbaijan with the Dagestan Republic of Russia and in the arms supply to the Lezghin and Avar separatists. Terrorists who committed these crimes visited repeatedly Yerevan and Nagorno-Karabakh, received a special training here; they were given weapons and money for the beginning of the actions on the establishment of a separatist Avar state.⁷⁵

Magammad Ojagverdiyev, who was released from the Armenian captivity on November 3, 2001, said at the press conference held on November 23, 2001 that when he was in Armenia he was offered to commit terrorist acts against prominent public figures and politicians. In exchange he was offered a flat in any country and the money. When he refused he was tortured in the investigatory isolation ward of the ministry of national security of Armenia.

Terrorism is closely connected to transnational organized crime, illegal drug trafficking, money laundering, illegal arms trafficking and illegal transportation of nuclear, chemical, biological and other potentially lethal materials. This connection was referred to in the UN Security resolution 1373 of September 28, 2001.⁷⁶ This activity is especially seen in territories uncontrolled by states and widely used as transit corridors. Terrorist and separatist organizations carry out this kind of illegal activity for self-financing aims.

⁷³ Mrkar Melkonyan, “Monte Avo Melkonian,” n.d. <http://www.armenians.com/fedayi/Monte> (September 1999).

⁷⁴ Abbasov.

⁷⁵ R.Babayev, «Zagatalskiy protses zavershen,» *Ekho*, 16 April, 2002.

⁷⁶ Resolution 1373 (2001), adopted by the Security Council at its the 4385th meeting, 28 September 2001, S/RES/1373 (2001).

Armenia, as well as the puppet regime in Nagorno-Karabakh, continues to use the occupied territories of Azerbaijan as a transit corridor for the activities of transnational organized crime. They use these territories in the interests of the drug business, for illegal arms and human trade, money laundering and other illegal activities, the obtained profit being spent for the financing terrorism,⁷⁷ which is in its turn one of means of alienation of the Azerbaijani territory. In the “International Narcotics Control Strategy Report” of the US State Department of 2003 it is noted that the occupied Azerbaijani territories are used for drug trafficking. In 2001 in the Nagorno-Karabakh region 3,677 kg of hemp were seized.⁷⁸

Moreover, the terrorists began to act in Armenia proper. The events of October 1999 in the Parliament of Armenia could be named as an example, when terrorists killed the speaker and a number of members of parliament, as well as the prime minister.

These facts let S. Weems come to a conclusion that “political assassinations are commonplace in Armenia today. The mayor of Yerevan, capital city, complained about corruption within the state government, and was murdered. Many individuals, who have attempted to object and speak out about state government abuse have been assassinated”.⁷⁹

Conclusion

As a form of extremism and violence, terrorism is a means in the hands of the groupings connected with separatism, destabilization, religious fundamentalism and political radicalism for the implementation of political goals. Terrorism, incompatible with the norms of international and domestic law, is especially brutal in carrying out its actions. Terrorism and those who commit terrorist acts undermine the very basics of morality and legality.

Terrorism was a means for the achievement by the Armenian nationalists of their political goals. It has become now an integral part of state politics of the Republic of Armenia. S. Weems noted that “since 1918 until today the two major exports of Armenia have been its own people, fleeing the “historic state” and terrorism. Since 1918 number one import of Armenia has been, and continues to be, foreign aid from other nations”.⁸⁰

All characteristic features and all type of terrorism pertain to Armenian terrorism, which uses practically all methods used by terrorist organizations. Armenian terrorism is closely connected to international terrorism and organized crime; it is their integral part. In 1973-2001 only in Western European countries Armenian terrorist organizations committed 235 terrorist acts, 70 murders, 41 assassination attempts. As a result of these terrorist acts 524 persons were wounded and 105 civilians were taken hostage.⁸¹ Armenian state terrorism is supported by the Republic of Armenia and is a part of its state policy.

⁷⁷ Abbasov.

⁷⁸ <http://www.state.gov/g/inl/rls/nrcrpt/2002>

⁷⁹ Weems, 361

⁸⁰ Weems, 106.

⁸¹ Ամբ. Ծյուէ չափ, «Մյեւո աբը ռոմի ձէլի յ անուսանումի ազ ր օանդեյն նրնրեւ», *Ան-յառ – ՕՕ յնն* № 51 (1 աբ, 2002): 47.

Unfortunately, the Armenian myth based on the concepts of “Greater Armenia” and “Armenian genocide” fabricated by the Armenian ideologists, continues to serve, today as well, the instigation of hatred, evil and intolerance. Direct military aggression and terrorism with regard to the civilian population and civil installations are elements of common state policy of Armenia with regard to Azerbaijan. The Armenian state terrorists committed the terrorist acts against Azerbaijan at the territories of the third states as well. The artificial prolongation by the Armenian side of the process of settlement of the Armenian-Azerbaijani conflict is aimed at the aggravation of situation in the region. Armenia uses terror as a component of its state policy. All this creates serious threat to regional security. One thing is undoubted: the present-day Armenia, being the aggressor-state and the state, supporting and sponsoring terrorism and separatism, will act until the international community condemns and ceases to support its unlawful claims.

In conclusion we would like to remind of the statement by the UN Secretary-General Kofi Annan that “...Terrorism threatens every society. As the world takes action against it, we have all been reminded of the need to address the conditions that permit the growth of such hatred and depravity. We must confront violence, bigotry and hatred even more resolutely...”⁸²

Annex 1.

Chronology of the terrorist acts in Azerbaijan (1989-1994)

September 16, 1989

Passenger bus, moving on the Tbilisi-Baku itinerary was blown up. As a result, 5 men died and 25 got wounded.

October 7, 1989

On the southern outskirts of the Khankendi town of the Republic of Azerbaijan the Armenian terrorists blew up a car bridge on the Khelfalichay River. A criminal A.A.Abramian was sentenced by the Supreme Court of the Republic of Azerbaijan to 15 years of imprisonment with expropriation.

February 18, 1990

On the 105th kilometer of the Yevlax-Lachin highway a line bus moving from Shusha to Baku was blown up. As a result of this terrorist act 13 persons were wounded.

July 11, 1990

A car caravan loaded with the goods of national economy escorted by detachment was attacked between the settlements of Oktavan and Jiraktar in the Agdere district of the Nagorno-Karabakh region of Azerbaijan. 3 persons were killed, 23 wounded. Criminal A.Ayrian was sentenced to extreme penalty with expropriation by the Supreme Court of the Republic of Azerbaijan on July 12, 1992.

⁸² Kofi Annan, “Fighting Terrorism on a Global Front,” *The New York Times*, 21 September, 2001.

August 10, 1990

As a result of explosion of a passenger bus moving on the itinerary of Tbilisi-Aghdam 20 persons were killed, 30 wounded. This criminal group also planned to organize explosion on the bus Aghdam-Tbilisi. On June 17, 1991 the group was arrested, its leader A.Avanesian was sentenced to extreme penalty, a member of the group M.Tatevosian – to 15 years of imprisonment.

December 15, 1990

Terrorist group, headed by S.Babayan and A.Ayrumanyan, killed 3 persons on a span between the Jamilli and Kosalar stations of the Asgeran district of the Nagorno-Karabakh region of Azerbaijan.

September 15, 1990

The Armenian terrorists blew up the broadcasting center in Khankendi. No victims were recorded.

January 9, 1991

A reporter of the newspaper “Molodyoj Azerbaydjana” (“Azerbaijani Youth”) S.Askerova, militaries – lieutenant colonel S.Larionov, major I.Ivanov, sergeant I.Goek were killed on the 15th kilometer of the road from Lachin to Shusha. The Supreme Court of the Republic of Azerbaijan sentenced criminals A.Mkrtchian, G.Petrosian, A.Mangasarian, G.G.Arutyunian and G.M.Arutyunian to be shot and other members of the terrorist group to different periods of imprisonment.

January 19, 1991

In Khankendi V.Bagmanian, A.Antonian and S.Bagmanian made an attempt upon life of major-general V.Kovalyov, chief of the Office of Internal Affairs of the Nagorno-Karabakh Autonomous Region.

January, 1991

Near the Drmbon settlement of the Agdere district of the Nagorno-Karabakh region of Azerbaijan a group of terrorists, leaded by V.Galayan, committed an armed attack on autocade, moving to Kelbadjar. A driver of gasoline truck was killed.

Early in 1991

A.Bagmanian, S.Babayan, A.Abramyan and others killed head of the “Khodjali” airport.

April 8, 1991

A terrorist act was committed against deputy head of the office of internal forces on the Northern and Southern Caucasus colonel V.Blakhotin in Rostov-on-Don, Russia. The Court Board of the Rostov region

sentenced criminals to different terms of imprisonment: A.Bagmanian and A.Antonian – to 15 years, S.Bagmanian – 12 years, K.Akopyan – 4 years, K.Yegityan – 2 years and 9 months.

April 18, 1991

As a result of an armed attack on motor-car the Armenian terrorists headed by G.Sarkisian in the Khojavend district of the Nagorno-Karabakh region of Azerbaijan, near the Amaras Church 3 police officers were killed. The same group blew up the bridge between Askeran and Aghdam.

May 9, 1991

The Armenian militants made an attempt upon Vladimir Polyanichko, one of the members of the Organizational Committee of the Republic of Azerbaijan on the Nagorno-Karabakh Autonomous Region. In August 1, 1993 he was murdered as a result of terrorist act in the Northern Ossetia.

May 30, 1991

The Moscow-Baku passenger train was blown up near the railway station of Khasavyurt, Dagestan, Russia. 11 people were killed and 22 wounded.

June 28, 1991

A group of the Armenian terrorists made an attack on the Garadaghli settlement of the Martuni district of the Nagorno-Karabakh region of Azerbaijan. 6 people out of the peaceful population were killed.

July 31, 1991

On the territory of Dagestan the Armenian militants blew up the Moscow-Baku train, as a result of which 16 people were killed and 20 wounded.

Summer of 1991

Khomich, major of the internal forces of the Ministry of Internal Affairs of the USSR was murdered on the highway Khankendi-Shusha.

November 20, 1991

“Mi-8” helicopter, with a group of eminent statesmen, political and military figures of Azerbaijan, Kazakhstan, Russia, as well as other officials and journalists on the board, was shot down by the Armenian terrorists over the Garakend settlement of the Khodjavend district of the Nagorno-Karabakh region of Azerbaijan. All passengers and crew died.

January 8, 1992

The Krasnovodsk (Turkmenbashi)-Baku passenger sea ferry was blown up. 25 persons died and 88 were wounded.

January 28, 1992

A civilian helicopter, flying on the itinerary of Aghdam-Shusha, was shot down by the Armenian terrorists near Shusha. From 41 passengers on the board, mainly consisted of women and children, 3 were killed.

February 28, 1993

The Kislovodsk-Baku passenger train was blown up not far from the Gudermes station, Chechnya, Russia. 11 were killed, 18 wounded.

June 2, 1993

A passenger railroad car, standing on sidings, was blown up in the railway station in Baku. No victims were recorded. Criminal I.Khatkovskiy was sentenced to 8 years of imprisonment by the decision of the Supreme Court of the Republic of Azerbaijan in July 22 1994.

February 1, 1994

The Kislovodsk-Baku passenger train was blown up in the railway station in Baku. As a result, 3 people died and more than 20 were wounded.

February 24, 1994

A railroad car was blown up in the Khudat station. No victims were recorded.

March 18, 1994

The Armenian terrorists shot down the "Hercules" aircraft of the Iranian Air Forces, with diplomats and their families on the board. As a result of the terrorist act 34 people lost their lives.

March 19, 1994

An electric train was blown up in the subway station of "the 20th of January" in Baku. 14 people were killed and 42 wounded.

April 13, 1994

The Moscow-Baku passenger train was blown up in the railway station of "The lights of Dagestan" (Russia). As a result of the terrorist act 6 people were killed and 3 wounded.

July 3, 1994

An electric train was blown up between the “The 28th of May” and “Gandjlik” stations of the Baku subway. As a result, 14 people died and 54 were wounded.

Press-service of
the Ministry of National Security of
the Republic of Azerbaijan.

Annex 2.

Bibliography on Armenian state terrorism

1. CORDES, Bonnie. “Armenian Terrorism in America”, *Symposium on International Terrorism*. Ankara: Ankara University Press, 1984, pp. 155-166.
2. CORSUN, Andrew. “Armenian Terrorism: A Profile.” *U. S. Department of State Bulletin*. No. 82 (August, 1982): 31-35.
3. DEROGY, Jacques. *Operation Nemesis: Les Vengeurs Armeniens*. Paris: Librairie Artheme Fayard, 1986.
4. FEIGL, Erich. *Ein Mythos Des Terrors: Armenischer Extremismus – Seine Ursachen und Hintergrunde*. Salzburg: Zeitgeschichte, 1986.
5. FEIGL, Erich. *A Mith of Terror. Armenian Extremism: Its Causes and Its Historical Context*. Salzburg: Edition Zeitgeschichte, 1986.
6. GUNTER, Michael M. *Pursuing the Just Cause of Their People: A Study of Contemporary Armenian Terrorism*. New York: Greenwood Press, 1986.
7. —————. “Contemporary Armenian Terrorism”, *Terrorism: An International Journal*. Vol. 8, no. 3 (1986): 213-252.
8. —————. “Contemporary Aspects of Armenian Terrorism”, *Symposium on International Terrorism*. Ankara: Ankara: University Press, 1984. pp. 103-144.
9. —————. “Cycles of Terrorism: A Question of Contemporary Counterterror and Harassment Against the Armenians.” *Journal of Political Science*. Vol. XIV, Nos. 1 & 2 (1986): 58-73.
10. —————. “The Armenian Terrorist Campaign Against Turkey.” *Orbis*. (Summer, 1983): 447 – 477.
11. —————. “The Historical Origins of Contemporary Armenian Terrorism,” *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies*. Vol. IX, no. 1 (Fall, 1985): 77-96.
12. —————. “Transnational Sources of Support for Armenian Terrorism,” *Conflict Quarterly*. Vol. V, no. 4 (Fall, 1985): 31-52.

13. CÜRÜN, Kâmuran. "Causes and Preventions of Armenian Terrorism," *Symposium on International Terrorism*. Ankara: Ankara University Press, 1984.
14. HENZE, Paul: Coal. *Destabilization – Soviet Agitational Propaganda, Instability and Terrorism in NATO*. South. Marina Del Rey: American Institute for Security Research, 1981.
15. —————. "The Long Effort to Destabilize Turkey," *Atlantic Community Quarterly*. Vol. 19 (Winter, 1981-1982): 468-473.
16. —————. "The Roots of Armenian Violence," *Symposium on International Terrorism*. Ankara: Ankara University Press, 1984. pp. 179-202.
17. HOFFMAN, Bruce. "Terrorism in the United States During 1985," *Rand Paper: P-7194*. Santa Monica: The Rand Corporation, 1985.
18. KURZ, Anat and MERARI, Ariel. *ASALA: International Terror or Political Tool*. Jerusalem: Jaffee Center for Strategic Studies, Tel Aviv University, 1985.
19. LOWRY, Heath W. "Nineteenth and Twentieth Century Armenian Terrorism: Threads of Continuity," *Symposium on International Terrorism*. Ankara: Ankara University Press, 1984. pp. 71-83.
20. MCCARTHY, Justin. "Armenian Terrorism: History as Poison and Antidote," *Symposium on International Terrorism*. Ankara: Ankara University Press, 1984. pp. 85-94.
21. MAHWELL, Evan. "Bomb on the Loose," *Reader's Digest* [May, 1986].
22. Prestupleniya armyanskikh terroristicheskikh i banditskikh formirovaniy protiv chelovechestva (XIX-XXI vv.). *Kratkaya khronologicheskaya entsiklopediya* (Baku: Elm, 2002).
23. SHIRAGIAN, Arshavir. *The Legacy: Memoirs of an Armenian Patriot*. S. Shiragian, trans. Boston: Hairenik Press, 1976.
24. SOMER, Tarik. "Armenian Terrorism and the Narcotic Traffic," *Symposium on International Terrorism*. Ankara: Ankara University Press, 1984. pp. 19-27.
25. SZAZ, Michael. "Armenian Terrorists and the East-West Conflict," *Journal of Social, Political and Economic Studies* (Winter, 1983): 387-394.
26. TERNON, Yves. *The Armenian Cause*. A. A. Mangouni, trans. New York: Caravan Wooks, 1985.
27. WOHLSTETTER, Albert and VIRTS, Nancy. "Armenian Terror As A Special Case of International Terror," *Symposium on International Terrorism*. Ankara: Ankara University Press, 1984. pp. 261-280.
28. WEEMS, Samuel, *Armenia. Secrets of a "Christian" Terrorist State*. Dallas: St. John Press, 2002.
29. *The Case of Soghomon Terhlorian*. Yeghiayan, Vartkes, trans. [A.R.F. Varantian Gomideh. Edited and Produced by the Zoryan Institute, Cambridge, Massachusetts], 1985.

MƏMMƏD ƏHMƏDZADƏ

Azərbaycan Respublikasının İtaliyadakı

Səfirliyinin attaşesi

Beynəlxalq münasibətlər magistri

NEFTƏ ƏSASLANAN İNKİŞAF MODELƏRİ: AZƏRBAYCAN MODELİ NECƏ OLMALIDIR?

Ölkə iqtisadiyyatının postsovet transformasiyası şəraitində bütün sahələrin dirçəldilməsi üçün böyük neft və qaz ehtiyatlarının mövcudluğu Azərbaycan üçün etibarlı vasitədir. Əlbəttə ki, mövcud şəraitdə iqtisadiyyatın aparıcı konstruksiyası olan neft-qaz sektorunun xarici sərmayənin iştirakı olmadan dirçəldilməsi də ağılasıgmazdır. SSRİ-in dağılmasından sonra karbohidrogen ehtiyatları üzərində müstəqil hökm vermək səlahiyyətinin Azərbaycanın öz ixtiyarına keçməsi ilə bu ehtiyatları ölkənin qüvvət və qüdrət, firavanlıq və rifah mənbəyinə çevirmək üçün “yeni neft erası” dövrü başlandı. 1993-cü ildən ölkədə sabitliyin təmin edilməsindən sonra əsas dünyanın ən müasir texnologiyalarını və iri xarici sərmayələri ölkəyə cəlb etməklə milli neft sənayesini dirçəldib sürətlə inkişaf etdirmək, hasil olunacaq ehtiyatların dünya bazarlarına daşınması üçün sabit və təminatlı ixrac infrastrukturunu yaratmaq və neft və qazın satışından əldə olunmuş gəlirlərləri xalqın rifahına istiqamətləndirməkdən ibarət müstəqil Azərbaycanın neft və qaz strategiyası işlənib hazırlandı. Bu strategiya daxili iqtisadi problemlərin həllinə yardım etməklə yanaşı, ölkənin xarici siyasətinin də uğuruna kömək etməli, müstəqil Azərbaycana etibarlı dostlar və tərəfdaşlar qazandırmalı, regionda ölkənin siyasi-iqtisadi üstünlüyünü təmin etməlidir.

Nəhəng karbohidrogen ehtiyatlarına malik olmaq, onu hasil etmək, dünya bazarına ixrac etmək və böyük həcmdə “neft dollarlarının” əldə olunması ölkənin hərtərəfli iqtisadi inkişafının təmin olunması prosesinin yalnız başlanğıcıdır. Əsas məsələ isə neft və qaz sektorundan əldə ediləcək nəticələrin ölkənin ümumi inkişafının təmin edilməsi üçün məqsədyönlü şəkildə istiqamətləndirilməsi və ölkədə siyasi-iqtisadi-sosial tarazlığın və sabitliyin qorunub saxlanılmasına nail olmaqdır. Bu səbəbdən də “neft dollarları”nın ölkənin gələcək perspektivinə necə təsir edəcəyinin müəyyənləşdirilməsi məqsədilə dünyanın başlıca neft və qaz ixracatçılarının təcrübəsini mənimsəmək çox faydalı olardı.

Ölkənin neft və qaz strategiyasının tam mənada iqtisadi səmərəsi əslində həmin gəlirlərdən ümumi iqtisadiyyatın inkişafında və sosial rifahın təmin olunmasında nə dərəcədə effektiv istifadə etməkdən və gələcək üçün faydalı əsas yaratmaqdan ibarətdir. Bu mənada neftə əsaslanan 4 modeli - Norveçin “Norveç səadəti”¹ modeli, Səudiyyə Ərəbistanının “Səudiyyə möcüzəsi”² modeli, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin “qumluqda cənnət”³ modeli, Nigeriyanın “Nigeriya faciəsi”⁴ modeli yaxın gələcəkdə böyük neft və qaz hasilatçısına və ixracatçısına çevriləcək Azərbaycana özünün inkişafının növbəti mərhələlərini hansı istiqamətdə qurmasını müəyyənləşdirmək üçün gözəl nümunə ola bilər. Çünki bu modellərin hər birində Azərbaycanın öz iqtisadi siyasətini formalaşdırmaq üçün örnək götürülə bilən və qaçılmalı olan məqamlar var. Qeyd olunan bu modellər mahiyyət etibarilə bir-birindən fərqlidir. Onların ilk üçü progressiv modellər, sonuncusu isə tənəzzül modeli kimi qiymətləndirilir. “Norveç səadəti”, “Səudiyyə möcüzəsi” və “qumluqda cənnət” modellərinin hər üçü progressiv modellər olsalar da onların hər biri xarakterik xüsusiyyətlərə malikdir ki, bu da ilk öncə həmin ölkələrdə iqtisadi-sosial mühitin necə qurulması və aparılan iqtisadi-siyasətin səmərəliliyinin nəticələri ilə izah olunur.

«Norveç səadəti» modeli. Əlbəttə ki, böyük karbohidrogen ehtiyatları hasil və ixrac edən ölkələr bu prosesin ilkin mərhələlərindən başlayaraq öz iqtisadi siyasətini Norveç modeli üzərində qurmağa çalışır, bu modeli nümunə kimi qəbul edir və Norveçdəki iqtisadi-sosial rifahın onlar tərəfindən də əldə olunacağına böyük ümidlər bəsləyirlər. Bu mənada Azərbaycan üçün də “Norveç səadəti” modelinin başlıca məqsəd olması çox vacibdir.

Norveçdə sübut olunmuş neft ehtiyatlarının həcmi 10.4 milyard bareldir və Norveç Qərbi Avropa ölkələri arasında ən böyük neft ehtiyatlarına malik ölkədir. 2000-ci ildə burada 162 milyon ton neft hasil olunmuşdur ki, bu da həmin ildə dünya üzrə ümumi hasilatın 4.5 faizi deməkdir.¹ Norveçdə hasil olunan neftin böyük hissəsi Şimal dənizindəki yataqların payına düşür və ekspertlərin proqnozlarına görə yaxın illərdə kəşfiyyat sahəsinə əlavə sərmayələrin qoyulması şəraitində Norveçin Şimal dənizindəki karbohidrogen ehtiyatlarının həcmi əlavə 7 milyard barel neft və 26 trilyon kub metr qaz həcmində arta bilər.² OPEK-in üzvü olmadığına görə Norveç müstəqil qiymət siyasəti aparmaq, hasilat və ixracın həcmi tənzimləmək imkanına malikdir. Belə ki, 1998-ci ildə neftin dünya qiymətlərinin kəskin enməsi şəraitində Norveç gündəlik hasilatı 100 min barel endirə bilmişdir. Norveç hazırda dünyanın ən inkişaf etmiş dövlətlərindən biridir. Ümumi daxili məhsulu (ÜDM) təqribən 211 milyard ABŞ dolları olan bu dövlətin əhalisi cəmi 4.5 milyon nəfərdir.³ Bu mənada da ÜDM-un adambaşına düşən həcmi çox yüksəkdir – təqribən 47 min ABŞ dollardır və bu da Norveçdə həyat standartlarının çox yüksək olmasına dəlalət edir. Ümumiyyətlə, Norveç ÜDM-un adambaşına düşən həcminə görə dünyada üçüncü (İsveçrə və Lüksemburqdan sonra) yeri tutur.

Norveçdə dövlətlə neft sektoru arasında əlaqələr 90-cı illərdə hökumət neftin ixracından əldə olunan gəlirlərin bir yerdə toplanması üçün xüsusi fondun yaradılmasından sonra daha da güclənmişdir.

¹ [http://www.iea.org/Statistics/Key World Energy Statistics 2002](http://www.iea.org/Statistics/Key%20World%20Energy%20Statistics%202002).

² “Neftənoe şçastje Norveçii: kak povezlo potomkam vikinçov”; http://temadnya.ru/spravka/20may2002*1338.htm

³ <http://www.ssb.no/eng/indicators/table.htm>

Enerji daşıyıcılarının ixracının artması ilə Norveçdə sabit büdcə profisiti əldə olunmuş və hökumət bu fondun resurslarından neft yataqlarının tükənməsindən sonra gələcək nəsillər tərəfindən istifadə edilməsi qərarına gəlmişdir. Fonda yığılmış neftin ixracından əldə olunmuş vəsaitlər daha gəlirli səhmlərə və obliqasiyalara qoyulur. Bu vəsaitlər üzərində uğurlu idarəetmə ilə bağlı 2001-ci ilin mayı üçün fondun aktivləri 46 milyard ABŞ dollarına qalxmışdır ki, bu da fondada hər norveçlinin payının təxminən 10 min ABŞ dolları olması deməkdir.⁴

Azərbaycanda neft və qaz sektorunun inkişafı ilə ölkəyə böyük həcmdə vəsaitlərin daxil olacağını əvvəcdən qiymətlədirən beynəlxalq qurumlar Azərbaycanda da bu kimi fondun yaradılmasının vacibliyini xarici şirkətlərlə ilk müqavilələrin imzalanması dövründə bildirirdilər. Bu istiqamətdə qərarın qəbul olunması üçün müqavilələrin imzalanması halında olduğu kimi beynəlxalq təcrübəyə müraciət etmək ehtiyacı duyulurdu. Bu sahədə nümunə kimi Norveçin neft fonduna istinad edildi. Norveçdə qısa müddət ərzində neft-qaz layihələrinin realizasiyasından əldə olunmuş vəsaitlərin səmərəli şəkildə istifadə edilməsi təcrübəsi çox böyük maraq kəsb edir. Bu məqsədlə də Azərbaycan Respublikası Prezidenti Heydər Əliyevin 19 dekabr 1999-cu il tarixli fərmanı ilə Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondu (ARDNF) yaradıldı.⁵ Fondun yaradılmasının səbəbi Azərbaycan dövlətinin neft-qaz ehtiyatlarının işlənməsindən əldə ediləcək gəlirlərin yüksək artımı (bum) dövründə bu gəlirlərin istifadəsində israfçılığın və makroiqtisadi əyintilərə səbəb ola biləcək risklərin qarşısını almaq istəyi və məramı ilə bağlıdır. ARDNF-in fəaliyyətinin başlıca məqsədini neft və qaz hasilatından əldə olunan gəlirlərin ölkənin və onun gələcək nəsillərinin mənafeyi naminə peşəkarlıqla və səmərəli idarə edilməsi təşkil edir. Fondun gəlirləri dövlətin payına düşən karbohidrogenlərin satışından, xarici şirkətlərin Azərbaycana ödədikləri bonusdan, akrhesabı ödənişlərdən, hasilatın pay bölgüsü müqavilələri çərçivəsində dövlət əmlakından istifadə müqabilində xarici şirkətlərin ödədikləri icarə haqqından, xarici şirkətlərlə bağlanan müqavilələrə müvafiq olaraq Azərbaycan mülkiyyətinə keçən əmlakın satışından, xarici şirkətlərlə birgə fəaliyyət nəticəsində, eləcə də fondun vəsaitlərinin yerləşdirilməsindən əldə edilən gəlirlərdən və s. mənbələrdən formalaşır. 2002-ci ilin əvvəlinə 2 trilyon 347 milyard manat (təqribən 491 milyon ABŞ dolları) təşkil etmiş Neft Fondunun vəsaiti 2003-cü il yanvarın 1-nə 3 trilyon 387 milyard manata (təqribən 692 milyon ABŞ dolları) bərabər olmuşdur.⁶ Qeyd etmək lazımdır ki, 2001-ci ilin yanvar ayında isə fondun vəsaitləri 270.96 milyon dollar olmuşdur⁷ və bu faktlar da fondun vəsaitlərinin sürətlə artmasını göstərir. Xarici və yerli ekspertlərin birgə hesablamalarına görə 2006-2007-cı illərdən sonra fondun vəsaitləri sürətlə artacaqdır. Bu vaxt artıq Bakı-Tiflis-Ceyhan və Bakı-Tiflis-Ərzurum boru kəmərləri ilə bağlı əməliyyat məsrəflərinin əvəzi qaytarılacaq və Azəri-Çıraq-dərinsulu Günəşli və Şah Dəniz layihələrinə çəkilən əsaslı məsrəflərin əvəzi ödənildikdən sonra sadəcə bu layihələrdən əldə olunacaq gəlirlərlə neft fondunun vəsaitləri həndəsi silsilə ilə artacaqdır. İlk hesablamalara görə 2006-cı il ərzində fondun gəlirlərinin 1.5 milyard dollar, 2007-ci ildə 2.2 milyard

⁴ Neftənoe şçastje Norveçii: kak povezlo potomkam vikinçov”; http://temadnya.ru/spravka/20may2002*1338.htm

⁵ www.oilfund.az (ARDNF-in rəsmi internet saytı); “Fond haqqında” /Ümumi məlumat/

⁶ www.oilfund.az; “Xəbərlər və Elanlar” /Press-Reliz 14 yanvar 2003-cü il/

⁷ “State Oil Fund’s assets have risen to \$512.5 mn”; AzerPress, January 22, 2002

dollar, 2008-ci ildə 3.4 milyard dollar, 2011-ci ildə 5.8 milyard dollar olacağı qiymətləndirilir və 2011-ci ildə fondə 20-25 milyard dollar vəsait toplanacağı proqnoz edilir.⁸

“Norveç səadəti” modeli karbohidrogen əməliyyatlarına başlamağın ilk mərhələsində “neft millətçiliyi” və ya “iqtisadi millətçilik” siysətinə əsaslanır ki, bu da yataqlara sadəcə Norveç kapitalının buraxılması və neft ehtiyatlarının Norveç xalqına məxsus olması və onlardan indiki və gələcək nəsillərin rifahı naminə istifadə olunması kimi başlıca prinsiplərə soykənistir. Əlbəttə ki, SSRİ-nin dağılmasından sonra böyük iqtisadi-siyasi böhranlarla üzləşən və maliyyə-texnologici və digər vəsaitlərin olmaması səbəbindən Azərbaycanda karbohidrogen yataqlarının təkbaşına işlədilməsi mümkün deyildi və bu mənada da Azərbaycanda hasilat-sərmayə layihələrinə xarici şirkətlərin buraxılması məqsədemüvafiq haldır. Eləcə də həssas geosiyasi regionda yerləşən Azərbaycan üçün Qərbi kapitalının ölkəyə cəlb edilməsi sabit və təhlükəsiz şəraitin təmin olunmasının başlıca qarantı hesab olunur. Bu səbəbdən də Norveçdən fərqli olaraq Azərbaycanda yataqların təkbaşına məniməsinilməsi həm fiziki, həm də məntiqi cəhətdən mümkün deyil.

Lakin ehtiyatların xalqa məxsus olması və onlardan indiki və gələcək nəsillərin rifahı naminə istifadə olunması prinsipi və bu prinsipin təmin olunması istiqamətində Norveçdə aparılan iqtisadi-sosial siyasi xətt Azərbaycan üçün örnək ola bilər. Sabit büdcə profisitinin təmin olunması, neftin gəlirlərinin xüsusi fondə cəmləşməsi və onların daha gəlirli sahələrə, səhmlərə və obliqasiyalara yönəldilməsi, neft sektorunun ümumi daxili məhsulda payının minimuma endirilməsi, əhaliyə ən yüksək yaşayış standartlarından birini bəxş etmək və sair kimi məsələlər “Norveç səadəti” modelindən nümunə götürüləcək məqamlardır.

Qeyd olunduğu kimi artıq Norveç öz inkişafının elə bir səviyyəsinə gəlib çatmışdır ki, analitiklər tərəfindən hətta son dövrlərdə “iqtisadi millətçilik” dövrünün artıq ötüb-keçməsi bildirilir. Dövlət neft şirkəti olan “Statoil”un hissəli şəkildə özəlləşdirilməyə başlanması və satışı qoyulan səhmlərin böyük hissəsinin də xarici şirkətlər tərəfindən alınması “iqtisadi millətçiliyi”in başa çatmasına əyani sübutlardan biri kimi qiymətləndirilir ki, bu məqam da 15-20 ildən sonra nəhəng şirkətə çevriləcək ARDNŞ-in gələcəkdə Azərbaycandan kənarında beynəlxalq layihələrdə iştirakının təmin olunması və rəqabətqabiliyyətinin artırılması istiqamətində Azərbaycan üçün örnək ola bilər. Əlbəttə ki, ölkədə bazar iqtisadiyyatı prinsiplərinin gücləndirilməsi, şirkətin maliyyə və karbohidrogen ehtiyatlarının artırılması və beynəlxalq layihələr əldə etməklə ölkənin uzaq gələcək üçün enerji təhlükəsizliyinin təmin olunması istiqamətində ARDNŞ-in gələcəkdə səhmlərinin özəlləşdirilməsi prosesinə başlanması məqsədemüvafiq olardı.

“Səudiyyə möcüzəsi” modeli. Məlum faktdır ki, Səudiyyə Ərəbistanı neft hasilatı üzrə dünyada birinci yerdədir. Belə ki, burada gündəlik 8.1 milyon barel neft hasil olunur ki, bu da dünyada hasil olunan neftin 13%-ni təşkil edir.⁹ Səudiyyə Ərəbistanı eləcə də ən böyük neft ehtiyatlarına malik ölkədir ki, burada da dünya neft ehtiyatlarının 1/3 hissəsi (261.5 milyard barel) yerləşir.¹⁰ Hazırki hasilat tempi ilə neft ehtiyatlarının təqribən 100 ilə yetərli olması ehtimal olunur. Son illərdə ölkədə qazın hasilat tempi də durmadan artır və ölkədə ümumən 6.45 trilyon kub metr təbii qaz ehtiyatları yerləşir və bu göstəriciyə görə

⁸ “Oil Fund figures audited” by Charles van der Leeuw; Caspian Business News; July 24, 2002

⁹ <http://www.ica.org> Statistics/Key World Energy Statistics 2002.

¹⁰ <http://www.bp.com> The BP Statistical Review of World Energy 2001., page 4.

Səudiyyə Ərəbistanı dünyada 4-cü yerdədir (Rusiya, İran və Qətərdən sonra).¹¹ 2001-ci ilin göstəricilərinə görə ölkənin ÜDM 186.5 milyard ABŞ dolları olmuş və adambaşına düşən ÜDM 8.7 min ABŞ dolları təşkil etmişdir. Ölkənin qızıl da daxil olmaqla strateji valyuta ehtiyatlarının həcmi 17.798 milyon ABŞ dollardır.¹² Hazırda ölkə rəhbərliyi qeyri-neft hasilatı sahələrinin, başlıca olaraq neft-kimya sənayesinin, emal sənayesinin, tikinti və energetika sahələrində yüksək inkişaf tempinin təmin olmasına çalışır. Artıq milli iqtisadiyyat neft-kimya məhsullarına, tikinti materiallarına və müxtəlif istehlak mallarına olan daxili tələbatı təmin edir. Qeyri-neft sektorunun sonrakı inkişafı son illərdə Əl-Cubayl və Yanbu kimi sənaye şəhərlərinin yaradılması ilə həyata keçiriləcəkdir ki, bu şəhərlər də bir sıra göstəricilərə görə dünyanın böyük sənaye mərkəzlərindən irəlidədir. ÜDM-ün 41.6% neft hasilatına, 43.1% xidmət sektoruna, 5.2 % kənd təsərrüfatına, 10.2% isə digər itsehsal sahələrinə (emal sənayesi, elektroenergetika, içməli sül emalı və s.) aiddir.¹³

“Səudiyyə möcüzəsi” modeli Səudiyyə Ərəbistanının keçdiyi tarixi inkişaf yolu nəticəsində formalaşan modeldir ki, burada da Azərbaycan üçün örnək olacaq çoxlu məqamlar var. Bu inkişaf modelində sosial məsələ ön plandadır. Təsadüfi deyildir ki, Səudiyyə Ərəbistanında inkişafa doğru ilk addımlar atılarkən dövlət inkişaf strategiyasının əsasını - “səudiyyəli inkişafın hərəkətvericisi” və “səudiyyəli inkişafın son məqsədidir” kimi ideyalar təşkil etmişdir.¹⁴ Yaxşı olardı ki, Azərbaycanda da neft və qaz strategiyasının əsasını ölkənin sosial-iqtisadi inkişafı təşkil etsin və bu inkişafın hərəkətvericisi və son məqsədi məhz Azərbaycan vətəndaşları olsunlar. Eləcə də, Azərbaycan başqa ölkələrlə öz əhalisini layiqli və keyfiyyətli həyat standartları ilə təmin etmək istiqamətində rəqabət aparsın və bu sahədə Səudiyyə Ərəbistanının təcrübəsini mənimsəmək ölkəmiz üçün çox faydalı olardı.

Səudiyyə kralları tərəfindən neftdən gələn gəlirlərin qeyri-neft sektoruna yönəldilməsi istiqamətində aparılan kompleks və köklü islahatlar nəticəsində gündəlik 8 milyon barel hasilatı olan bir ölkədə ÜDM-da neftin payı 40 faizə endirilməsinə nail olunmuşdur və Azərbaycanda da bu istiqamətdə işlərin aparılmasında səudiyyə təcrübəsi çox yaxşı örnək ola bilər. Qeyd olunduğu kimi “səudiyyə möcüzəsi”nin başlıca elementləri Qərbi mütəxəssislərini və yüksək texnologiyaları ölkəyə cəlb etməklə neft və qeyri-neft sektorunun inkişafı və ölkənin gəlirlərinin böyük hissəsinin sosial sferanın yaxşılaşdırılması və yaşayış standartlarının yüksəldilməsi istiqamətində istifadə edilməsidir ki, bu məqamlar Azərbaycan üçün də böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Səudiyyə Ərəbistanı Azərbaycan üçün ölkədə kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi üçün nümunə ola bilər. Belə ki, Səudiyyə Ərəbistanında “neft dollarları”ndan istifadə edərək müasir texnologiya hesabına səhrada müxtəlif məhsullar becərilir, ölkə özünün müxtəlif qida məhsullarına olan ehtiyacını tam təmin edir və hətta xaricə də ixraca başlamışdır – bir sözlə səhrada əsl möcüzəyə nail olunmuşdur. Əgər Səudiyyə Ərəbistanında kənd təsərrüfatının inkişafı bu sahəyə külli miqdarda vəsaitlərin xərclənməsi hesabına nail

¹¹ www.opec.org “OPEC Annual Statistical Bulletin 2001” page 36

¹² <http://www.worldbank.org>; Countries & regions, Saudi Arabia – Country at a Glance, page

¹³ Yenə orada

¹⁴ “Fiscal policy sustainability in oil producing countries”, Report of International Monetary Fund; Working Paper No. 94/137; November 01, 1994; <http://www.imf.org/external/country/SAU/>

olunursa, əkinçiliyə yararlı münbit torpaqları, rəngarəng iqlim zonaları və kifayət qədər su ehtiyatları olan Azərbaycanda çox az vəsaitlər hesabına ölkədə kənd təsərrüfatını dirçəltmək, strateji məhsulların ixracını artırmaq və nəticədə büdcə gəlirlərində neft setkorunun payını azaltmaq mümkündür. Və bu istiqamtdə də Səudiyyə Ərəbistanının təcrübəsinin mənimsənilməsi çox əhəmiyyətli olardı.

Öz növbəsində, Səudiyyə Ərəbistanının inkişaf tarixində bəzi problematik məqamlar da vardır ki, bunun da Azərbaycanın davamlı inkişafına mənfi təsir edəcək amil kimi nəzərə alınması çox vacibdir. Bu amil başlıca olaraq Səudiyyə Ərəbistanına kütləvi insan axını ilə bağlı miqrasiya problemidir ki, bu da sosial sferaya məsrəflərin ildən ilə çoxalması və dövlət büdcəsinə milyardlarla dollar ziyan vurulması ilə müşayiət olunur. Əlbəttə ki, Azərbaycanda irimiqyaslı layihələrin həyata keçirilməsi ilə ölkəyə böyük həcmdə “neft dollarları”nın gəlməsindən sonra əlavə iş yerlərinin açılacağı və ölkədə iqtisadi canlanma müşahidə olunacağı şəraitində yaxın ölkələrdən, xüsusilə də Gürcüstan, Şimali Qafqaz və hətta İran və Türkiyədən də Azərbaycana işçi qüvvəsinin axını başlaya bilər ki, bu da ölkəmiz üçün əlavə çətinliklərlə nəticələnə bilər. Bu səbəbdən də yaxın 10-20 ildən sonra Azərbaycanın böyük iqtisadi sıxıntılara düşməməsi və neft gəlirlərinin sadəcə ölkəmiz və vətəndaşlarımız üçün rahat şəkildə istifadə olunmasının təmin edilməsi üçün miqrasiya problemini indidən nəzərə almaq yerinə düşərdi.

Yüksək yaşayış standartlarına malik olan səudiyyəlilər qədim ərəb ənənələrinə və milli dəyərlər sisteminə sadıq qalmağa üstünlük verirlər. Onlar Qərbi sivilizasiyasının yalnız ölkənin inkişafına təsir göstərən nailiyyətlərini qəbul edir və uzun əsrlər boyu formalaşan səudiyyə cəmiyyətindəki mənəvi normalara və əxlaq prinsiplərinə zidd olan məqamları inkar edirlər. Dini həyat sferasında səudiyyə islahatçıları yenilikləri məhdudlaşdırırlar. Onlar regiondakı bir sıra rejimlərin süqutu ilə nəticələnmiş vesternizasiya (qərbləşmə) yolu ilə getmədilər. Əksinə, səudiyyə kralları milli adət və ənənələrə hörmət və ehtiramlarını bildirir və islamın qatı tərəfdarları və müdafiəçiləri mövqeyindən çıxış edirlər. Təsədüfi deyildir ki, kral Fəhd ona İki Müqəddəs Şəhərin (Məkkə və Mədinə) Xadimi kimi müraciət etməyi özü üçün daha şərəfli hesab edir. Qərblə qarşılıqlı inteqrasiya istiqamətini tutmuş Azərbaycanda da ölkənin inkişafına təsir göstərən müasir dünya sivilizasiyasının dəyərlərindən bəhrələnmək, bununla yanaşı əsrlər boyu formalaşmış milli dəyərlər sistemə, mənəvi-əxlaq normalarına böyük hörmət və ehtiram göstərilməsini təmin etmək lazımdır.

“Qumluqda cənnət” modeli. Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin də böyük neft istehsalçısına çevrilməsindən sonra əldə etdiyi nailiyyətlər böyük maraq doğurur. BƏƏ dünyada neftin istehsalı və ixracı üzrə aparıcı dövlətlərdən biridir. Ölkədə sübut olunmuş neft ehtiyatları 97.8 milyard barrel təşkil edir ki, bu da dünyada sübut olunmuş neft ehtiyatlarının 10%-dən bir qədər azdır.¹⁵ 2001-ci il üçün ÜDM 68 milyard ABŞ dolları, adambaşına ÜDM isə 22.7 min ABŞ dolları təşkil etmişdir. Maraqlı faktıdır ki, ÜDM-da neft sənayesinin payı getdikcə azalmaqdadır və bu göstərici 37.3% təşkil edir. İri həcmli sərmayəqoyuluşunun nəticəsində ÜDM-da xidmət sektorunun payı artmaqdadır. 2001-ci ildə ÜDM-da xidmət sektorunun payı 44.9% təşkil etmişdir ki, burada da başlıca yeri turizm və ticarət tutur. Həmin ildə digər istehsal sahələrinin

¹⁵ www.opec.org “OPEC Annual Statistical Bulletin 2001” page 34

(emal sənayesi, elektroenergetika, içməli su emalı və s.) payı 13.9%, kənd təsərrüfatının payı isə 3.9% təşkil etmişdir.¹⁶ “Merill Linch” investisiya bankının məlumatına görə BƏƏ-də 78 milyonçu yaşayır ki, onların da ümumi maliyyə vəsaitlərinin həcmi 160 milyard dollar təşkil edir. 1971-ci il BƏƏ-nin əsasının qoyulmasından 1999-cu ilə qədər dövlət müxtəlif ölkələrə 25 milyard ABŞ dolları dəyərində güzəştli kreditlər vermiş və maliyyə yardımı etmişdir. Xarici ölkələrə edilən maliyyə yardımı dövlətin ÜDM-un 3.5%-ni təşkil edir.¹⁷ Ölkənin qızıl da daxil olmaqla strateji valyuta ehtiyatlarının həcmi 14.237 milyon ABŞ dollarıdır.¹⁸

BƏƏ-nin iqtisadi nailiyyətlərinin nəticəsi olan “qumluqda cənnət” modeli neftə əsaslanan ən progressiv inkişaf modellərdən biridir və hətta Norveç modelindən sonra ikincisidir. Bu modelin mahiyyəti “neft dollarları”ndan istifadə edərək ölkədə düşünülmüş və səmərəli ticarət və maliyyə sisteminin qurulmasından ibarətdir. Modelin əsasını açıq iqtisadiyyat, sərbəst ticarət və neft gəlirlərinin digər səmərəli sahələrə yönəldilməsi təşkil edir. Sərbəst ticarət zonalarının yaradılmasına nail olan BƏƏ hökuməti qumluqdan və dənizdən başqa heç nəyi olmayan ölkəni turizm sahəsində Asiyada birinci yerə qaldırmışdır. BƏƏ Norveçdən sonra neft hasilatçı ölkələri arasında ÜDM-da neft sektorunun payının ən az olduğu və ən yüksək həyat standartlarına malik olan ölkədir. Əlbəttə ki, yaxın gələcəkdə Xəzərsahili ölkələrə karbohidrogen sərmayə layihələrinin nəticəsi olaraq böyük “neft dollarları”nın qayıtması şəraitində regionda yüksək iqtisadi inkişaf müşahidə oluna bilər ki, bu da Fars körfəzində olduğu kimi Xəzər regionunda da azad ticarət zonalarının yaradılması imkanlarını zəruri edəcəkdir. Yaranmış şəraitdə regiondakı digər dövlətlərə nisbətən daha əlverişli geosiyasi və geoiqtisadi mövqeyə malik Azərbaycan regional ticarət mərkəzinə çevrilə bilər. Bunun ardınca isə ölkədə güclü maliyyə-bank sistemi formalaşsın və gözəl təbiəti və tarixi rəngarəngliyi olan Azərbaycanda əlavə olaraq turizm sferasının inkişafına zəmin yaranar. Əlbəttə ki, bu istiqamətdə də BƏƏ-nin zəngin təcrübəsindən istifadə etmək Azərbaycan üçün çox faydalı olardı.

“Nigeryia faciəsi” modeli. Bu progressiv modellərdən başqa təhlil olunan digər sonuncu neftə əsaslanan model mahiyyətcə əslində inkişaf modeli kimi yox, tənəzzül modeli kimi vurğulanan “Nigeryia faciəsi”dir. Bu model bir-birini dəyişən hərbi rejimlər tərəfindən həyata keçirilən korrupsiya və xəzinənin oğurlanması, ayrı-ayrı fərdlərin dələduzluğu, əhəlinin aclıq, səfalət içində yaşaması və minimum kommunal şəraitə və tibbi xidmətlərə belə malik olmaması, kriminal qruplaşmaların fəallığı və sair kimi elementlərlə yadda qalır. Bu ölkədə də ötən əsrin 70-ci illərində neft bumu başlayarkən Nigeriyanın gələcəyinin çox perspektivli olacağı proqnoz edilirdi. O vaxtlar ölkədə həyat səviyyəsi Tayvanın standartlarına bərabər idi. Lakin vəziyyət elə bir səviyyəyə çatmışdır ki, ildə neftin satışından 5-8 milyard dollar gəliri olan ölkənin hazırda 38 milyard dollar xarici borcu vardır. Nigeriya neft hasilatçıları sırasında ən kasıb ölkədir və dünyanın ən kasıb ölkələri siyahısında 13-cü yerdə gedir. Dövlətin yeni rəhbərliyinin fikrinə görə müstəqilliyin ilk 40 ili ölkə üçün çox nadir uğurlar gətirmişdir və hazırda nigeriyalılar yeni millət kimi

¹⁶ <http://www.worldbank.org>; Countires & regions, United Arabian Emirates – Country at a Glance, page 1

¹⁷ “Neftegənoy ray v peskax - Kak qosudarstvo v pustine stalo odnim iz boqateyşix v mire”; avtor Aleksey Siniükuy, qazeta “İzvestia”, 12 fevral 2000 q.

¹⁸ <http://www.worldbank.org>; Countires & regions, United Arabian Emirates – Country at a Glance, page 2

doğulmaları və ölkənin tarixini yenidən yazmaq barədə fikirləşməlidirlər. Əlbəttə ki, Nigeriyada 40 il ərzində baş verən hadisələr və onun nəticələri öz iqtisadiyyatını neft əsasında qurmaq istəyən bütün ölkələr üçün ən aşağı və təhlükəli ölçü vahidi olmalıdır. Çünki bu faciə gərgin psixoloji fəsadlarla nəticələnə bilər ki, bu da həmin ölkəni və milləti mövcud olmaq və ya olmamaq dilemması ilə üz-üzə qoya bilər.

Nəticə. Yuxarıda qeyd olunan məqamlara yekun vuraraq nəzərə alınmalıdır ki, ölkəmizdə ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi səviyyədə sabitliyin təmin olunması başlıca olaraq neft və qaz sektorunda yürüdülmən strategiyanın uğurları ilə bağlıdır. Ölkədə yaxın perspektivdə iqtisadi yüksəlişin real nəticələrinin əldə olunması məqsədilə istər neft və qaz hasilatı sahəsinə və ona yaxın sahələrə, istərsə də hasil olunmuş məhsulun satışından əldə olunacaq gəlirlərin düzgün istiqamətdə idarə edilməsi və bölüşdürülməsi məsələlərinə böyük əhəmiyyət verilməlidir. Bu məqsədlə neft fondunun fəaliyyətinə aid hüquqi bazanı daha da təkmilləşdirərək şəffaflığı gücləndirmək, dövlət büdcəsi ilə neft fondunun koordinasiya olunmuş fəaliyyətini təşkil edərək onun sosial-iqtisadi səmərəliliyini təmin etmək, gələcəkdə neft fonduna böyük vəsaitlərin toplanmasından sonra fondun imkanlarından istifadə edərək ölkədə qeyri-neft sektorunun inkişafına təkan vermək, ölkə gəlirlərinin neft hasilatı sektorundan asılılığını minimuma endirmək lazımdır ki, bunula da ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyini və rifahı təmin edərək güclü bir dövlətə çevrilmək imkanlarını reallaşdırmaq mümkündür. Qeyd olunan məqsədlərin əldə olunmasında yarana biləcək çətinliklərin və problemlərin əvvəlcədən aradan qaldırılması və ya minimuma endirilməsində isə başlıca olaraq bu yolu keçmiş dünya dövlətlərinin təcrübəsini və yaxşı nümunələrini öyrənmək və onlardan bəhrələnmək daha məqsədmüvafiq olar.

Mammad Ahmadzadeh

Attache. Embassy of the Republic of Azerbaijan in Italy

Development models based on oil: How should the Azerbaijani model be?

Summary

In the above pages it is provided a comparative overview about economic models of 4 world's principal oil exporting countries such as "Norway happiness" of Norway, "Saudi miracle" of Saudi Arabia, "Paradise on sand" of the United Arab Emirates and "Nigerian tragedy" of Nigeria which could be useful examples to define the next and most important phases of energy strategy of Azerbaijan that will become an important oil and gas exporter in the nearest future. These models, which are different from one another, consist of a number of aspects that Azerbaijan could take or avoid as an example. The first three models are evaluated as progressive models and the last one is known as a model of regression. The main objective of this survey is to study and to show the world practice and standards in order to make a little contribution to the process of finding out foundations and precedents for formation of conceptual bases for the next steps of our energy policy.

ŞÖHRƏT MUSTAFAYEV

Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin

İşlər İdarəsinin baş mütəxəssisi

Beynəlxalq münasibətlər üzrə magistr

***XX ƏSRDƏ ERMƏNİLƏRİN AZƏRBAYCANLILARA QARŞI ETNİK
TƏMİZLƏMƏ SİYASƏTİ***

Son iki əsrdə Qafqazda azərbaycanlılara qarşı məqsədyönlü şəkildə həyata keçirilmiş etnik təmizləmə siyasəti nəticəsində xalqımız ağır məhrumiyyətlərə, milli faciə və məşəqqətlərə məruz qalmışdır. Mərhələ-mərhələ gerçəkləşdirilən belə qeyri-insani siyasət nəticəsində azərbaycanlılar indi Ermənistan adlandırılan əraziyə min illər boyu yaşadıkları öz tarixi torpaqlarından didərgin salınaraq kütləvi qətl və qırğınlara məruz qalmış, xalqımıza məxsus minlərlə tarixi-mədəni abidə və yaşayış məntəqələrini dağıdıb viran etmişdilər.

Antiazərbaycan dairələri tərəfindən dəstəklənən bu məkrli siyasət XIX-cu əsrin əvvəllərindən başlayaraq bu günədək gah gizli və açıq təxribatlar, gah da milli qırğın və müharibələr vasitəsilə mərhələ-mərhələ, həm də müstəsna qəddarlıqla həyata keçirilməkdədir.

1828-ci ildə Rusiya-İran müharibəsinin nəticələrini həll etmək üçün Təbriz yaxınlığında Türkmənçay kəndində bağlanmış müqavilənin 15-ci maddəsinin şərtinə uyğun olaraq 130 minə yaxın erməni məqsədyönlü şəkildə İran və Türkiyədən Qafqazın azərbaycanlılar yaşayan torpaqlarına, xüsusilə İrəvan, Naxçıvan və Qarabağ torpaqlarına köçürüldü. Ermənilərin məqsədyönlü şəkildə azərbaycanlılar yaşayan torpaqlara köçürülməsi regionda münaqişə ocağının təməlini qoydu.

Daşnak ermənilərinin xülyaya əsaslanan bədnam dənizdən-dənizə «Böyük Ermənistan» siyasətinin həyata keçirilməsi, Qafqazı milli qırğınlar alovuna bürümüşdür. 1905-ci ilin əvvəlində azərbaycanlıların Bakıda məruz qaldığı kütləvi qırğınlar Naxçıvanı, İrəvanı, Zəngəzuru, Gəncəni bürümüş, erməni silahlı dəstələri noyabrın 28-də Qarabağın şəhər və kəndlərini viran qoyaraq əliyalın əhalini ağılagəlməz qəddarlıqla məhv etmişlər. Təkcə Şuşa, Cavanşir, Cəbrayıl və Zəngəzur qəzalarında 75 azərbaycanlı kəndi, İrəvan və Gəncə quberniyalarında isə 200-dən artıq yaşayış məntəqəsi dağıdılmış, əhali vəhşicəsinə qətlə yetirilmişdir. 1905-ci ildə ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törətdikləri qırğın müvəqqəti ara versə də uzun sürmədi. Çünki mənfur ermənilər Qafqaza ayaq basdıqları bir gündən Azərbaycan torpaqları hesabına «Böyük Ermənistan» dövləti qurmaq iddiasında idilər. Mənfur ideyalarını gerçəkləşdirmək istyinə çatmaq üçün daşnak erməniləri daima fürsət düşdükcə azərbaycanlılara qarşı etnik-təmizləmə siyasəti həyata keçirirdilər. Belə ki, 1918-ci ilin mart ayının 31-də erməni daşnaqları Türkiyənin daxil olduğu Üçlər İttifaqının I Dünya müharibəsində məğlubiyyətinin labüdləşdiyini və Rusiyada vətəndaş müharibəsinin baş verməsi nəticəsində xaosun baş alıb getdiyini görən erməni daşnaqları Bakıda, Şamaxıda, Qubada,

Zəngəzurda, İrəvanda və digər bölgələrdə azərbaycanlılara qarşı misli görünməmiş qırğınlar törətdilər. Təkcə Bakıda 15 minə yaxın adam öldürülmüş, Şamaxı qəzasında 58 kənd dağıdılaraq 7 minədək, o cümlədən 1653 qadın, 965 uşaq məhv edilmişdir. Quba qəzasında 122, Qarabağın dağlıq hissəsində 150-dən artıq, Zəngəzur qəzasında 115 kənd vəhşicəsinə dağıdılmış, əhalinin xeyli hissəsi fiziki məhvə məruz qalmışdır.⁸³

Lenin tərəfindən 11 yanvar 1918–ci ildə Qafqaza fəvqəladə komissar təyin edilmiş S.Şaumyanın təhriki və təşkilatçılığı ilə Bakıda martın sonlarında başlanmış döyüş 4 gün davam etmişdi. Ermənilərin törətdikləri kütləvi qırğınlar 1919-1920-ci illər boyu davam etdirilmişdir. Şaumyanın rəhbərliyi ilə erməni cəza dəstələrinin törətdikləri vəhşiliklər və daşnak hakimiyyəti dövründə yeridilən «Türksüz Ermənistan» siyasəti nəticəsində İrəvan quberniyasında azərbaycanlı əhalinin sayı 1916-cı ildə 373582 nəfər olduğu halda, 1920-ci ilin noyabrında cəmi 20 min qalmışdır.

1918-1920-ci illərdə azərbaycanlıların soyqırım dövründə indiki Ermənistan torpaqlarında (*azərbaycanlıların ata-baba torpaqları - Ş.M*) yaşayan 575000 min azərbaycanlıların 565000 mini qırılıb və didərgin salınmışlar⁸⁴.

1920-ci ilin 28 aprelində Azərbaycan Demokratik Respublikasının süqutundan və bolşeviklərin qələbəsindən sonra Sovet Ermənistanının azərbaycanlılara qarşı deportasiya siyasəti «dostluq» və «beynəlmilçilik» pərdəsi altında davam etdirilmişdir. 1930-1937-ci illərdə müxtəlif bəhanələrlə əslində isə milli və dini mənsubiyyətinə görə 50 minə yaxın azərbaycanlı Ermənistanın sərhəd rayonlarından Sibir və Qazaxıstana sürgün olunmuşdur. Bütün bu soyqırımlar, deportasiyalar yazılmamış «qanunlar» və «qərarlarla» həyata keçirilib. II Dünya müharibəsindən sonra totalitar rejimin tüğyan etdiyi, eyni zamanda «xalqlar dostluğunun» daha ucadan səsləndiyi vaxtlarda azərbaycanlıların Qərbi Azərbaycandan – indiki Ermənistan ərazilərindən kütləvi surətdə deportasiya edilməsi başqa məkrli siyasət – siyasi qərar tələb edirdi. Erməni qaniçənləri buna da nail ola bildilər⁸⁵.

1943-cü ildə üç müttəfiq dövlətlərin rəhbərlərinin Tehran Konfransında Sovet-İran münasibətləri müzakirə edilərkən, erməni diasporası əlverişli imkandan istifadə edərək SSRİ xarici işlər naziri V.Molotova müraciət edib xahiş etmişdir ki, İranda yaşayan ermənilərin SSRİ-yə köçməsinə icazə versinlər. Molotov oradaca İ.Stalinlə danışdıqdan sonra onların köçürülməsinə razılıq vermişdir. Ermənistan KP(b)MK-nın katibi Q.Arutinov bu fürsətdən istifadə edərək xaricdəki ermənilərin Ermənistana köçürülməsilə əlaqədar olaraq azərbaycanlıların Ermənistandan zorla köçürülməsi barədə qərar verilməsinə nail oldu.

Xaricdə yaşayan erməniləri Ermənistanda yerləşdirmək üçün azərbaycanlıların Ermənistandan köçürülməsi haqqında ilk qərar «Qolos Armenii» qəzetində dərc edilmişdir. Qəzetin verdiyi məlumata görə qərar

⁸³ M.S.Ordubadı. «Qanlı illər».1905-1906-cı illərdə baş verən erməni müsəlman davasının tarixi. Bakı,1991, səh, 142

⁸⁴ Z. Korkodyan «Sovet Ermənistanı əhalisi 1831-1931» Bakı, 1987, səh. 85

⁸⁵ Institut po Pravam Çeloveka Naüionalğnoy Akademii Nauk Azerbaydcan «Prestupleniö Armənskix terrorističeskix i banditskix formirovaniy protiv çeloveçestva (XIX-XXI vv.)» Baku 2002. str.127-138

M.C.Bağirovun və Q.Y. Arutinovun 28 noyabr 1945-ci il tarixli məktubu ilə əlaqədar verilmişdir. Məktub KQB-nin arxivində işlənilərək öz əksini aşağıdakı kimi tapmışdır:

Azərbaycan KP(b)MK-nın katibi yoldaş Bağirova.

Ermənistan KP(b)MK-nın katibi yoldaş Arutinov hazırda Azərbaycan SSR-nin tərkibinə daxil olan Dağlıq Qarabağ vilayətinin Ermənistan SSR-nin tərkibinə daxil edilməsi haqqında təklifi ÜİKP(b)MK-nın sərəncam təqdim edilmişdir.

Yoldaş Arutinov bu barədə öz məktubunda aşağıdakıları yazır:

Ermənistana bitişik olan Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti (DQMV) 1923-cü ildən Azərbaycan SSR-nin tərkibinə daxildir. Bu vilayətin əhalisi əsasən ermənilərdir. Dağlıq Qarabağın kənd təsərrüfatı Ermənistanın dağlıq hissəsindəki təsərrüfatla eynidir. Dağlıq Qarabağın Ermənistanın tərkibinə daxil edilməsi onun inkişafına xüsusi köməklik göstərir və təsərrüfatın idarə edilməsini xeyli yaxşılaşdırırdı, Ermənistan Respublika orqanlarının rəhbərliyi haqqında əhaliyə ana dilində mədəni kütləvi və siyasi xidmətin göstərilməsi gücləndirilərdi. Dağlıq Qarabağ vilayətinin Ermənistanın tərkibinə daxil olması yerli kadrları Ermənistanın ali məktəblərində öz təhsillərini ana dilində davam etdirməsinə imkan yaradardı. Bundan və Dağlıq Qarabağ əhalisinin istəyindən çıxış edərək Ermənistan Mərkəzi Komitəsi və Xalq Komissarları Şurası Azərbaycan SSR-nin Dağlıq Qarabağ vilayəti qismində Ermənistan hökumətinin sərəncamına təqdim edir.

Bu məsələnin müsbət həlli haqqında Ermənistanın MK və Xalq Komissarları Şurası Azərbaycan SSR-nin Dağlıq Qarabağ vilayəti qismində Ermənistan hökumətinin sərəncamına təqdim edir.

Bu məsələnin müsbət həlli haqqında Ermənistanın MK və Xalq Komissarları Şurası Qarabağın keçmiş mərkəzi olan və Sovet hakimiyyətinin qurulması ərəfəsində dağılmış Şuşa şəhərini bərpa etmək təklifi ilə hökumətə müraciət edəcək. Ermənistan KP(b)MK-nın təklifi ilə sizin rəyinizi bilmək istərdik.

ÜİKP(b)MK-nın katibi. №17. Malenkov

ÜİKP(b)MK-nın katibi yoldaş Malenkova

Ermənistan KP(b)MK-nın katibi Arutinovun Dağlıq Qarabağ vilayətinin Ermənistan SSRİ-nin tərkibinə daxil edilməsi haqqında təklifi ilə əlaqədar sizin teleqramınıza cavab olaraq məlumat verirəm.

DQMV-nin ərazisi uzun zamanlardan bəri Qarabağ xanlığının tərkibində olmuşdur və vaxtilə Pənah xan Karabaxiski tərəfindən qala qismində tikdirilmiş və Pənahabad 1747-ci ildə xanlığın mərkəzi sayılmışdır. 1826-cı ildə Qarabağ Çar Rusiyasına birləşdirilmişdir. Sonralar indiki DQMV ərazisi Yelizovetpol quberniyasının Şuşa, Qabadlı, Cavanşir, Karyagin uyezdlərinin tərkibinə daxil olmuşdur.

1918-1920 il musavatçıların Azərbaycanda, daşnakların Ermənistanda ağalığı dövründə bütün Qarabağın ərazisində musavat hökuməti tərəfindən Şuşa (keçmiş Pənahabad) şəhəri olan general qubernatorluq təşkil edilmişdir. Musavatçılar və daşnaklar tərəfindən təşkil olunmuş millətlərarası qırğın nəticəsində Azərbaycan və Ermənistanın bir çox şəhərləri kimi Şuşa da dağıdılmış və xarabalığa çevrilmişdir.

1920-ci ildə Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra ilk dövrlərdə bütün Qarabağın təsərrüfat siyasi həyatına rəhbərlik Vilayət İnqilab Komitəsi tərəfindən həyata keçirilmişdir.

1923-cü ildə Qarabağın əsasən ermənilərin məskunlaşdığı dağlıq hissəsinin Ermənistan SSR-yə birləşdirilməsi məsələsi qaldırıldı. Lakin bu ərazinin Ermənistan SSR-nin sərhədləri olmaması və ondan yalnız və yalnız azərbaycanlıların yaşadığı Qubadlı, Laçın, Kəlbəcər, Dəstəfür rayonları ilə ayrılması səbəbindən, partiya orqanlarının göstərişi əsasında Azərbaycan mərkəzi İcrayyə Komitəsinin 7 iyul 1923-cü il tarixli dekreti ilə mərkəzi Xankəndi yerində hal-hazırda Stepanakert şəhəri olan DQMV yaradıldı.

Beləliklə, DQMV Ermənistan SSR-yə ərazi baxımından bitişik deyildir və heç vaxt bitişik olmamışdır.

Bununla belə biz Qarabağın Ermənistan SSR-nin tərkibinə daxil edilməsinə etiraz etmirik, lakin DQMV daxil olsa da, indiyə qədər azərbaycanlıların yaşadığı Şuşa şəhərinin Ermənistan SSR-yə verilməsinə razı deyilik.

Şuşa şəhəri bina edildiyi gündən Qarabağın inzibati, siyasi və mədəni mərkəzi müstəqilliyi uğrunda fars işğalçıları ilə mübarizədə müstəsna rol oynamışdır. Ən qaniçən fəthlərdən biri, Zaqafqaziya xalqlarının cəlladı İran hökəmdarı Ağa Məhəmməd Şah Qacar burada öldürülmüşdür. Bu şəhərdə Azərbaycan xalqının zəngin musiqi mədəniyyəti formalaşmışdır və İbrahim xan, Vaqif, Nətavan və digər bu kimi görkəmli siyasət və mədəniyyət xadimlərinin adı bu şəhərlə bağlıdır.

Eyni zamanda ÜİKP(b)MK-nın nəzərinə çatdırmağı zəruri hesab edirik ki, DQMV-nin Ermənistan SSR-nin tərkibinə daxil edilməsi məsələsinə baxılarkən, Ermənistan SSR-nin Azərbaycan Respublikasına bitişik olan və əsasən azərbaycanlılar məskunlaşdığı Əzizbəyov, Vədi və Qarabağlar rayonlarının Azərbaycan SSR-ni tərkibinə daxil edilməsi məsələsinə də baxılmalıdır.

Qaldırılmış bütün məsələlər üzrə təkliflərin hazırlanması üçün, tərkibinə marağı olan hər bir respublikadan nümayəndələr daxil edilməklə ÜİKP(b)MK komissiyasının yaradılmasını məqsəddə müvafiq hesab edirik.

Azərbaycan KP(b)MK ktibi M.C.Bağirov

10 dekabr 1945 ci il №330 Bakı şəhəri⁸⁶

Lakin SSRİ Nazirlər Sovetində ermənilərin üstünlük təşkil etməsi M.C.Bağirovun məktubunun təsirini itirdi və Nazirlər Soveti iki qərar qəbul etmişdir. Birincisi, «10 mart 1948-ci il tarixli 754 nömrəli «Ermənistan SSR-dən azərbaycanlı əhəlinin Azərbaycan SSR-nin Kür-Araz ovalığına köçürülməsi haqqında» qərar idi. İ.V.Stalinin imzaladığı həmin qərar azərbaycanlılar üçün gözlənilməz zərbə, açıq repressiya idi. Heç bir fakt göstərilmədən, girişsiz-izahsız, tələm-tələsik verilən bu qərar da göstərilirdi ki, 1948-1950-ci illərdə könüllülük prinsipi əsasında Ermənistan SSR-də yaşayan 100 min azərbaycanlı əhəli Azərbaycan SSR-nin Kür-Araz ovalığına köçürülsün. «Könüllülük» ifadəsi xüsusi məqsədlə qərara salınmışdır. Əslində bu qəti repressiya idi. Qərara görə 1948-ci ildə 10 min nəfərin, 1949-cu ildə 40 min nəfərin, 1950 ci ildə isə 50 min nəfərin köçürülməsi nəzərdə tutulurdu. Mərkəzin Azərbaycan SSR və Ermənistan SSR Nazirlər Sovetinə məlumat vermələrini təkidlə tələb etməsi heç də səbəbsiz deyildir. Bu tələsikliyin əsas səbəbi qərarın axırıncı 11-ci maddəsində aydın şərh edilmişdir. Ermənistan SSR Nazirlər Sovetinə icazə verilsin ki, azərbaycanlı əhəlinin Azərbaycan SSR-nin Kür-Araz ovalığına köçürülməsi ilə əlaqədar onların boşaltdıqları tikililərdən və yaşayış evlərindən xaricdən Ermənistana gələn erməniləri

⁸⁶ «Qanun» curnalı. Səh, 11. Bakı 1998, № 13,14 (53,54)

yerləşdirmək üçün istifadə etsinlər. Bütün bunlar tarixi həqiqətlərdir. Əldə olunan məlumatlara görə 1948-ci ildə Ermənistan SSR-dən Azərbaycan SSR-ə 34382 nəfər köçürülmüşdür. Bununla yanaşı həmin illərdə yeddi min azərbaycanlı əmlaklarını Ermənistanda qoyub Azərbaycanın müxtəlif rayonlarına qaçmalı olmuşlar. Bütövlükdə götürülsə 1948-1953-cü illərdə Ermənistan SSR-dən 100 min nəfərdən çox azərbaycanlı zorla köçürülmüş və ya köçürülməyə məcbur olunmuşdur⁸⁷.

Stalinin ölümündən sonra köçürülmə qəti surətdə dayandırılmışdır. Lakin Axta, Əzizbəyov, Qarabağlar və başqa rayonlardan zorla Kür-Araz vadisinə köçürülən on minlərlə əhalinin aqibəti daha kədərli olmuşdur. İqlimə uyğunlaşa bilmədikləri üçün, adi məişət şəraiti olmadığından köçürülənlərin 1/3 aclıq və xəstəliklər nəticəsində həlak olmuşlar.

Azərbaycanlıların öz doğma torpaqlarından zorla köçürülməsi xaricdən gələn ermənilərin o torpaqlarda yerləşdirilməsi məqsədi daşımamış, əksinə daşnaqların əzəli arzuları olan təkmillətli Ermənistan dövləti yaratmaq siyasətinin nəticəsi olmuşdur. Lakin tam olaraq 1948-1953-cü illərdə buna nail ola bilmədilər.

50-ci illərin axırlarında öz məkirli niyyətlərinə nail ola bilməyən ermənilər 50-ci illərin axırlarında çirkin niyyətli maşınlarını yenə işə saldılar. Bu mərhələnin xarakterik cəhəti ondan ibarətdir ki, üzde «beynəlmiləçilik» və «xalqlar dostluğu» şüarını irəli sürərək azərbaycanlıların Ermənistanda yaşayış və inkişaf imkanları əl altından məhdudlaşdırılırdı. Bunun üçün belə tədbirlər görüldü.

İntellektual qüvvələrə, ziyalılara qarşı törədilən mənəvi terror özünü birinci növbədə respublikada o dövrə qədər mövcud olan ali məktəblərin, texnikumların, mətbu orqanların kütləvi surətdə ləğv edilməsində açıq göstərirdi. 30-cu illərdə X.Abovyan adına Yerevan Pedaqoji İnstitutunun dörd fakültəsindən (Azərbaycan dili və ədəbiyyatı, tarix, coğrafiya, fizika və riyaziyyat) ibarət azərbaycanlı bölməsinin əyani və qiyabi şöbələri bağlandı. Onun yerində yalnız 1955-ci ildə 25 nəfərdən ibarət bir azərbaycanlı qrupu təşkil edildi. Ermənistanda müəllim kadrların hazırlanmasında mühüm rol oynayan, 1925-ci ildən təşkil edilmiş Yerevan Azərbaycanlı Pedaqoji Texnikumu buna böyük ehtiyac olduğu halda ləğv edilib Azərbaycan SSR-nin Xanlar rayonuna köçürüldü.

Mənəvi terrorun konkret nəticələri bunlar oldu: hər il Ermənistanda azərbaycanlı məktəblərin orta hesabla buraxdığı 500 məzunun xeyli hissəsi öz təhsilini davam etdirmək üçün respublikada imkan olmadığından başqa respublikaların, xüsusilə Azərbaycanın ali məktəblərinə getməli olurdu. Sonrakı nəticəsi ondan ibarət idi ki, başqa ali məktəblərdə təhsil alan gənc mütəxəssislər öz doğma yerlərində işlə təmin edilmədiklərinə görə, yenidən Azərbaycana qayıtmalı və yaxud ümumiyyətlə Azərbaycanda qalmağa məcbur olurdular. Beləliklə Azərbaycana Qərbi Azərbaycandan (indiki Ermənistan) torpaqlarından azərbaycanlıların yeni axını, köçü başladı.

60-cı illərdə xalqımız yenidən tarixin sınağına çəkildi. Erməni daşnaqlarının dənizdən-dənizə «Böyük Ermənistan» niyyəti sönmək bilmirdi. Lakin, bu zaman tanrı Azərbaycan xalqına yar oldu. Daima mübarizələr alovundan alını açıq, üzü ağ çıxan, o zamankı erməni əsilli rəhbərlərə qarşı ağılı, dəmir məntiqi, intellekti ilə mübarizə apara biləcək böyük şəxsiyyət Heydər Əliyevi tanrı Azərbaycan xalqına rəhbər

⁸⁷ «Dirçəliş – XXI əsr» jurnalı, Bakı 1998, № 3-4, səh, 7

yetirdi. 1969-cu ildə Heydər Əliyevin Azərbaycan SSR-nin rəhbərliyinə keçməsi erməni daşnaqlarının Azərbaycan xalqına qarşı həyata keçirmək üçün hazırladıqları planları alt üst etdi. Heydər Əliyev zəkası ermənilərin təxribat xarakterli planlarını ifşa etdi. 60-cı illərdə gizli fəaliyyət göstərən ermənilərin «Qarabağ hərəkatı»nın iç üzünü açıldı. O, zaman SSRİ Prokurorluğunun Baş İstintaq İdarəsi rəisinin birinci müavini V.İ.İlyuxin müsahibəsində Qarabağ hərəkatının tarixi haqqında olduqca dəqiq məlumat verir: «Biz Qarabağ hərəkatının istintaqı ilə çox dərindən məşğul olmuşuq. Bu məlum hərəkatın fəaliyyəti çoxlarının başa düşdüyü kimi heç də günahsız deyildir». Heydər Əliyevin uzaqgörənliyi nəticəsində xalqımız üçün hər zaman təhlükəli olan belə bir qurum ifşa olunaraq Sovet başbilənlərini «dostluq», «beynəlmilətçilik» pərdəsi altında Azərbaycan xalqına qarşı həyata keçirdikləri çirkin niyyətlərdən çəkinməyə çağırırdı. Təbii ki, bu da rəhbərlikdə təmsil olunan ermənipərəst Qorbaçov və onun havadarları tərəfindən müsbət qarşılanma bilməzdi. 1985-ci ildə xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən erməni lobbilərinin köməkliyi ilə SSRİ rəhbərliyinə gələn Qorbaçov «Yenidənqurma» pərdəsi altında İttifaq daxilində etnik problemlər yaratmaq məqsədi ilə onun maraqlarına cavab verməyən insanları sıxışdırırdı. Təbii ki, proseslərin içərisində olan azərbaycanlı övladı Heydər Əliyev rəhbərlikdə təmsil olunan mənfur ermənilərin təsiri altına düşən Qorbaçovun Qarabağda azərbaycanlılara qarşı apardığı etnik təmizləmə siyasətini qəbul etməyərək ona qarşı mübarizəyə qalxmış və buna görə də güclü təzyiqlərə məruz qalmışdır. Məhs bunun üçün 1988-ci ildə Heydər Əliyev bir neçə dəfə ölüm təhlükəsi qarşısında qalaraq tutduğu vəzifələrindən kənarlaşdırıldı və həmin ilin fevral ayından ermənilərin xroniki torpaq «xəstəliyi» yenidən baş qaldırdı. Fərsətdən istifadə edən DQMV-nin erməni deputatları Qorbaçovun «xeyir duası» ilə növbədən kənar çağırılmış sessiyada Qarabağın Ermənistan SSR-yə birləşdirilməsinə dair bədnam qərar verdilər.

Hələ, 1987-ci ilin noyabrında erməni akademiki Aqambekiyən Parisdə olarkən Fransanın «Humanite» qəzetinə verdiyi müsahibədə Dağlıq Qarabağın Ermənistana verilməsi barədə Qorbaçova bir məruzə təqdim etdiyini bildirmişdir. Biz isə o vaxtlar Aqambekiyənə tənqid edib bütün baş verən hadisələrin günahkarı kimi qiymətləndirirdik. Əslində isə o erməni millətçilərinin tapşırığını yerinə yetirirdi və bu müsahibəsi isə erməni diasporasına SSRİ rəhbərliyinin Dağlıq Qarabağ məsələsindən artıq xəbəri olduğunu bildirmiş, son nəticədə bilmədən və ya qəsdən bir sirri açaraq erməni diasporunu növbəti addım atmağa hazır olmalarını xəbərdar etməklə çox güman ki, rəsmi Azərbaycanın da bu məsələyə münasibətini öyrənmək məqsədini güdürdü. Dağlıq Qarabağın Ermənistana ilhaq edilməsi üçün hər bir şəraitə uyğun diqqətlə düşünülmüş fəaliyyət proqramı hazırlanmışdır. Bunu hadisələrin sonrakı inkişafı bir daha təsdiq etdi.

Bununla bağlı Ermənistandan qovulan azərbaycanlıların başına gətirilənlər hər vəchlə xalqdan gizlədilir, ört-basdır edilirdi. Tələtümə gəlmiş xalq bütün bu ədalətsizliklərə dözə bilmirdi və faktiki olaraq qətiyyətsiz respublika rəhbərliyinin və Moskva havadarlarının köməyi ilə öz mənfur niyyətlərini həyata keçirmək istəyən erməni millətçilərinə qarşı mübarizə aparırdı. Haqq ədalət axtaran xalq haqlı olaraq tələb edirdi ki, Ermənistanda yaşayan azərbaycanlıların təhlükəsizliyi təmin edilsin, onlara muxtariyyət verilsin, əgər bu həyata keçməsə DQMV-ləğv edilsin. Bundan qorxuya düşən ermənilər 1988-ci ilin noyabrında azərbaycanlı əhalini sovet rəhbərlərinin gözü qarşısında Ermənistan hüquq-mühafizə orqanlarının, rayon

rəhbərlərinin fəal iştirakı və köməyi ilə öz dədə-baba yurdlarından zorla qovdular, yüzlərlə adam amansızlıqla qətlə yetirildi. Dekabrın 1-də isə demək olar ki, bütün azərbaycanlılar indiki Ermənistandan çıxarıldılar⁸⁸.

Bu dövrdə baş verən hadisələrdən istifadə edən Ermənistan müxtəlif üsullarla sürətlə silahlanmaya doğru gedirdi. Lakin bizim ermənipərəst və səriştəsiz rəhbərlərimiz isə öz şəxsi maraqları naminə əhaliyə yalan vədlər verməklə məşğul olurdular. Məhs səriştəsiz siyasətin nəticəsi olaraq 1993-cü ilə kimi erməni qaniçənləri xarici havadarlarının köməyi ilə 1990-cı il 20 yanvar, 1992-ci il Xocalı soyqırımını kimi ağır faciələr törətdilər, 20% torpaqlarımızı işğal etdilər, yüz minlərlə azərbaycanlıyı yurd-yuvalarından didərgin saldılar, minlərlə qadını, qocanı, uşağı amansız qətlə yetirdilər.

Belə bir məqamda xalq Tanrının verdiyi son və yeganə şansdan istifadə edərək qəti qərar qəbul etdi: təkidlə Heydər Əlirza oğlu Əliyevi lider kimi, alternativsizliyini bəyan edərək, onun ölkə rəhbərliyinə gəlişini öz nicatı, xilas hesab elədi. Bunun müqabilində xalqın taleyinə biganə qala bilməyən, xarici və daxili siyasətdəki uğursuzluqlara dözməyən, cənab Heydər Əliyev 1993-cü ilin iyun ayında hakimiyyətə gələrək ölkədə anarxiyanın, özbaşınalığın axırına çıxaraq Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həll edilməsi istiqamətinə üstünlük verərək 1994-cü ilin may ayında uzun müddətli atəşkəsin elan edilməsinə nail oldu.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. M.S.Ordubadi. «Qanlı illər» 1905-1906-cı illərdə baş verən erməni müsəlman davasının tarixi Bakı 1991
2. Z. Korkodyan «Sovet Ermənistanı əhalisi 1831-1931», Bakı 1987
3. Институт по Правам Человека Национальной Академии Наук Азербайджана «Преступления Армянских террористических и бандитских формирований против человечества (XIX-XXI вв.)», Баку 2002
4. «Qanun» jurnalı, Bakı 1998, № 13,14 (53,54)
5. «Dirçəliş – XXI əsr» jurnalı, Bakı 1998, № 3-4
6. <http://www.karabakh.org>

Shohrat Mustafayev

Senior expert. Administrative department. Ministry of Foreign Affairs

Ethnic cleanings caused by Armenians against Azerbaijani people in the XX century

Summary

The article touches upon very important historic events like ethnic cleanings caused by Armenians against Azerbaijani people. The author makes detailed analyses of those events during last two centuries in the Caucasus and also shows the implementation of such non-humanistic policy stage by stage. As a result

⁸⁸ <http://www.karabakh.org>

of this Azerbaijani people were displaced from their historical land now called Armenia. The cultural and historical monuments were destroyed and the people suffered from mass destruction. The article says about the idea of creation of “Great Armenia”. The implementation of this idea was made by Armenians stage by stage in 1905, 1918, 1948-1953 and in 1988 years. It has happened in Garabakh, Zangezur, Ganja and other regions of Azerbaijan.

QİSMƏT İBRAHİMOV

RABİTƏ VƏ İNFORMASIYA TEXNOLOGİYALARI

NAZİRLİYİNİN BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR VƏ

HESABLAŞMA MƏRKƏZİNİN DİREKTORU

NEFT AKADEMİYASININ ASPİRANTI

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ BEYNƏLXALQ RABİTƏ ƏLAQƏLƏRİNİN İNKİŞAF MƏRHƏLƏLƏRİ

Azərbaycanla dünya ölkələri arasında beynəlxalq rabitə əlaqələrinin inkişafı xalqımızın ümummilli lideri Azərbaycan Respublikasının eks Prezidenti mərhum Heydər Əliyev cənablarının adı ilə bağlıdır.

Məhz Heydər Əliyev cənablarının respublikaya xalqın istəyi və müraciəti əsasında ikinci dəfə hakimiyyətə qayıdırdıqdan sonra Azərbaycanın beynəlxalq rabitə əlaqələrinin inkişafına zəmin və şərait yaradılmışdır.

1988-ci ilə qədər Azərbaycanın beynəlxalq telefon rabitəsi əlaqələri Moskva şəhərində yerləşən beynəlxalq telefon stansiyası üzərindən 6 giriş-6 çıxış əl ilə xidmət olunan kanallar vasitəsilə həyata keçirilirdi.

1988-ci ildə bu kanalların sayı artırılaraq 7 giriş-7 çıxış, 1990-cı ildə 10 giriş-12 çıxış kanalları təşkil edildi.

Bununla yanaşı 1989-cu ildə Azərbaycan ilə İran arasında 6 ədəd əl ilə xidmət olunan beynəlxalq kanallar təşkil edilmişdir.

Göründüyü kimi, o dövrlərdə Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq çıxışı yalnız əl xidməti kanalları vasitəsilə həyata keçirilirdi və bu kanallar da blokada şəraitində olan və Ermənistanın hərbi təcavüzünə məruz qalan Azərbaycanın Beynəlxalq rabitəyə olan böyük tələbatını təbii ki, ödəyə bilməzdi.

Azərbaycan Respublikasının üzləşdiyi bu problemin həlli məqsədilə 1991-ci ilin iyul ayında qardaş Türkiyə və Azərbaycanın rabitəçi mütəxəssislərinin birgə səyi ilə Bakıda ilk beynəlxalq elektron DMS-100/200 telefon stansiyası istismara verildi.

Azərbaycan Respublikasının müstəqil bir dövlət kimi ilk dəfə 1991-ci ildə İNTELSAT peyki üzərindən Azərbaycan ilə Türkiyə arasında 48 ədəd (24 çıxış/24 giriş) birbaşa peyk rabitə kanalları təşkil olundu.

Respublikamız informasiya blokadası şəraitindən çıxdı, vətəndaşlarımız ilk dəfə dünya ölkələrinə beynəlxalq avtomat telefon yığım etmək imkanı əldə etdilər.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının rabitə əlaqələri

1990-cı ildən etibarən Naxçıvan Muxtar Respublikası ölkə ərazisi ilə birbaşa dəmiryolu, avtomobil nəqliyyatı və rabitə magistralından məhrum edilərək, Ermənistan tərəfindən blokadaya salınmışdı.

Blokada şəraitində yaşayan Naxçıvana İran üzərindən rabitə kanallarının yaradılması üçün 1991-ci ildə İran İslam Respublikasının Rabitə Nazirliyinin rəhbərliyi ilə aparılan danışıqlar nəticəsində Azərbaycan ilə İran arasında 60 ədəd radiorele kanalları və eyni zamanda İran üzərindən tranzit olaraq keçməklə Bakı ilə Naxçıvan arasında 7 ədəd əl xidməti kanalları təşkil edilmişdir.

Lakin, Bakı ilə Naxçıvan arasında İran üzərindən təşkil olunmuş kanallar əl ilə xidmət olunan kanallar olduğundan, təbii ki, Naxçıvanın telefon rabitəsinə olan tələbatını ödəmirdi.

O zaman Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri Azərbaycan Respublikasının Ümummilli Lideri, eks Prezidenti, mərhum Heydər Əliyev cənabları Naxçıvanın mühasirəsi ilə bağlı çoxsaylı problemlər ilə yanaşı, Azərbaycan Televiziyasının AzTV-1 proqramının Naxçıvan Muxtar Respublikası ərazisində birbaşa yayımlanmasına, rabitənin inkişafına, Bakı ilə Naxçıvan arasında telefon rabitəsinin təmin edilməsi məsələsinə də qayğı və diqqətlə yanaşırdı.

Məhz onun təşəbbüsü ilə qısa bir vaxtda 1992-ci ilin aprel-may aylarında Naxçıvan-Ankara arasında radiorele xətti (RRX) quraşdırılıb 60 ədəd analog telefon kanalı təşkil edildi.

2001-ci ildə Naxçıvan-Türkiyə arasında 34 Mbit/s-k rəqəm tipli radio rele xətti təşkil edildi.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının informasiya blokadasının tam aradan qaldırılması məqsədilə 1996-cı ildə «TÜRKSAT» peyki vasitəsilə Bakı ilə Naxçıvan arasında 60 kanallı peyk rabitə kanalları təşkil edilmiş və 1997-ci ildə bu istiqamətdə kanalların sayı 75-ə, 1998-ci ilin iyul ayından etibarən isə artırılaraq 180-ə çatdırılmışdır.

2004-cü ildə həmin rabitəyə müasir tipli multipleksor əlavə etməklə kanalların sayı 240-a çatdırılmışdır.

Bu gün tam olaraq demək olar ki, aparılan modernizasiya işləri nəticəsində Naxçıvan Muxtar Respublikasının telefon şəbəkəsi 100% rəqəmsal şəbəkəyə çevrilmiş və Bakı ilə Naxçıvan arasında telefon trafikinin yüksək keyfiyyətlə, dayanıqlı və bir neçə alternativ marşrutlarla mübadiləsi təmin olunmuşdur.

Azərbaycanla dünya ölkələri arasında beynəlxalq rabitə əlaqələrinin inkişaf mərhələləri

1993-cü ildə Azərbaycanla ABŞ arasında 30 ədəd, 1994-cü ilin may ayında Azərbaycan ilə İngiltərə arasında 15 ədəd kanal, iyun ayında Azərbaycan ilə İtaliya arasında 30 birbaşa peyk telefon kanalları təşkil olunmaqla Azərbaycanın dünya ölkələri ilə rabitə əlaqələri daha da genişləndirilmişdir.

1996-cı ildə Türkiyənin TÜRKSAT 42⁰ peyki vasitəsi ilə Bakı-Ankara istiqamətində birbaşa peyk kanalları təşkil edilmiş və iki ölkə arasında mövcud olan peyk kanallarının sayı 120-yə çatdırılmışdır.

1996-cı ilin dekabrında Azərbaycan ilə Almaniya, Azərbaycan ilə ABŞ-ın «AT&T» şirkəti ilə və 1997-ci ilin oktyabrında isə ABŞ-ın digər telekommunikasiya şirkətləri ilə ümumi olaraq cəmi 180 ədəd birbaşa peyk rabitə kanalları təşkil olunmuşdur.

2000-cı ilin noyabrında Azərbaycan ilə Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri arasında 15 ədəd birbaşa peyk rabitə kanalları təşkil olunmuşdur.

2000-ci ilin dekabrında Avropa və Asiya qitəsi ölkələrini birləşdirən, ümumi uzunluğu 24000 km olan və dünyanın 22 ölkəsinin üzərindən keçən, strateji əhəmiyyətə malik beynəlxalq Trans-Asiya-Avropa fiber optik kabel magistralının Azərbaycan ərazisindən keçən hissələri - Bakı-Gürcüstan sərhəddi və Bakı-İran sərhəddi istiqamətləri tikilərək başa çatdırıldı.

Nəticədə respublikamız dünya telekom şəbəkəsinə optik kabel magistralı vasitəsi ilə bir-başa qoşulmaq imkanı əldə etdi.

Dünya ölkələri arasında mübadilə olunan beynəlxalq telefon trafikinin yüksək keyfiyyətli, dayanqlı və itkisiz mübadiləsinə təşkil etmək məqsədilə Azərbaycanla beynəlxalq telekom operatorları arasında istismar edilən beynəlxalq peyk və fiber optik telefon kanallarının keyfiyyəti ilə yanaşı sayı hər iki tərəfin trafik tələbatına uyğun olaraq 2003-cü ildə 1.8 dəfə artırılaraq 2162 ədədə çatdırılmışdır.

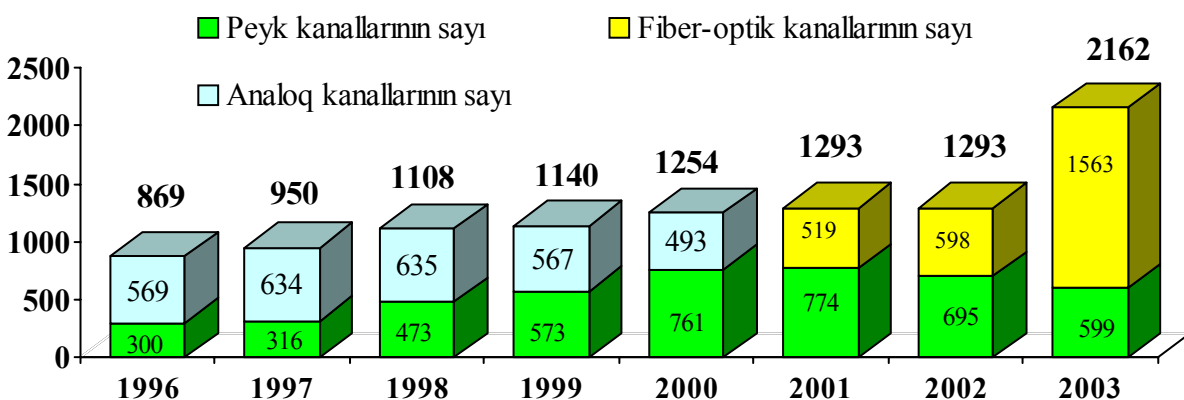
Eyni zamanda kanalların fiber-optik magistralar üzərindən təşkil edilərək artırılması nəticəsində onların istismarı üçün çəkilən aylıq tranzit və seqment istifadə xərclərinin azaldılmasına nail olunmuşdur.

Ümumiyyətlə son 5 il ərzində Azərbaycanın beynəlxalq rabitə kanallarının keyfiyyət və kəmiyyətinin artırılması ilə yanaşı, kanalların təşkili üçün çəkilən tranzit və seqment istifadə haqqlarının azaldılması istiqamətində də bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Bu tədbirlərə misal olaraq təkcə o faktı qeyd etmək lazımdır ki, Beynəlxalq Əlaqələr və Hesablaşma Mərkəzi(BƏHM) tərəfindən Bakı ilə Ankara arasında 2 Mbit/s tutumlu istismar olunan peyk kanallar ləğv edilərək əvəzinə TAE fiber-optik kabel magistralı üzərindən təşkil olunması nəticəsində kanalların təşkili üçün çəkilən xərclər 6 dəfə azaldılmışdır.

2001-ci ildən dünya ölkələri ilə mövcud olan bütün birbaşa beynəlxalq telefon kanalları tam olaraq rəqəmsal peyk və fiber optik kabel sistemləri üzərində qurularaq bütünlükdə rəqəmsallaşdırılmışdır.

Əgər 1998-ci ildə Azərbaycanla dünya ölkələri arasında beynəlxalq telefon kanallarının ümumi sayı 950 ədəd təşkil edirdisə, 2003-cü ildə onların sayı 2162 ədədə çatdırılmışdır.

Lakin beynəlxalq rabitə əlaqələri üzrə əldə edilmiş nailiyyətlərlə yanaşı bir sıra problemlər mövcud olmuşdur.

Belə ki, Respublikada fəaliyyət göstərən xarici neft-qaz şirkətləri və lokal rabitə sektorunda fəaliyyət göstərən lokal telekom operatorları qeyri-qanuni olaraq Azərbaycan ilə dünya ölkələri arasında beynəlxalq çıxış-giriş telefon trafik mübadiləsini təşkil edirdilər.

Neft-qaz sahəsində fəaliyyət göstərən şirkətlər xaricdə yerləşən ofisləri ilə birbaşa telefon əlaqələrinin yaradılması və «DATA» məlumatlarının mübadiləsi adı altında, bir sıra lokal telekom operatorları isə dünya ölkələrindən beynəlxalq giriş telefon trafikini Respublikaya gətirərək, lokal telefon trafiki adı altında Bakı şəhər telefon şəbəkəsinə ötürürdülər.

Şirkətlər tərəfindən qeyri-qanuni Bakı şəbəkəsinə gətirilən beynəlxalq trafik həcmi ümumi Azərbaycan üzrə daxil olan və Nazirlik üzrə qeydiyyatda düşməyən telefon trafik həcminin 40-50%-ni təşkil edirdi.

Beynəlxalq təşkilatların (BTI, RSS, və. s.) ölkələr üzrə illik beynəlxalq trafik üzrə statistik məlumatlarında şirkətlər tərəfindən qeyri-qanuni təşkil olunan beynəlxalq qiriş trafik həcmi əks olunmadığından, Azərbaycanın faktiki beynəlxalq çıxış, giriş telefon trafik həcmi göstəriciləri MDB və digər dünya ölkələri üzrə müqayisədə hər il aşağı düşməsi və artımın olmaması kimi qeyd olunurdu.

Mövcud olan hesablaşma qiymətindən bir neçə dəfə aşağı qiymətlərlə şirkətlər tərəfindən Respublika şəbəkəsinə qeyri-qanuni gətirilən beynəlxalq qiriş trafikinə görə təqribi hesablamalara görə hər il Respublikaya 4-5 milyon ABŞ dolları məbləğində ziyan dəyirdi.

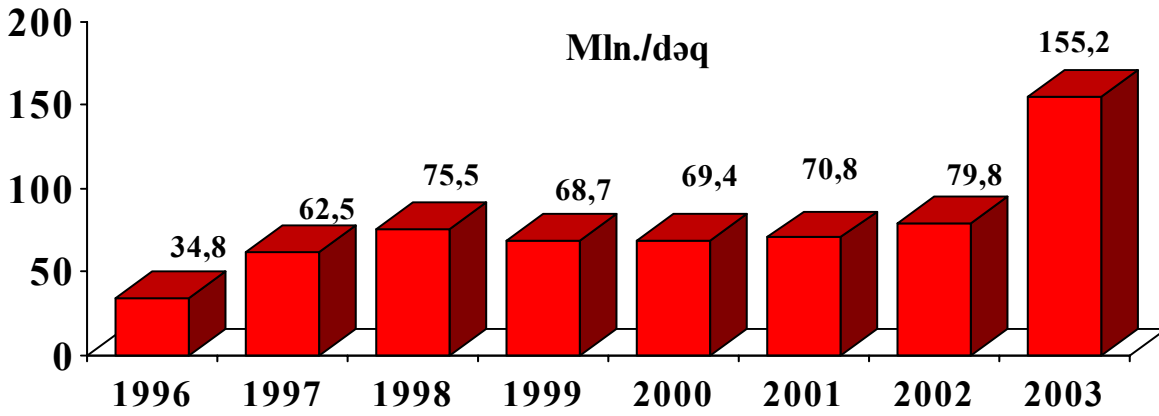
Növbəti dövrlər ərzində görülmüş tədbirlər bu faktları bir daha təsdiq etdi.

Belə ki, 2003-cü ilin əvvəllərindən başlayaraq görülmüş müvafiq tədbirlər nəticəsində bu şirkətlər tərəfindən Respublika şəbəkəsinə təşkil olunan və heç bir beynəlxalq və Respublika səviyyəli rəsmi statistik sənədlərdə qeydiyyatda düşməyən qeyri-qanuni beynəlxalq çıxış-giriş trafiki mübadiləsinin qarşısının qismən alınmasına nail olunmuşdur.

Nəticədə «Aztelekom» İB-nin beynəlxalq telefon kanalları vasitəsi ilə 2003-cü ildə Azərbaycana daxil olan beynəlxalq giriş trafikinin həcmi 2001-ci ilə nisbətən 2,2 dəfə, 2002-ci ilə nisbətən isə 2 dəfə (100%) artmışdır.

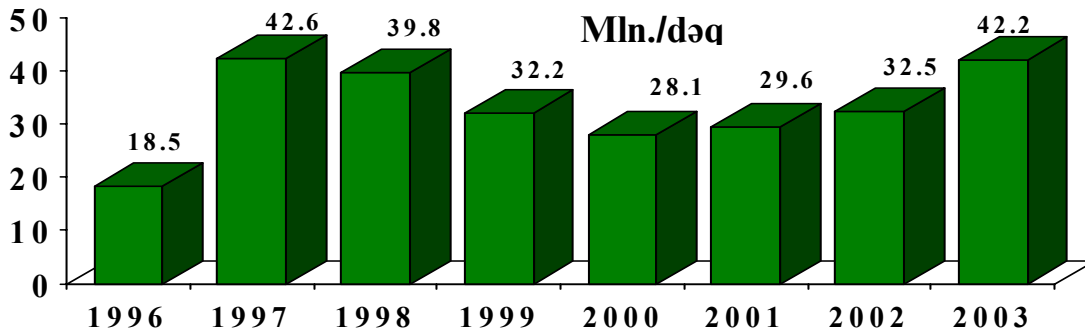
Əgər 1999-2002-ci illər ərzində Azərbaycana dünya ölkələrindən daxil olan beynəlxalq giriş terminal telefon trafik həcmi 69-79 mln. dəq/il təşkil edirdisə, yalnız 2003-cü ildə xarici neft şirkətlərilə və telekom operatorları ilə keçirilmiş izahedici görüşlərin və aparılan tədbirlərin nəticəsində giriş trafiki 155,2 mln. dəqiqə olmuşdur.

Ümumiyyətlə, xarici neft şirkətlərinin və yerli telekom operatorlarının rəhbərləri ilə keçirilmiş görüşlərin və aparılmış tədbirlərin nəticəsində xarici ölkələrdən Azərbaycana edilən beynəlxalq telefon çağrılarının baş tutma faizi (ASR %) bir neçə dəfə artmış, beynəlxalq giriş telefon rabitəsinin keyfiyyəti dəfələrlə yaxşılaşmış və BƏHM-nin beynəlxalq trafik hesablaşmaları üzrə əldə etdiyi valyuta gəlirləri (müsbət balans) 2003-cü il ərzində keçən illərə nisbətən 2 dəfə artmışdır.

Nəticədə, 2003-cü ildə Azərbaycanın xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən səfirliklərinin, Avropa Şurası Parlament Assambleyasındakı Azərbaycan Milli Məclisinin nümayəndə heyətlərinin və digər iş adamlarımızın Azərbaycana xaricdən keyfiyyətli və dayanıqlı beynəlxalq telefon əlaqələri qura bilməmələri haqda haqlı şikayətlərin müəyyən hissəsinin qarşısı alınmış və beynəlxalq trafik hesablaşmalarından hər il itirilən 4-5 milyon ABŞ dolları məbləğində vəsaitin Respublikaya gətirilməsinə nail olunmuşdur.

Beynəlxalq çıxış trafiki üzrə də analoji nəticələr əldə edilmişdir. Belə ki, 2003-cü ildə Azərbaycandan dünya ölkələrinə ötürülən ümumi çıxış terminal telefon trafikinin həcmi 2002-ci ilə nisbətən 30%, 2000-ci ilə nisbətən 33% artmışdır.

1998-ci ildən başlayaraq Azərbaycanın beynəlxalq tranzit qovşağa çevrilməsi istiqamətində də bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir.

1998-2002-ci illər ərzində Azərbaycan üzərindən tranzit olaraq təşkil edilmiş beynəlxalq tranzit telefon trafikinə görə 13,3 mln. ABŞ dolları məbləğində əlavə gəlir əldə edilmişdir.

Rejon ölkələrin Rabitə Müdiriyyətləri ilə əlaqələr

Milli rabitəmizin beynəlxalq standartlar səviyyəsində yenidən qurulması və inkişaf etdirilməsi üçün ölkə daxilində görülən işlərlə yanaşı, xarici ölkələrin Rabitə Müdiriyyətlər ilə hər iki tərəf üçün faydalı beynəlxalq rabitə əlaqələrinin qurulması üzrə birgə iş aparılmışdır.

Azərbaycan – Türkiyə

Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra Respublikamızla qardaş ölkənin poçt və telekommunikasiya sahəsində qarşılıqlı əməkdaşlıq əlaqələrini genişləndirmək məqsədi ilə Azərbaycan Rabitə Müdiriyyəti ilə Türkiyə Respublikasının Rabitə Müdiriyyəti arasında 7-8 oktyabr 1999-cu il tarixlərində Ankarada, 19-20 fevral 2001-ci il tarixlərində Bakı şəhərində əməkdaşlıq protokolları və sazişlər imzalanmışdır.

30-31 may 2001-ci il tarixlərində Ankara şəhərində Türkiyənin TRT-1 televiziya proqramının Azərbaycan ərazisində və Azərbaycanın AzTV-1 televiziya proqramının Türkiyə ərazisində kabel televiziyası vasitəsilə yayımının davam etdirilməsi məqsədi ilə görüş keçirilmiş və müvafiq protokol imzalanmışdır.

01-02 avqust 2003-cü il tarixlərində hər iki ölkənin Rabitə Müdiriyyətləri arasında telekommunikasiya və poçt sahələrində bir-birinin imkanlarından qarşılıqlı maksimum istifadə olunması üzrə Bakıda görüş keçirilmiş və müvafiq protokol imzalanmışdır.

2003-cü ilin yanvar ayında Trans–Asiya-Avropa fiber optik kabel magistralından istifadə etməklə İran ərazisindən tranzit keçməklə Bakı ilə Ankara (Türkiyə) arasında 150 ədəd kanal təşkil olunmuşdur.

Azərbaycan – İran

17-20.11.1997-ci il, 07-10 iyun 1999-cu il, 02-07 sentyabr 2002-ci il və 19-20 avqust 2003-cü il tarixlərində Azərbaycan Respublikası Rabitə Nazirliyi ilə İran İslam Respublikasının Poçt, Teleqraf və Telefon Nazirliyi nümayəndə heyətləri arasında Poçt və Telekommunikasiya sahəsində qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq əlaqələrini genişləndirmək məqsədi ilə Bakı şəhərində protokollar imzalanmışdır.

İmzalanmış protokolların nəticəsi olaraq 22.05.2002-ci il tarixdə Bakı-Tehran arasında birbaşa olaraq rabitə kanalları TAE magistralı üzərinə keçirilmiş və iki ölkə arasında kanalların sayı 60-dan 90-a qədər çatdırılmışdı.

Eyni zamanda hər iki ölkənin tranzit imkanlarından maksimum istifadə edilməsi məqsədi ilə Azərbaycan ərazisindən tranzit keçməklə Tehran-Moskva arasında 1x2 Mbit/s-lik, Bakı-Aşqabad arasında 1x2 Mbit/s-lik, Bakı-İstanbul arasında 1x2 Mbit/s-lik Bakı-Şarjah (B.Ə.Ə) arasında 1x2 Mbit/s-lik tranzit kanallar təşkil olunmuşdur.

Azərbaycan – Rusiya

28-30 oktyabr 1997-ci il və 26-27 noyabr 1999-cu il tarixlərində Bakıda, 22-25 dekabr 1997-ci il tarixlərində isə Moskva şəhərində Azərbaycan Respublikası Rabitə Nazirliyi və Rusiya Federasiyası Rabitə və İnformatizasiya Nazirliyinin nümayəndə heyətləri arasında rabitə sahəsində əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi və genişləndirilməsi üzrə görüşlər keçirilmiş və protokollar imzalanmışdır.

2003-cü ilin iyul ayında Bakı-Siyəzən-Maxaçqala istiqamətində birbaşa fiber-optik kabel magistralının tikintisi başa çatdırılmış və avqust ayından başlayaraq Azərbaycanla Rusiya arasında beynəlxalq trafik mübadiləsi keyfiyyətli fiber-optik telefon kanalları üzərinə keçirilmişdir.

Hal-hazırda Azərbaycanla Rusiya Federasiyası arasında hər iki dövlətin daxili tələbatlarının ödənilməsi məqsədilə birbaşa olaraq 1078 ədəd fiber-optik və alternativ marşrut olaraq 256 ədəd peyk telefon kanalları istismar olunur.

Azərbaycan – Gürcüstan

13.02.1998-ildə Bakıda və 27-30 may 1998-ci il tarixlərində Tbilisidə Azərbaycanın Rabitə Nazirliyi ilə Gürcüstanın Rabitə Müdiriyyətinin nümayəndə heyətləri arasında keçirilmiş görüşlər zamanı ikitərəfli əməkdaşlıq haqda razılaşma protokolları imzalanmışdır.

21.10.1999-cu il tarixdə Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə sahəsində TAE fiber-optik rabitə xəttinin tikintisi haqda üçtərəfli protokol imzalanmışdır.

22.03.2000-ci il tarixində Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Gürcüstan Hökuməti arasında Tbilisi şəhərində rabitə sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş imzalanmışdır.

TAE beynəlxalq Fiber-Optik kabel magistralının istifadəyə verilməsi ilə əlaqədar Bakı ilə Tbilisi arasında TAE üzərindən 60 ədəd rəqəmsal telefon kanalları təşkil olunmuşdur. Eyni zamanda hər iki ölkənin tranzit imkanlarından istifadə edərək İran-Gürcüstan və Azərbaycan-Rusiya arasında 2Mb/san-lik tranzit kanallar təşkil edilmişdir.

Hal-hazırda Azərbaycan ilə Gürcüstan arasında 2003-cü ildə TAE f-o kabel magistralı üzərindən kanalların sayı 90 ədədə çatdırılmışdır.

Azərbaycan – Ukrayna

Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Ukrayna Nazirlər Kabineti arasında 30.07.1999-cu il tarixdə Kiyev şəhərində rabitə sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş imzalanmışdır.

2002-ci ilin aprel ayından Azərbaycanla Ukrayna arasında TAE magistralı üzərindən 30 ədəd rəqəmsal rabitə kanalları təşkil edilmişdir.

Azərbaycan – Qazaxıstan

Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Qazaxıstan Respublikası Hökuməti arasında 23.10.1998-ci ildə Bakıda rabitə sahəsində əməkdaşlıq haqda Saziş imzalanmışdır.

2003-cü ilin noyabr ayında Rusiya Federasiyasının ərazisindən tranzit olaraq keçməklə Azərbaycanla Qazaxıstan arasında birbaşa olaraq 30 ədəd rəqəmsal telefon kanalları təşkil olunmuşdur.

Azərbaycan – Türkmənistan

-2003-cü ilin yanvar ayında İran İslam Respublikasının ərazisindən tranzit olaraq keçməklə Bakı-Aşqabad (Türkmənistan) arasında 30 ədəd telefon kanalları təşkil olunmuşdur,

Azərbaycan – Özbəkistan

Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Özbəkistan Respublikası Hökuməti arasında 18.06.1997-ci ildə telekommunikasiya və poçt rabitəsi sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş imzalanmışdır.

Azərbaycan - Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri (BƏƏ)

2003-cü ilin iyulun 9-da Azərbaycan Respublikası Rabitə Nazirliyi ilə B.Ə.Ə-nin Kommunikasiya Nazirliyi arasında iki ölkə arasında telekommunikasiya və poçt sahəsində əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi üzrə Bakıda keçirilən görüş protokolu imzalanmışdır.

2003-cü ilin fevral ayında İran ərazisindən tranzit keçməklə Azərbaycanla Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri arasında 2002-ci ilin noyabrında yaradılmış 7 ədəd birbaşa peyk kanallarına əlavə olaraq TAE magistralı vasitəsilə İran üzərindən 30 ədəd rabitə kanalları təşkil edilmişdir.

Beynəlxalq poçt və telekommunikasiya təşkilatları ilə qarşılıqlı əməkdaşlıq əlaqələri

Azərbaycan Respublikası Rabitə Nazirliyi 17.12.1991-ci il tarixində MDB ölkələrinin rabitə müdiriyyətləri tərəfindən imzalanmış Saziş əsasında yaradılmış Rabitə sahəsində Regional Əməkdaşlıq Təşkilatına (RSS) üzv qəbul olunmuşdur.

10.04.1992-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikası Rabitə Nazirliyi Baş Katibliyi İsveçrənin Cenevrə şəhərində yerləşən Beynəlxalq Telekommunikasiya İttifaqına 167-ci üzv qəbul olunmuş və həmin ildə BTİ tərəfindən Azərbaycana «994» beynəlxalq kodu verilmişdir.

Beynəlxalq Telekommunikasiya İttifaqının 22 dekabr 1992-ci il tarixli (Cenevrə) Nizamnamə və Konvensiyası, 1994-cü il Kioto Səlahiyyətli Konfransında qəbul olunmuş Yekun Aktı 2000-ci ilin mart ayında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi tərəfindən ratifikasiya olunmuş və bu haqda Respublika Prezidenti 14 mart 2000-ci il tarixli 826-1 Q sayılı qanun imzalamışdır.

Azərbaycan Respublikası Rabitə Nazirliyi 25.01.1993-cü il tarixindən Poçt və Telekommunikasiya Müdiriyyətlərinin Avropa Konfransı Təşkilatına (CEPT) və 01.04.1993-cü il tarixindən Ümumdünya Poçt İttifaqına (ÜPI) üzv qəbul olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Rabitə Nazirliyi 21 fevral 1994-cü ildən etibarən Baş Qərargahı Fransanın Paris şəhərində yerləşən Avropa Peyk Təşkilatına (EUTELSAT) və 7 aprel 1994-cü ildən etibarən Baş Katibliyi ABŞ-ın Vaşinqton şəhərində yerləşən İNTELSAT Beynəlxalq Peyk Təşkilatına üzv qəbul olunmuşdur.

Qarşıda duran əsas vəzifələr

Beynəlxalq telefon xidmətlərinin göstərilməsi üzrə dünya praktikasına əsasən hər bir ölkə beynəlxalq çıxış telefon zənglərinin son ölkəyə keyfiyyətli və dayanıqlı ötürülməsində cavabdehlik daşıyır. Bu baxımdan bu gün tam əminliklə demək olar ki, Azərbaycandan dünyanın istənilən ölkəsinə birinci telefon yığımı nəticəsində telefon əlaqəsi yaratmaq mümkün olmuşdur.

Son 5-6 il ərzində beynəlxalq şəhərlərarası və lokal rabitə sahəsinin inkişafı istiqamətində görülmüş işlər və yuxarıda qeyd olunan beynəlxalq səviyyəli görüşlərin keçirilməsi nəticəsində Respublikanın telefon şəbəkəsinin rəqəmləşmə səviyyəsi Respublika üzrə 45%, Bakı şəhəri üzrə 58%-ə çatdırılmışdır.

Başqa sözlə, Respublikada informasiya kommunikasiya texnologiyalarının beynəlxalq standartlara uyğun tətbiqinə geniş zəmin yaradılmışdır.

Eyni zamanda bütün Respublika üzrə beynəlxalq telekommunikasiya xidmətlərinin keyfiyyətli və dayanıqlı göstərilməsi üzrə əvvəlki illərdə mövcud olmuş narazılıq aradan qaldırılmış və hər bir abonentə yüksək keyfiyyətli beynəlxalq telefon rabitə xidmətləri göstərilməsinə qismən də olsa nail olunmuşdur.

Azərbaycanın telekommunikasiya şəbəkəsinin beynəlxalq standartlara uyğun rəqəmsal sistemlər əsasında yenidən qurulmasında əsas məqsədlərdən biri müasir informasiya texnologiyaları tətbiq edilməklə əhalimizin bütün təbəqələrinə müasir tələblərə cavab verən müxtəlif çeşidli yüksək keyfiyyətli telekommunikasiya xidmətlərinin göstərilməsidir.

Eyni zamanda müasir dövrdə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı hər bir ölkədə məhdud texniki imkanlara malik beynəlxalq telefon xidməti göstərən qanuni və ya qeyri-qanuni fəaliyyət göstərən bir neçə özəl telekom operatorlarının yaranmasına şərait yaratmışdır.

Belə telekom operatorların fəaliyyətinin əsas məqsədi, rabitə abonentlərə xidmət keyfiyyəti nəzərə alınmadan, internet şəbəkələri vasitəsilə beynəlxalq telefon xidməti göstərmək, ölkənin telekom şəbəkəsinin inkişafına heç bir əsaslı xərc çəkmədən asan gəlir əldə etməkdən ibarətdir.

Ənənəvi telefon xidmətlərinə nisbətən daha ucuz başa gələn və çox az xərc tələb edən kiçik tutumlu ötürmə sistemləri əsasında bu xidmətlər çox geniş yayılmışdır ki, bu da abonentlərin haqlı şikayətlərinin yaranmasına səbəb olur.

Abonentlərin haqlı şikayətlərinin yaranmaması üçün müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının geniş tətbiqi hesabına Respublikamızda göstərilən xüsusi proqramının həyata keçirilməsi və rabitə istifadəçilərinə bütün növ müasir, yüksək keyfiyyətli rabitə xidmətlərinin göstərilməsi Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyinin qarşısında duran ən vacib vəzifədir.

Yuxarıda qeyd olunanlar dünya rabitə tarixində formalaşmış və rabitəçilər arasında geniş yayılmış tezisi bir daha təsdiq edir:

«Hər itirilən telefon zəngi itirilmiş abonent, hər itirilmiş abonent isə itirilmiş gəlirdir ».

The stages of development of international communication contacts of the Republic of Azerbaijan

Director. International Relations and Accounting Center. Ministry of Communication and Information Technologies.

This article is about history of the international communication relations existing till that period as the Republic of Azerbaijan became independent and the development stages of international communications, about problems existing in this area, as well as gained achievements during the period of independence. At the same time, this article is reviewing the fruitful cooperation between the Ministry of Communication and Information Technologies and telecommunication administrations of the regional countries, and also with international telecommunications and postal organizations in order to expand and develop the international telecommunication relations of the Republic of Azerbaijan. Alongside with it, this article is about the important tasks which the Ministry of Communication and Information Technologies faces and all telecommunication employees in reconstruction and modernization of the Azerbaijani telecommunication network on the basis of digital systems, at a level of international standards.

XARİCİ NƏŞRLƏR

“Nationalism and Ethnic Politics” Vol. 8 N 4, Winter 2002, p. 61-85

The “Azeri” question and Turkey-Iran relations, 2000-2002

by Robert Olson

I argue in this article that the 'Azeri' question, that is, the reemergence of ethno-nationalism in Azerbaijan-Iran and in the Republic of Azerbaijan, has become a major factor in the politics of the Middle East, Central Asia, the Caucasus and in the Caspian Sea Basin countries during the past decade. This article situates the growth of Azeri nationalism and the Azeri question in its historical context and then focuses on those aspects that have most directly affected relations between Turkey and Iran during the past decade and particularly the first three years of the twenty-first century. The article then discusses the local, national, regional and international manifestations of the recrudescence of Azeri ethno-nationalism and the role that it has played in the ascendancy of Turkey vis-à-vis Iran in the two countries' bilateral relations and what this bodes in the future for the politics of the wider Middle East.

The recrudescence of Azeri nationalism - both in the Republic of Azerbaijan (ROA) and in among Azeris in Iran, especially in Azerbaijan-Iran - the three northwest provinces of West Azerbaijan, East Azerbaijan and Ardabil⁸⁹ - as well as among the Azeri population in adjoining provinces and among the Azeri population in other parts of Iran, especially Tehran -has reemerged sufficiently strongly in the past decade to become a player in the wider arena of Middle East politics⁹⁰. The question has begun to play a significant role in the politics of the Caucasus, Central Asia, and the Middle East as well as international politics⁹¹. The latter role is due primarily to the oil and gas reserves of the Caspian Sea Basin and the geopolitic and geostrategic position that the Republic of Azerbaijan, the Caspian Sea region and Iran occupy. The article does not deal with all of the above issues, but focuses on how the transnational aspects of the Azeri question affects, specifically, relations between Turkey and Iran, particularly during the first three years of the twenty-first century⁹². In the discussion I use the term *Azerbaijan* to refer to the Republic of Azerbaijan (ROA) and *Azeri* to refer to the Azeri population of Iran. I also try to decontextualize the “Azeri” issue from the myriad other problems that affect Turkey-Iran relations, especially the Caspian, Kurdish, Russian, Israel and political Islam issues⁹³. In July 2001, an official estimate of Iran's population was 66,128,965 of which 24 per cent, or 15,870,950 was Azeri. In the context of this article it is important to note that many sources suggest that the Azeri population of Iran may be around 20 to 25 million while some Azeri nationalists put it several million higher⁹⁴. Over 90 per cent of both the Azeri and non-Azeri population are Shi'i Muslims, In July 2001, the population of the Republic of Azerbaijan was estimated to be 7,781,092 of which 90 per cent was Azeri, remaining 10 per cent consisting largely of Daghestani, Russian, Armenian and other groups⁹⁵.

The reemergence of Azeri nationalism is not surprising in that an independent Democratic Republic of Azerbaijan existed for one year, 1945-1946, before it collapsed⁹⁶.

⁸⁹ Azarbayjan-e Garbi, Azarbayjan-e Sharqi, and Ardabil

⁹⁰ I have used modern Turkish orthography for the spelling of Turkish and Azeri words for the spelling of Turkish and Azeri words for reasons of consistency and style. For example, I have employed a Turkish 'k' when in Azeri it would be 'q', e.g. *birlik(q)*.

⁹¹ The best study of the reemergence of Azeri nationalism in the Republic of Azerbaijan and among the Azeri population in Iran, especially in the three provinces mentioned in the text, is Brenda Shaffer, *Borders and Brethren: Iran and the Challenge of Azerbaijan Identity* (Cambridge, MA: MIT Press, 2002).

⁹² I deal basically with the period 2001-August 2002, which is the month that Mahmud Ali Johragani, an Azeri nationalist leader from Tabriz, visited Washington, D.C.

⁹³ For a study of these intertwining issues see Robert Olson, *Turkey ' Relations with Iran, Syria, Israel, and Russia, 1991-2000: The Kurdish and Islamist Questions* (Costa Mesa, CA: Mazda Press, 2001); Robert Olson, 'Turkey-Iran Relations, 2000-2001: The Caspian, Azerbaijan and the Kurds', *Middle East Policy*, Vol.9, No.2 (2002), pp.III-29

⁹⁴ See Appendix I, pp.221-5, where she provides a discussion of the various sources that estimate Iran's population. Shaffer (p.221) estimates that 20-30 per cent of Iran's population are Azerbaijanis and tribal Turks.

⁹⁵ www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/aj.htm, 2002.

⁹⁶ There is a vast literature on the subject of the Democratic Republic of Azerbaijan. Here I will cite only some of the latest books, which also have extensive bibliographies on the topic. Louise L'Estrange Fawcett, *Iran and the Cold War: The Azerbaijan Crisis of 1956* (New York: Cambridge University Press, 1992); Touraj Atabak, *Azerbaijan: Ethnicity and the Struggle for Power in Iran* (London: LB. Tauris, 2000). For other views, readers should consult Rouhollah K. Ramazani, 'The Autonomous Republic of Azerbaijan and the Kurdish People's Republic: Their Rise and Fall', in Thomas T. Hammond (ed.), *The Anatomy of Communist Takeovers* (New York: Yale University Press, 1975, pp.448- 74; Amir Hassanpour, 'The Nationalist Movements in Azarbaijan and Kurdistan, 1941-46', in John Foran (ed.), *A Century of Revolution: Social Movements in Iran* (Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 1994), pp.7X-I05. Hassanpour's

It is important to point out that prior to the establishment of the Democratic Republic of Azerbaijan in 1945, relations between Azeri and Persian regions of Iran were tumultuous. The elite of the two dynasties (Safavid: 1501 - 1724 and Qajar: 1795-1925) that governed Iran were largely Turkish. The Azeris chafed under the rule of Reza Shah (1925-44) and his son, Mohammad Reza Shah (1944-79), despite the attempts of both father and son to integrate prominent Azeris into state administration. Also, in spite of the fact that Azeris such as Ayatollahs Musavi-rdabili, Kho'i and Khalkhali occupied high positions in the first years of the Islamic Republic, Mehdi Bazargan was the first post-Shah prime minister, and Mir Hussain Mussavi, the last prime minister of the Islamic Republic before it adopted the presidential system - and despite the fact that an Azeri, Ayatollah Ali Khamene'i, occupied, some would argue, the highest and most powerful position in the Islamic Republic, that of Supreme Guide (*I'e'layar-e fagih*) - many Azeris still remain unhappy with what they perceived to be discrimination by "Persians"⁹⁷.

The "Azeri" Question and its role in Turkey-Iran relations

The Azeri question began to play stronger role in Turkey-Iran relations during the first three years of the twenty-first century. It assumed a larger focus in 2001. On 6 February 2001, Meral Aksener, Turkish interior minister during the Tansu-Mesut Yilmaz government (1994-1996), and a strong Turkish nationalist, gave a long interview to various media in which she advocated the union of Turkey and the ROA. Such unification would be both 'an alternative to the EU as well as a catalyst. If the EU is sincere about Turkey's entry into the EU, this unification would strengthen it. If the EU did not favor such unification, it (the unification) could be used as an alternative for Turkey to EU membership. Aksener suggested that the peoples of Turkey and the ROA should vote in a referendum on the unification proposal. A favorable vote would put an end to the games that are being played against Turkey and Azerbaijan, strengthen the EU, if it accepted the new unified country as an EU member, and make our relations with the U.S. and Russia more healthy⁹⁸. The former interior minister did not elaborate on how such unification would make the "newly unified" country's relations with Moscow and Washington healthier⁹⁹. No doubt in Tehran's mind such a statement by a former interior minister must have been made in consultation with the Turkish Armed Forces (TAF) and National Intelligence Agency (MIT) authorities.

argument differs from much of the literature on the Democratic Republic of Azerbaijan as well as the Mahabad Republic of Kurdistan, both of which occurred at the same time. Hassanpour asserts that 'the nationalist movement of the Turks, Kurds and other nationalities of Iran are genuine struggles rooted in the history and culture of these peoples... The idea of Iran as a monolithic Persian state is a construct of Persian national chauvinism that has served the ideological and political hegemony of the Qajar and Pahlavi dynasties. The history of the two movements (Kurdish and Azeri) deserves more adequate study because combining a direct and complex involvement of numerous local, national, regional and international forces; it provides enormous opportunities for a better understanding of the dynamics of change in contemporary Iran' (p.99). The resurgence of Azeri nationalism (and Kurdish nationalism) in Iran, especially during the past decade, validates Hassanpour's argument

⁹⁷ Nader Entessar, 'Iran: Geopolitical Challenges and the Caspian Region', in Michael P. Croissant and Bulent Aras, *Oilli and Geopolitics in The Caspian Sea Region* (Westport, CT: Praeger, 1999), pp. 155-80.

⁹⁸ *Hürriyet*, 6 February 2001

⁹⁹ For the significance of the 'Azeri' question in the broad context of Turkey-Iran relations see Olson, *Middle East Policy*, 2002, pp.III-29

Although Aksener's proclamations would seem to have made for a cold welcome when Turkish Foreign Minister Ismail Cem arrived in Tehran on 12 February, he was nevertheless received cordially. The foreign ministry level talks focused on two issues: security and trade. Regarding security, Ankara was suspicious that Tehran was still supporting the Kurdistan Workers' Party (PKK) and, possibly, Hizbullah, an ostensible Kurdish fundamentalist Islamist group willing to use terror tactics against the PKK. Some *analysts* also thought Hizbullah was organized or, at least, used as an instrument of the Turkish state against the PKK to make that organization less attractive to Kurds¹⁰⁰. Cem was also concerned that the Islamic Republic would allow the *majlis* (Iranian parliament) to pass a bill acknowledging that the Armenians were victims of genocide at the hands of the Turks in 1915-16. He was also irritated that Iran still supported Armenia and its occupation of 18-20 per cent of Azerbaijan's territory and by Tehran's closer relations with Russia. All four concerns bore on Turkey's policy to strengthen relations with Baku in partnership with Israel and the U.S. Cem hoped that he and Foreign Minister Kemal Kharrazi would be able to come to some understanding as to each country's interest in the new developments taking place between the Kurdistan Democratic Party (KDP) and the Patriotic Union of Kurdistan (PUK), the two largest and dominant Kurdish groups in northern Iraq¹⁰¹. He told the Iranians that if and when the gas pipeline between the two countries was completed, Turkey's trade deficit with Iran would balloon from US \$400 million to \$1,400 million. Iran's position concerning Turkey's and Israel's heightened interest in Azerbaijan became clearer after 23 July 2001 when its warships and aircraft forced a BP-Amoco oil exploration ship to leave Caspian waters that it claimed as its own. A series of incidents continued between Azerbaijan and Iran throughout the remainder of July and the first part of August. When Azerbaijan announced that Turkish jet fighters would conduct air exercises over the skies of Baku during Chief of Staff Husseyin Klvnkoglu's visit on 25 August, the Iranians exploded: 'Turkey actions are aimed at fulfilling and satisfying the interests and policies of *its* friends like the U.S. and the Zionist entity.' The *Iran Times* stated bluntly that Turkey wanted to increase tensions in the area to aid its U.S. and Israel allies, making Israel one of the main beneficiaries of the Baku- Tbilisi-Ceyhan (BTC) oil and gas pipelines. It became clear that Tehran's strong stance in the Caspian Sea standoff against Azerbaijan originated, in part, to demonstrate its unhappiness with the building of the BTC lines that were to be filled, partly, with oil and gas from Azerbaijan oil and gas fields, or fields that it claimed. And, again, Iran would be excluded from participating in the East-West energy corridor that was to cross Turkey. If this, indeed, was one of the reasons for the 23 July incident, it failed, as construction of the infrastructure for the pipelines began in September 2002¹⁰². Turkey, deeply indebted to the U.S. and Israel for their support of the \$30 billion

¹⁰⁰ For one of the best analysis of the origins of the Hizbullah see, BUlent Aras and Gokan Bacik, 'The Mystery of Turkish Hizballah', *Middle East Policy*, Vol.1.9, No.2 (2002), pp.147-60. Aras and Bacik use the spelling *Hizhol/ah*, but I use the Turkish spelling, *Hizhul/ah*, in order to distinguish the Turkish group from the better-known Lebanese Hizballah.

¹⁰¹ *Turkish Daily News* (TDN), 12-13 February 2001; *Kurdish Observer*, 14 February 2001

¹⁰² In late June, 2002, the World Bank announced that it would provide some \$500 million in funds through one of its financial arms, the International Finance Corporation (IFC), to British Petroleum (BP), one of the largest European and international oil and gas companies operating in the Middle East and the Caspian Sea Basin, to build the Baku- Tbilisi-Ceyhan oil and gas pipeline.

delivered and promised by the IMF and World Bank, was hardly in a position to resist too strongly Washington's and Jerusalem's escalation of tensions with Iran.

What preoccupied Tehran was not just the Caspian Sea crisis of 23 July 2001, and agreements among Russia, Kazakhstan and Azerbaijan to bilaterally determine the delimitation of their respective portions of the Caspian's seabed. On 12 August, in the midst of concerns with Kurds, Turks, Azerbaijanis, Israelis and Americans, the Azeri question again came to the fore. On that day, there was a failed assassination attempt of Piruz Dilanci, a leader of the National Liberation Movement of Southern Azerbaijan (NLMSA: Guney Azerbaijan Milli Kurtulu Hareketi) and a well-known poet, at his home in Baku. Dilanci was himself an émigré from Tabriz, the capital of Azerbaijan-Iran, having arrived in Baku in the late 1980s. He did not rule out that Tehran's agents might have organized his attempted assassination.¹⁰³ The NLMSA was organized in the early 1990s by a group of political émigrés of Azeri origin from Iran. The NLMSA declared that its principal goal was the independence of Southern Azerbaijan, that is, Iran-Azerbaijan¹⁰⁴.

Tehran could not, however, dawdle over the actions of the NLMSA. Ankara announced that Chief of Staff Huseyin Klvnkoglu was to visit Baku Force aerobatic team dubbed 'The Stars'. Indeed, 'The Stars' arrived and performed a 22-minute air show in the skies of Baku and over the Caspian. Ankara's message to Tehran seemed clear and somewhat provocative. On 15 August accompanied by ten F-16 fighter aircraft and a Turkish Air Klvnkoglu's agenda in Baku reportedly entailed more military aid for Baku, greater support for Azerbaijan in its conflict with Armenia over Nargorno-Karabakh, and promises that what the Turks could not fulfill would be delivered by Israel and/or the U.S., given Baku's inability to face off with Iran. Azerbaijan President Aliyev would have to be doubly sure of support from the latter two countries, or maybe Russia, if he decided to raise the ante against Tehran. Aliyev's announcement that he would go to Tehran in September seemed to suggest that he did not want relations with Tehran to deteriorate further.

In September, the Azeri question again reared its head. On the 10th of the month, Professor Mahmud Ali Johragani, a leader of the NLMSA, was summoned to Iran's revolutionary court for questioning. When subsequently queried as to the reasons for his interrogation, Johragani responded that he believed that it was because of Tehran's unhappiness with interviews that he had given to an Azeri TV station and to 'foreign agencies' which had had a strong impact. 'A strong national revival movement is underway here [Iran Azerbaijan],' said the NLMSA leader¹⁰⁵. The next day Tehran had more to worry about. On 11 September, when terrorists struck the World Trade Center in New York and the Pentagon in Washington, D.C., resulting in the destruction of the center and nearly 3,000 deaths, Cahandar Bayoglu, the head of the press service of the United Azerbaijan Movement (UAM: Birlik Azerbaijan Hareketi) that advocated the union of the Republic of Azerbaijan and Azerbaijan-Iran, said that he had 'no doubt that one of pilots of the

¹⁰³ *Iranian News*, 23 August 2001

¹⁰⁴ About this time another nationalist organization, *Az.erhayja/I LiheraTio/I Organization* (Azerbaijan Kurtulush Teshkilati) was created. Its platform called for the unification of the 'two' Azerbaijanis, cooperation with all Turkic nations, and promotion of national and democratic reforms. See Shaffer, p.182.

¹⁰⁵ *BBC Monitoring Service* (1 September 2001. This interview was taken from Azerbaijan's ANS TV station on 10 September 2001

Iranian aircraft which had recently made incursions into Azerbaijan air space had taken part in the terror attacks in the U.S. and added, 'undemocratic Iran had always supported terrorism'. Bayoglu called on the international community to topple the Tehran regime in order to free the world of international terrorism. He stated that Azerbaijan had to take on Armenia and 'Persian' terrorism in its struggle for national independence: 'Millions of Azeris were displaced as a result of Armenian terrorism_ and that '30 million Azeris were still living under Persian terrorism'¹⁰⁶.

Vy autumn 2001 , there was no doubt that a 'revived' Azeri question was beginning to take sharper focus and to occupy Tehran's time. Azeri nationalism, coupled with Kurdish nationalism, either or both supported by Turkey, Israel and the U.S., would give Tehran pause among the other challenges it confronted and provide a challenge to the state of Iran in its existing geographical configuration. Loss of a strong posture in the Caspian Sea basin, but especially in the region of Azerbaijan-Iran itself, would make Iran a geopolitically diminished entity. Worse, armed conflict or a strong nationalist movement in Azerbaijan-Iran would threaten the existence of the state.

Turkey and Iran, however, found it necessary to tighten security in the wake of 'America's War against Terrorism' and the prosecution of Washington's war against the Taliban and al-Qaeda in Afghanistan to ensure that no major incidents involving the PKK or the Mojahedin-e halq occurred along their borders. The now familiar Iranian Deputy Interior Minister Gholam-Hossien Bolanian arrived in Ankara on 22 October to attend the 8th joint meeting of the Turkey-Iran Commission of Security Cooperation, where Turkish Deputy Interior Minister Muzaffer Ececi met him. Both ministers promised to fight 'terrorism' by all conceivable means. Tehran, it seems, was also concerned enough to persuade Baku not to allow Mojahedin-e halq members to operate in Azerbaijan or to make common cause with the UAM in Baku. It was apparently at this October meeting between Bolanian and Ececi that Iran promised, rather categorically, that it would no longer provide and support the PKK, at least in launching attacks against Turkey from Iran's territory. Turkey, for its part, promised to cease 'moral and political' assistance to the NLMSA and/or its honorary chairman, Mahmud Ali Johragani. At the end of December, Johragani was dismissed from his position, purportedly because of this 'collaboration' with the Iranian Security Ministry (Ettela'at). Johragani's opponents in the NLMSA alleged that he had come to an agreement with Iranian authorities to engage in no activities contrary to the constitution. The honorary chairman responded that he was compelled to do so because of heightened security cooperation between Turkish and Iranian security forces. Johragani's NLMSA opponents claimed that he cooperated with Ettela'at in order to get a passport to seek medical attention in Sweden. The parliamentary council of the NLMSA in turn accused Johragani of actions running counter to the sacred idea of the UAM's and NLMSA's platform and, hence, it had no choice but to dismiss him from a leadership position. Partisans of Johragani in the NLMSA's political council denied that Johragani had been dismissed¹⁰⁷. By the end of the year, Iranian authorities still had not granted Johragani his passport. Whatever the internal politics of the NLMSA, it is clear that Tehran was

¹⁰⁶ *Iranian News* reported by *BBC Monitoring Service*, 13 September 2001

¹⁰⁷ *BBC Monitoring Service*, 2 January 2002.

eager to cooperate with Turkey to crush its nationalist activities. A mushrooming 'Azeri question', in addition to the growing Kurdish question within Iran, was more than it wanted as it fought to maintain its geopolitical space in the Caspian region, Central Asia, Afghanistan and in the Persian Gulf.

On the same day, 29 November, that Russia and Kazakhstan agreed to delimit what they claimed to be their portions of the Caspian seabed, U.S. President George W. Bush, in a special White House communiqué, congratulated Russia, Kazakhstan and Oman, as well as the American oil companies - Texaco and Exxon-Mobil - on the inauguration of the CPC pipeline to carry oil from the Kazakhstan and Caspian oil fields via pipelines to various locations in Russia, including Russian ports on the Black Sea. Bush stressed:

The prospect of the consortium promotes the realization of a new national energy strategy elaborated by this administration, which stipulated the diversification of oil deliveries to the USA and the construction of a network of Caspian oil pipelines along the routes as Baku-Tbilisi-Ceyhan, a Turkish port on the coast of the Iskenderun Strait of the Mediterranean, Baku-Georgia, the Georgian port of Supsa on the Black Sea, Baku-Novorossiysk, as well as a gas pipeline, Baku-Tbilisi-Erzurum in eastern Turkey¹⁰⁸.

The White House communiqué did not mention that an oil pipeline already exists from Baku to Supsa and from Baku to Novorossiysk. A Baku-Tbilisi gas pipeline simply needs a section built from Tbilisi to the Turkish border and from Erzurum to the Georgian border). The gas pipeline would provide Turkey with another gas pipeline, in addition to the one from Iran that went on-line in December 2001.

If Iran's deteriorating position with regard to Caspian Sea delimiting was not enough, in mid-December the Azeri question again came to the fore. Tehran closed the *Shams Tabriz* (Tabriz Sun) newspaper and the Tabriz Press Court tried its chief editor, Ali Hamidian, on 2 December. The editorial office of the *Navide Azerbaijan* newspaper in Urmiya, a city on the western shore of Lake Urmiya, was also closed. The UAM immediately condemned the actions as acts of 'Persian chauvinism' and a violation of the rights of South Azerbaijan. The UAM also condemned Baku authorities for breaking up a journalists' picket line in Baku several days earlier¹⁰⁹. Both the UAM and its sister organization, NLMSA, obviously thought that both Baku and Tehran were bent on crushing their organizations or, in the case of Baku, controlling their activities.

In late January 2002, Tehran had more to worry about. On 31 January, an Azerbaijan news agency carried a new story entitled, 'Fate of our compatriots in Iran discussed at US State Department', reporting that a U.S. State Department official had met with a group calling itself 'Congress of Azerbaijanis of the World', headed by Ahmad Obali. The delegation reportedly discussed the 'flagrant violation of the rights of over thirty million Azeris by the Iranian regime'. The State Department representative was told that the Iranian regime banned the Azeri language, purposefully destroyed Azeri historical monuments, changed Azeri geographical names into Farsi, banned political and public organizations set up to defend the rights of

¹⁰⁸ www.centralasianews@yahoo.com

¹⁰⁹ BBC Monitoring Service, 15 December 2001.

Azeris, allowed no freedom of the press, and that Azeris 'were suffering from tortures and they were being murdered in prison'. The State Department representative was reported as saying that she 'had always been interested in the problem of Azerbaijan', adding, 'closer relations would be established between the Congress of Azerbaijanis of the World in the future in connection with the aforementioned issues'¹¹⁰. These developments augured that in the future, if Iran persisted in not cooperating with the U.S. in its 'war against terrorism', the 'Azeri question' could become internationalized much as the 'Kurdish question' was after the 1991 Gulf War.

At the end of 2001, Iran appeared to have lost geopolitical 'space' to Turkey in the crucial areas of the Caspian Sea, Azerbaijan and the Kurdish issues¹¹¹. A weakening Iranian economy, the continued stalemate in the infighting between the conservatives and the reformists, the activities of the UAM and NLMSA, and the strengthening of Kurdish nationalism all lessened Iran's capacities to counteract on a parallel basis the strengthening position of Turkey. Tehran's non-cooperative stance vis-a-vis' America's War against Terrorism' enabled the U,S, to adopt policies that further isolated it.

2002: More of the Same?

The factors affecting Turkey-Iran relations in 2001 continued into 2002. In early 2002, there were indications that the commitment to construct and to finance the building of the BTC would be completed sometime in 2003, During Turkish Prime Minister Bulent Ecevit's five day visit (14-19 January 2002) to the U.S., when he complained that due to Turkey's economic crisis Ankara would not be able to come up with the \$2.5 billion needed to initiate the final planning of the BTC pipeline, U.S. Vice-President Dick Cheney promised to secure the required amount by applying pressure on World Bank president James Wolfensohn, who is a strong supporter of Israel and the Turkey-Israel alliance. It was the World Bank, along with the IMF, that promised and supplied some \$30 billion in loans and promises of loans to Turkey in 200 I and 2002, The World Bank also provided a \$500 million loan to BP, the major participant in the BTC pipeline consortium, to complete the financing for construction. Also, by mid-2002, the closer military cooperation between Turkey, Georgia and Azerbaijan and the creation of special military forces to safeguard current and future oil and gas pipelines suggested that Turkey would continue to rely heavily on Russian and Azerbaijan energy sources and distribution networks. This development was emphasized during Georgia's Defence Minister David Tevzade's visit to Washington in mid-May during which he announced, 'We [Georgians] have both bilateral, and with the contribution of the U.S.A.,

¹¹⁰ Reported by *BBC Monitoring International Reports*, 3 I January 2002. *BBC Monitoring* took the report from the *Olaylar News Agency* (Azerbaijan).

¹¹¹ For more on this topic see Robert Olson, *The Kurdish Question in Turkish-Iranian Relations: From WWITO 1998* (Costa Mesa, CA: Mazda Press, 2001), pp.77-87. 24. *TDN*, 15 May 2002. 25. *Hğrriyet*, 23 April 2002. The writer of the article was Ertugrul Ozkok, the managing editor of the newspaper, who is close to military circles. 26. *TDN*. I May 2002. 27. On the development of the Turkey-Israel alliance see Robert Olson, *Turkey's Relations*, 2001; Efraim Inbar, *The Israeli-Turkish Elite* (London: King's College London Mediterranean Studies, 2000).

trilateral relations with Turkey¹¹². Tevzade also said that Turkey had donated two helicopters and two sea cruisers to Georgia and that the U.S. had sent several 'special teams' to fight terrorism.

One-month prior to Tevzade's visit to the U.S., Ankara announced that, along with Tbilisi and Washington, it had set up a 'Caucasus Working Work' (CWG) to coordinate policies and actions among the three countries. The CWG apparently emerged as a result of a May meeting between the Turkish General Staff and U.S. Joint Chiefs of Staff officers who had met earlier with Georgian officials. The CWG agreements stipulated that in addition to Turkey's dispatching as much military equipment as it could to Georgia 'to fight terrorism', Turkish officers would supervise the building and staffing of a war academy in Georgia. This would be the second war academy established and staffed in the Caucasus by Turkish officers: Turks had staffed war and other military academics in Azerbaijan since the early 1990s. While the reason given for the increased military cooperation between Georgia, Turkey, Azerbaijan and the U.S. was the announced threat of al-Qaeda terrorists who had fled from U.S. and coalition forces in Afghanistan and taken refuge in the Pankisi gorge area of Georgia, the main reason for increased military cooperation, much of it which pre-dated the 11 September attacks, seemed to have been to protect the growing oil and gas networks in, and slated to pass through, the region.¹¹³ It undoubtedly seemed to Tehran that a South Caucasus military alliance among Turkey, Georgia, Israel and the U.S. was in the making.

The development and strengthening of military and intelligence relations among Georgia, Azerbaijan, Turkey, Israel and the U.S. could only have added to Iran's fears that it was being encircled and denied outlets for its oil and gas, except for the modest amount pumped to Turkey, which seemed largely to be a gesture by Turkey to encourage Iran to stop supporting the PKK rather than any bona fide policy to diversify its energy supply or help Iran out of its isolation dilemma.

In late March, Presidents Aliyev, Shevardnadze and Sezer met in Turkey's Black Sea coastal city of Trabzon where they signed an 'Anti-terrorism Cooperation Protocol' to further coordinate policies against terrorism and to protect the gas and oil pipelines in the 'East-West' energy corridor, especially the BTC line - policies that seemed increasingly linked. The terrorism part of the protocol seemed aimed at Abkhazians, Ossetians, Chechens, the PKK, and, purportedly, members of al-Qaeda and Taliban forces who had reportedly taken refuge in Georgia's Pankisi gorge. The three presidents also discussed the Norgorno-Karabakh problem and how to proceed with their respective relations with Armenia - the main obstacle to consolidating the three countries' relations into a South Caucasus alliance with Israel and the U.S.¹¹⁴

Iran also had to worry about Israel and its constantly strengthening ties with Azerbaijan and Georgia, as well as Israel's alliance with Turkey. In April 2002 Efraim Inbar, Director of the Begin-Sadat Center for Strategic Studies at Bar-Ilan University, who was instrumental in promoting the Turkey-Israel alliance in the 1990s, was in Baku trying to establish the same kind of relationship with Azerbaijan, although it is doubtful that Baku and Jerusalem could ever have the kind of alliance that Jerusalem and Ankara have

¹¹² TDN, 15 May 2002

¹¹³ Hgrriyet, 23 April 2002. The writer of the article was Ertugrl Üzkük, the managing editor of the newspaper, who is close to military circles.

¹¹⁴ TDN, 1 May 2002

established¹¹⁵. Inbar had meetings with advisers of President Aliyev as well as deputy ministers of the foreign and security ministries, which he described as 'very friendly'. Inbar opined that there were many similarities between Israel and Azerbaijan: 'Fear of Iran and radical Islam; suspicion of Russia; friendship with Turkey, and a desire to be part of the West'¹¹⁶.

When Eitan Naeh, Israel's ambassador to Azerbaijan, presented his credentials to President Aliyev in October 2001, Aliyev told him that Azerbaijan would soon open an embassy in Israel, although he did not say whether in Tel Aviv or Jerusalem. If it were to be opened in Jerusalem, it would be seen as an even more provocative act on the part of Baku and a direct challenge to the Islamic Republic. Aliyev also announced that Foreign Minister Velayet Guliyev would visit Israel sometime in early 2002. Azerbaijan-Israel ties had grown stronger throughout the 1990s and, at first, under cover of the Turkey-Israel agreements. There were many meetings, military exercises and maneuvers at which both Azerbaijan and Israeli officers were present. Relations increased significantly after Prime Minister Netanyahu had stopped off in Baku in August 1997, on his return from a trip to East Asia. But it was the launching of 'America's War against Terrorism' that provided the opportunity for full diplomatic relations between the two countries. According to Azerbaijan analyst Vafa Guluzade, 'Azerbaijan was willing, but afraid of the Iranian reaction. But the situation changed after 11 September with American presence in Central Asia, Georgian and Azerbaijan. Our being under the shadow of America means Russia and Iran will not meddle. We are able to be more courageous'¹¹⁷.

Israel-Azerbaijan relations were also strengthened when, in January 2002, U.S. President George W. Bush's waived 2002 Section 907 of the congressional bill preventing the U.S. from giving government to government aid (it could be done through NGOs) to Azerbaijan as a result of the lack of resolution in the Norgorno-Karabakh conflict resulting from Azerbaijan's and Armenia's war in the early 1990s. Azerbaijan thought that Section 907 had been inserted in the bill at the behest of the Armenian lobby in the U.S. Professor Inbar claimed, 'They I Azerbaijanis understand that Israel has court in Washington and appreciate what we have done on 907. Azerbaijan wants to thank the world community, and also to take advantage of Israel's close ties with the United States'¹¹⁸. Indeed, Inbar implied, and other analysts agreed, that Turkey's status increased in Washington as a result of Ankara's alliance with Israel and that Azerbaijan's status could do so as well.

Israel's and Inbar's haste to consolidate relations is also influenced by Israel's need for Azerbaijan's oil and gas. According to official Azerbaijan statistics, Israel is the second largest purchaser of Azerbaijan oil. One of the major reasons for the building of the BTC oil and planned accompanying gas lines is to ensure that Israel has access to energy sources through secure routes. From Ceyhan in Turkey, the projected terminus of the BTC, a pipeline could easily be laid under the northeastern portion of the Mediterranean to various

¹¹⁵ On the development of Turkey-Israel alliance see Robert Olson, *Turkey's relations 2001*; Efraim Inbar, *The Israel-Turkish Entente* (London: King's College London Mediterranean Studies, 2000)

¹¹⁶ JTA (Global News Service of Israel People), 30 March 2002

¹¹⁷ Ibid

¹¹⁸ See Olson, *Turkey's relations, 2001*, and Inbar, 2000

ports in Israel or, if and when Israel and Syria sign a peace treaty, the pipelines could traverse Syria. The U.S., Israel and the American Jewish community strongly exerted their influence in support of BTC. As discussed above, during Prime Minister Ecevit's visit to the U.S. in January 2001, U.S. Vice-President Dick Cheney said that he would put pressure on World Bank president James Wolfensohn to come up with the necessary funds to build the BTC. Israel is also counting on an estimated 40,000-50,000 Azerbaijani Jews who have immigrated to Israel and some 20,000 Jews who remain in Azerbaijan to consolidate trade and economic ties between the two countries, much like the 700,000 Jews from the former Soviet Union have contributed immensely to strengthening ties between Russia and Israel including the aircraft, missile, satellite, airspace and nuclear industries.¹¹⁹

In addition to the geopolitic and geostrategic needs auguring stronger relations between the two countries, ambassador Naeh emphasized, 'There is no history of anti-Semitism in Azerbaijan. Many of the best educated are actively pro-Jewish. There is a genuine respect for Jews. He illustrated his remarks by telling a joke commonly told among Azerbaijanis: 'Are you Jewish? No, I just look intelligent'¹²⁰. Israel's great success at developing one of the most powerful and richest countries for its size in the world and, indeed, much larger and older countries, obviously has a strong impact on Azerbaijanis' perceptions of Jews and of Israel, concluded the ambassador. The Azerbaijanis may also be influenced by their positive perceptions of the roles that Jews played in the former Soviet Union and in Russia after the break-up of the Soviet state.

Even more ominous for Iran was Turkey and Russia's signing on 4 January 2002 of a Military Cooperation Agreement (*Asker Ybirligi Andlamasi*) that called for an exchange of military officers to study in each country's respective war colleges and war academies. The agreement also stipulated that liaison officers would be attached to selected military companies from each country in order to establish proper cooperation for future joint military maneuvers¹²¹.

Less than two weeks after the signing of the Military Cooperation Agreement there were even stronger signs of closer Turkey-Russia ties. On 14-15 January 2002, Russian Forces Chief of Staff Anatoly Kavshnin, accompanied by a large entourage of high-ranking officers and intelligence personnel, visited Turkey and held talks with the TAF Chief of Staff Huseyin Klvnkoglu. Kavshnin reportedly told the Turks of the mistakes that Russia had made in its war in Chechnya, especially its destruction of schools, hospitals and manufacturing plants, resulting in massive unemployment and the inability of Chechen youth to go to school, ending in their support for Islamic fundamentalism. He warned the Turks that the Islamic fundamentalism of the Turks could spill over into Turkey: 'Turkey and Russia working together will be able to bring stability to these regions. Let's begin to think how together we can improve (*iyiletirmek*) the Caucasus', implored the general¹²². It is likely that Tehran saw little in these developments that would improve its own position; either in the Caucasus or elsewhere.

More surprisingly, Kavshnin told the Turks that Russia had no objection to Turkey's military playing a

¹¹⁹ I have used the usual figure of 700,000, although it is estimated that some 300,000 of that number were not Jews

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ *Hęrriyet*, 11 January 2002.

¹²² *Hęrriyet*, 21 January 2002

strong role in Afghanistan, adding, 'Whatever support you need from us, we are ready to provide it. It is very important for us that you be there. (Biz ne destek istiyorsiniz vermeye haziriz, sizin orada olmaniz bizim için çok önemli)¹²³. "It goes without saying that there were no such agreements for military cooperation or the establishment of respective war academies between any of the Central Asian republics, with the exception of Tajikistan and Iran. Rather, Moscow's relationship with Iran seemed to be largely one of selling arms. When Turkey did take over command of the International Security Assistance Force (ISAF) from Great Britain on 20 June 2002, they did so with the strong support of Russia. Russia also drew closer to Turkey by signing an historical accord with NATO in May that virtually made Russia an associate member of the organization of which Turkey was the only non-Muslim and non-European member¹²⁴. The Russia-NATO accord was bound to further strengthen the ties between Moscow and Ankara and both of those countries' relations with the Turkic Central Asian and Caucasus states.

Russia's closer links to NATO had already been presaged by President Putin's February visit to the U.S. and his invitation to visit President Bush at his Texas ranch, and the U.S. President's 23-24 May visit to Russia where the two leaders signed their earlier agreement to limit each country's deployable nuclear weapons arsenals. None of these developments boded well for Iran in spite of Putin's defense of Russia's weapon sales to Iran and aid in building the nuclear plant at Busher.

The military agreements between Russia and Turkey were paralleled by even more military, intelligence and trade agreements between the two solid allies of Turkey and Israel. On 6 August 2001 just two days prior to his visit to Turkey, Prime Minister Ariel Sharon seemed to confirm his support for a South Caucasus Security Pact. In an interview prior to his leaving for Turkey, Sharon stated that during his visit he would raise 'the issue of cooperating with Baku. I will say in Ankara that we are willing to enhance the [Israeli] relationship with Azerbaijan.' And, similarly to the declarations of Turkish and Israeli officials during the forging of their alliance in the 1990s, Sharon repeated the mantra, "This relationship is not against any third country"¹²⁵.

Again, Azerbaijan and Azeris

In March 2002, Tehran again had to come face to face with its relations with Azerbaijan and the gathering force of Azeri nationalism in Iran itself. A two-month period of calm after the closing of several Azerbaijan-Iran newspapers in December 2001 came to an end when Mahmud Ali Johragani, after finally obtaining a visa from Iranian authorities to travel to Europe, arrived in Baku in mid-March¹²⁶. On 16 March, Johragani gave a press conference during which he related his efforts while in Europe to emphasize to Europeans the many struggles of Azeris in Iran to combat 'Persian' chauvinism and discrimination, and that Azeris should have full cultural and linguistic rights. He also castigated Armenia and Armenians, stressing that throughout 'their history Armenians had been against the improvement of the Azerbaijani

¹²³ Ibid. This was reported by rtugrğl Üzkük, the managing editor of the newspaper, who is close to military circles.

¹²⁴ The actual agreement was signed on 28 May 2002 in Rome

¹²⁵ *TDN*, 6 August 2001

¹²⁶ For more on the background of the NLMSA and developments in 2000-200 I see Olson, *Middle East Policy*, 2002

Turks' material and moral welfare¹²⁷. He criticized Iran's close relationship with Armenia saying, 'Norgorno-Karabakh is a part of united Azerbaijan without division between South and North. Brave nations determined their own borders. Southern Azerbaijanis are always willing to liberate Azerbaijan lands. When the northern Azerbaijanis want to liberate Karabakh, the southern Azerbaijanis are ready to sacrifice themselves for this cause.' Johragani said the southern Azerbaijanis strongly criticized Iran for violating northern Azerbaijan's borders, apparently referring to Iran's air and land incursions in the wake of the 23 July 2001 incident in the Caspian Sea.

Johragani exhibited his strong Turkic nationalism by visiting the gravesite of former Republic of Azerbaijan president Abulfaz Elchibey, known for his pan-Turkic nationalism¹²⁸. He also visited the tomb of Jafar Pishevari, the leader of the Democratic Republic of Azerbaijan, which had remained independent for one year (1945-46) before being crushed by the Shah's forces. The one-year existence of an independent Azerbaijan state within the borders of Iran remains a powerful symbol of Azeri nationalism (both in Azerbaijan and in Azerbaijan-Iran). At Pishevari's gravesite, Johragani declared, 'Azerbaijan's enemies must know this: We are awakening and Southern Azerbaijan is awakening.' During his stay in Azerbaijan, Johragani met with President Aliyev, calling him an 'elder brother', hardly words that Tehran wanted to hear. Ramiz Mehiyev, head of Azerbaijan's presidential executive, made a point of saying that Azerbaijan and Iran had good economic and political relations and that Johragani's views were not those of the government of Azerbaijan¹²⁹. There seemed little doubt, however, that the NLMSA leader's remarks would be a topic of discussion during President Aliyev's May visit to Tehran.

Johragani continued his assault on Iran throughout his two-week stay in Azerbaijan. On 26 March, during a round-table discussion conducted by the Azerbaijan National Democracy Foundation (ANDF), headed by Ulvi Hakimev, Johragani repeated his mantra of Iran's violation of Azeri human rights: the 'Persians' had crushed Azerbaijanis fight for human rights by crushing the Sattar Khan movement in 1904-05, during the 1920s, and again in 1945-46; (2) all television programmes in Iran are in Persian, and nearly all newspapers, magazines, and radio programmes are in Persian. The weekly newspapers allowed to publish in Azeri are banned if considered provocative: and even though many Azeris took an active part in the Islamic Revolution, 'We [Azeris] consider as 'thief' and 'liar' most of those in power under the name of Islam in Iran¹³⁰. 'Tehran responded to Johragani's attacks by clamping down further on newspapers published in Azeri. On 16 April, the press court in Tabriz revoked the license of the weekly *Sams-e Tabriz* and sentenced its publisher, Ali Hamidian, to seven months in jail and 74 lashes on charges of insulting religious 'sanctities', publishing lies, stoking ethnic differences and insulting officials¹³¹. Johragani's remarks would also no doubt encourage those groups in Turkey who wanted the Turkish government to allow the broadcasting and publishing of Kurdish, enabling Turkey at a propitious time to mount a

¹²⁷ *BBC Monitoring International Reports*, 16 March 2002. The next several paragraphs are from this report

¹²⁸ Elchibey was President of Azerbaijan 1991 -1993. He was overthrown in 1993, and replaced by Haydar Aliyev. Elchibey died in Istanbul on 22 August 2002 of prostate cancer

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ www.iranian-news@yahoo.com, 1 May 2002

¹³¹ *BBC Monitoring Service*, 16 April 2002

campaign against Iran for not allowing Azeri to be broadcast on television or radio or to be printed. In the future it seemed certain that the battles in Turkey and Iran and between them over Kurdish languages rights would mount. An autonomous Kurdish political structure in northern Iraq would be certain to heighten these battles.

A Russia-Iran-Turkey Axis?

One of the probable reasons that Mohammad Lavasani, Iran's ambassador to Turkey, sought good relations with Ankara during this period was that the Turkey-Iran Commission on Security was doing a good job of curtailing the respective activities of the Mojahedin-e halq and the PKK. Tehran also wanted Ankara's help to make sure, via its influence in Baku, that there was no significant collaboration between the Mojahedin-e halq, the NLMSA, or UAM. It is probably because of the strengthening security relationship between the two countries and, especially, Tehran's concern with the growing Azerbaijan nationalist movement, both in the Republic of Azerbaijan and Azerbaijan-Iran, that Turkey, in late March and April, stated that it had strong evidence that Cemil Bay!k, one of the main leaders of the PKK, was in Iran along with Osman Ocalan, brother of PKK leader Abdullah Ocalan, the incarcerated leader of the PKK. During an argument that lasted for more than a month, Turkey made the case that Baylk was, indeed, in Iran, where he had sought refuge after leaving Syria in late March. Iran consistently denied that he was in Iran. Ankara stressed that it was not worth jeopardizing the two countries' improving relations for the sake of a terrorist. Furthermore, said Ankara, Iran's extradition of Bayik would be a positive gesture on the part of Iran that it was cooperating in America's war against terrorism. Indeed, it looked for a while that Iran might consent to an operation by Turkish commandos to abduct Bayik, much as they had abducted Abdullah Ocalan in February 1999¹³². The Bayik episode finally petered out by the end of April without his being returned to Turkey, whether he was in Iran or not remained unknown. Turkey, however, continued to complain that Iran was allowing the PKK to build military installations and hospitals in Urumiya. Some analysts noted that it was probable that some groups in Turkey had brought about the 'Bayik affair' in opposition to General Kilinch's remarks in favor of a strategic partnership among Turkey, Russia and Iran¹³³.

Back to Azerbaijan

In spite of Azerbaijan's disclaimers that it did not support the Azeri nationalist activities of the NLMSA or the UAM, feathers flew in Tehran when maps were published in Azerbaijan showing the Azeri flag fluttering over both Azerbaijan and Azerbaijan-Iran on the cover of a fifth grade primary school textbook. The textbooks had been printed by Aliyev's political party on 20 April, just one month prior to Aliyev's long delayed visit to Tehran. The President promised that the textbooks and maps would be withdrawn immediately. It did not help matters that just prior to the map flap, Ross Wilson, the U.S. Ambassador to Azerbaijan, during a meeting with Azerbaijan defense and security officials, declared, 'If there is any

¹³² *Hęrriyet*, 4-8 April 2002

¹³³ Ibrahim Dağış

pressure by the Iranian side, the United States will defend Azerbaijan because Azerbaijan is our ally¹³⁴. Ross was reiterating a stance taken by Deputy Defense Secretary Richard Armitage, who in a speech on 7 April to the U.S.-Azerbaijan Chamber of Commerce declared, 'We will not stand by and watch them [Iran] pressure their neighbors.' Armitage was apparently referring to the 23 July Caspian incident. It is also notable and, perhaps not coincidental, that at a White House 'roaster', an annual joke-filled evening when Washington insiders poke humorous barbs at each other, President Bush held up a photograph saying facetiously, 'This photograph shows Laura (his wife) teaching me Azeri.' After his many briefings by his intelligence officials, the President obviously had Azerbaijan and things Azeri on his mind.

Johragani in Turkey

After visiting Azerbaijan in late April, Mahmud Ali Johragani headed for Turkey where he had been invited by the Grey Wolves, a youth organization affiliated with the nationalist National Action Party (MHP) headed by Devlet Bahcheli, a coalition partner in Blilent Ecevit's ruling government, and the Azerbaijan Cultural Center of Turkey. Both groups were avid supporters of Azerbaijan and of Azeri nationalism, including Johragani's NLMSA and the UAM. In Ankara Johragani denounced 'Persian' chauvinism and their violation of human rights against the '30 million Azeri of Iran'. He said the NLMSA had commenced its nationalist activities after he ran for a parliamentary seat in the 1995 elections in which he received 600,000 votes, but was denied his victory and, 'since then we have launched the resistance'. He went on to say, 'The Southern Azerbaijan issue has a strategic importance because of the future of the Turkish world. There are 1,650,000 university students in Iran, half of whom are Azerbaijanis¹³⁵. Johragani made it clear during his stay in Turkey that he, like former President of Azerbaijan, Abufeyz Elchibey, believes, 'the road to the Turkish world passes through Tabriz¹³⁶.

The NLMSA leader also noted that his movement had been given more legitimacy by the 11 September terrorist attacks in New York. 'The subsequent developments showed everybody that it was the ending of dictatorship, and it was the key 'for a more transparent system in Iran¹³⁷.

After leaving Turkey, Johragani was to go to New York and make his case to General Secretary of the UN Kofi Annan, and he was expected to receive a warm welcome. On 1 May, the UN Human Rights Commission's special representative to Iran, Maurice Coptron, charged the Islamic Republic with violating the human rights of journalists and students and of practicing a policy of assimilation towards its Azeri population, preventing education in the Azeri language and prohibiting Azeris from giving their children Turkish names. Coptron also charged the Islamic Republic with changing Turkish place names with Persian ones in Azeri populated areas¹³⁸.

While Johragani was visiting Turkey, Devlet Bahcheli, accompanied by Defense Minister Sabahattin

¹³⁴ www.centralasiannews@yahoo.com, 1 May 2002

¹³⁵ TDN, 7 May 2002

¹³⁶ Ibid

¹³⁷ TDN, 7 May 2002

¹³⁸ www.iraniannews@yahoo.com, May 2002

Chakmakoglu, arrived in Baku on 6 May where, as he hit the tarmac, he proclaimed, 'I am happy to visit the real homeland'¹³⁹. 'Bahcheli had been given a rousing send-off by his Grey Wolves supporters who shouted as he boarded his plane, 'May God [Tanrı] protect the Turks! [Notably using the Turkish word for God and not the Muslim 'Allah']; Martyrs don't die; the country will not be divided! [Şehitler Ölmez; Yatan Bölünmez].' Bahcheli, like Johragani before him, made a pilgrimage to the gravesite of Abulfaz Elchibey to exhibit his pan-Turkic sentiments. During his visit with Etibar Memedov, leader of the Azerbaijan National Independence Party (ANIP), Memedov told the Turkish leader that Turkey should send troops to the Caucasus. Bahcheli replied, 'Turkey is ready to support Azerbaijan. If Azerbaijan makes such a request from us, Turkey would consider it'¹⁴⁰. Bahcheli also met with five other Azerbaijani political leaders of right-wing and centre-right parties, but he refused to meet with the Communist Party leaders, liberal leader Lala Shovkat Gadjeva, or supporters of former president Ayaz Multalibov. By May 2002, it seemed that in case of conflict or an armed Iranian attack on Azerbaijan, Turkey and the U.S. and possibly Russia and Israel would be ready to come to the aid of Baku, some of them militarily - more worries for Tehran.

Sezer's visit to Iran

Iran's immediate, if not long-term, worries regarding Turkey's ascendance in their bilateral relations were somewhat abated by President Ahmet Necdet Sezer's 17-18 June visit to Tehran and, notably, to Tabriz. Sezer was the first Turkish president to ever visit Tabriz, as noted above, the hotbed of a growing Azeri nationalist movement - a movement that one of the two main coalition leaders in prime minister Bulent Ecevit's government, Devlet Bahcheli, had tried his best to stir up during his early May visit to Baku. Tehran noted that permission for Sezer to visit Tabriz was a sign of Iran's 'sincerity' towards Turkey and its desire to develop stronger bilateral relations. Sezer's visit had been somewhat overshadowed by reports in the Turkish press that in May 1995, then Prime Minister Tansu Chiller had wanted to bomb PKK camps around the Iranian city of Urumiya and was only prevented from doing so by then President Suleyman Demirel, who reportedly told Chiller that 'at the moment Turkey had enough enemies - Greece, Syria, Iraq and Armenia and that it did not need one more'¹⁴¹.

Sezer's talks with Iranian officials, notably President Khatami, Vice President Mohammad Reza Aref and Iranian Deputy Foreign Minister Mohammad Aminzade, ranged from improving trade relations to security issues. Security issues seemed to be the focus of the talks. Turkey was still concerned by Iran's support of the PKK and various Islamist groups in Turkey, and Tehran by Turkey's support of the Mojahedin-e halq, the UAM and NLMSA. Tehran also was concerned by security issues on its eastern border with Afghanistan, and they asked that the new Turkish commander, General Hilmi Akin Zorlu of the International Security Assistance Force (ISAF) in Kabul, who took over command from the United

¹³⁹ *TDN*, 7 May 2002

¹⁴⁰ *Hürriyet*, 8 May 2002

¹⁴¹ *TDN*, 19 June 2002. The book, authored by Cğney Arcayğrek and entitled *Opposition at Zankaya* and part of Arcayğrek's series, *The Legends (the Powerful and the Realities of the Powerless)* (Bğyğklere Masallar, Kğçğklere Gerzekler, had just been published. *Zankaya* is the name of the residence and the area in which the President of Turkey resides.

Kingdom on 20 June, do everything he could to ease Iran's concerns regarding the new Hamid Kharzai government in Kabul. Both countries were also concerned that the gas pipeline between the two countries not be threatened by Kurdish guerrillas, whether in Iran or Turkey. It was clear that energy policies were increasing the two countries' cooperation against terrorism. A second security concern of the two countries was to come to some understanding as to what role each would have in the wake of an American attack on Iraq and the toppling of Saddam Hussein and the Ba'th party. Iran was particularly concerned that, if the Turks joined the Americans in an attack, Turkey's position in Kurdistan-Iraq would be very strong. Tehran, too, was concerned regarding the Kirkuk and Khaniqin oil fields and who would control and exploit them in the aftermath of an attack and a change of government in Iraq. Iran, obviously, was concerned that Turkey was interested in the oil fields and, at least, that the Turkomen minority in the region, that had close ties with Ankara, would play a role in the city of Kirkuk, the province of Kirkuk (al-Tamim) and in the region¹⁴². This issue was one of contention between the Kurdish-controlled region and Ankara. Tehran was concerned that a significant Turkish presence in Kurdistan-Iraq, especially along the international border between Iraq and Iran, would cause national security problems for Iran with its own Kurdish and Azeri minorities. As a result, both parties proclaimed that they were opposed to an independent Kurdish state in northern Iraq. The memories of the creation of the Kurdish Republic of Mahabad and the Democratic Republic of Azerhajian in 1945-46 were still too fresh in their minds¹⁴³.

Another major focus of the talks was indicated by the fact that the two agreements signed during the two-day talks concerned cooperation in culture, education, economy and trade. The 120-member trade delegation accompanying Sezer had extensive talks with a host of Iranian business associations and companies. One of the agreements was to find ways to stimulate Turkish exports to Iran. The trade between the two countries stood at between US\$1.2 and 1.4 billion with a nearly \$500 million advantage for Iran - an advantage that was expected to grow dramatically over the next few years because of the gas that Turkey now bought from Iran.

The most significant aspect of Sezer's visit was the increasing acquiescence and dependency of Tehran on Turkey as compared to 1997, when Mohammad Khatami was elected President of Iran for the first time. Much of this was/is due to the inability of the Islamic Republic of Iran to consolidate its legitimacy and its inability to develop Iran's economy. These factors coupled with U.S. policies of isolating Iran while enhancing Turkey's geopolitical and geostrategic positions, has made Tehran increasingly acquiescent to Turkey's policies. As noted above, Turkey had military agreements and defence arrangements with Georgia, Azerbaijan, Kazakhstan, Uzbekistan, Turkmenistan and a strong alliance with Israel, not to mention its membership in NATO and serious candidacy to the EU. Even more telling in early 2002, Turkey even began military training programmes with Syria, a staunch ally of Iran and prior to October

¹⁴² The population of the Turkomen in Iraq and especially in the region controlled by the Kurds is debated. Turkomen spokespersons say that the total Turkomen population of Iraq is *three* million, and that 500,000 Turkomen live in the Kurdish-controlled region. Turkey supports the Turkomen figures. The Kurdistan Democratic Party (KDP) and the Patriotic Union of Kurdistan (PUK) claim there are only 50,000 Turkomen under their control.

¹⁴³ There was extensive coverage of Sezer's visit in both the Turkish and Iranian media. See *TDN* 19 June 2002; *Iranews*, 18 June 2002 and www.rferl.org/features, 18 June 2000.

1998 a strong adversary of Turkey. The day after Sezer left Iran. General Zorlu took command of the ISAF in Kabul, that now included some 1,500 Turkish soldiers¹⁴⁴. Iran must have felt surrounded by Turkish forces. It was, and in many places in conjunction with its strong ally, the U.S., the arch nemesis of Iran. Tehran's strong remonstrance against Turkey's alliance with Israel were rightly interpreted by the Turks as vitriol largely meant for domestic consumption, and it played a larger role in the internal fighting in Iran between conservative and reformists than any role in the real foreign policies of Iran. Tehran's desire for stronger relations on nearly every level with Turkey demonstrated that it had accepted, however begrudgingly, the alliance between Ankara and Jerusalem and did so even as it proclaimed its undying opposition to Israel, its occupation of the West Bank and Gaza, and Israel's oppression and ethnic cleansing of Palestinians. Sezer's visit demonstrated dramatically just how ascendant Turkey had become, in both Iran's domestic and foreign policies.

The Iranians even had to acknowledge Turkey's superiority in football. On 19 June, Sezer and Khatami took ten minutes from their discussion to listen to the World Cup quarter-final match between Turkey and Japan, which Turkey won 1-0. Some Iranian media opined that Turkey's good showing in the World Cup would enhance its chances to become a member of the EU. Turkey's subsequent victory over Senegal, before losing 1-0 to Brazil in the semi-finals, further convinced many Iranians and Arabs that Turkey's position in Europe had been strengthened by its superb World Cup showing¹⁴⁵.

Johraqani in Washington

Johraqani's peregrinations finally landed him in Washington, D.C. where he dove into the vortex of U.S. politics. On 8 August, he delivered a major lecture 'Azerbaijani Turks: Will They Lead a Revolution Again?' at the Center for Strategic and International Studies in Washington, D.C.¹⁴⁶. He reiterated many of the views that he had been stating for the past six months during his tour of the ROA, Turkey and European countries. In Washington, he geared some remarks towards his American audience. He opened his speech by stating that 70 million Iranians were grateful for President Bush's 12 July declaration that Iran, along with Iraq and North Korea, was part of an 'Axis of Evil'. He went on to state many of his usual charges, namely:

Azerbaijani Turks are the majority population in Iran having a population of 32 million, not counting two million Turkomen: 20 million live in South Azerbaijan, 10 million in Tehran which is 70 per cent Azerbaijani Turks; two million Qashqa'i Turks and two million Turks in Khorasan. Despite these numbers, said Johraqani, all nine state television channels and 100 radio stations are in Persian and not one in Turkish; not even those in Tabriz. All attempts to publish or broadcast in Turkish are muzzled by Tehran. He recapitulated a brief history of the NLMSA's origins, emphasizing the crucial factor of being prevented from taking a seat in the majlis in spite of his winning 600,000 vote majority in the 1995 parliamentary elections and his subsequent incarceration during which he was tortured, resulting in the blinding of his left

¹⁴⁴ The U.S. paid some \$228 million dollars to defray the expense of the Turkish *force*.

¹⁴⁵ Turkey went on to beat South *Korea* in the match to determine third place.

¹⁴⁶ www.topica.com, 12 August 2002.

eye. He pointed out that the strength of the NLMSA was demonstrated by the 1.2 million people that turned out for the organization's annual get-together at Babek castle on 4-5 July. NLMSA's appeal was also demonstrated by the fact that 700,000 Azerbaijani Turkish students spearheaded the movement. He stressed that this meant for the first time in the history of Iran, Azerbaijani Turkish students and intellectual elites were separating themselves from the Persian-speaking elite. As of August, the NLMSA had established 1,000 committees in villages, towns and cities throughout Iran.

He stressed to his American audience that the NLMSA supported the territorial integrity of Iran and did not seek unification with the ROA, and that it supported a federal system. This position was opposed to that of the government of Iran that never wanted the independence of the ROA and opposed it at every opportunity. 'If,' said Johraqani, 'it was not for the United States and Turkey, Iran would occupy Azerbaijan's sections of the Caspian Sea. Furthermore, Iran is using Armenia to gain access to nuclear information obtained from Russia and other sources.'

Conclusion

The reasons for the recrudescence of the Azeri question and of Azeri nationalism in the past decade and especially during the first three years of the twenty-first century are due to a complex of local, regional, national and international forces.

There seem to be several local and regional forces that have contributed to the reemergence of an Azeri sense of community and nationalism. First are the grievances of Azeri intellectuals and nationalists, especially in Azerbaijan- Iran, but also throughout Iran, that they do not occupy enough prominent positions in the Islamic Republic's government, especially in regions outside of Iran-Azerbaijan. Whether Azeri ulama are as unhappy as the intellectuals and nationalists is unknown. Azeris seem particularly aggrieved regarding the curtailment of publishing and broadcasting in the Azeri language. As Mahmud Ali Johragani made clear, he began the NLMSA because he was denied a parliament seat in the 1995 elections, even though, he claimed that he had a 600,000-vote plurality. It also seems that Azeris, more so than non-Azeris, identify less strongly with the government of the Islamic Republic. Azeris also seem to be particularly unhappy with the poor performance of the economy under the Islamic Republic.

Regional factors also affect the tensions between Tabriz and Tehran. The independence of the ROA in 1991 and the nationalist uprisings as a result of the Azerbaijan's war with Armenia (1992-94) heightened the sense of Azerbaijani and Azeri unity. Tehran's support for Armenia further increased Azeris' alienation from the Islamic Republic. Both factors noted above contributed to the creation of the UAM in Baku and the NLMSA in Tabriz. The potential of Azerbaijan to become much better off as a result of the export of its oil and gas sources has reminded many Azeris of their poor economic state with little prospect of betterment, given the inability of Iran to find more export outlets for its oil and gas sources. There was a growing feeling among Azeris that as Azerbaijan drew closer to the West, especially to the U.S. and Israel, Iran was becoming more distant and isolated offering even fewer opportunities for development. International factors also play an important role. The leadership of Azerbaijan, especially that of Haydar

Aliyev, may think that playing the 'Azeri' card will lessen Tehran's ability to pressure Baku from drawing closer to Turkey, Israel, the U.S. and even Russia. The Aliyev regime may also think that a measured fanning of the flames of Azeri nationalism pressures Iran to reconsider its de facto alliance with Armenia. The support for Azeri and Azerbaijan nationalism also is a direct challenge to the Islamic legitimacy of the Islamic Republic. Most Azerbaijani leaders, including Aliyev, seem to be unreconstructed secularists.

Turkey also has reasons for supporting Azerbaijan and Azeri nationalism. It has demonstrated this by its strong support for Azerbaijan, its opposition to Armenia, and its support of Israel's presence in Azerbaijan. Ankara also sought to use the Azeri card against Iran for the latter's support of the PKK during Turkey's nearly two-decade war against the PKK. Turkey also used the threat of the Azeri card to diminish Iran's efforts to establish, maintain, consolidate and increase its geopolitical space in northern Iraq/Kurdistan-Iraq from 1980 onwards. Turkey, too, undoubtedly thought that the heightening of the Azeri question would provide Baku with more maneuvering room vis-à-vis Iran as it sought to find export routes for its oil and gas sources. Ankara also realized that the reopening of the Azeri question would be a useful tool to hinder Iran's support for the PKK and Kurdish nationalist movements within Turkey quid pro quid. The Azeri question would also be useful in reminding Tehran not to support the Islamist political parties or groups in Turkey itself¹⁴⁷.

Turkey's domestic politics began to affect the Azeri question even more after the assumption to power of Bulent Ecevit's government in 1999, with a three-party coalition, one of which was the National Action Party (MHP), led by Devlet Bahcheli. The MHP openly and vigorously espoused pan Turkic views, was a strong supporter of the right-wing and centre-right parties in Azerbaijan, opposed rapprochement with Armenia and strongly supported Azeri nationalists' movements in Azerbaijan-Iran. As mentioned above, Bahcheli was a strong supporter of Abufaz Ehibey, the former pan Turkic president of Azerbaijan.

The Azeri question also owes its enhanced profile during the past several years to Israel's closer relations with Azerbaijan, at first under the aegis of Turkey, but by 2001, independently based. Israel has several reasons for supporting Azerbaijan and, by consequence, the Azeri question. First, the support of Azeri nationalism severely restricts its announced enemy's geopolitical and geostrategic maneuvering abilities making it less able to support Syria, Hizballah in Lebanon, and Hamas in Palestine. Second, Azeri nationalism detracts from Tehran's ability to assert itself forcefully in the Caspian Sea region and weakens its position in the negotiations with its neighboring riparian states regarding the delimiting of the Caspian seabed, policies that the Jerusalem, Washington, and Brussels favor. Third, Israel's support of Azeri nationalism and the enhancement of Azerbaijan's power would enhance the possibility of a South Caucasus security pact, which would protect the oil and gas pipelines emanating from the Caspian Sea region and, especially, Azerbaijan. Spurs of such pipelines would be extended to Israel either under the Mediterranean to Israel or, if and when Israel and Syria sign a peace agreement, across Syria to their markets in Israel, the Palestinians and to Jordan.

¹⁴⁷ For more on this topic see Olson, *The Kurdish Question*, 200 I, pp.77-87.

The reemergence of the Azeri question also fits the international geostrategic objectives of the U.S., EU, Turkey and Israel. One, it would lessen the ability of Iran to participate in the distribution network of oil and gas pipelines criss-crossing Central Asia, the Middle East and Southwest Asia. The growth of Azeri nationalism facilitates U.S. and EU efforts to make the Caspian Basin region a 'second' Persian Gulf, lessening the importance of the Persian Gulf oil producing countries and diminishing it further from influencing U.S. decisions with regard to the Israel-Palestine Arab conflict. The growth of Azeri nationalism and the Azeri question also contributes to three global goals of the U.S., EU and G-8 countries, the latter including Russia and China: to stabilize the role of the dollar and euro in the international economy, to diminish the Arab, and many Muslim countries as well, from having any effective voice in international affairs and to more effectively determine the price and access to the energy sources of the Persian Gulf countries and the Caspian Sea Basin¹⁴⁸.

When the Democratic Republic of Azerbaijan was established in 1945, none of its leaders ever dreamed that a half century later the ' Azeri' question would again be playing a major role in the local, regional, national and international politics: one much more important than in 1945-46.

Touraj Atabaki, an ethnic Azerbaijani (ROA), in his *Azerbaijan: Ethnicity and the Struggle for Power in Iran*, published in 1993, states in the conclusion of his study, I recall the final question that Carroll Bogert in one of her interviews for *Newsweek* asked me: 'can one expect that one day the dogs of ethnic strife will begin to bark in Iran?' My immediate reaction was that so far twentieth-century Iran has succeeded in avoiding the fate which befell the Ottomans, Czarist and later the Soviet empires and the different ethnic groups in Iran, have all got along. Nevertheless, one should not fail to notice that in twenty-first century Iran the question of ethnicity and territorial integrity, may be more than any other factors associated with sweeping reforms in the country's political culture, in securing the gradual development of a more functional society where the individual as well as the collective rights are observed. Or else, nothing is eternal¹⁴⁹.

This study demonstrates that as far as ethnic strife in Iran is concerned nothing is, indeed, eternal. It may be that the dogs of ethnic strife in Iran are not barking, but they are certainly clearing their throats.

¹⁴⁸ Figures indicating the amount of gas and oil reserves in the Persian Gulf countries and the countries of the Caspian Sea Basin *differ* but usual estimates say that the regions hold around 70-75 per cent of world reserves.

¹⁴⁹ Touraj Atabaki, *Azerbaijan: Ethnicity and the Struggle for Power in Iran* (London: LB. Tauris, 1993), p.192.

ERMƏNİSTAN-AZƏRBAYCAN MÜNAQIŞƏSİ BEYNƏLXALQ TƏŞKİLATLARDA

Şimali Atlantika Müqaviləsi Təşkilatı (NATO) tərəfindən qəbul edilmiş qərarlar

Müdafiə Planlaşdırması Komitəsi və Nüvə Planlaşdırması Qrupu

NATO Baş Qərargahı

Brüssel,

27 may 1992-ci il

Yekun Kommünikəsi

8. Müzakirələrimiz zamanı biz keçmiş Yuqoslaviyada və Dağlıq Qarabağ və Naxçıvan da daxil olmaqla kənarlarında mövcud olan münaqişələrlə bağlı dərin narahatlığımızı bildirmişik. Biz hərbi əməliyyatların dayandırılması və məsələlərin sülh yolu ilə nizamlanmaları istiqamətində BMT, ATƏM və Avropa İttifaqı tərəfindən edilən müxtəlif söyləri tamamilə dəstəkləyirik. Biz aidiyyəti olan tərəfləri münaqişələrə son qoymağa çağırırıq.

Şimali Atlantika Şurası

Nazirlərin Görüşü

Oslo,

Norveç

4 iyun 1992-ci il

Yekun Kommünike

4. Biz Avro-Atlantika regionunun müxtəlif yerlərində davam edən zorakılıq v  dađıntılarla bađlı dərin narahatlıđımızı bildiririk. Bu, bizim bütün Avro-Atlantika regionunda sadıq olduđumuz sülh və sabitliyə tamamilə ziddir. Biz Avropada sülh və  məkdaşlıđa əsaslanan qaydanın b rqrar edilməsi istiqamətində s ylərimizə mane olmaması  c n azđın milliy t ilik v  mübahisələrin zor yolu ilə həll edilməsi cəhdlərinin qarşısının alınması məqsədilə əlimizdən gələni edəcəyik. Biz keçmiş Yuqoslaviya ərazisində mövcud olan və Dađlıq Qarabađda m rk zl ş n münaqişələrlə bađlı narahatlıđımızı ifadə edən ayrıca bəyanatlar vermişik.

Şimali Atlantika Əməkdaşlıq Şurası

Oslo,

Norveç

5 iyun 1992-ci il

Bəyanat

5. Biz, həmçinin, Dağlıq Qarabağ və onun kənarlarında olan böhranın gedişində döyüşlərin intensivləşməsi, insan tələfatının, izzətlərin və dağıntıların artması ilə bağlı dərin narahatlıq hissi keçiririk. Biz Minskdə ATƏM-in Konfransının çağırılması qərarını, bu Konfransın uğurla nəticələnməsi üçün Romada ilkin toplantının keçirilməsi kimi addımları və bu münaqişənin sülh yolu ilə nizamlanması ilə bağlı ATƏM çərçivəsində görülən bütün tədbirləri alqışlayırıq. Bu məqsədə nail olmaq üçün öz tövhamizi verəcəyik və aidiyyəti olan tərəfləri də eyni tədbir görməyə çağırırıq. Biz sülh prosesinə töhvə vermək məqsədilə ATƏM çərçivəsində regiona vaxtlı-vaxtında müşahidəçilərin yerləşdirilməsinə dair razılıq əldə edilməsi istiqamətindəki söylərini dəstəkləyir və Şuramızın üzvlərinin həmin missiyanın işində iştirak etməyə hazır olduğunu bildiririk.

Biz aidiyyəti olan bütün tərəfləri sülh yolu ilə nizamlanma danışıqlarına mühüm töhfə verən səmərəli atəşkəs əldə etməyə çağırırıq. Biz eyni zamanda, tərəfləri hər iki münaqişələrin qurbanları üçün təcili tələb olunan humanitar yardımın çatdırılması üçün müvafiq şəraiti təmin etməyə çağırırıq. Biz güc işlədilməsi vasitəsilə ərazilərin əldə edilməsi, sərhədlərin dəyişdirilməsi və ya siyasi məqsədlərə nail olunması üçün hər hansı cəhdin qəbul edilməz olduğunu və bu cəhdin əhəmiyyətli olan üzünmüddətli, danışıqlara və dinc nizamlanmaya əsaslanan söylərə yalnız xələl gətirdiyini xüsusilə vurğulayırıq.

Şimali Atlantika Şurası

Nazirlərin Görüşü

M-NAC-2(92)106

NATO Baş Qərargahı

Brüssel,

17 dekabr 1992-ci il

Yekun Kommünike

14. Biz Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında cərəyan edən döyüş əməliyyatları ilə əlaqədar dərindən təəssüflənirik. Biz aidiyyəti olan tərəfləri səmərəli atəşkəsə nail olmağa çağırırıq. Biz BMT və ATƏM-in prinsiplərini, habelə hazırki münaqişə ilə əlaqədar ATƏT-in addım və qərarlarını tam şəkildə dəstəkləyirik. Biz hesab edirik ki, Minskdə keçirilməsi təklif edilən ATƏM-in Konfransı bu münaqişənin sülh yolu ilə nizamlanması üçün bilavasitə imkan yaradır və biz Roma görüşü çərçivəsində başlanmış işin davam etdirilməsi əsasında konfransın çağırılması ilə bağlı sözləri dəstəkləyirik.

Şimali Atlantika Şurası

Nazirlərin Görüşü

M-NAC-19(93)38

Afina,

Yunanıstan

10 iyun 1993-cü il

Yekun Kommünike

13. Biz bir sıra regional məsələlər, xüsusilə də ATƏM-in Dağlıq Qarabağ üzrə Konfransının məşğul olduğu münaqişəni və keçmiş Sovet İttifaqı ərazisində digər gərginlik mənbələrini, habelə Baltik dövlətləri ərazisindən xarici dövlətlərə məxsus qüvvələrin çıxarılmasının tezliklə başa çatdırılmasının zəruriliyini müzakirə etmişik. Biz sabah Şimali Atlantika Əməkdaşlıq Şurasının Əməkdaşlıq Tərəfdaşları ilə də bütün qeyd edilən məsələlərə dair məsləhətləşmələr aparacağıq.

Şimali Atlantika Əməkdaşlıq Şurası

Mətbuat üçün Kommünike M-NACC-1(93)39

Afina,

Yunanıstan

11 iyun 1993-cü il

Bəyanat

3. Minskdə Dağlıq Qarabağa dair ATƏM Konfransının keçirilməsi planı münaqişənin daimi həlli yolunun tapılması və Ermənistan və Azərbaycan arasında yaxşı qonşuluq münasibətlərinin yaradılması üçün ən yaxşı imkan təklif edir. Biz bütün ölkələr və münaqişə tərəflərinin tam və ləngitmədən yerinə yetirilməli olduqları BMT TŞ-nın 822 sayılı qətnaməsini tamamilə dəstəkləyirik. Biz hərbi əməliyyatların dərhal dayandırılması, bütün işğalçı qüvvələrin Kəlbəcər və son zamanlarda zəbt edilmiş digər Azərbaycan rayonlarından çıxarılması, beynəlxalq humanitar yardım səylərinin maneəsiz çatdırılması, məcburi köçkünlərin yaşayış yerlərinə geri dönmələri üçün zəruri şəraitin yaradılması və danışıqların bərpa edilməsinə çağırırıq. Biz ATƏM-in Minsk Qrupunun Sədrinin Minsk prosesi çərçivəsində sülh planının həyata keçirilməsi məqsədi daşıyan təşəbbüsünü dəstəkləyir və tərəfləri onu qəbul etməyə çağırırıq.

Şimali Atlantika Şurası

Nazirlərin Görüşü

Mətbuat üçün Kommünike M-1(94)3

NATO Baş Qərargahı

Brüssel,

11 yanvar 1994-cü il

Dövlət və Hökumət Başçılarının Bəyannaməsi

21. Cənubi Qafqaz regionundakı vəziyyət xüsusi narahatlıq doğurmaqda davam edir. Biz ərazilərin əldə edilməsi üçün güc işlədilməsini pisləyirik. Ermənistan, Azərbaycan və Gürcüstanın ərazi bütövlüyü, müstəqilliyi və suverenliyinə hörmət edilməsi regionda sülh, sabitlik və əməkdaşlığın bərqərar olunması üçün əhəmiyyət kəsb edir. Biz bütün dövlətləri mövcud problemlərin həll edilməsi ilə bağlı BMT və ATƏM-in himayəsi altında həyata keçirilən beynəlxalq səylərə qoşulmağa çağırırıq.

Şimali Atlantika Əməkdaşlıq Şurası

Nazirlərin Görüşü

Mətbuat üçün Kommünike M-NAC-1(94)48

İstanbul,

Türkiyə

10 iyun 1994-cü il

Bəyanat

15. Biz əminik ki, Dağlıq Qarabağ üzrə Minskdə ATƏM Konfransının keçirilməsi planı, davam etməsi dərin narahatlıq mənbəyi olan münaqişənin ədalətli və davamlı nizamlanması üçün müvafiq vasitələr təklif edir. Biz bir daha vurğulayırıq ki, münaqişə hərbi vasitələrlə deyil, yalnız ATƏM prinsipləri və BMT Nizamnaməsinə hörmətə əsaslanan danışıq yolu ilə nizamlanma və Ermənistan və Azərbaycan və regionun bütün ölkələri arasında yaxşı qonşuluq münasibətlərinin yaradılması yolu ilə həll edilə bilər. Biz ATƏM-in Minsk Qrupunun fəaliyyətini tam şəkildə dəstəkləyirik. Biz bu məqsədlərə nail olmaq üçün ATƏM-lə əməkdaşlıqda göstərilən bütün vasitəçilik səylərini alqışlayırıq. Biz razıyıq ki, BMT TŞ-nin müvafiq qətnamələrinə uyğun olaraq hərbi əməliyyatlarının dayandırılması, zor vasitəsilə işğal edilmiş ərazilərdən qoşunların çıxarılması və məcburi köçkünlərin daimi yaşayış yerlərinə qaytarılması daxil olmaqla, güzəşt mühitində əldə edilən atəşkəs və konstruktiv danışıqlar daimi nizamlanma ilə nəticələnən mərhələli sülh prosesi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Biz həlli uzanmış münaqişənin daimi nizamlanmasını sürətləndirmək məqsədilə bu regiona ATƏM müşahidəçilərinin göndərilməsini dəstəkləyirik.

Şimali Atlantika Şurası

Nazirlərin Görüşü

NATO M-NAC-2(94)116

NATO Baş Qərargahı

Brüssel,

1 dekabr 1994-cü il

Yekun Kommünike

12. Biz ATƏM-in Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında mövcud olan münaqişənin sülh yolu ilə nizamlanması sahəsindəki səylərini tamamilə dəstəkləyirik. Bu ATƏM prinsiplərinin praktiki tətbiqi istiqamətində bütün iştirakçı Dövlətlərin siyasi qətiyyətinin nümayiş etdirilməsi üçün yaxşı fürsət olacaqdır.

21. Cənubi Qafqazda mövcud olan vəziyyət xüsusi narahatlıq doğurmaqda davam edir. Biz əldə edilmiş atəşkəsi alqışlayır, lakin hesab edirik ki, regionda, xüsusilə də Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında, cərəyan edən münaqişələrin dinc və ədalətli nizamlanması yalnız BMT-nin himayəsi və ATƏM-in mexanizmləri vasitəsilə həyata keçirilə bilər. Ümid edirik ki, ATƏM Dağlıq Qarabağa dair sülh prosesinə səmərəli, o cümlədən 1992-ci il Helsinki Sənədinin 3-cü Fəslinin prinsiplərinə əsasən ATƏM-in beynəlxalq sülhüqoruma əməliyyatının yaradılması vasitəsilə tövhə vermək iqtidarında olacaqdır.

Şimali Atlantika Şurası

Nazirlərin Görüşü

Mətbuat üçün Kommünike M-NAC-1(95)48

Nordvik,

Niderland

30 may 1995-ci il

Yekun Kommünike

10. Cənubi Qafqazda mövcud olan vəziyyət xüsusi narahatlıq doğurmaqda davam edir. Biz Dağlıq Qarabağ ərazisində davam edən atəşkəsin ümumilikdə səmərəli olmasını alqışlayırıq. Biz, Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında mövcud olan münaqişənin siyasi nizamlanmasına nail olmaq istiqamətində Minsk Qrupunun söylərini dəstəkləyirik ki, bu nizamlanma, digər şərtlərlə yanaşı, Budapeşt Sammitində əldə edilmiş razılığa əsasən ATƏT-in beynəlxalq sülhməramlı qüvvələrinin yerləşdirilməsinə imkan verəcəkdir.

Şimali Atlantika Şurası

Nazirlərin Görüşü

Mətbuat üçün Kommünike M-NAC-2(95)118

NATO Baş Qərargahı

Brüssel,

5 dekabr 1995-ci il

Yekun Kommünike

10. Biz, Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında mövcud olan münaqişənin siyasi nizamlanmasına nail olmaq istiqamətində Minsk Qrupunun davam edən səylərini dəstəkləyirik ki, bu nizamlanma, digər şərtlərlə yanaşı, Budapeşt Sammitində əldə edilmiş razılığa əsasən ATƏT-in beynəlxalq sülhməramlı qüvvələrinin yerləşdirilməsinə imkan verəcəkdir.

Şimali Atlantika Şurası

Nazirlərin Görüşü

Mətbuat  c n Kommünike M-NAC-1(96)63

Berlin,

Almanya

3 iyun 1996-cı il

Yekun Kommünike

21. Biz Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında mövcud olan münaqişənin siyasi nizamlanmasına nail olmaq istiqamətində Minsk Qrupunun s yl rini dəstəkləyirik.

Şimali Atlantika Şurası

Nazirlərin Görüşü

Mətbuat üçün Kommünike M-NAC-2(96)165

NATO Baş Qərargahı

Brüssel,

10 dekabr 1996-cü il

Yekun Kommünike

20. Bütün dövlətlərin demokratik və iqtisadi inkişafı, müstəqilliyi, suverenliyi və ərazi bütövlüyü Avro-Atlantika məkanında sabitlik və təhlükəsizliyin mühüm amilləridir. Biz özünün müxtəlif missiyaları vasitəsilə bir sıra regional münaqişələrdə vasitəçilik səyləri həyata keçirdiyinə görə ATƏT-i təqdir edir və Milli Azlıqlar üzrə Ali Komissarın dəyərli işini yüksək qiymətləndirik. Biz Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında mövcud olan münaqişənin siyasi nizamlanmasına nail olmaq istiqamətində Minsk Qrupunun səylərini dəstəkləyirik.

AZƏRBAYCAN DİPLOMATİYASININ TARİXİ

Jurnalımızın bu nömrəsində Azərbaycan diplomatiyasının tarixinə həsr olunmuş yeni rubrika açılır. Rubrikada Azərbaycan diplomatiyasına aid müxtəlif materialların verilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bu nömrədə 1918-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Xarici İşlər Nazirləri haqqında məlumatı diqqətinizə təqdim edirik.

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirləri:

1. Məmməd həsən Cəfərqulu oğlu Hacinski

(1875-1931)

Nazir olduğu tarix

(28. 05. 1918 – 06. 10. 1918)

Dövrünün tanınmış siyasi və ictimai xadimi, məşhur mühəndis Məmməd həsən Cəfərqulu oğlu Hacinski 1875-ci il martın 3-də Bakıda anadan olmuşdur. O, Bakı realnı məktəbini, 1902-ci ildə isə Peterburq Texnoloji İnstitutunu bitirmişdir. Gənc mühəndis bir neçə ay Moskvada maarifpərvər Azərbaycan varlılarından Şəmsi Əsədullayevin neftayırma zavodlarının tikintisində çalışmış, həmin ilin axırlarında isə doğma Bakıya qayıdaraq, şəhər upravasının (bələdiyyə) tikinti şöbəsinin rəisi təyin olunmuşdur.

M. H. Hacinski Bakının abadlaşmasına böyük diqqət yetirirdi. Onun rəhbərliyi altında 1911-ci ildə Dənizkənarı bulvarın tikintisi başa çatdırılmışdı. 1912-ci ildə Hacinskinin redaktəsi ilə Bakı küçələrinin abadlaşması haqqında şəhər upravası bir kitab buraxmışdır. O, 1913-cü ildə qısa müddət Bakı şəhər upravasının rəisi olmuşdur. 1911-ci ildə yaradılmış gizli Müsəlman demokratik Müsavat partiyasına daxil olmuşdur. 1917-ci il Rusiya fevral burjua inqilabından sonra Müsavat partiyası açıq fəaliyyətə keçdi. Martın 22-də milli müsəlman şurasının müvəqqəti İcraiyyə Komitəsi yaradıldı. M. H. Hacinski sədr təyin olundu. Hacinski Qafqaz müsəlmanlarının Bakı qurultayında, mayda isə Rusiya müsəlmanlarının Moskva qurultayında iştirak etmiş, Rusiya parlamentinə Azərbaycandan millət vəkili seçilmişdir.

M. H. Hacinski 1917-ci ilin noyabrın 15-də yaranmış Zaqafqaziya komissarlığında ticarət və sənaye komissarının müavini, seymin üzvü, 1918-ci ilin aprelin 22-də yaranmış Zaqafqaziya Federativ Respublikası hökumətində ticarət və sənaye naziri vəzifələrini icra etmişdir.

1918-ci ilin mayın 28-də Azərbaycan Demokratik Respublikası elan olundu. Hacinski bitərəf Fətəli xan Xoyskinin təşkil etdiyi birinci hökumət kabinetində xarici işlər naziri vəzifəsini tutmuşdur.

23 dekabr 1919-cu ildə ikinci kabinetdə daxili işlər naziri təyin olunmuş, 1920-ci ilin fevralına qədər bu vəzifədə işləmişdir. 1920-ci il aprelin 1-də Azərbaycan Respublikasının yeni hökumət kabinəsini təşkil

etmək M. Hacinskiyə tapşırıldı. Bu məqsədlə o, Azərbaycan parlamentinə daxil olan bütün partiya və fraksiyaların rəhbərləri ilə, həmçinin bolşeviklərlə də danışıqlar aparmışdır. Hacinski bolşevikləri yeni hökumət kabinəsinin tərkibinə daxil etməklə, Samur körpüsünün şimal tərəfində dayanmış XI Qızıl Ordunun Bakı üzərinə yürüşünü ləngitmək və nizami Azərbaycan ordusunu təcili Bakıya çağırmaq istəyirdi. Həmin ilin martında Azərbaycan ordusu Dağlıq Qarabağı daşnaq işğalından azad etmək üçün göndərilmiş, hələ Bakıya qayıtmamışdır. Bolşeviklərdən rədd cavabı alan M. H. Hacinski aprelin 22-də Azərbaycan parlamentinin sədrini əvəz edən M. Y. Cəfərova yeni hökumət kabinəsi yaratmağın mümkün olmadığını bildirmişdi. O, həmçinin Ədəmi-mərkəziyyət partiyası Musavatdan çıxdığını və həmin andan rəsmi surətdə bolşeviklər partiyasına daxil olduğunu bildirmişdi. Həmin hadisələrdən sonra o, Ali xalq təsərrüfatı şurasında işləmişdi. 1923-cü ildən Zaqafqaziya Dövlət Plan Komitəsi sədrinin birinci müavini işləmişdir. Ziddiyətli həyat yolu keçmiş M. H. Hacinski Zaqafqaziya Diyar Partiya Komitəsinin birinci katibi olan L. Beriyanın göstərişi ilə həbs edilmiş və 1931-ci il martın 8-də Tiflis həbsxanasında həlak olmuşdur.

2. Əlimərdan bəy Topçubaşov

(1865-1934)

Nazir olduğu tarix

(06. 10. 1918 – 07. 12. 1918)

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ilk Parlament sədri, xalqımızın diplomatiya tarixində müstəsənə xidmətləri olmuş Əlimərdan bəy Ələkbər oğlu Topçubaşov 1862-ci ilin may ayının 4-də Tiflisdə anadan olmuşdur. 1885-ci ildə birinci Tiflis gimnaziyasında təhsilini başa vurur və Peterburq Universitetinin hüquq fakültəsinə daxil olur. 1889-cu ildə fərqlənmə diplomu ilə oranı bitirir. Bir neçə il Rusiyada işlədikdən sonra 1894-cü ildə Bakıya gəlir və Həsən bəy Zərdabinin qızı Pəri xanımla ailə həyatı qurur. O, ilk vaxtlarda Bakıda hüquq-mühafizə orqanlarında, sonra isə müstəqil vəkil kimi fəaliyyət göstərir. 1895-ci ildə H. Z. Tağıyev Kəspə qəzeti redaksiyasını və onun mətbəəsini aldıqdan sonra 1898-ci ildə qəzetə redaktorluğu Topçubaşova həvalə edir. Tezliklə şöhrət qazanan Əlimərdan bəy Bakı Dumasının üzvü seçilir. 1905-ci ildə Ümumrusiya müsəlmanlarının I qurultayında geniş nitq söyləyir və onun hazırladığı 23 maddəlik nizamnamə və 79 maddəlik layihələri üzrə Ümumrusiya Müsəlman İttifaqı təşkil etmək qərarına alınır.

1906-cı ildə 27 aprelə açılan I Dövlət Dumasına Bakı və Yelizavetpol quberniyalarından deputat seçilir. Dumada müsəlman fraksiyasının yaradılmasına nail olur və fraksiyanın sədri seçilir. Çar II Nikolayın Dumanı qovmaq qərarına etiraz etdiyi üçün ona 3 aylıq həbs cəzası kəsilir və deputat seçilmək hüququndan məhrum edilir.

1914-cü ildə Bakıda 45 nəfərdən ibarət Məşvərət məclisi təşkil edərək müsəlmanların həllini gözləyən tələbləri barədə Tələblər paketini hazırlayaraq çar hakimiyyət orqanlarına göndərir. O, 1917-ci ildə keçirilən müsəlman qurultaylarında iştirak və sədrlik edir. 1917-ci ilin sonuna qədər Bakıda Azərbaycan Milli Komitəsinə sədrlik edən Əlimərdan bəy həmin il Gəncədən Rusiya Müəssislər Məclisinə nümayəndə seçilir. O, ömrünün sonunadək heç bir siyasi partiyaya üzv olmur.

Azərbaycanın bütün dünyada tanınmasında Əlimərdan bəyin xidmətləri əvəzsizdir. F. X. Xoyskinin Gəncədə təşkil etdiyi II hökumətdə əvvəl portfelsiz sonra isə xarici işlər naziri olur. O Cümhuriyyətin fəvqəladə elçisi və səlahiyyətli naziri kimi İstanbulda olmuş və xeyli görüşlər keçirmiş, hətta İstanbulda Azərbaycan mətbuat bürosu da yaradır.

1918-ci il dekabr ayında işə başlayan Cümhuriyyətin Parlamenti qiyabi olaraq Əlimərdan bəyi sədr seçməsinə baxmayaraq əslində Həsən bəy Ağayev sədrlik edirdi. İstanbuldan birbaşa Paris Sülh Konfransına Azərbaycanın nümayəndə heyətinin başçısı kimi göndərilir.

1919-cu ilin 28 mayında ABŞ Prezidenti V. Vilson başda Əlimərdan bəy olmaqla Azərbaycan nümayəndə heyətini qəbul edir. Orada Azərbaycanın xəritəsi daxil olmaqla Qafqaz Azərbaycanı Cümhuriyyəti adlı 50 səhifəlik Azərbaycanı tanıdan kitabçanı nəşr edərək sülh konfransı iştirakçılarına paylamışlar. Paris sülh

konfransının iştirakçı dövlətlərin Ali Şurası Azərbaycan və Gürcüstan hökumətlərinin müstəqilliyini defakto tanıdıqlarını elan edirlər. Bu barədə qərar Fransa Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən onlara rəsmən 15 yanvarda təqdim olunur. Parisdə yaşayan Əlimərdan bəy 1920-ci ilin noyabrında Cenevrədə Millətlər Cəmiyyətinin toplantısında, həmin ildə London və Genuya, 1923-cü ildə isə Lozanna konfranslarında Sovet nümayəndə heyətlərinin etirazlarına baxmayaraq Cümhuriyyət hökuməti tərəfindən ona verilmiş mandatla iştirak edərək Azərbaycanın bolşevik Rusiyası tərəfindən işğal olunduğunu və bolşeviklərin Azərbaycanda törətdikləri cinayətlər haqqında məlumatlar verir. Ə. Topçubaşov 1934-cü ilin 5 noyabrında Parisin Sen-Deni rayonunda vəfat etmiş və Müqəddəs Kloud qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur.

3. Fətəli Xan İsgəndər Xan oğlu Xoyski

(1875-1919)

Nazir olduğu tarix

(26. 12. 1918 – 14. 03. 1919),

(24. 12. 1919 – 01. 04. 1920)

Fətəli xan Xoyski 1875-ci il dekabrın 7-də Şəki şəhərində anadan olmuşdur. Onun atası rus ordusunun general-leytenantı idi. Onların əsli Cənubi Azərbaycanın Xoy şəhərindəndir. Xoy xanı olan ulu babası Cəfərqulu İran şahı Fətəli ilə müharibədə məğlub olduğundan 20000 nəfərlik qoşunu ilə Üç kilsəyə – Eçmiədzinə sığınmışdı. 1803-1806-cı illər Rus-İran müharibələri dövründə rus qoşunlarına qoşulan Cəfərqulu xan imperator I Aleksandr tərəfindən təltif edilmişdir. O, 1807-ci ildə Şəki xanı təyin olunmuş və general-leytenant rütbəsinə layiq görülmüşdür. Cəfərqulu xan 1810-cu ildə vəfat etdikdən sonra Şəki xanlığını onun oğlu İsmayıl idarə edir. 1819-cu ildə İsmayılın vəfatından sonra Şəki xanlığı ləğv edilir və Rusiyanın tərkibinə qatılır. Bu nəsilədən görkəmli sərkərdələr, dövlət xadimləri və ziyalılar çıxmışdır. Bunlardan biri də Fətəli xan Xoyskidir. O, Gəncə klassik gimnaziyasını, 1901-ci ildə isə Moskva Universitetinin hüquq fakültəsini bitirmişdir. Fətəli xan əvvəlcə Gəncədə, sonra Suxumi, Batumi və Kutaisi dairə məhkəmələrində müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir. Yekaterinadzor dairə məhkəməsində prokuror müavini təyin edilməsi Xoyskinin ictimai-siyasi fəaliyyətində yeni mərhələ olmuşdur. O, Yelizavetpol (Gəncə) quberniyasından II Dövlət dumasına deputat seçilmişdir. Fevralın 2-də Peterburqun məşhur Tavriya sarayında toplanan Rusiya parlamentinin iclaslarında çıxış edən Fətəli xan çar hökumətinin Zaqafqaziyada və Azərbaycanda yeritdiyi müstəmləkəçilik siyasətini tənqid atəşinə tuturdu. O, kadet partiyasına üzv olmasına baxmayaraq, dumanın müsəlman deputat fraksiyasına daxil idi. F. Xoyski Rusiyanın müstəmləkəsindəki xalqlara məhəlli muxtariyyət verilməsini hökumətdən tələb edirdi. O, sonralar müxtəlif illərdə Bakı və Gəncə dairə məhkəmələrində iş kəsmək üzrə andçı - müvəkkil vəzifəsini icra etmişdir.

1917-ci ildə Rusiyada Fevral burjua inqilabı baş verdi. Fətəli xan Xoyski martın 27-də Bakıda yaranmış Milli Müsəlman Şurasının Müvəqqəti İcraiyyə Komitəsinin üzvü seçilmişdir. O, həmin ilin aprelində Bakıda çağırılan Qafqaz müsəlmanlarının qurultayında iştirak etmişdir.

F. Xoyski burjua inqilabından sonra heç bir partiyaya mənsub olmasa da, 1917-ci il oktyabrın 26-dan 31-dək Bakıda keçirilən Türk Ədəmi-mərkəziyyət partiyası Musavatın birinci qurultayında çıxış və iştirak etmiş və həmin qurultayda irəli sürülən Azərbaycana muxtariyyət şüarını qızğın müdafiə etmişdir. O, 1917-ci ilin dekabrında yaranan Zaqafqaziya seyminin üzvü və müstəqil Zaqafqaziya Federativ Respublikası hökumətinin ədliyyə naziri olmuşdur.

1918-ci il mayın 28-də Azərbaycan Demokratik Respublikası elan olundu. Təkcə türkdilli xalqlar arasında deyil, bütün islam aləmində ilk dəfə olaraq respublika üsul-idarəsinə qədəm qoyan Azərbaycan xalqının ilk müstəqil hökumətini təşkil etmək bitərəf Fətəli xan Xoyskiyə tapşırıldı. O, hökumətdə həm nazirlər

şurasının sədri, həm də daxili işlər naziri vəzifəsini tuturdu. 1918-ci il iyunun 17-də Azərbaycan Milli Şurasının göstərişinə əsasən Fətəli xan Xoyskinin başçılığı ilə ikinci hökumət kabinəsi təşkil olundu.

1918-ci il sentyabrın 15-də Bakının oyuncaq Sentrokaspi qüvvələrindən təmizlənməsi münasibətilə Fətəli xan Xoyski çıxış edərək demişdir: «Bizim də həyatda yaşamağa, bizim də azad yaşamağa hüququmuz vardır. Hec bir zirehli maşın, hidroplan, aeroplan, kanonerka, məfilli çəpər, mina və sairə texniki qurğu, hec bir qüvvə və onların havadarları tarixin təbii axarına mane ola bilmədilər. Bakının 50 minlik qoşun və texnika ilə birlikdə kiçik bir qüvvənin həmləsi qarşısında süqutu başqasının fəlakəti üzərində öz xoşbəxtliyini qurmaq istəyənlərə ibrət dərsi olmalıdır.» (Azərbaycan qəzeti, 19. IX. 1918. № 2)

Professor V. İ. Razumoskinin 1922-ci ildə çap etdirdiyi «Bakı şəhərində universitetin əsasının qoyulması» adlı məqaləsində məlum olur ki, Azərbaycan Dövlət Universitetinin yaranması təşəbbüsü Fətəli xan Xoyskiyə məxsusdur.

F. Xoyski 1918-ci il dekabrın 26-da təşkil etdiyi III hökumət kabinəsində də Nazirlər Şurasının sədri və xarici işlər naziri vəzifəsini tuturdu. Məhz onun dövründə Azərbaycan dövlət orqanlarının özülü qoyulmuşdu. Müstəmləkə siyasətinin rəmzi olan Yelizavetpol şəhəri və quberniyasının yenidən Gəncə və Gəncə quberniyası adlandırılması, Qaryagin qəzasının Cəbrail qəzası adı ilə əvəz edilməsi, çoxpartiyalı parlament sisteminin yaradılması, Azərbaycan Respublikasının pul və poçt markalarının buraxılması, ana dilində məktəb və seminariyaların açılması və digər mütərəqqi tədbirlər Xoyskinin rəhbərlik etdiyi hökumət kabinələri dövründə həyata keçirilməyə başlanmışdı.

1919-cu ilin mart ayında Fətəli xan Xoyskinin başçılıq etdiyi hökumət istefaya çıxdı.

Fətəli xan Xoyski Nazirlər Şurasının sədri N. Yusifbəylinin təşkil etdiyi ikinci hökumət kabinəsində xarici işlər naziri vəzifəsini icra etmişdir. Azərbaycan Demokratik Respublikasının beynəlxalq aləmdə və xarici dövlətlər tərəfindən tanınmasında Fətəli xan Xoyskinin müəyyən xidmətləri olmuşdur.

1920-ci il yanvarın 2-də RSFSR-in Xarici İşlər üzrə Xalq Komissarı G. V. Çiçerin ağqvardiyaçı general Denikinə qarşı vahid cəbhə yaratmaq üçün Xoyskiyə nota ilə müraciət etdi. Ayın 19-da Xoyskinin verdiyi cavabda göstərilirdi ki, Azərbaycan Respublikası Sovet Rusiyasının daxili işlərinə qarışmır və bu məsələdə bitərəfdir.

G.V. Çiçerin 23 yanvar tarixli ikinci notasında yenə həmin məsələyə qayıdaraq, Azərbaycanı RSFSR ilə əməkdaşlığa dəvət edir və yazırdı ki, biz həmişə bir səma altında, bir yerdə yaşamışıq və yenə də bir yerdə yaşamalıyıq. Xoyski fevralın 1-də Çiçerinə öz hökumətinin rəsmi fikrini bildirmiş və onun təklifini rədd etmişdir.

1920-ci il fevralın 20-də Çiçerinin üçüncü notası və martın 7-də Xoyskinin cavabı eyni məsələyə həsr olunmuşdur. Martın axırında Çiçerin sonuncu notasını göndərmiş, aprelin 27-də Xoyski Azərbaycan parlamentində cavab notasını oxuyarkən XI Qızıl Ordunun Bakıya yaxınlaşdığı xəbəri alınmışdır. Bu hadisələrdən sonra Fətəli xan öz ailəsi ilə birlikdə Tiflisə getmişdir. 1920-ci ilin iyunun 19-da muzdlu qatil tərəfindən arxadan güllə ilə vurulmuş və M. F. Axundovun yanında dəfn edilmişdir.

4. Məmməd Yusif Hacıbaba oğlu Cəfərov

(1885-1938)

Nazir olduğu tarix

(14. 03. 1919 – 22. 12. 1919)

M. Y. Cəfərov 1885-ci ildə Bakı şəhərində anadan olmuşdur. O, görkəmli pedaqoq, jurnalist Əli İsgəndər Cəfərzadənin kiçik qardaşdır. M. Y. Cəfərov orta təhsilini Bakıda almış, sonra Moskva Universitetinin hüquq fakültəsini bitirmişdir. O, Moskvada oxuyan azərbaycanlı tələbələrin təşkil etdiyi Azərbaycan etnoqrafik konsert gecələrinin və Azərbaycan həmyerlilər təşkilatının əsas rəhbərlərindən biri olmuşdur.

1912-ci ildə universiteti fərqlənmə diplomu ilə bitirən M.Y. Cəfərov «Nigahın şəriət üzrə pozulması» haqqında rəy mövzusunda hüquq elmləri üzrə namizədlik dissertasiyasını müdafiə etmişdir. O, həmin il Peterburqda açılan IV Dövlət Dumasına Bakı, Gəncə və İrəvan quberniyalarının müsəlman əhalisi tərəfindən deputat seçilmişdir. M.Y. Cəfərov Dumada kadet partiyasına qoşulmuşdur. O, Dumadakı çıxışlarında çar hökumətinin Azərbaycanda yeritdiyi müstəmləkəçilik siyasətini tənqid atəşinə tutmuşdur.

1917-ci ildə Rusiyada fevral-burjua inqilabı baş verdi. Həmin il martın 9-da Müvəqqəti hökumətin göstərişi ilə M. Y. Cəfərov daxil olmaqla Dövlət dumasının 5 nəfər üzvündən ibarət xüsusi Zaqafqaziya Komitəsi yaradıldı. Komitədə sənaye və ticarət işlərinə rəhbərlik M. Y. Cəfərova tapşırıldı. O, 1917-ci ilin noyabrın 15-dən Zaqafqaziya Komissarlığında sənaye və ticarət komissarı idi.

1918-ci ilin 28 mayında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti elan olundu. M. Y. Cəfərov Xoyskinin təşkil etdiyi birinci kabinədə sənaye və ticarət naziri olmuşdur. O, birinci hökumətin istefaya getməsi ilə bağlı işdən çıxmış, sonra isə Azərbaycan hökumətinin Gürcüstan hökuməti yanında diplomatik nümayəndəsi vəzifəsini icra etmişdir. M. Y. Cəfərov Nazirlər Şurasının sədri N. Yusifbəylinin təşkil etdiyi kabinədə xarici işlər naziri təyin olunmuşdur (14. IV. 1919). Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin beynəlxalq aləmdə tanınmasında onun xidmətləri çoxdur. Onun rəhbərliyi altında həmin dövrdə məşhur Azərbaycan sənətsünasları və ictimai xadimləri Məmməd Ağa oğlunun və Hüseyn Mirzə Camalovun arxivlərdən toplayaraq çap etdirdikləri «Zaqafqaziyada rus siyasətinə aid sənədlər» kitabını xüsusi qeyd etmək lazımdır. Azərbaycan parlamentinin üzvü bitərəf M. Y. Cəfərov 1919-cu ilin oktyabrında Türk ədəmi-mərkəziyyət partiyası Musavatın sıralarına daxil olmuşdur. Həmin ilin dekabrında Yusifbəyli kabinəsi istefaya çıxdığı üçün Cəfərov da tutduğu vəzifəni tərk etmişdir. O, 1920-ci fevralında Azərbaycan parlamentinin sədrinin müavini vəzifəsinə seçilmişdir. Parlament sədri Ə. Topçubaşov Bakıda olmadığı üçün Cəfərov aprelin 27-nə qədər həmin vəzifəni icra etmişdir.

1920-ci il aprelin 27-də Cəfərovun imzası ilə Azərbaycan parlamenti hakimiyyəti müqavimət göstərmədən bolşeviklərə təhvil vermək barədə qərar çıxardı. Sovet dövründə M. Y. Cəfərov Azərbaycan pambıqçılıq trestində və Azərbaycan şərabçılıq trestində hüquq məsləhətçisi vəzifəsində işləmişdir. O, 1938-ci il mayın 15-də Bakıda vəfat etmişdir.

XİN, tərtib edib Fəxrəddin Şükürov.

Azərbaycan Respublikasında akkreditə olunmuş xarici ölkələrin Səfirlikləri və Beynəlxalq Təşkilatların Nümayəndəlikləri tərəfindən nəqliyyat vasitələrinin idxal edilməsi qaydaları

Azərbaycan Respublikasında akkreditə olunmuş xarici ölkələrin Səfirlikləri və Beynəlxalq Təşkilatların Nümayəndəliklərinə, həmçinin, İİƏDÜİ Yİ YƏAƏƏƏDÜİ Ə ÇYDƏƏƏƏİ DƏNİ OƏƏƏƏNÜİ Ə YPİ DƏƏ ƏY ƏƏƏƏ DƏNİ ƏDƏƏİ ƏÇƏƏ ƏƏNİ İ İƏƏ ƏDƏƏ ƏNİ YƏ, ƏDƏƏ ƏÇƏDƏƏİ NƏNÜİ ƏNİ ƏƏ ÜƏƏƏƏ ƏƏDƏƏ.

ƏƏNİ YƏƏƏƏƏƏ ƏƏNƏYƏDƏİ N qeydiyyatata alınması və ƏPƏYƏ İPİ DY İƏƏİ Ü verilməsi Ə-Əİ Əİ -İƏİ ƏPƏYƏ İ Dİ Nİ Əİ ƏƏ ƏƏYƏNİ Y ƏƏNÜİƏƏ ƏƏƏ İ ƏƏİ Əİ NYİ YƏYƏD DYƏƏİ edilməlidir:

- a) İ İ Ə;
- b) iki nüsxədə doldurulmuş “Nəqliyyat vasitəsinin DYP orqanlarında dövlət qeydiyyatına (təkrar qeydiyyata) alınması barədə müraciət” vərəqəsi;
- c) ƏƏNİ İ İƏƏİ NƏNƏƏİ Əİ ƏƏDƏƏƏY ƏYSİƏYƏNİ Əİ NUDYƏ;
- d) ƏƏNİ İ İƏƏİ ƏYƏNİ ƏƏƏƏƏƏNÜİ ƏƏNÜİ ƏƏ ƏDƏƏ (ƏƏNÜİ-ƏƏNÜİ İ OƏƏƏƏY Nİ ƏY ƏƏ YPİ DƏƏ ƏDƏƏNÜİ);
- e) YPİ DƏƏ ƏYƏİ İ Əİ YƏNİ Əİ ƏY YPİ DƏƏ ƏƏÇYƏNİ Əİ NUDYƏ.

ƏÇYDƏƏƏƏİ DƏNİ OƏƏƏƏNÜİ ƏƏ ƏYƏƏƏYƏDƏ YPNƏYDƏİ ƏNİ ƏNİ İ ƏDƏ İ Oİ ƏYİ YƏƏƏYƏDƏİ ƏƏNİ YƏƏƏƏƏƏ ƏƏNƏYƏDƏİ Y ƏPƏYƏ İPİ DY İƏƏİ ƏDÜİ ƏNİ ƏNİ İ ƏƏDÜİ ƏƏDƏƏƏY VƏSİQƏLƏRİNİN NƏVLƏRİNDƏN ƏNÜİ İƏDƏƏ ƏƏDƏƏ: NYƏDƏ ƏYSİƏYSƏİ Y – NİD NƏDƏƏƏDÜİ (DƏNİ İ İƏƏ İ ƏNİƏƏİ Nİ ƏƏ-ƏNÜİ Ə ƏƏİ TÇ ƏƏ NİD NƏDƏƏƏ İPİ DY İƏƏİ Ü ƏƏYƏ ƏYƏD); ƏNİ ƏNİ İ İƏƏ ƏYSİƏYSƏİ Y – Ə NƏDƏƏNÜİ, ƏƏNİ YƏ ƏYSİƏYSƏİ Y ƏN – Ə NƏDƏƏNÜİ

ƏƏƏƏ ƏYƏ ƏƏ, Əİ Əİ Ə ƏƏƏƏİ Əİ Y YƏNÜİ ƏƏ ƏÇYDƏƏƏƏİ ƏƏƏƏ ƏÇƏDÜİ ƏƏİ ƏNÜİ Əİ ƏƏNİ İ ƏNÜİ ƏƏDƏ ƏNİ ƏNİ İ İƏƏ İPİ DY İƏƏİ Ü ƏƏİ TÇ ƏƏNÜİ-ƏƏNÜİ ƏƏYƏY ƏDƏƏ İƏİ ƏƏİ Nİ İDƏ ƏƏDƏƏ. ƏƏNÜİ-ƏƏNÜİ İ YƏYÜƏİ Əİ İ ƏƏƏDÜİ ƏƏİ, ƏƏNİ İ ƏNÜİ Ü ƏƏİ ƏYİ ƏY İ İ Oİ İ OÜYRƏƏİ ÜYƏİ Əİ ƏYİ ƏNÜİ İƏDƏƏ NƏƏİ ƏYƏNİ ƏYƏDƏİ ƏYİ PƏYİƏƏ ÜƏƏƏDÜİ ƏÇYDƏƏƏƏİ DƏNİ OƏƏƏƏNÜİ ƏƏ ƏYƏƏ İƏƏİ İ OƏ ƏDƏYƏDƏ YƏNİ Yİ ƏƏDƏƏ.

ƏƏNİ YƏƏƏƏƏƏ NƏNÜİ Ə-Əİ ÜƏ- ƏƏ İ YÜƏƏƏƏYƏ Əİ ƏƏƏİ OƏ. ƏNİ ƏNİ İ İƏƏ İ ƏNİƏƏ ƏYƏDƏİ ƏYİ ƏÇYDƏƏƏƏİ DƏNİ OƏƏƏƏNÜİ İ ƏƏƏƏ ƏƏƏİ ƏƏ ƏƏNİ İ ƏNÜİ DƏNİ OƏƏƏƏ YDƏÇNİ ƏY ƏNÜİ YƏYİ ƏƏDƏ NƏNÜİ ƏƏYƏ. BÝYD ƏƏNİ İ İƏƏ ƏƏƏƏ ƏƏ ƏNİ İ İƏƏ Yİ YƏƏƏƏ NƏNÜİ-ƏƏNÜİ, İ YƏƏƏƏY ƏƏNİ YƏ ÜƏƏƏƏN ƏƏƏƏ ÜƏ- ƏƏ ƏPƏYƏ DƏNİ Oİ O PƏYİƏİ Ə. BÝYD ƏƏNİ İ ƏNÜİ ƏÇYDƏƏƏƏİ ƏYƏYİ ƏƏNÜİ Ə NƏNÜİ-ƏƏNÜİ, İ İ ƏƏ NƏNÜİ ƏÇƏİ YƏYƏ İ ƏNÜİ Ü NƏNÜİ-ƏƏ YƏYƏİ ƏYİ ƏƏDÜİ YPİ DƏƏ DƏNİ ƏDÜİ PƏYİ YƏ.

Avtonəqliyyat vasitələrinin qeydiyyatdan çıxarılması və dövlət nömrə nişanının geri qaytarılması üçün XİN-nin Dövlət Protokolu İdarəsinə aşağıda qeyd olunan sənədlər təqdim edilməlidir:

- a) Nota;
- b) iki nüsxədə doldurulmuş “Nəqliyyat vasitəsinin DYP orqanlarında qeydiyyatdan çıxarılması barədə müraciət” vərəqəsi;
- c) avtomobilin qeydiyyat şəhadətnaməsinin surəti;
- d) ƏƏNİ İ İƏƏİ NƏNƏƏİ Əİ ƏƏDƏƏƏY ƏYSİƏYƏNİ Əİ NUDYƏ.

ƏÇYDƏƏƏƏİ DƏNİ OƏƏƏƏNÜİ ƏNİ ƏNİ İ İƏƏ MƏNİƏƏLƏRİ Nİ Yİ YƏAƏƏƏDÜİ Ə ƏƏNİ YƏƏƏƏƏƏ ƏƏNƏYƏDƏİ ƏƏƏY ƏYƏYİ PÇ ƏPƏYƏYƏDƏ YƏYƏİ ƏYİ ƏƏDƏİ ƏƏ ƏƏİ YƏƏƏƏ NİDƏƏƏƏƏ ƏY NƏYƏYƏDƏİ Əİ ƏNƏƏƏƏYƏNİ Ə ƏƏÇY ƏƏNİ YƏYƏ

«Diplomatiya Aləmi» jurnalı, Azərbaycanın xarici işlər nazirliyinə aidiyyətli sənədlər DPI-yə təqdim edilməlidir:

- a) Nota;
- b) sürücülük vəsiqəsinin surəti;
- c) sürücülük vəsiqəsinin Azərbaycan dilində tərcüməsi;
- e) sürücülük vəsiqəsi sahibinin akkreditə vəsiqəsinin surəti.

XİN, Dövlət Protokolu İdarəsinin məlumatı

«Diplomatiya Aləmi» jurnalına abunə olmaq istəyənlər bu formanı doldurub Xarici İşlər Nazirliyinə Fəxrəddin Şükürova müraciət edə bilərlər: Bakı – AZ – 1009, Ş. Qurbanov küç. 4

«Diplomatiya Aləmi» jurnalı Журнал «Мир дипломатии» “World of diplomacy” journal	İldə 4 dəfə dərc olunur Издаётся 4 раза в год Published 4 times a year
Bir nömrənin qiyməti Цена одного номера Price of one issue	40 000 manat 40 000 манат 40 000 manat
Yarım illik abunə olmaq qiyməti Цена подписки на полгода Half year subscription price	80 000 manat 80 000 манат 80 000 manat
İllik abunə olmaq qiyməti Цена подписки на год Full year subscription price	160 000 manat 160 000 манат 160 000 manat
Ödəniş yolu Метод оплаты Method of payment	Nəğd Наличными Cash Kredit kartlar və köçürmələr qəbul olunmur

	Кредитные карты и денежные переводы не принимаются Credit cards and money transfer are not accepted
Ad, soyad/имя, фамилия/ name, surname	
Təşkilat, idarə/организация/ organization	
Vəzifə/должность/position	
Ünvan/адрес/address	
Telefon/телефон/telephone	
Elektron poçt/электронный адрес/ e-mail	